

Oprawy wyrestaurował inżynier Jan Wyzga w r. 1934.
Tekst do okładki dano nowel, dodano Karty ochronne.

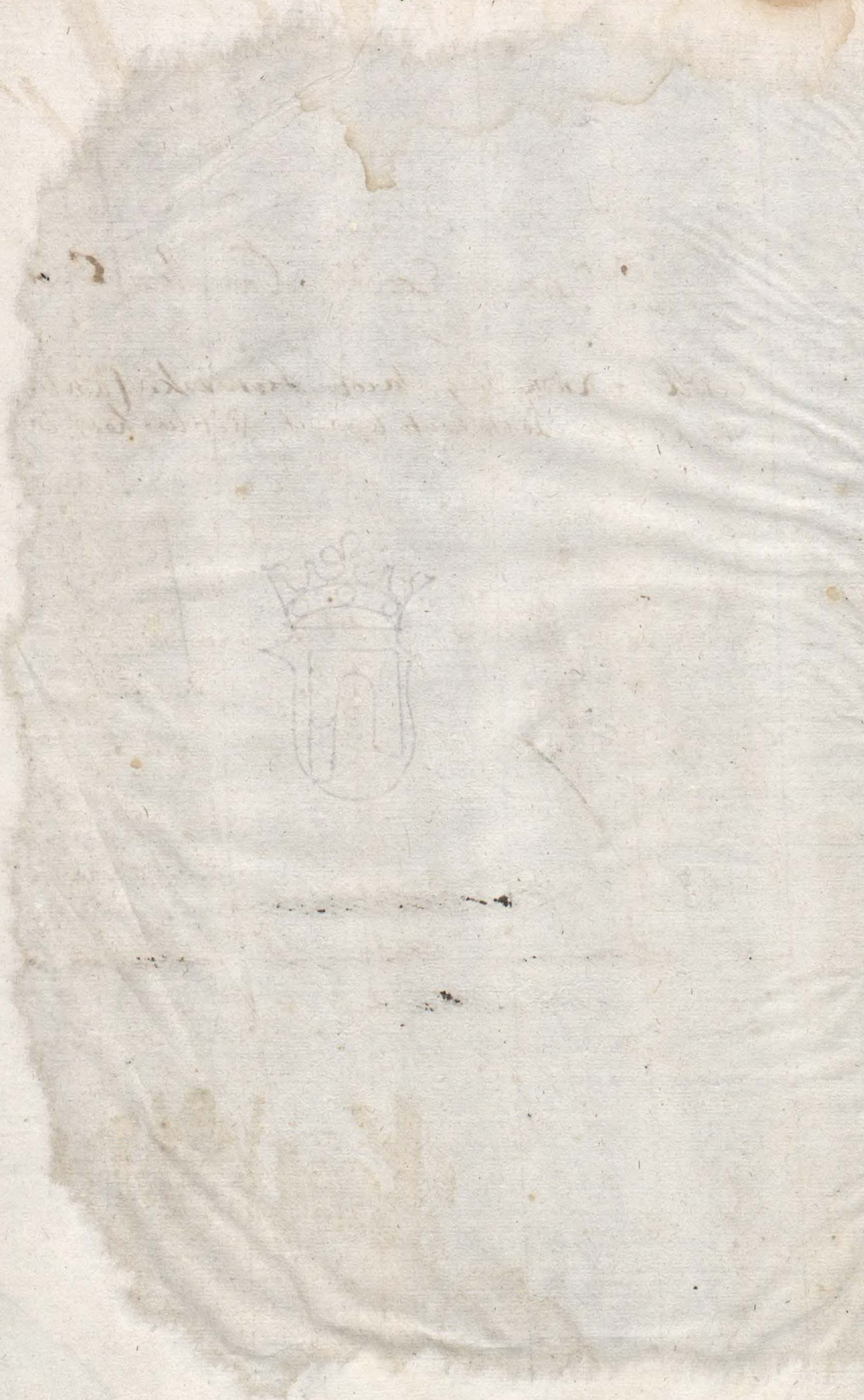
N. Inn. 114.

五

NL

114.

~~Handwritten text, heavily crossed out with dark ink.~~
~~Handwritten text, heavily crossed out with dark ink.~~
~~Handwritten text, heavily crossed out with dark ink.~~
~~Handwritten text, heavily crossed out with dark ink.~~
~~Handwritten text, heavily crossed out with dark ink.~~

RESOLUCION CONYUGAL
EXPEDICION CAMILLAR

Suplicante Conducente proque
Solicitudes que piden Resolucio
de la Santa Iglesia de San

Provincias, de la Santa Iglesia de San

de la Santa Iglesia de San

de la Santa Iglesia de San

de la Santa Iglesia de San

de la Santa Iglesia de San

de la Santa Iglesia de San

7

ORDINARIA
REG. POLON. CONVENTVVM
EXPEDICIO CANCELLARIAE.

Sunt igitur Conuentus prouinciales ac
particulares, qui gnalem Regni pcedere solent
hi in summa Lithuanicis et Prutemicis exceptis.

Prouinciar maioris Poloniae,

*In Kolo, qui generalem Regni octo diebus ad minimum pcedere debet,
fieri autem poterit, ut pluribus etiam diebus modo non paucioribus pcedat.
Cum particulares in Palatinatibus atq; Terris pcedere solent, dua;
bus septimanis hi.*

*Szedensis, Sadkowien, Vielunen, Lancitien, Radziouien, Racia;
Znen, Rauen, Sochaczouien, Gambiren et Lipnensis, ex quibus deinde
Consiliaeij et Nuncij eorum conueniunt.*

Terrarum Masouiae & Podlassiae

*Prouinciales Conuentus haberi consuevit Varsovia eodem plerumq; die quo et
Colen tamen pcedere solent particulares Varsouien quidem una die
Ozernen et Rozanen duobus, Zakrocimen et Wissegradien tribus
Visnen, Ciechanouien, Lutzen, Lomzen, Nuren quinq;*

*Pozhiceu vero Branscen et Mielmicen decem ex quibus similiter Consilia
eij et Nuncij Varsouiam conuenire solent, ad conferendum de articulis*

*Scrill. et Radzy Dny Jacobus Sarnowski galea
Cathedralis Cracouie. R. R. Testamento legauit
pro Lectioni Bibliotheca Maioris Collegij Vratisl
tatis Cracouie A. D. 1683.*

IN MINORI POLONIA Conuentus Prouinciarum omnium haberi conuenit

in Noua Cuiusate Koczyn,

Ita etiam indicitur ut Prossouien' tertio die consequatur, siue adeo pro rei et temporis aliorumq. Conuentuum ratione.

Præcedere autem hunc essent particulares hi, Prossouien' qui cum Lathorien' coniungitur, Opatouien' Wisnen' Halixien', Chelmen' Cameneren', Lublmen', Belzen' Rykuien',

in quarto
die post
restitutionem

die
ante Visum

Lathorien' præcedit Pro-
ssouien' 3 diebus.

Ad eos omnes Conuentus Lathorien' excepto mittuntur

a Reg. Nuncij cum mandatis et Instructione sufficienti, in qua proponitur R. M. nomina apud Ordines quibus de rebus in Comitibus generalibus sit consultandum. In Masouiam ad particu-

ita disponatur tem-
pus hanc publican-
dum, ut quibus
aut tribus septi-
manis publicatio
Conuentuum parti-
culari præcedat.

lares Conuentus non mittebantur antea Nuncij, tantum modo ad maiorem Varsouien' quo ex reliquis districtibus ad audiendam Legationem R. M. conueniebatur, uerum non ita pridem ad eos quoque et

Podlaffios mitti est ceptum. Ad Lathorien' Conuentum nuncius non mittitur. Instructio tamen ad Capitaneum loci illius ex præscri-

pto Constitutionis non ita pridem sancitæ debet mitti, ut ab illo in Conuentu Nobilitati proponatur. Designantur autem Nuncij partim ex aula Secretarij et Aulici, partim uero in Prouincijs deligun-

tur viri aliqui idonei ad hoc munus. Qui in Szrzeden' et Celen' mittitur, ei dabatur quietatio ad Thesaurum pro maris triginta in expensas. Dantur illis et due Poduodæ ut R. M. signi-

fiet, quod in Conuentibus actum fuerit. Qui uero ad Prossouien' et Noua Cuiusate Koczyn mittitur, ei dabatur quietatio pro decem Maris et similiter due Poduodæ. Ad reliquos etiam Con-

tus qui ex Aula mittuntur, eis in expensas dabatur secundum arbi-

trium R. M. Iis autem qui in Prouincijs designantur, nullo quietationes dari solent, et illi præclare actum secum putant, si eo honore legationis apud populares suos a R. M. dignentur. Dantur tamen ad eos literæ a Reg. M. quibus munus hoc illis deferatur, et mittuntur illis literæ fidei ad Conuentum et Instructiones. Quarum hanc tum et Instructionis exempla non abs re visum est subijcere.

Literæ ad Nuncios,

Venerabilis deuote nobis dilecte
Generose fidelis nobis dilecte. Cum non sit nobis incognita singu-
laris animi Fid. tua dexteritas, ei munus legationis nostræ no-
mine in Conuentu particulari obeunda demandan-
dum esse putauimus, persuasum habentes, non esse Fid. tuâ pro
sua in nos fide recusaturam hanc prouinciam, illis uti res ipsa po-
stulat satis faciamur. Quæ igitur ad peragendum hoc negotium perti-
nent, literas nimirum fidei et Instructionem nostram mittimus Fid.
tuâ, eamq. sedulo hortamur, ut quacumq. in ea ipsa Instructione
nra sunt scripta, quam poterit accomodatissime ac distinctim ut in-
telligi possit ab omnibus in Conuentu illo explicet et referat.
Quicquid domesticè actum et constitutum fuerit nobis quam primis
significet. Bene valeat Fid. tua. Dat.

Lræ fidei,

Reuerendissimi Rndi. Magi Generosi ac Nobiles Synd et fideles
nobis dilecti. Dedimus negotium Generoso
Nuncio nostro, ut in Conuentu particulari
in congregatione Synd et Fid. vtrius quedam
ad Rempub. pertinentia nostro nomine referat et exponat. Que

cum sint magni momenti, hortamur Syn^o et Fid. Vras, ut ea atten-
te excipiant et audiant, fidemq. hui^{us} n^{ost}re Decretio in ijs quae n^{ost}ro
nomine referet adhibeant, atque porro studia et voluntates suas
ita accommodent, ut ne Reipub. ac incrementis illius hoc praesertim
tempore defuisse in aliquo existimari possint. Cupimus S. et Fid.
optime valere. Dat^{us}

INSTRUCTIO

Instructiones istae et l^{it}rae fidei his qui ex Aula designantur, dan-
tur in manus si sint praesentes, his vero qui in Provinciis deliguntur
inclusa in fasciculos cum literis ad eos mittuntur, per Cubicularios
una cum ceteris literis. Dimittuntur aut Cubicularij cum l^{it}ris h^{is}ce
omnibus eodem modo, quo cum deliberatorijs ad Senatores vel pro
loco et temporis ratione. Quae vero ad Maiores et minores Consi-
liarios ea de re scribuntur non includuntur fasciculis, verum se-
orsim dantur Cubicularijs, ut si adveniendi sit comoditas per Cubi-
cularios in manus ipsorum tradantur, sin minus apud proximiores
Capitaneos una cum alijs l^{it}ris relinquuntur et illis deinde sine
mora remitti debent.

Ne vero aliquis forte error ea in re committatur, exiguntur
in Cancellaria recognitiones à Cubicularijs, cuiusmodi illi l^{it}ras ad
deferendum acceperint, et quo die acceperint, illi vero rursum de per-
latis à se recognitiones à Capitaneis vel eorum officijs accipiunt
Debent autem Cubicularij tempestive dimitti cum l^{it}ris ipsidem, et
illi vicissim dimissi iter appropere, acceptasq. l^{it}ras ita defer-
re ad Praefectos seu Capitaneos, ut tribus septimanis vel ad mi-
nimum duabus l^{it}rarum publicatio praecedat ubiq. diem particularibus
Conuentibus, peragendis designatum, iuxta Regni Statutum.

De Lithuania,

In Lithuania Conventus particulares tum et Provinciales, qui gene-
ralem Regni praecedere solent, et e quibus ad generalia Comitia
venitur, indicuntur l^{it}ris quae in Lithuania Cancellaria scribuntur,
ubi suum morem ea in re observant.

De Prussia,

Accersuntur quoq. Prussi ad generalia Regni Comitia, indicunturq.
illis Conventus Provinciales Graudenti vel Mariaburgi, siue quo
alio in loco idoneo, tum et particulares Nobilitatis in singulis Pa-
latiis qui sunt tres Culmen, Mariaburg, et Pomerania.
Culmensi Palatinatui indicitur Conventus Radzimi Mariabur-
gen^{sis} Stumae. Pomerania Verschauia.

Indicendorum autem eorum Conuentuum ratio, Sigismundi Augusti
tempore, et aliquot postea Comitibus capta fuerat ad morem Polo-
nicum accommodari, atq. id ferentibus Prussis, qui à recepta con-
suetudine maiorumq. institutis non discedendum sibi existimarent, q^{ui}
de concessum itaq. est illis postea, ut veteri et usitato more ea in
re Cancellaria uteretur, qui quidem est eiusmodi.

Dantur l^{it}rae a Reg. Alte ad Presidentem illius Pro-
vinciae siue Terrarum, Presidentis autem locum seu dignitatem
obtinet Epus Warmien^{sis}, vel eo absente, Culmensis. In l^{it}eris
illis significatur a Regia Alte Presidenti, de indicendis generali-
bus Regni Comitibus. Et ad quem diem Provinciale in Prussia
tum et particulares in Palatinatibus Reg. Altes haberi velint, Qua
de re l^{it}rae ad Palatinos, Castellanos, Succamerarios, Capitaneos,

maiores et minores Civitates tum et Nobilitatem conscriptae, ac uno in-
clusae fasciculo mittuntur ad Praesidentem moneturq; ut pro suo officio
generalia in primis Regni Comitia publicari ubiq; curet, Demde vero
Pronunciale et particulares Conventus indicat, hasq; illis Regia
ad Palatinos, Castellanos, Succamerarios et Civitates hoc in negotio
scriptas transmittat. Quarum quidem hasq; tam ad Praesidentem
quam ad reliquos Ordines exempla sunt subiecta

Ad Praesidentem.

Quia Pruthemica Nobilitas Varmien' Episcopo Lind^{mo} D. Martino
Cromero eo quod externum uocent, parere tanquam Praesidenti nolebat
haudq; conuentura videbatur ad Conuentus si ab illo indicerentur,
Ideo vero has partes Lind^{mo} D. Culmen' Episcopo dare visum
est, cui et si Nobilitas libenter pareret, non videbatur tamen Lind^s
D. Varmien' illis postponendus, ideo reperta est alia ratio, et quod antea
Praesidenti scribi solebat, ut Conuentus et particulares et generalem in-
diceret, nunc ea partes singulis Palatinis committuntur in suo cuiq; Pala-
tatu, itaq; ad Praesidentem, Episcopos, Palatinos, Castellanos, hae
in eandem sententiam scribuntur, atq; ad Polonos, nisi quod Palatinis
specialr' mungetur, ut Conuentus in suis Palatinatibus publicent,
inducant, literas ad Castellanos, Succamerarios Civitates transmittat.

Id ad Ordines Terrarum Prussiae

Epis Prussiae

Varmien'
Culmen'

R. Quere in Christo Ir. Synoere nobis dilecte. Quo voluntati Or-
dinum et recessui de Comitibus quam primum indicendis in prodeimo Con-

uentu Coronationis nrae facto, quantum per difficultates publicas fieri
potuit satisfacere, presentibusq; difficultatibus ac periculis quae
Regno nro imminere videntur in tempore occurreremus, generalia Re-
gni Comitia ad diem ~~de~~ Varaviae in diximus, quod sicut re-
liquis Regni nostri ita Terrarum etiam Prussiae Ordinibus, interq;
eos Syn^d V^a quoq; significandum putauimus, quae quae pro salute
Reipub. comuni auxilio gerenda sunt, comuni quoq; consilio suscipian-
tur et administrantur. Cum igitur eius rei causa, tum ut alijs etia
quibusdam de rebus quae propriis ad Terras Prussiae pertinent, cu
Ordinibus earum agamus, Conuentum Ordinum eor ad diem ~~de~~ n.
Mariaburgi haberi volumus, ad eamq; Huncium nrum cum mandatis
mittimus. Pro eo vero Syn^d quoq; V^m hortamur, primo quidem
Varmien' cu clausu⁺ ut ad Conuentionem Mariaburgensem, ad Legationem nram audiendam,
la adiecit. demde autem ad Comitia Regni generalia Varaviae de vniuersa
Repub. consultatura, suog loco sententiam dictura cum in tempore
particulares Terrarum se conferat, tum utroq; loco suum erga nos et Reipub. studium
Prussiae mdu faciat, declarat. Syn^d V^a bene valeat. Datum.

+ ut pro more uetere
et visitato Conuentus
particulares Terrarum
Prussiae mdu faciat
demde vero ut et ad
Conuentum Mariaburgensem
ad legationem nram au-
diendam, atq; adeo ad
Comitia Regni ad

Palatinis

Culmen'
Mariaburgensem

Lomeramiae

Mag^s Syn^d nobis dilecte. Quod quantum per difficultates publicas
fieri potuit voluntati Ordinum Regni et Pro eo quoq; Syn^d vram
hortamur primo, ut particulares Conuentus in Terris Palatinatus sui
more institutos Prussiae prius habeat, in ydem viros graues
a Nobilitate eligendos, et tam Mariaburgum ad Legationem nram
audiendam quam ad Comitia Regni Varaviae de vniuersa Reipub.

consultaturos plena cum facultate mittendos curet, tum vero ut ipsa S. V. primo Mariaburgam cum ceteris Consiliarijs Terrarum illarum, deinde vero Varschauam etiam de vniuersa Repub. consultatura et loco suo sententiam dictura se conferat, et quae tam Mariaburgi ex nuncio nro quam postea in ipsis Comitibus praesentem nrum ac Repub. statum requirere intellexerit, ad ea studium diligentiamque suam ipsa etiam S. V. adiungat. Quam bene valere cupimus.

Castellam^{is} Culmenⁱ
Elbingen

Succamerarijsⁱ Geda^{men}
Culmensiⁱ
Mariaburgenⁱ

Minoribus Consiliarijs Prussiae eodem o^{mnino} exemplo quo ad Ep^{iscopos} scribitur titulis et nominibus tantum mutatis.

Maiores Ciuitatibusⁱ Thorum^{en}
Elbingenⁱ
Geda^{men}

Spectabiles et famati fideles dilecti. Quo quantum per difficultates publicas fieri potuit, voluntati Ordinum et pro eo vero Fid. etiam Vras mandamus, ut tam ad Conuentum Mariaburgenⁱ hunc priorem ad legationem nram audiendam, quam ad posteriorem gnalem Regni Varsauienⁱ ad consultandam praescriptum legum communium cum Consiliarijs Regni et reliquo Conuentu de Repub. vniuersa, nuncios suos viros graues et prudentes plena cum facultate mittant. Factura

pro gra^{ti} nra et officijs suis Datum.

Capitaneis

Graudentinenⁱ, Lutensiⁱ, Brodnicenⁱ, Rogosnenⁱ, Gollubenⁱ, Coualouienⁱ, Dirschauenⁱ, Wilsouenⁱ, Suecenⁱ, Mirachouienⁱ, Nouensiⁱ, Radzimensiⁱ, Stumensiⁱ.

Generose fideles dilecti. Quo quantum per difficultates publicas fieri potuit, voluntati Ordinum et pro eo vero Fid. Vras etiam mandamus, primum ut in particulari Territorio sui Conuentu nuncios viros graues et prudentes a nobilitate eligendos curet, deinde vero ad gnalem etiam Mariaburgenⁱ se conferat, legationem nram audiat, quaeque pntem nrum de Repub. g. statum requirere intellexerit, ad ea exequenda ipsa etiam studium diligentiamque suam adiungat, tum vniuersos ordines ad comune illud Regni concilium adeundum coheretetur. Factura pro officio suo gratiaque nra

Minoribus Ciuitatibus.

Mariaburgenⁱ, Graudentinenⁱ, Dirschauenⁱ, Rogosnenⁱ, Gollubenⁱ, Coualouienⁱ, Radzimenⁱ, Stumenⁱ, Geda^{men}, Nouensiⁱ, Thorum^{en}, Elbingenⁱ, Geda^{men}, Hammetstedenⁱ, Suecenⁱ, Luchouienⁱ, Luchouienⁱ, Choynicenⁱ, Starogardienⁱ, Skarsumenⁱ.

Famati fideles dilecti. Quo quantum per difficultates publicas fieri potuit, voluntati Ordinum et pro eo vobis etiam ut nuncios viros viros prudentes, primum ad Conuentum Mariaburgenⁱ deinde vero Varsauiam ad Comitum Regni gnalia de rebus ad vniuersam Tempub. pertinentibus cum reliquo Conuentu deliberaturos, plena cum facultate mittatis, hisce mandamus. Facturi pro gra^{ti} nra. Dat.

In omnibus hīs repetitur initium lraꝝ primum ad Episcopos vꝫ ad
Marienburgi haberi volumus ad eumꝫ nuncium nꝫ cum mandatis
nꝫ mittimus incluserunt.

Ad Capitaneos paucos scribitur cum Capitaneatus plecosꝫ de
vatores ipsi ad quos alias scribitur obtineant itaque ad eos
solos Capitaneos lraꝝ mittuntur qui Senatores non sunt

De Liuoniam.

Scribuntur eiusmodi sex Vniuersales.

Vniuersis et singulis tam Equestri Ordini quam etiam Ci-
uitatum maiorum in Liuonia subditis nꝫ Synꝫ et Fidelibꝫ nobis
dilectis gratiam nostram Regiam. Synꝫ et Fid. nobis dilecti.
Postulantibus Reipub. rationibus, et ipsa superiorꝫ Coronationis
nꝫ Comitioꝫ sanctione flagitante, gralia vniuersis Regni nꝫ
Terris Comitia ad diem x. mensis x. ediximus. Et autē
et in Liuonia S. et F. Vra consilia prius inter se tam
de rebus proprijs priuatisꝫ suis quam etiam de ijs que vniuer-
sam Reipub. attingunt, conferant et rēuncios quibus ea comit-
tant ad Comitia indulta inter se deligant, ipsis etiam Conuen-
tum gnalem Liuoniae Vnde ad diem x. mensis x. indica-
mus. Cui nostro loco et nomine Reuerenꝫ Episcopum
Comissarium nꝫ praeesse iussimus. Hortamur
itaqꝫ S. et Fid. Vt ut et frequentes ad praestitutam
diem conueniant, et eorum qui loco nꝫ praesidebunt auctorita-
ti conuenientem locum dent, nuncios ad Comitia mittendos, ta-

les potissimum inter se deligant, qui non tantum propria sed et o-
mnia totius illius Provincia atqꝫ adeo Reipub. vniuersae comoda
curae habeant, quique consilio vꝫ rerum valeant et dispicere
possint, quid bonum sit ac Reipub. salutare. potestatemꝫ illis S. et F.
Vt faciant, et non tantum sola Liuoniae negotia agant et tra-
dent, sed etiam si quid a ceteris Ordinibus pro comuni Rei-
pub. vniuersae bono statutum erit, in eo communi auctoritati se ac-
comodent, atqꝫ id studijs et sententijs suis promoueat. Factura
S. et Fid. Vt pro officijs suis gratias nꝫ Dat.

* Ludzie mądry wspomnieli o tym, by było to własne J. K. M.
 który by dobro parafian j. kościoła, a nie tylko na pracy było, a nie tylko by było parafian.

a główny na dzień miesiąca blisko przy
 24. Rozkazujemy tedy abyś the Sejmiki y walny Corony w Mi-
 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850.

Swyżsaiu prdeß woznego obwołac i publicować rozkasal. Posyła
 my też w. T. listy, edesca mitytulowane w Cancellarij nassey. De
 scai też prdes titulow, rozkazując abyś tak the ktore mitytulowa
 ne są, iako też y te ktore bez tytulow, tytuły Wrdendnikom Sejm
 skum y ludziom Slacheckim Starostwa swego napisanych, rozesłał
 bez omieszkania. A sam też w. T. debys tak na Sejmku Lo
 wiatorskim iako też i glownem był, y starał się spłnoscia wespolek
 zimi, aby na nich Poslowie, na Sejm walny, Coronny, slusne
 i wedle praw, ludzie spolkym, statecam i miodry, i wspanach i
 potrzebach R. L. biegli, y ci ktorzyby R. L. miodowali, a me
 swych i decy, własnych i edno spraw R. L. byli pilni, obrani byli,
 aby o wodech sprawach y potrzebach Coronnych z nami y Lada
 mi nastemi radzić dostatecznie mogli. Wozymisz to w. T.
 zpowimosci wrdendu swego y dla łaski naszey. Darg.

Na własne.

Hicce autem omnibus lris dies atq loca celebrandoy Conuentuū
 tam gnalis Regni quam Prouincialium minorum et maiorum m:
 scribuntur, quemadmodum a Regi. Alte constitutum fuerit
 et quemadmodum legibus est perscriptum vsq obseruatum, se
 cundum hanc mimum que sequitur rationem.

In minori Polonia, Conuentus Prouincialis.

Minor Conuentus seu generalis Maioris Polonie edicitur, ut ce
 lebrari consueuit, in Polo, ad quem omnes Consiliarij maiores

et minores, nuntijque in particularibus Palatmatuum atq Terrar
 Conuentibus electi conuenire solent. Debet autem secundum legum
 perscriptum Irzeden particularem sequi duabus septimanis gene
 ralem vero Regni octo diebus precedere. Ad eum etiam
 Nuncius a R. Alte mittitur idem qui ad Irzeden particularem
 ut cum yodem mandatis cui dantur lra fidei ad eum Conuentum
 Instructione vero eadem qua in Irzeden vtetur.

Particularium autem in Palatmatib atq
 terris maioris Polonie ea est ratio.

Posnamiensis et Calissien Palatmatuum Conuentus edicitur et sa
 beri solet in Opato Irzoda, ita ut solensem precedat duabus septi
 manis, qui item gnalem octo diebus uti supradictum est precedere
 debet. Dantur uero literae.

Ad maiores Consiliarios.

Archiepiscopo Gnesnen

Episcopo Posnamien

Palatmis Posnamien
 Calissien

Castellanis Posnamien
 Calissien
 Gnesnen.

Ad minores Consiliarios decem qui superius sunt desori
 ghi.

Ad Officiales et nobilitatem utriusq; Tabati;
natus qui hosce habent districtos ad eos eo numero lre
dantur.

Paltus Posnam	Posnamen	30
	Costen	12
	Wschouen	15
	Valcen	8

Palt Callissien	Calissien	30	Summa lre 150 e quibus duae erunt partes ad nobi- litatem hoc est in quibus tri- tulus miscribitur nobili suie in Polonico slachetno. Tertia vero pars in quibus scribetur gnoso suie in polonico bradon propter officiales
	Gnesnen	12	
	Naelen	10	
	Lyschen	12	
	Cominen	10	
	Krcinen	10	

Coniunguntur autem hae ipse ad officiales et
nobilitatem literae in fasciculos decem.

Primus erit fasciculus in quo ad districtum Posnamen lre contine-
buntur, qd addentur lre ad Capitaneum gnalem maioris Poloniae
impressa et exemplo quod superius est annotatum, miscribetur bitu-
lus ad eundem Capitaneum gnalem, in absentia eius Vicecapitaneum
Posnamensem.

Secundus fasciculus erit in quo ad Costen districtum lre contine-
buntur, cum lris ad gnalem etiam maioris Poloniae, in absentia
vero eius Burgrabium Costensem.

Tertius fasciculus ad Wschouen districtum, cui ad Capitaneum

Wschouen lre imponentur, adscribetur, in literis at superficie fasci-
culi in absentia eius Vicecapitaneos Wschouen.

Quartus ad districtum Valcen, cum lris similiter ad
Valcen Capitaneum, et in absentia Vicecapitaneum.

Quintus fasciculus ad Calissien districtum, cum lris ad gnalem,
et in absentia Vicecapitaneum Calissien.

Sextus ad Gnesnen districtum, cum lris ad gnalem, et in absen-
tia Burgrabium Gnesnen.

Septimus ad Lyschen cum lris similiter ad gnalem, et in absentia
ad Burgrabium Lyschensem.

Octavus ad Cominen cum literis item ad gnalem, et in absen-
tia Burgrabium illius loci.

Nonus ad Krcinen cum literis etiam ad generalem, et in
absentia Burgrabium illius loci.

Decimus ad Naelen cum lris ad Capitaneum Naelen
et in absentia eius Vicecapitaneum.

Palatinat Syradien

Conuentus edicitur et haberi solet in Schadek
qua de re scribuntur literae.

Ad Palatinum

Castellanos 5

Ad Officiales vero et Nobiles Districtum
Syradien 24

Sadkouiē	12	Summa hanc 60 quarū itē sunt partes duae ad Nobiles, tertia ad Nobiles quod in singulis Terris et Palatinatib' erit observandum.
Petrucouiē	14	
Radomscen	10	

Coniunguntur in duos fasciculos

Primus erit in quo ad duos Districtus hanc continebuntur Syradien et Sadkouiē, hic inscribitur Syradien Capitaneus in absentia eius Vicecapitaneus literae ad eum imponentur.

Alter vero continebit Petrucouiē et Radomscen Districtus, inscribetur Capitaneus Petrucouiē in absentia eius Vicecapitaneus et eidem similiter hanc imponentur.

Terra Vielunen
In Palatinatu eodem Conuentus edicatur
Vielum scribuntur literae.

Castellano Vielunensi

Officialib' et Nobilitati Dictus

Vielunen	18	Summa hanc 26
Ostrzeszouiē	8	

Coniunguntur in duos fasciculos. Alterum qui Vielunen alterum qui Ostrzeszouiē Capitaneus inscribetur cum hanc ad eosdem.

Palatinatu Lancitien
Conuentus edicatur Lancitia scribuntur
literae ad Palatinum et quatuor Castellanos

Ad officiales et Nobilitatem.

Districtuum	Lancitien	18	Summa hanc 40
	Brzezien	12	
	Orlouiē	10	

Haec omnes in unum coniunguntur fasciculum destinatis ad quemlibet districtum hanc inscribetur titulus Capitaneus Lancitien in absentia eius Vicecapitaneus cum literis ad eundem.

Palatinatu Brzesen
& Inouladislauen

Conuentus edicatur in Radzieion
scribuntur literae.

Episcopo Cuiaviensi

Palatinis
Brzesensi
Inouladislauen
Castellano 6.

Ad officiales et Nobilitatem eorū
Districtuum.

Palatinat' Brzen	Brzesen	18	Summa hanc 86
	Radzieionien	10	
	Przedecen	10	
	Coualien	8	
	Crusuiciē	10	

Palat^{us} Imowladischi^{us} 18
 Bydgostien^{is} 12

Coniunguntur in septem fasciculos, quorum singuli singulos districtus
 continebunt, et ad suum quisq^{ue} Capitaneum inscribetur. Literar^{um}
 ad eosdem imponentur, quilibet enim in Palatinatibus illis, distri-
 ctus suum habet Capitaneum.

Palatinus Plocensis,
 Conuentus in Raciaz^{is} edicitur scribuntur lra^e

Episcopo Plocensi
 Palatino Plocen^{is}
 Castellano tribus.

Ad officiales vero et Nobilitatem eor^{um}
 Districtuum.

Plocen ^{is}	20	
Raczyn ^{is}	10	
Szramen ^{is}	8	
Mlawen ^{is}	8	Summa lra ^e 70
Lawkrzen ^{is}	8	
Bielscen ^{is}	8	
Plonen ^{is}	8	

Coniunguntur in unum fasciculum Districtibus colligatis et notatis
 qui inscribetur Capitaneo Plocensi et lra^e ad eundem imponentur

Palat^{us} Rauensis
 tribus in locis haberi solet, et scribuntur lra^e
 Laua

Palatino Rauensi
 Castellano Rauen^{is}.

Officialib^{us} et Nobilitati eius Districtus lra^e 24
 quae includuntur vno fasciculo ad Capitaneum Rauen^{is} cu^m lris ad eundem.

Sochaczouien^{is} datus
 Conuentus Sochaczouiae edicitur, scribuntur lra^e
 Castellano Sochaczouien^{is}.

Officialib^{us} et nobilitati eius districtus 20
 Coniunguntur in fasciculum qui loci eiusdem Capitaneo inscribetur cum lris
 ad eundem.

Gostinen^{is} & Gambin^{is} datus
 Conuentus indicitur in Gambin^{is} scribuntur lra^e
 Castellano Gostinen^{is}

Officialibus et Nobilitati

Gostinensis,
 Districtuum Gambrien^{is} Summa lra^e 30.

Includi uterq^{ue} lra^e fasciculo ad Capit^{um} Gostinen^{is} cu^m lris ad eundem.

Terra Dobrzynen
Conuentus edicitur in Officio Lipno dant^r lra
Castellanis tribus.

Ad Officiales et Nobilitatem.

Dobrzyne
Lipinen^r Summa lra 40.
Districtum.

Includuntur fasciculo miscripto Captes Bobroniensi in absentia Vicecaptes

Et hec quidem sunt Terra ac Palatinatus, atq; hi Conuentus ex quibus demum Colum ad Conuentum maiorem conueniunt. Omnes vero isti particulares Conuentus precedere solent vetere instituto Consensu uti et Szredensis duabus septimanis.

Sunt autem in summa litera qua ad officiales et Nobilitatem dantur in maiori Polonia numero 122 Ad Capitaneos vero numero.

44
166

Palat^r Masouia & Podlassia.

In eo Palatinatu haberi solent Conuentus particulares in singulis Districtibus qui decem sunt numero, generalis vero earum Terrarum seu Districtuum cui etiam Terra seu Districtus Podlassia aduinci se in proximis Comitibus postularunt, celebratur. Varschauiam, quem precedant particulares in singulis Districtibus ad minus quinque diebus praeter Varsauiensem qui pridie Conuentus generalis agitur et Rozanen^r Czernen^r qui duabus diebus Sacerdotum et Visegradien^r qui tribus Varsauiensem anteuertunt.

12
Podlassia vero quoniam paulo longius abest, Conuentus in ea particulares precedere debent maiorem istum seu generalem Varsauiensem ad minus 10 diebus.

In Palatu Masouia
Scribuntur litera.

Palatino Masouia
Castellanis 7

Ad Officiales vero et nobilitatem, in:
Transcriptos districtuum

Czernen ^r 20	Ciechanouien ^r 20
Orisnen ^r 20	Luien ^r 20
Varsauien ^r 20	Rozanen ^r 15 Summa lra
Visegradien ^r 20	Lomzen ^r 20 190
Sacerdotum 20	Sacerdotum 15

Coniunguntur haec lra in decem fasciculos, quorum singuli singulos dictos continebunt et ad suum quisque Capitaneum miscribetur, litera quoque ad eodem imponentur, quilibet enim Palatinatus illius districtus suum habet Capiteum

In Districtu Podlassia Conuentus particulares tribus in locis peraguntur.

Terra seu Districtus Drohicen^r Drohicini de quo scribuntur lra
Ad Palatinum
Ad Castellam.

Ad Officiales et Nobilitatem numero 16
quæ includuntur uno fasciculo una cum literis ad Dobrinen Capitaneum et in absen-
tia eius Vicecapitaneum.

Terra seu dictus Bielscen

Conuentus celebratur in oppido Bransk
Scribuntur literæ ad officiales et Nobilitatem 16 et inclusa
fasciculo mittuntur ad Branscen Capitaneum cum literis ad eundem.

Terra seu districtus Mielnicen

Conuentus celebratur in oppido Mielnik. Scribuntur literæ.

Ad Officiales et Nobilitatem numero 16
ac inclusa fasciculo mittuntur ad Mielnicen Capitaneum, Generalis
autem seu maior Conuentus huius Terræ Varsoviæ una cum Blato:
huius indicetur iuxta postulata Nuncios earum Terrarum.

MINOR POLONIA

Minoris Poloniæ Conuentus generalis peragi consuevit in nova Civitate
Doroczyn, tertio post Prossouien particularem die, præcedit autem
generalis Regni Comitibus viginti ad summum diebus, scilicet tribus septi-
manis vel prout ratio temporis postulauerit. Ad eum nuncius a
Regia parte idem qui et ad Prossouien particularem mittitur. Dan-
tur illi fidei literæ, Instructione vero eadem utitur qua in Prossou-
ien.

Districtus Sochaczouien Officiales

Successorarius

Vexillifer

Imceena.

Dapifer

Judex

Subiudex

Notarius

Tribunus

Capitaneatus iurisdictionem habentes tot quot
districtus

Rauen

Sochaczouien

Gostinen

In terra Dobrzinen

Castellanus Dobrzinen

Castells Ripinen

Castells Plonen

Eiusdem Terræ Officiales

Successorarius

Vexillifer

Imceena

Dapifer

Judex

Subiudex

Notarius

Tribunus.

Districtus eiusdem Terræ

Dobroinē

Rypinē

Lipnē

Capitaneatus iurisdictionem habens unus
Bobrownicē.

In terris P R U S S I Æ

Dñs Episcopus Warmiē

D - Epus Culmenē

Palatinus Culmenē

Palatinus Marienburgē

Palatinus Pomezaniā.

Castellam.

Culmenē.

Elbingē

Gedanē.

14
MINOR POLONIA
In Palatinatu Cracouiē

Dñs Episcopus Cracouiē

Castellanus Cracouiē

Palatinus Cracouiē

Castellanus Wojniczē

Castell' Sandecē

Castell' Biēcō

Eiusdem Palatinatus Cracouiē officiales

Succamerarius

Gladifer

Veatillifer

Tricerna

Structor

Dapifer

Subdapifer

Tribunus

Iudex

Subiudex

Notarius.

Territoria septem.

Cracouiē

Prossouiē

Łaznō

Łelouien

Biēcō

Sandecē

Schouen.

Capitaneatus iurisdictionem habent

Cracoviensis,

Bicenis

Sanderen.

Burgabj Arcis Cracoviensis sine iurisdictione 10.

In Palatu Sendomirien

Palatinus Sendomirien

Castellanus Sendomirien

Castell^s Wislicien

Castell^s Radomien

Castell^s Zawichosten

Castell^s Zarnowien

Castell^s Malogosten

Castell^s Polanecen

Castell^s Czekowien.

Eiusdem Palatinatus Sendomir offiales

Succamerarius

Gladifer

Imicerna

Structor

Dapifer

Subdapifer

Tribunus

Index

Subindex

Notarius

Venator Sendomirien

Radomien

15
Tribunus Przysouien.

Districtus eiusdem Palatinat⁹

Sendomirien

Radomien

Wislicien

Przysoua Civitatis

Chencowien

Opatowien

Pilsnen

Capitaneatus iurisdictionem habent

Sendomirien

Radomien

Przysoua Civitatis

Chencowien

Opatowo

Pilsno.

Stezien.

In Palatu R V S S I Æ

Dⁿⁱs Archiepiscopus Leopoliensis

E^piscopus Przemislensis

E^piscopus Lublinski

Palatinus Russiae

Castellanus Leopoliensis

Castell^s Halicki — x

Castell^s Przemislensi —

Castell^s Sandomirien

Castell^s Chelmeni — x

In Palatinate sunt Districtus quinque
qui distincta Iudicia et officia habent.

Districtus Leopoliensis

Succamerarius
Vexillifer
Pmicerna
Capifer
Iudex
Subiudex
Notarius
Tribunus.

Districtus Przemislensis

Succamerarius
Vexillifer
Pmicerna
Capifer
Iudex
Subiudex
Notarius
Tribunus
Agens.

Districtus Sanocensis

Succamerarius
Vexillifer
Pmicerna
Capifer
Iudex.

Subiudex
Notarius
Tribunus.

Districtus Haliciensis

Succamerarius
Vexillifer
Pmicerna
Capifer
Iudex
Subiudex
Notarius
Tribunus.

Districtus Chelmenensis

Succamerarius
Vexillifer
Pmicerna
Capifer
Iudex
Subiudex
Notarius
Tribunus.

Capitaneatus iurisdictionem habentes

Leopoliensis
Przemislensis
Sanocensis
Haliciensis
Samboricensis

Lydacoviensis
Chelmenensis
Crasnostawiensis
Kolomensis.

In Palatinatu PODOLIA

Dns Episcopus Camenecen
Palatinus Podolia
Castellanus Camenecen

Eiusdem Palatinatus Podolia officiales

Succamerarius

Vexillifer

Imicerna

Dapifer

Judex

Subiudex

Notarius

Tribun

Comenecen

Trembowlien

Capitaneatus et districtus duo

Comenecen

Trembowlien

In Palatu LVBLIN

Palatinus Lublinen

Castellanus Lublin

Eiusdem Palatinatus Lublin officiales

Succamerarius

Vexillifer

Imicerna

Dapifer

Judex

Subiudex

Notarius

Tribunus

Capitaneatus duo iurisdictionem habentes

Lublinen

Lucouien

In Palatu Belsen

Palatinus Belsen

Castellanus Belsen

Eiusdem Palatinatus Belsen officiales

Succamerarius

Vexillifer

Dapifer

Imicerna

Judex

Subiudex

Notarius

Districtus eiusdem Capitaneatus

Belsen

Buscen

Herodlen

Capitaneatus iuridici

Belsen

Buscen

Herodlen

Grabouiecen

17a
Quoniam casu accidit literas vel de Comitibus indicendis uel Aer
strum ad Capitaneos Jurisdictionem habentes mitti, ideo non inutile
fuerit hoc loco qui sunt Capitanei iurisdictionem habent in una facie
legentium oculis subijcere.

In maiori Polonia

Posnamien	Wschouen	Syradien	Immitadislauen
Califfen	Naalen	Liutricouien	Crusuien
Gnesnen	Cominen	Vielenen	Radziouien
Pysdrin		Ostrzessouien	Przedecan
Koscinen		Lenciten	Bydgostien
Costen		Brzeszen	Coualien

In Masouia & Plocen^{bs.} Palat

Plocen	Czernen	Visnen	Warsauien	Deuren
Wyslogreden	Lakocimen	Csiechanouien	Lomzen	
Rozanen	Luien			

Sequitur aliorum Palatmatuum.

Rauen	Sochaczouien	Gostmen	Lobrownicen
-------	--------------	---------	-------------

In Prussia.

	Culmen
Palatiny	Pomerania
	Mariaeburgen

In minori Polonia

Cracouien	Osniecsimen	Biecen	Sandezen
Sandomirien	Radomien	Koua	Ciutatis Corbyni

Chencinen, Oppocnen, Stezycen, Lilsnen
 Leopolden, Lublinen, Pramislien, Sanocen
 Halicien, Sydasouien, Chelmen
 Crasnostauien, Colomijen, Cameneoen
 Belsen, Trembowlien, Luceorien
 Buscen, Heroden, Graboudecen

In Podolia & Podlachia,

Krzemenecen, Mielniden
 Lucen, Branscen
 Kyouien, Drohircen
 Bracslauien
 Wlodimirien

Accidit nonnunquam vixilliferos ad humandum corpus de-
 quum comocari, ideoq. Cathalogus eor. subijcitur.

Posnamien, dus Syradien, Orhelunen, Lancitien, dus
 Braesten, Immitadislauien, Plocen, Coernen
 Varsauien, Xuren, Vissogroden, Lakrocimen
 Giechanouien, Licensis, Rauen, Gostmen
 Jochasouien, Dobroynen
 Cracouien, Lublinen, Leopolden, Pramislien
 Sanocen, Halicien, Chelmen, Cameneoen
 Belsen.

L^{ta} Restiva.

19

Prima Restium littera Sigismundus re

Universis et singulis Palatinis, Castellanis, Dignitariis, Officialibus, terrigenis, Nobilibus, Advocatis, Iudicibus, et Tribus, ceterisque cuiuscunque status conditionis et praeminentiae subditis nostris, bona quaecunque Terrae hereditaria et obligatoria possidentibus, et ad expeditionem bellicam generalem de iure vel consuetudine Regni nostri obligatis, S. et F. dilectis gratiam nostram Regiam. Magis Generosi, Nobiles et Famuli S. et F. mi dilecti. Quoniam in dies rumores cumulantur rumoribus hostes in armis esse, neque aliud quam occasionem invadendi Regni expectare, cavendum vicissim putavimus, ne si quid illi moliri contra nos incipiant, imparatos nos ad propulsandam vim reperiunt. Quare primis huius vestrum litteris, admoneri vos duximus, admonemusque et mandamus, ut ab equis et armis aliisque rebus omnibus, quae belli usus postulat mature sitis parati, ut cum res ipsa postulaverit, et a nobis tertio residuum loci fueritis evocati, in quocunque locum et quocunque tempore, intra hunc et futurum Conventum Regni ducere vos pro rei necessitate et belli ratione visum nobis fuerit, sequi nos instructi rebus ad bellum gerendum necessariis positis. In, terea tamen exerceri iudicia neque ulla ratione intermittere volumus, usque tertiarum Restium litterarum a nobis missarum fuerint. Praesentes autem litteras alias ad alium vicinorem transmittat, Ultimus vero ad capitaneum loci remittat, sub indignatione nostra et confiscatione bonorum aliter non facturum. Datum Pistrkouae in Conventione Regni generali feria quinta ante Dominica — Anno dⁿⁱ re

Ad mandatum nostrum

Mittuntur vero in singulos Palatinatus et Districtus hoc modo.

Civitates et oppida
que antiqua consue-
tudine ad Curias et
communitates atque feodi-
tatem bellicam tenen-
tur.

In maiorem Poloniam.

Palatinat^s Posnan

	Posnamien	8
Districthy	Costen	4
	Wschouen	6

Palatinat^s Calisien

	Calisien	6
	Gnesnen	5
	Waclensi	4
Districthy	Pyschren	4
	Cominen	4
	Kozinen	4

Palatmatus Syradien

	Syradien	6
Districthy	Piotrkouien	4
	Szadkouien	4
	Radomscen	4

Terza Vielunen

	Vielunen	5
Districthy	Ost-Jesbouien	4

Palatmatus Lencitien

	Lencitien	4
Districthy	Brzedinen	3
	Orlouien	3

Palatmatus Bræsten

	Bræsten	5
	Nadoriowien	4
Districthy	Przedecen	4
	Conalien	3
	Causpian	4

Palatmatus Inmuntadislauien

	Inmuntadislauien	
Districthy	Sydgoschen	

Palatmatus Plocen

	Plocen	4
	Raciaznen	3
	Sroemen	3
Districthy	Zankersden	3
	Alauen	3
	Dielschen	3
	Blonen	3

Palatmatus Masouie.

	Czernen	4
	Wisnen	4
	Warsawien	4
	Wyssegraden	4
	Zakroimien	4
Districthy	Ciechanouien	4
	Luiien	4
	Dozanen	4
	Lomsen	4
	Sturen	4

Palatnatus Dauensis

districthi	Dauensi	4
	Bralen	4
	Terra Sochar Douen	4
	For Gostinen	4
	Gambinen	4

Terra Dobrosien

Dobrosinen	4
Lipnien	3
Pipinen	3
Suma hraz Destum in malore	
Polon	200

IN MEXORI POLONIA Palatinat Cracouien

Districthi	Cracouien	5, 10	Crac gnath
	Sanderen	6	
	Diecten	6	
	Prossouien	4	
	Lelouien	4	
	Cochouien	4	
	Wiaznen	4	

Palatnatus Sendomrien

Sendomnien	6 10
Chendinen	4 6

Aloua Civitatis	5 8
Opocnen	4
Ladomien	5 6
Pilsnen	4
Stezygien	

Palatnatus Russia

districthi	Leopolien	5
	Sydaedouien	4
	Przemisien	5 12
	Strijen	4
	Samborien	4
	Sanocen	5
	Przemorscen	5
	Orshelien	4
	Halicien	4

Palatnatus Podolia

Districthi	Camenecken	5
	Laticouien	3
	Tremboulhen	5
	Colomien	4

Palatnatus Lublinen

districthi	Lublinen	5 8
	Prasendouien	4
	Lucouien	5 7

Palatinatus Belsen

Districtus	Belsen	5
	Busen	4
	Grabouecen	4
	Hrodlen	4

Terra Belmen

Districtus	Belmen	5	10
	Orasnostauen	5	8

Summa lraz restu in minore

Polonia 157

Summa om lraz Restu in

Utrinq Poloniam 387

Imprimuntur.

Qua quidem lra colligantur et miscebuntur singulis Capitaneis iurisdictionem habentibus, ita ut ad singulos pertinent Districtus Mittuntur, Cubicularij totidem quot cum lris. Conuentus mitti solent.

Post unionem accessit Palatinatus Rjonia, Bratzlauia, Volhi; mia, ad quos quoq oportet scribere, literas vestrum idioma Ruthemico

De Prussis nihil certi.

Quod si videbitur Reg. Mti, ut simul bma restu lra mittantur scribuntur hoc exemplo.

Sigismundus r Vniuersis et singulis Palatinis, Castella; ms r vt sup mandamus vobis iam antea primis restu literis ut ad reprimendos hostium conatus parati et mistra; Si essetis, quandoquidem bellica gnali expeditione reprimen

22
eos esse in proximo Conuentu Regni decretum est, Nunc ite; rum de more hrisce secundis Restum lris, mandamus omnino ha; bere uolen ut equos, arma, et cetera ad bellum necessaria pro facultatibus suis bene parata habeatis, et cum testijs re; stium lris euocati a nobis fueritis, ad eum locum ad quem misse; rimus et ad tempus quod intra hunc qui proxime habitus est et futurum Regni Conuentum designauerimus conueniatis. In; terea vero Iudicia habeantur neq, intermittantur priusqua; tertiarum restu litera misse a nobis fuerint. Volumus aute; ut hasce lras nras alter alteri viciniori transmittat, Vlti; mus vero loci Capitaneo remittat, Sub graui indignatione nra et bonoz omnium confiscatione aliter non factur. Dat.

ad mandatum.

Scribuntur vero ad Capitaneos litera hoc modo.

Sigismundus r Magge Syn nobis dilecte. Quae ex ijs quae in confinis Regni agentur, et de quibus in dies ad nos rumores perueniunt, quanta pericula Regno et Dominis nris impendant, quibus facile videre potest. Ex Senatorum Regni nri tam Spi; ritualium qua; Secularium consilio et voluntate expeditionem bel; licam gnalem ut fiat decreuimus, ut si hostes in Regnum et Do; mina nra impetum facere vellent, non imparatos nos offenderet quod ut mature fieret binas Restum lras praemittere, atq, his nobilitatem ad arma concitare statuimus. Quas in manus S. S. mittimus et mandamus, vt primas quidem mox ut red dita ei fuerint alteras vero quatuor hebdomadis, postea voce precomis pro tem; plis in fortis Praefecturae suae ac alijs locis publicis proclamari ui; beat ac ad nobilitatem Praefecturae suae perferen; curet. Interea tamen Iudicia Castru exercere, et ut Terrestria quoq lra;

bentur det operam. Quoniam vero fines Regni interim
absq. certo presidio militum relinquere non erat tutum, ex vnam;
mi Consiliarios mox Spiritualium et Secularium consensu, tri-
butum ducillare quod Czopowe et Civile quod Soss dicitur
in hunc annum a Subditis omnium Regni Ordinum exigent impe-
rimus. Cuius exigendi tempus et modum literis Vniuersalibus
prescripimus. Quas S. T. publicare cum ad eam perferentur
curabit, ac huic quem exigent his tributis prefecimus autoritate
Capitanealis officij adsit. Recusantq. illa pendere pignoratō-
nibus coerceat et compellat. Secundum literas Vniuersalium pre-
scriptum. Factura S. T. pro officio suo et gra. mra. Dat. m.

Ad mandatum re

Eodem vero modo ut primo distribuuntur et
colligabuntur, ita tamen ut data earum sit quatuor
hebdomadis post priores. Scribeturq. Capitaneis ut quatuor
or hebdomadis post publicatas priores secundas publicent.

Isdem Capitaneis dantur perferenda edicta, si quae
sunt in Conuentu decreta.

Quod si motio bellica decreta fuerit scribuntur
tertia restum literae hoc exemplo.

Sigismundus re Vniuersis et singulis. Palatinis, Castellanis re
grami mram Regiam. Mage. Gno. Nobiles Famati et Prouidi
S et J. nobis dilecti. Declaramus vobis antea hinc Vni-
uersalibus literis in vim primarum et secundarum Decretum
a nobis emissis, quo pacto nos parentibus Reipub. Regni

23
nostri necessitatibus et incommodis, quae nobis et eidem Re-
gno nro eiusq. incolis, ab hostibus Christi nominis et alijs
vicinis nris, debiti sui erga nos et hoc ipsum Regnum nrum
oblitis, struuntur et contumantur, obuiam ire et tempori pro-
uidere oporteat, exigentibusq. rationibus Conuentus Regni
nri gnalis proximi praeteriti, in quo omnium Senatorum et Pro-
cerum Regni nri consilio et consensu expeditionem bellicam Re-
gni nostri ac subditorum eius generalem decreuimus et institui-
mus, vos ad arma sumenda et bellum contra eosdem hostes appa-
randum excitauimus, ut quisq. pro facultate bonorum suorum
proq. Altis mra Regia Regni splendore et dignitate,
ac fidei debito, et virtutes sua militaris. (quod in vobis
vigere non dubitamus,) ad resisten hostibus, nostris et Re-
gni nri atq. ad ulciscendas iniurias et damna ab eisdem nobis
et Regno nro illata, summa voluntate et strenuo animo
insurgeret et sese appararet. Nunc igitur rursus ad hoc ipsum
bellum, (quod felix et faustum Altis mra vobisq. omnibus
et Regno nro fiat, vos et quemlat vestrum hinc nostris in
vni tertiarum nostrarum restum literis, excitamus et conuocamus,
Mandari et omnino habere uolen, ut iam tandem armis et e-
quis alijsq. rebus ad militarem manum pertinen, bene et sufficien-
ter pro suis quisq. facultatibus et bonorum exigentia instru-
cti, nos ad Terras et Prouincias nras sequamini
et apud Castrum et Oppidum nrum

adsitis, atq. in Castris illis nris pro eodem die
et termino constituamini, ut inde Ordinibus instructis et con-

stutis (laudis et gloria maiorum nostrorum memores) possi-
tis recte et ordine reliqua aggredi, quae ad Regni nostri et
Subditorum eius defensionem et dignitatem pertinebunt. Ut autem in
proficiscendo ad Exercitum et locum à nobis designatum, et eam
actionum vray moderationem in rebus omnibus teneatis et conseruetis
quam debitum et professio militaris voluntasq;
et mandatum nostrum requirunt, melicendum duximus et iudicamus de
more et consuetudine vobis in Palatinatu et Distri-
ctibus eius existentibus Conuentum particularem.

ad quem volumus ut proficiscamini, ibidemq; mandata nostra
quae ad nos et de professione vray facienda, et ordine in castris
seruando articulatim edimus audiat et intelligatis, ac secundum
ea vos una cura Castellam vray cum quibus proficisci debetis
conseruare omnino studeatis, pro fide debito vray, at sub graui
indignatione nray bonorum omnium amissione aliter facere non ausuri.
Has autem lras vray ad alium sibi vicinorem transmittatis
Ultimus vero eas loci Capiteo representet. Datis
ad mandatum.

Vel hoc breui exemplo.
Sigismundus rex. Vniuersis et singulis Palatinis, Castellam vray
Alagis, Gredi, Nobilibus et Janari. S. et Fd. dilecti. Mandauimus
vobis antedao anno superiori binis vestrum lras, ut ab armis et
equis bene parati essetis. ut vray cum tertia mandata ad vos de-
dissemus, expediti ad locum constitutum, ad gnalem bellicam ex-
peditionem proficisceremini. Quare nunc iam mandamus vobis
etiam atq; etiam vniuersis atq; singulis, ut pro suis quisq; faculta-
tibus, armis, equis et comitatu instructi, et ad ipsum bellum profi-
ciscamini, ac ad diem et opidum nostrum.

24
omnes aditis, Cuitates quoq; et Oppida pro debito suo currus co-
meatu onustos eo mittant, Ac ne quid eius quod de bellica expedi-
tione vel moribus vel legibus atq; Constitutionibus Regni sancitum est
pretermittamus, indicimus particulares Conuentus vobis in Terra
et Districtu habitantibus in
ad diem Quo volumus ut omnes conueniant, et cum

Castellam vray ea quae in Statutis continentur diligenter constitua-
tis, atq; illi quoq; nobiscum idem faciant, ut sic deinceps secundum
Constitutionum praescriptum proficiscamini. In professione vero man-
dauimus iterum atq; iterum ne cuiq; vel spirituali vel cuiusq; al-
terius Ordinis et conditionis, homineq; Nobili neq; subdito cuiusq;
vray afferatis iniuriam faciat, aut quae ad vray pertinent praeter
consuetudinem et Statutorum praescriptum eripiat. Seuerè enim et absq;
ullo laxamento de ijs qui huic mandato nroy et Statutis non paeue-
rint, poenas sumpturi, ac nimiam licentiam refrenaturi sumus. Has
autem lras alias ad alium vicinum transmittatis. postremus autem ad
praefectum loci referat. Sub pavis nreis Regalis. Datis
Ad mandatum.

Constitutiones quo pacto se in professione ad bel-
lum et in castris gerere et conseruari debent.

Sigismundus rex. Vniuersis et singulis Dignitarijs, Palatinis
Castellam officialibus, Nobilibus, terzigenis, Advocatis, Scultetis
ac illis vel illis qui de iure et consuetudine ad expeditionem gnalem
obeundam sunt obligati. S. et Fd. nobis dilectis, gram nram De-
gram S. et Fd. dilecti. Cum nos Reipub. nray cura et sollicitudo
tangeret, Conuentum praesentem melicceramus, animaduertenti graues atq;
impenden Regni nray necessitates, id studij et instituti haberi, ut
iustam aliquam e re nata publica rei defensionem constitueremus.

Verum cum ex multis laboribusq; tractatibus alia defensio subsequi non potuit, eam qua in manu nostra est duntaxat, expeditionem scilicet Regni gralem decreuimus, ne ita Regnum nostrum omni prorsus cura et defensione viduatum esset. Quia vero in bello cum primis requiritur ut omnia decenti ordine frant, procedant et gubernentur, quandoquidem plerumq; rebus bene et feliciter gerendis, confusio ipsa et inordinatio tam officere solet, et ingentia mala et damna accersere, quam hostis ipse. Promide nos militum institutis et consuetudinibus praedecessorum nostrorum necessarijs imitemur, de consilio et assensu Senatorum Regni nostri in hoc Conuentu nobis assidentium publicari curauimus ea, quae potissimum communem belli rationem et eius salutare commodum respiciunt, ne quisq; sit qui demum ignorantiam in explendis eis causetur et praeterat.

Litterae Ultimatum restium.

Sigismundus re Vniuersis et singulis Palatinis, Castellanis, Capitaneis, Dignitarijs et officialibus, Burgrabijs et Nobilitatum Coniunctibus, Advocatis et Sultetis ceterisque Subditis nostris Terras Regni nostri Abilibet incolentibus, praesertim vero Terram de et Districtum eius de iure et consuetudine ad expeditionem bellicam obligatis. Synt et Jid. nobis dilectis, gram nostram Regiam. Mag^r Gnosci Nobiles Samati et Proudi S. et J. dilecti. Significauerunt nobis Exploratores nostri Turcos et Tataros magna vi ad inuadendum Regnum nostrum accinctos et paratos esse, et iam non procul a finibus Regni nostri distare, nihil aliud quam commoditatem temporis expectare. De Jp Respub. per aliquam negligentiam nostram in casum et discrimen veniret oportuno praesidio desituta, praesentes lras in vim tertiarum et Ultimatum Restium mittimus. Vobisq; omnibus et singulis vniuersis vestrum bellicam expeditionem debentibus, mandamus, ut quae primum vos moueritis, eoque ordine profisciscamini, qui ab hostili differat. Prioribus

25
enim temporibus eiusmodi protectiones ad bellum fuerunt cum maximo detrimento et destructione miserorum colonorum, qui sunt omnium opum et virium Regni potissimum fundamentum, cumq; prouocatione indignationis diuinae, quae cum alias semper, tum hoc periculosissimo tempore nobis est vitanda, et promide ut et diuina gra et subditorum nostrorum tranquillitas et inuitas conseruaretur, neue prius q; pauperes homines quorum precibus et benedictione fulsi, aduersus hostilem potentiam profisciscituri deberemus, ita exultarentur, ut suis questibus et lachrymis vindictam diuinam in nos prouocarent. Volumus ut iuxta Constitutionem Conuentus Bydgos ben in Conuentu quem in de proximo indicimus praesentibus, omnes conueniant, et ibi de tempore egressus sui de domibus vestris deq; modo ac ordine profisciscendi, cum suis Consiliarijs capto consilio, quicq; pro feria secunda intra octauas proxime futuri in loco qui dicitur Kossow star inter oppida nostra de et de. sito, ubi et nos ipsi aderimus, non solum sumptuum et laborem nostrum sed etiam personam nostram Regiam pro defendendo Regno et subditis nostris exhibaturi, armatus instructus et comitatus pro sua facultate, sub amissione omnium bonorum suorum constituatur ad Regnum et patriam suam defendendam, ac ad eum ipsum locum, cum suo Castellano, sine subditorum nostrorum spiritualium et secularium iniuria et incommodo, ubi praescriptum est, profisciscatur, quandoquidem Castellanus ipse cuiuslibet Districtus habebit facultatem, quam etiam illi damus praesentibus, eos qui temerarie excessus facerent, et damna hominibus inferrent, ordinationes antiquas in victu comparando, non obseruantes puniendi. Quod si Castellani officium suum in hoc exequi neglexerint, et in protectione damna non prohibuerint, tunc tenebuntur damna passis, ipsa damna soluere, si reas nobis non detulerint, et nobis nihilominus pro pena negligentiae quatuordecim Marcas soluent. Palatini vero cum Castellanis ordinabunt Districtus, et Castellanis,

eos ducendos diuident et deputabunt. Dum vero Castellanus cum suo Districtu mouere se voluerit ad bellum ut vna omnes pergant debet Castellanus ipse locum suo districtui deputare, et in loco competenti tentorium suum extendere, et quatuor vel ad minus tribus diebus in eodem loco inorari, et tandem progredi sine hominum iniuria, virtualia quouis ut Statuto Piotroconien' cautum est soluendo. Et qui Nobiles ad diem illam ad Castellanium non conuenerint, aut cum eo profectioem suam non continuauerint, soli uero abq. Castellano ipso suo profectioem si damnum cupiam fecerint duplum eiusdem damni solvere damnum passio tenebuntur. Ipse autem Castellanus cum suo districtu profectioem statu faciet cum nobilibus non in villis nec oppidis sed prope illa, iuxta statutum Regni. Et si rustici seu coloni conuectum et alia necessaria ad exercitum illum conducere noluerint, ipse Castellanus ad vicinas Villas familiares suos uel aliquos probos nobiles mittet, qui necessaria ipsa omnibus qui pro illis se contulerint, distribuent, et curabunt ut parata pecunia exoluantur, modo et ordine infrascripto, videlicet fenum quantum unus equus portare seu trahere potest soluat, vno grosso, quod duobus equis afferetur seu adducatur, duobus grossis. Cassula siliginis vna tribus grossis, quae nunc unus choros vno grosso, Cassula uero auenae duobus grossis soluetur, bos media marca, bos uero aratorius tribus marcis iuuenca aut galonica sedecem grossis, porcus duodecim grossis, azies seu muto tribus, duo aues vno grosso, sex pulli galinaoci vno grosso. Et ne quispiam vnum de praemissis suam ignorantiam pretendat, volumus ut unus ad alium sibi vicinorem praeter ultimam restium literas cum illas perlegerit quam primum transmittat, ultimus vero eadem loci Capitaneos represen-

26
tet. Sub amissione bonorum suorum nemo ad facturus. Dat. ad mandatum etc.

Ad Capitaneos de publican ultimis lris restium et alijs lris contra homicidas

Sigismundus etc. Inose fidelis dilecte. Mittimus ad F. tua' tertias et ultimas restium literas, mandamusq. illi ut ipsas abq. mora ad Nobilitatem Capitaneatus sui mittat, idq. quod in illis per nos praecipitur, per publicas proclamationes in omnibus Ciuitatibus et oppidis ipsius Capitaneatus sui diebus fororum, quae uero in alijs lris nris vniuersalibus quas etiam cum praesentibus mittimus et quae apud tuam Fid. remanere debent contra homicidas descripta et constituta sunt, ea etiam ipsa Fid. tua exequatur. Pro officio suo et gra. nra. Dat. ad mandatum etc.

Ad Castellanos.

Sigismundus etc. Generose fidelis dilecte. Certiores facti Turcos et Tataros magna ui ad inuadendum Regnum nrm ac; cinctos et paratos esse, et occurrere uolentes periculo et casui Reipub. tertias restium literas emisimus Volemy Bndgostien satisfactore conuentus particulares de modo proficendi ordinato abq. damnis hominum agendos statuimus. Itaq. mandamus F. tuae, ut ad locum et diem in lris restium designatum districtus sui cum Nobilitate conueniens, et ibi debita ordinatione proficiat. Itendi facta, cum ipso districtu suo ad locum vniuersis ter;

eis constitutum uenire propeet. Nam praesens imminens necessitas
nullam omnino moram patitur, Pro gra^a nra alr non factura.
Datum.

ad mandatum et

Ad Ciuitates et Oppida pro curribus bellicis.

Sigismundus et Prouidi fideles dilecti. Certiores facti
Turcos et Tataros magna ui ad inuadend^{um} Regnu^m nrum
accinctos et paratos esse, et occurrere uolent publica mo-
tione periculo et casui Reipub. ultimas restum literas emi-
simus. Mandamusq^{ue} vobis, ut currus ad bellicam expediti-
onem per uos dari solitos et debitos cum peditibus rebusq^{ue}
et apparamentis necessarijs, ad locum in eisdem literis vl-
timas restum vniuersis terris designatum et pro termino
in illis descripto absq^{ue} omni remotione nobis mittatis. Pro
gra^a nra aliter non facturj. Datj.

ad mandatum et

Ciuitates et Oppida ad expedien^{tem} currus bellicos obligata.

In Terra Posnamien^{sis}

Posnamia	Costen	Nischowa	Babimosth	Kostrzmi
Szroda	Miedzyrzec	Squirdina	Czaplinek	Pobiedziska
Oborniki	Srzem	Wielon	Mosina	Kopanicza
Regosno	Kamien	Wronki	Krzyzmi	

In Terra Calissien^{sis}

Kaliff	Stanislyn
Komin	Pyzdzy
Gnesna	Mogilno
Trzemesno	Dolanow.
Strzelno	Lowidz
Kolo	Klecsko
Usae	Wangrowiecz
Pila	Corunow
Krakiel	Krzyzmi
Kozma	Grabow.
Land.	

In Terra Syradien^{sis}

Syradia	Wielun
Vartha	Ostrzeszow.
Szadek	Przedborz
Radomskie	Suleiow.
Brzezina	Piotrkow
Siedziedon	Ihuszyn.
Boleslawiec	

In Terra Lancitien^{sis}

Lancitia	Dambrowica
Klodawa	Lgierz.
Inowlodz	

In Terra Cuiavia et Dobrzmen

Imiutadislawa	Bydgosceda
Przesue	Kowale.
Przedecz	Dobrodyn
Lipno	Gniadow
Pypin	Kieffowa antiqua
Dobrowniki	Radziejow
Kieffowa noua	Kruszowa
	Gambroze

Terra Masouia hoc est Rauen. Sochatouien. Gostinen. Plocen

Rawa	Plocsko
Biala	Plonsko
Bolesmon	Bielsko
Sochatow	Malawa
Mosdonow	Oranstoffe
Osmolmi	Barzig
Gambin	
Gostimin	

In Terra Cracouien

Cracouia	Miechow
Casimira	Ofwiecim
Kieparz	Ciechow
Fluss	Wajmierz
Bendzin	Sandez noua.
Wieliczka	Sandez antiqua.
Bochnia	Lipnica
Troffowiede	Bies
Scarbimierz	Gast,
Dobryde	Cieskowiede
Skawina	Brzostek
Chimbarz	Osie
Lomica	Dambrowies
Chrzanow.	Przeprze
Nisimierz	Homiki
Skala	Lelon
Wolbram.	Czestochowa
	Klobucsko.

In Terra Sandomiriem

Wislica	Stezjedda
Opatowicz	Pieczynol
Koszycki	Zwolen
Noua Cuitas Kozdyn	Cadimierz
	Wawelmioza

Szydłow
Lusko
Stobnica
Polaniec
Ośiek
Sandomierz
Zawichost
Soleś
Skryżmo
Radom

Opoczno
Pulawy
Rokietnica
Andersin
Majdan
Chencin
Radostyn

26.

In Terra Lublinen.

Lublin
Włodzisław
Luków
Lardow.

Kozłówek
Kurów
Kozłowski.

In Terra Sanocen.

Sanok
Cieszanów

Frystat
Frytawa.

In Terra Chelmen.

Chelm
Czarnobyl
Lubomla.

Rathno
Rubiżów.

In Terra Belsen.

Bels
Grabowiec
Chyżów
Gródzki Hłody

Potylica
Lubaszów.

In Terra Przemislen.

Przemisław
Dobrotyn
Sambor
Stryp

Mosiska
Wysma.

In Terra Leopoli.

Leopolis
Gródzki
Lysa
Dolina

Kamionka
Bobrka
Sierdusz.

In Terra Podolia.

Kamieniec
Kolomyja

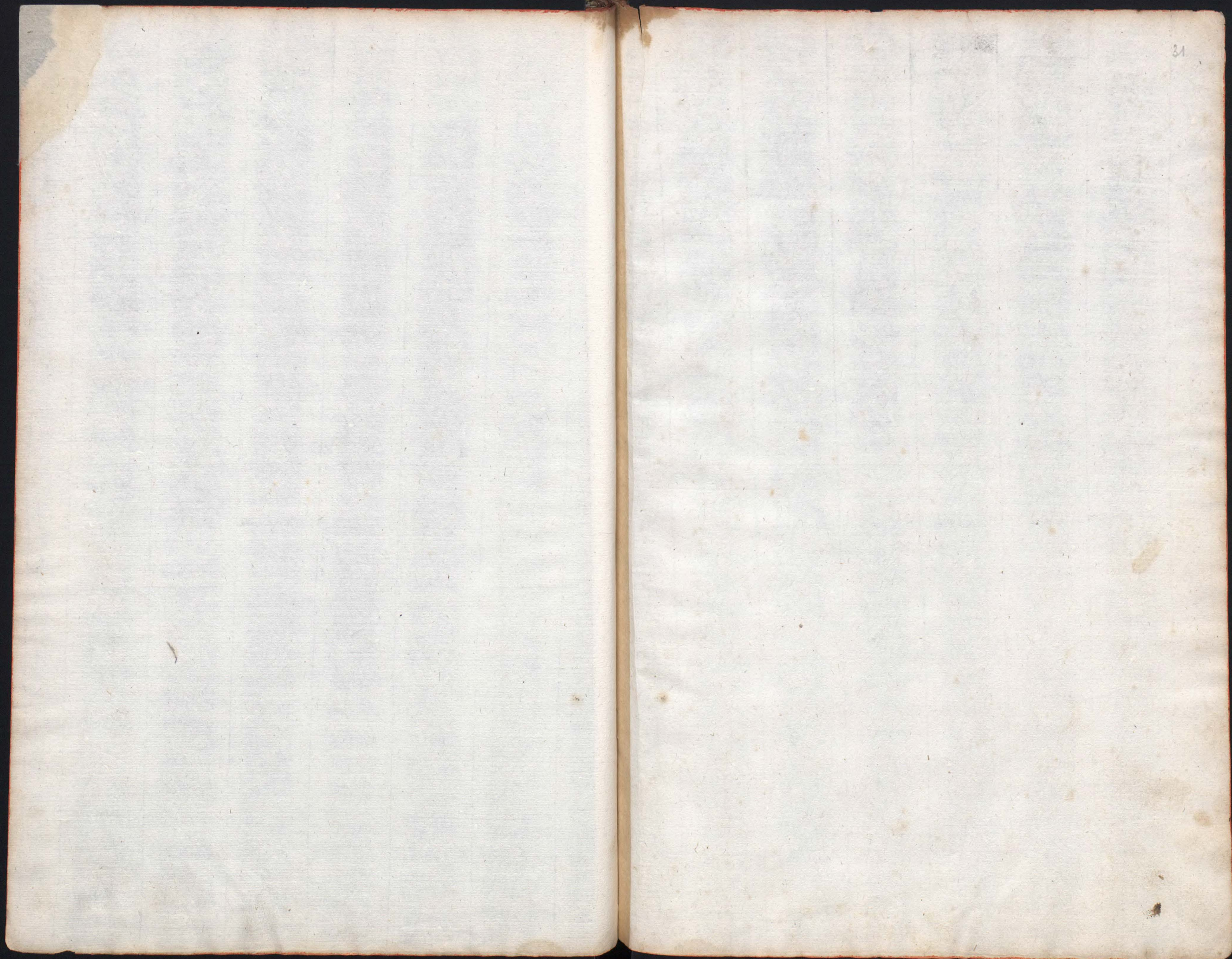
Chmielnik

In Terra Halicien.

Halicz

Trembowla.

[Faint, illegible handwriting in cursive script, likely bleed-through from the reverse side. The text is arranged in several lines across the left page.]

Palatinat Cracouien

Palatini Cracouien' edictur Conuentus in Prossowice
tribus ante Corczynen' generalem diebus. Scribuntur tra'

Episcopo Cracouien'

Castellano Cracouien'

Palatino Cracouien'

Castellano Wojnicen'

Minoribus Castellanis duobus.

Ad officiales vero et nobilitatem h'z districtu.

Cracouiensem 24

Sandecensem 15

Bieccensem 15

Prossowien' 12

Lelouien' 12

Czechouien' 10

Wiaznen' 12

Summa h'z 100

quarum duae par-

tes ad nobiles

tertia ad p'seros

inscribitur.

Coniunguntur autem in tres fasciculos. priori qui Capitaneo gnali
Cracouien' vel in absentia eius Vicecapitaneo inscribetur, bi in clu-
duntur districtus Cracouiensis, Prossowien', Lelouien', Wiaz-
nen', Czechouien' cum literis ad Capitaneum eundem. Alteri
qui Sandecen' Capitaneo inscribetur, districtus Sandecen', et si
militer districtus Biecen' ei qui Biecen' Capitaneo inscribetur.

Osiecimen' & Lathorien' tra'
quae eodem Cracouien' Palatinate continentur.

Inclutur etiam ex præscepto eorum privilegij: Conventus in oppido Sa-
thor, tribus ante Prossowien diebus, quo in Conventu unus eligitur
nuncius et mittitur ad Conventum Prossowien, Nuncius tamen a L^a
Aut ad eum Conventum ad eum Conventum non mittitur. Scribuntur autem l^{re}.

Ad Castellum Oswieczimen.
Ad Nobilitatem officialesq; utriusq; Districtus 24
quæ includuntur fasciculo, et mittuntur ad Capitaneum Oswie-
cimen vel Cracowien generalem.

Palat. Sandomirien
Sandomirien Palatinatui edicitur Conventus in magna Opachow
in sequentem post Prossowien diem. Scribuntur literæ.

Palatino Sandomirien
Castellano Sandomirien.
Minoribus Castellanis 7

Ad officiales et Nobilitatem
horum Districtuum.

Sandomirien	24	
benzdinen	12	
Wislicien	15	
Pilonen	12	
Opocznen	15	Suma l ^{ra} 108
Kadomien	15	
Steszyce	15	

Includuntur autem in fasciculos sex. In primum districtus Sen-
domirien. In secundum Radomien. In tertium Steszyce
In quartum Opocznen. In quintum benzdinen. In sextum
vero Wislicien et Pilonen, et miscribuntur ad sui quisq; loci capi-
taneum. Wislicien autem cum Pilonen ad Capitaneatum R^use
Civitatis K^orczyn, cum literis ad eodem Capitaneos.

Palat. Russia.

Tribus in locis in Palatinatu Russia celebrari solent particu-
lares Conventus. Primum quidem in oppido Wiszma, trum eiusdem
Palatinatus Terrarum. Leopoliem, Præmisllem et Sanocen
Scribuntur literæ.

Archiepiscopo Leopoliem
Episcopo Præmisllem
Palatino Russia.
Castellanis minoribus tribus.

Ad officiales et Nobilitatem horum districtuum

Leopoliem	24	
Sydasowien	12	
Præmisllem	24	
Strijen	12	Suma l ^{ra} 132
Samborien	12	
Sanocen	24	
Præworscen	12	
Droboicem	12	

Coniunguntur in quatuor fasciculos. Priori includuntur Districtus
Leopolien' Strijen' Samborien' et Drohobicen', qui ad Leopoldien'
Capitaneum inscribentur. Secundus erit ad Zydaconien' Capita-
neum cum literis eius districtibus. Tertius ad Premislien', in
quem Przemislien' et Przerorsien' districtus lra imponentur.
Quartus Sanocen' Terra ad eundem loci Capitaneum.

Alter in eodem Palatinatu Conuentus
particularis Halicia ex praescripto Constitu-
tione Varsavien' Anni 1563 celebrari consuevit. In-
dicatur autem septem ante Vismen' diebus. Scribuntur lra
Castellano Halicien'

Ad officiales et nobilitatem districtuum
Halicien' 24 Summa lras 40
Trembowlien' 16

Coniunguntur in duos fasciculos. vnus erit conscriptus Capi-
taneo Halicien' et in absentia eius Vicecapitaneo, in quo ad Ha-
licien' districtum lra continebuntur. Alter erit ad Trembo-
wlien' Capitaneum uel ipsius Vicecapitaneum cum eiusdem distri-
ctus literis.

Tertius in Palatinatu Russia
Conuentus particularis Terra Chelmen'
edicitur in oppido Chelma. Scribuntur lra
Episcopo Chelmen'.
Castellano Chelmen'.

Ad officiales et nobilitatem duos districtuum.

Chelmen' 20 Summa lras 35
Crasnostauien' 15

Coniunguntur in duos fasciculos, qui ad Chelmen' et Crasnostau-
ien' inscribuntur

Palat' Podolia
Edicitur Palatinatu Podolia Conuentus Camenecia scribunt lra
Episcopo Camenecen'
Palatino Podolia
Castellano Camenecen'

Ad officiales et nobilitatem horum districtuum
Camenecen' 18 Summa lras 28
Laticzouien' 10

Coniunguntur in duos fasciculos, alter continebit lras ad Came-
necen' districtum alter vero ad Laticzouien', uterq; fascicu-
lus inscribitur Capitaneo Camenecen' et in absentia utriusq;
loci Vicecapitaneos. Vtrobiz enim Capitaneus Camenecen'
suos Vicecapitaneos habet.

Palatinat' Lublinen'
In eo Palatinatu Conuentus haberi solet Lublini. Scribunt lra
Palatino Lublinen'
Castellano Lublinen'.

Ad officiales et Nobilitatem
Districtum.

Lublinen²⁰
Lucouien¹⁸ Summa lra⁵⁰
Ursendouien¹²

Coniunguntur in duos fasciculos Lublinen²⁰ et Ursendouien¹² di-
strictum ad Lublinen²⁰ Lucouien¹⁸ ad Lucouien¹⁸ Capiteos

Pal^o Belsen²⁰

Edicatur Belsensi Palatmatui Conuentus in Belz
Scribuntur lrae.
Palatmo Belsen²⁰
Castellano Belsen²⁰.

Ad officiales et nobilitatem horum
districtum.

Belsen²⁰
Buscen¹⁰ Summa lra⁵⁰
Grabouiecen¹⁰
Hrodlen¹⁰

Includuntur quatuor fasciculi, et quisq. fasciculus ad sui loci
Capitaneum miscribitur literis etiam ad Capitaneos ubi su-
perius est demonstratum de publicando Conuentu et dimitt-
tendis qd literis ad officiales et nobilitatem praecipuam
impositis.

Sunt tres praeterea Palatmatui Kyouien²⁰
Volinen²⁰ et Brauzlauien²⁰ non ita pridem restituti ad
Regnum a quo eant diuulsi, qd Palatinatibus indicuntur et;
am Conuentus particulares. Verum lrae ad eos dantur Ruthen-
ico idiomate et Ruthenicis lris. Inducuntur autem illis Con-
uentus hoc modo.

Palatmatui Kyouien²⁰ edicatur Conuentus Kyouie²⁰
uel Zyehomicie, scribunturq. lrae sequentes Ruthenica miscri-
ptione sed nris Polonico idiomate impressae.

Episcopo Kyouien²⁰
Palatmo Kyouien²⁰
Castellano Kyouien²⁰.

Ad officiales et nobilitatem lrae 24
Coniunguntur in fasciculum miscriptum Capitaneo Kyouien²⁰ et in
absentia Vicecapitaneos.

Palatmatui Volhinen²⁰
Inducitur Conuentus Luceoria, scribuntur lrae
Episcopo Luceorien²⁰
Palatmo Volhinen²⁰
Castellano Volhinen²⁰

Ad officiales et nobilitatem

Lucen²⁴
Wlodimirien²⁴ Summa lra⁷²
Krdemenecen²⁴

Coniunguntur in tres fasciculos ad quemlibet praedictor. Capitaneos

orum prius districtus literis miscriptis.

Palatini Bracslaviensis indicitur Conuen-
tus Bracslaviae. Scribuntur lre

Palatino Bracslaviensi
Castellano Bracslaviensi.

Ad Officiales et nobilitatem lre 24
Comjunctur in fasciculum qui miscribitur Capto Bracslaviensi.

Terrarum Prussia

Episcopo Warmiensi Præsidi dantur seorsim.

Palat Pomerania

Palatini Pomeraniae indicitur Conventus Dirsaviae
Scribunturq. literæ Latine

Ad Palatinum Pomeraniae

Ad Castellatum Gedanensem

Ad Civitatem Gedanensem

Ad Succameracium Pomeraniae

Gneven' Prussiam
Droven' Capto Br
Suchowen' en' Nord
Stargard
Suchowen'
Chaimien'
Succen'

Hæ omnes in uno fasciculo inclusæ sunt et miscriptæ D. Pala-
tino Pomeraniae.

Palatinatui Culmen

Indicitur Conventus particularis Radzimi, Scribuntur lre

ad Episcopum Culmen' seorsim illi mittuntur.

ad Palatinum Culmen'

ad Castellatum Culmen'

ad Civitatem Thorunen'

ad Succameracium Culmen'

Brodmien'

Grudentin'

Koualouen'

Nova Civitas

Goluben'

Radzimen'

Hæ omnes includuntur in fasciculum et miscribuntur Palto Culmen'

Palatinat Mariaburg

Palatini Mariaburgensis indicitur Conventus Stumæ.

Scribuntur literæ ad

Palatinum Mariaburgensem

Castellatum Elbmgen'

Succameracium Mariaburgensem

Civitatem Mariaburgensem et Elbmgen', Stumen' Capto Kifouien'

Omnes includuntur ad Palatinum Mariaburgensem.

O R D O
Consiliarios Regni quem in Palatmatibus
ab antiquo observare et loca habere soliti sunt
Cum et singulor Palatmatuum Officiales. Distri-
ctus et Capitaneatus iuridici

MAIOR POLONIA
In Palatinatu Posnamien

- Do. Episcopus Posnamien
- Palatmatius Posnamien
- Castellanus Posnamien
- Castellanus Miedzyrzecen
- Castell's Rogoszen
- Castell's Trzemesz
- Castell's Przemeten
- Castell's Krdywinen
- Castell's Santocen

Eiusdem Palatmatius Posnamien Officiales

- Surcamerarius
- Receullifer
- Liniceena
- Structor
- Dapi fer
- Subdapi fer
- Fribunus
- Iudex
- Subiudex
- Notarius
- Denator

Districtus in eodem Palatatu.

Posnaniensis.

Costensis.

Capitaneatus iurisdictionem habens

Posnaniensis

Costensis.

Terra Wschouen eiusdem Palatatus in hac est
Capitaneus iurisdictionem habens

Wschouen.

Eiusdem terrae Officiales

Succamerarius

Judex

Subiudex

Notarius

In Partu Calissien

D. Archiepiscopus Gnesnen

Palatinus Calissien

Castellanus Calissien

Castell's Gnesnen

Castell's Landen

Castell's Neacensis

Castell's Biechouien

Castell's Camenensis

Eiusdem Palatatus Calissien Officiales

Succamerarius

Gladifer

28
Pincepsna.

Structor.

Dapifer

Subdapifer.

Tribunus

Judex

Subiudex.

Notarius

Registrator

Districtus eiusdem Palatatus et Capitaneatus

Calissien

Gnesnen

Pijzdren

Cominen

Neacinen

Neacensis.

In Partu Syradien

Palatinus Syradien

Castellanus Syradien

Castell's Rosperien

Castell's Spirimirien

Castell's Vielunen

Castell's Conarien.

Palatatus Syradien Officiales.

Succamerarius

Gladifer

Vexillifer maior

Vexillifer minor

Prætor
Dapifer
Tribunus
Iudex
Subiudex.
Notarius.
Venator.

Districtus eiusdem Palatinatus.

Syradien.
Schadkouien
Piotroouden
Radomscen

Capitaneatus iurisdictionem habens unus
Syradiensis.

Tercæ Violumen eiusdem Palatus

Succameracius.
Vexillifer
Iudex
Subiudex
Notarius.

Districtus et Capitaneatus iuridici

Violumen
Osterdysouien.

In Palatinatu Lencitien

Palatinus Lencitien
Castellus Lencitien
Castellanus Brzesmien

Castellus Imontadislauien
Castellus Conarion

Eiusdem Palatinatus Lencitien officiales

Succamerarius
Vexillifer
Prætor.
Dapifer
Tribunus
Iudex
Subiudex
Notarius
Venator.

Capitaneatus iurisdictionem habens unus.
Lencitienfis.

Districtus vero tres

Lencitien
Brzesmien
Orlouiensis.

In Palatu Brzesten

D. Epus Vladislauien

Palatinus Brzesten

Castellus Brzesten

Castellus Cusucien

Castellus Conarion

Eiusdem Palatinatus Brzesten officiales
Succamerarius.

Thesaurarius
Pincerna
Dapifer
Tribunus
Vexillifer
Iudex
Subiudex
Notarius.

Districtus eiusde Palatini et Capitanei iurisdic-
tionem habens.

Brzesensis
Crusiciensis
Conaliensis
Przedecensis.

In Palatu Inniuladislauⁿ

Palatinus Inniuladislauensis
Castellanus Inniuladislauensis
Castellanus Bydgostiensis
Castellus Conariensis.

In terra Dobrzyn

Castellanus Dobrzynensis
Castellus Ripinensis
Castellus Flonensis.

Eiusdem Palatinatus Inniuladislauensis officiales

Succamerarius
Gladifer
Vexillifer

40
Pincerna
Dapifer
Tribunus
Iudex
Subiudex
Notarius.

Capitaneatus et Districtus eiusde
Inniuladislauensis
Bydgostiensis

In Palatu Plocenⁿ

D. Epus Plocensis
Palatinus Plocensis
Castellanus Plocensis
Castellus Raciaznensis
Castellus Siemprzensis

Eiusdem Palatinatus Plocensis officiales

Succamerarius
Vexillifer
Pincerna
Dapifer
Iudex
Subiudex
Notarius
Tribunus

Capitaneatus iurisdictionem habens unicus
Plocensis.

Terra Zawkrzeń eiusdem
Palatinius Plocensis

Eiusdem terra Officiales

Judex

Subiudex.

Notarius.

Districtus vero

Zawkrzeń

Dulauē

Przemien.

In Partu Masouia

Palatinus Masouia

Castellanus Czernen

Castell's Visnen

Castell's Vassauien

Castell's Vissogrodin

Castell's Zakrocimen

Castell's Ziechanouien

Castell's Luen.

Eiusdem Palatinius Terra et singular
Terrarum Officiales Districtus et Capitaneatus
iurisdictionem habentes.

Territorium seu Districtus Czernen
Eiusdem Districtus Officiales.

Succamerarius

Judex.

Subiudex.

Notarius.

Imcerina

Subpmicerna

Exallifer

Dapifer

Subdapifer

Thesaurarius

Tribunus.

Capitaneatus iurisdictionem habens
Czernen.

Praefectura absq iurisdictione

Lathouien

Garuolinen

Osiecten

District Visnensis.
Eiusdem districtus Officiales

Succamerarius

Judex

Subiudex

Notarius

Imcerina

Subpmicerna

Dapifer

Subdapifer

Thesaurarius

Tribunus

Venator

Forum septimanae Visnae

die martis.

Capitaneatus iurisdictionem habens unus
Wisnensis.

Territoriū Varſaviē
Cuiſdem Territorij diſtrictus duo.
Varſaviē

Cuius hi ſunt duo officiales.

Succamerarius

Judex

Subiudex

Præſona

Subpræſona

Dapifer

Subdapifer.

Vexillifer

Theſaurarius

Tribunus.

Forū ſepimanale Varſavia
die Jovis.

Capitaneatus iurisdictionem habens unus
Varſaviē.

Secundus Nurensis diſtrictus

Cuius hi ſunt officiales.

Succamerarius

Judex

Subiudex.

Notarius

Præſona

Forū ſepimanale in Nure
die Martis.

Dapifer
Vexillifer
Tribunus

Capitaneatus iurisdictionem habens unus
Nurensis. Pertinet autem ad Varſaviē Idem enim ſit Nu-
rensis qui Varſaviē Capitaneus.

Diſtrictus Viſegrad

Cuius hi ſunt officiales.

Succamerarius

Judex

Subiudex.

Notarius

Præſona

Dapifer

Vexillifer

Tribunus

Capitaneatus iuridicus unus.
Viſegradien.

Diſtrictus Zacrochim

Cuius hi ſunt officiales

Succamerarius

Judex

Subiudex

Notarius

Præſona

Subpræſona

Dapifer

Subdapifer

Vexillifer

Theſaurarius

Tribunus.

Capitaneatus iurisdictionem habens
Zabrodimen.

Dict' Cziechanou

Succamerarius

Judex
Subiudex

Notarius

Imicerna

Subimicerna

Dapifer

Subdapifer

Vexillifer

Thesaurarius

Tribunus

Forum septimanale in Cziechanou die

Capitaneatus iuridicus unus
Cziechanouien.

Dict' Lomzen cu Colnen

Cuius hi sunt Officiales.

Succamerarius

Judex

Subiudex

Notarius

Imicerna

Dapifer

Tribunus

Senator

Forum septimanale Lomze die Lunae

District' Ostrolecen cum
Zembrouien

Judex

Subiudex

Notarius

Capitaneatus iurisdictionem habens
Lomzen

Rozanen cu Macouien

Succamerarius

Judex

Subiudex

Notarius

Tribunus

Forum in Rozan die Saturni

Capitaneatus iuridicus Rozanen

District' Liuen

Succamerarius

Judex

Subiudex

Notarius

Vexillifer

Tribunus

Forum in Lina die Iovis

Capitaneatus iuridicus unus
Luiensis

In Palatinatu Rauenſi.

Palatinus Rauenſis

Castellanus Rauenſis

Castellus Sochaſi Lomenſis

Castellus Goſtiniensis.

In Palatinatu hoc sunt districtus tres
quilibet habet suos officiales

Districtus Rauenſis officiales

Succamerarius

Vexillifer

Præconia

Subpræconia

Capifer

Subcapifer

Judex

Subjudex

Notarius

Tribunus.

Districtus Goſtiniensis officiales

Succamerarius

Vexillifer

Præconia

Capifer

Judex

Subjudex

Notarius

Tribunus.

41
mae quæ penes eam est authoritatis, et in primis quod nolemus
datum cuius per nos locum esse, aliter de ipsi rebus ad ston
eius perforandi.

Atque ut per nos hoc loco silentio prætereatur, quæ nobis necessari;
tudo cum Rnd^{mo} D. Archiepiscopo intercedat, quæ ut sanguinis
coniunctio cum universa domo Brandeburgensi, pro qua tamen illa
nos deesse non debere existimaremus. Eas tantummodo cau;
sas voluisse nos sibi illius exponere, quæ ad fidem officiumq;
nrum Archiepiscopatus Ecclesiarum Rigenſium tuenda pertinent.
Cum enim (ut rem ab initio repetamus) primum omnis illa regio
in ditione Archiepiscoporum esset, atq; illi finitimas regiones, bar;
barie tum atq; ab agnitione veri Dei alienæ gentes miserent, ear;
assiduus bellis atq; incursionibus adductos ad actus, Archiepiscopos
ex Germania Ordinem hunc Theutonicoz quo ipsis auxilio
effect accivisse, sedesq; illis atq; ditionis partem attribuisse. In
sequenti autem tempore qui propugnatores Archiepiscopoz atq; Ecclæ
esse debebant, longe graviores eis hostes esse cepisse, quam illi ipi
fuerunt, adversus quos eorum præsidia expectata initio erant, Itaq;
cum gravior Archiepi ordo esse cepisset, neq; illis satis ad resistent;
dum virum esset, maiorum nrorum magnorum Ducum Lithuanicæ
protectioni Archiepiscopatum Ecclesiarum Rigenſium per sumos Pontifices
commendatam fuisse. Quæ quidem illorum in protectione, dignitatem
eius incolumem hactenus permansisse, tametsi relictis illius magna
parte acutis, quod ei antecessoribus nris, suis alijs bellis, suis Reipub.
sua cura occupatis, adversus omnem injuriam, auxilium eorum non
semper præsto esse potuerit, Cum autem tempore quodam omnis
Archiepiscopatus armis ab Ordine possessus annos fere quatuoraginta
teneretur, maiorum nostrorū ope, ad pristinam dignitatem restitutu

fuisse. Atq; etiam recentiore memoria, cum isthic magister Principi
sibi locum vendicaret Duorum Alexandri patris et demum Sigismun-
di parentis nri Regum Poloniae auctoritate ius Archiepiscopi de-
fensum esse. Atq; uero demum aut Magistrum et Ordines oppugna-
re dignitatem Archiepiscoporum unquam destitisse, maxime uero
hoc tempore quo sese ab Ecclesia Catholica unitate seiunxerunt,
aut rursus Archiepiscopis ad dignitatem suam obtinendam, maiorum
nostros aut protectionis fidem, aut opis, auxilium defuisse. Qua
in re eo etiam maius extitisse illorum studium, quod uel ad totius
illius Provinciae salutem pertinere iudicabant, quam quidem uider-
bant coniunctione atq; concordia illorum contineri. Moscho perpetuo
ac prepotente illorum hoste eis minente. Cui quidem illis inter
se domestico bello confluantibus, occasionem ad eos opprimendos da-
tam iri intelligebant, quod si accidisset aliquod etiam finibus suis
periculum ex eorum vicinitate impendere iudicabant. Itaq; eos et fi-
dem protectionis sequutos, et propositam habentes status communis ra-
tionem, id semper egisse, ut integrum Archiepiscopi atq; Ecclesiae
ius esset.

Superiore uero anno cum Rnd D. Archiepiscopus institisset si-
bi Coadiutorem Archiepiscopatus cooptare. Alterum D. Chri-
stophorum Ducem Megapolen, atq; eam ad rem assensum
Magistri et Ordinis requireret, delatas illi eius rei ab ipsis condi-
tiones fuisse, cum impossibiles, tum nequaquam ferendas, atq; aduersa
armorum dominatione, si de causa cooptandi Coadiutoris, illis con-
ditionibus praetermissis quicquam agere conaretur.

Ac ne ea comminatio inanis videretur, confestim missos ab illis in
Germaniam fuisse, qui copias agerent, atq; eas cum perditiones
neas non possent, mari in Livoniam deportarent.

Qua cum Rndus D. Archiepiscopus aduersus se parari com-

45
perisset, certiores nos hisce de rebus fecit, orauitq; ut sibi aduersus iniusta
Magistri atq; Ordinis vim auxilio essemus, ab se quidem nullas armorum
causas profectas esse, aut si quas profectas aduersarij docere uelent
de ijs non recusare sese legitimi sacrosancta Sedis Aplice aut Came-
rae Imperialis iudicij cognitionem.

Quibus rebus cognitis, et si et pro ea necessitudine, qua nobis cum eo inter-
cedit, et pro fide protectionis maiorum etiam nostrorum exemplo, de-
esse nos illi non debere statueremus, tamen pacis communis studio,
atq; rem ad pacatas rationes deduci cupientes, misisse nos ad utroq;
Legatos nostros, qui agerent de eis ab armorum contentione, reuocandis
atq; de traducendis ad limes uiris sui persequendi vias, quique
monerent, quantum periculorum illis a Moscho communi eorum hoste
ipsis domestico bello inter sese decertantibus impenderet, qui prope sin-
gulis ac ceruicibus eorum impendens, hanc maxime opportunam occasionem
ad eorum regionem armis opprimendam habiturus esset.

Quam legationem et equam et ad communem rerum statum in primis atto-
modatam, ita acceptam a Magistro atq; Ordine esse, ut graues quoq;
in nos iniurias cumulauerunt. Nam eum quidem Legatum quem ad
illos miseramus, sine ullo certo responso dimissum fuisse, alterum
qui ad Rndm D. Archiepiscopum profectus a nobis fuerat, aduer-
sus fadera atq; contra gentium ius ab hominibus Magistri in itinere
interceptum, atq; cum comitatus sui parte, nefarie interemptum, ipso Magistro
id uel iubente uel certe facinus probante, cum non modo in eos quos
eodem illam fecisse constabat, nullis supplicijs vindicaretur, sed etiam
si qui ex Comitatu Legati nri incolumes manserant, cum rebus suis
omnibus in hunc usq; diem ab ipsis retineantur.

Inde confestim ab illis imperata hominibus suis arma fuisse, obsesum
Rndm D. Archiepiscopum atq; militem, qui in praesidio Araris fue-
rant, deditione facta, in potestatem eorum reductum. mox tandem

omni Archiepiscopatu potius esse atq. etiamnum potiri.
Itaq. et uiris gentium in Legato nro per eos uiolato iniuria ab ipsis
accepta, et Rmo D. Archiepiscopo iniusta indignaq. calamitate
per eos affecto, cum incumbere nobis officium intelligeremus, ut hac ar-
mis atq. bello persequeremur, iam pridem arma sumere constitutum no-
bis fuisse. Ceterum cum apud nos Serz. primum Dns Daniae
Rex per Legatos intercessisset, Deinde Serz. et Excellent. Do.
Rom. Rex, socer nri obseruans. et Sacri Romani Imperij Ordi-
nes. Quorum hoc tempore quoq. Oratores de conditionibus pacis inter
nos atq. Luiones agunt, atq. q. a nobis contenderent, ut pratermit-
teremus, tum de Rmo D. Archiepiscopo restituendo, tum de iniu-
rijs nris sarcinendis cum Luionibus ab se agi. Itaq. et pro nro
pristino instituto, quo nihil unquam antiquius pace Christianitatis
habuimus, et ut tot Principum in ipsis, multos nobis propinqua
necessitudine coniunctos auctoritatem valuisse apud nos declara-
remus, assensos nos fuisse, passosq. suscipi ab illis negotium si
quid componi aut constitui per conditiones potuisset.
Porro cum in praesentia et tempus extrahi, et eorum quae composi-
tionem spectant, exiguum spem videremus, existimare nos nequaquam
committendum nobis esse, ut uel ad nram iniuriam persequendam,
uel ad vindicandam Rmo D. Archiepiscopi calamitatem lon-
gior expectatio apponeretur, Itaq. statuere nos armis iam uten-
dum nobis esse, confidereq. Deum opt. max. auxiliatorem no-
bis adfuturum, illorum iusto planeq. necessario officio susceptos.
Voluisse autem nos cum iam in provincia essemus, hac ad sreni-
illius referre, tanquam ad supmum Christi Vicarium, praesidem,
gubernatoremq. rerum Christianarum, cum ut in eo tributus per nos
sti illius honor et obseruantia debita intelligatur, tum ut sti eius
aquitate causa nra qua arma sumpsimus perspecta, intelligat, pro;

46
betq. nequaquam per nos bellum excitatum, aut pacem Christianis in
his partibus perturbatam ei, sed quicquid contigit, mimicorum temeritate
et grauib. iniurijs contrixisse. Nos quidem nulla unquam re ad
pacem defuisse, omneq. Principis Christiani officium semper a nobis in
eo cumulate praestitum esse, Itaque quemadmodum semper et non ob-
scure pro nobis tulimus et omni diligentia vsi sumus, ut in eo nostrum
studium et officium constaret, ita ne nunc uellemus, statum cuiquam per
nos suspicandi occasionem, hac quae sunt quaq. futura sunt, nostra
voluntate aut studio suscepta esse.

Supere autem nos, ut cum omnibus Christianis Principibus purgati
hoc nomine simus, tum in primis sti illius, ad quam et magis hoc per-
tinere putamus, et nra plus interesse intelligimus, quod sti illius
de nro erga res Christianas animo iudicium sit.

Bolliceri autem nos ac deferre, sti eius studium officiumq. nrum ad
omnia quae uel dignitatem Reipub. Christianae uel statum ac tranqui-
litate attingant.

Aget item Orator nri, cum anno superiore Rmo in chris. pater D.
Deodatus Dzierzowski Archiepiscopus Gnesnen. sumere ab i-
Coadiutorem Archiepiscopatus institueret, Rndum Joannem
Erzerebski, Regni nostri Vicecancellarium Decanum Cracouien.
libenter id nos illi assensu nro debuisse, cum quae Archiepisco-
po uel ad Reipub. munera sustinenda uel ad Ecclesiastica
rationem perturbato hoc tempore tuendam messe debent, ea no-
bis continue nris Reipub. negotijs gerendis cumulate pro-
bauerit, ut in non dubiam spem veniamus, eius grauitatem, consi-
lium, uirtutem, ceteraq. uel fortuna uel ingenij adiumenta, tum
ad Reipub. statum tum ad religionis ac disciplinae Ecclesiasticae
rationem conturbatam, moderandam maxime accommodata fore.
Itaq. scripsisse iam pridem nos ad sreni eius, atq. ab ea po-
stulasse ut eam illius, ad munus Coadiutorium cooptationem
comprobaret, ratamq. haberet. Haec tamen nihil ea de re

constitutum a S^{te} eius esse. quod et si contigisse occupatione S^{te} eius facile existimemus, tamen iterum nos a S^{te} eius postulare, ut tandem constituat, remq. omnem comprobet, neq. in eo longiorem moram agnomi patiatur. Facturam S^{tem} eius esse rem cum nobis gratam, tum et utilitati Ecclesie maxime coniunctam.

Venerabilis deus te nobis dilecte. quod d. tua in mandatis dederamus, ut ad Sanctum D. de. deferret, quibus causis adduci arma aduersus Lituones susceperamus, atq. ut in eo exposeret, quantopere consilia nra a bellis Christianis abhorruerint, cum id uel maxime ad Christianorum Principum officium pertineret uiduaremus, eos cum alias semper tum in primis hoc tempore quo communis Christianorum hostis vniuersis eorum clonibus imminet, quam maxime et animis et viribus coniunctos esse, neq. domesticis bellis et Christianitatis vires atterere, et comuni hosti ad id quod studet quodq. molitur, ut Christianorum Prouincijs iugum seruitutis imponat, occasiones praeberet. Itaq. cum id propositum nobis semper esset, ita nos ad ea arma descendisse, ut si de eis causis quibus suscepta per nos fuerant, conditiones a Lituonibus acciperentur, pacem cui semper consultum volumus, aspernaturi non fuisset. Id quod hoc tempore Serenissimo atq. Excellentissimo dno Romanorum Regi atq. Sacri Imperij Romani Statibus intercedentibus per Dei benignitatem confectum constitutumq. D. tua dicit, Nam et R^{mo} D^{no} Archiepiscopo Rugen^{si}, cuius potissimum iniurie vindicanda causa sumpta per nos arma fuerant, integre ad sua omnia restitutum esse, et de ipis rebus quae ab ipsis profectae in nos

erant, per conditiones transactum compositumq. et pacem mutua am fœderibus firmatam.

Intelleximus S^{mo} D. de. difficilem se praeberet de causa Coadiutoriae qua R^{mo} D. Joannes Przeręboki nominatus Episcopus Chelmen^{sis} Regni nri Vicecancellarius ad Archiepiscopatum Gnesen^{sem} cooptatur, id quod sane uehementer sumus mirati, cum id quidem non tam eius quam Ecclesiae comodo factum a nobis esset, ut id muneris ad eum non modo non ambientem sed etiam reluctantem deferremus, atq. cum turbulento hoc tempore quo cum omnium Ecclesiarum tum earum maxime, in quibus ceterarum praeterea status atq. ratio continetur, omnis uacatio periculosa est, id in primis ad utilitatem Ecclesiae pertineat, antequam atq. constitutum esse, in quem successio muneris nulla interruptione continetur, sed ut ut est, eam causa Coadiutoriarum non tam iuris necessitate, quam gratia quadam constant, aget d. tua diligenter, ut res confici possit explicabitq. id ad rationem atq. tempus Ecclesiae cum primis accommodatum fore atq. postulabit nro nomine, ut in eo Ita ille, cuius difficilem se praeberet nolit.

Quod si praefructi in sententia perstabit, dicit d. tua etiam si negatum illi de causa Coadiutoriae erit, tamen nos cum Archiepiscopatum uacare contigerit, neminem alium nominaturos esse neq. passuros ut cum publice a nobis designatus iam ad Archiepiscopatum esset, quicquam illi negotij in eo fiat, veremur autem ne quam S^{te} eius de eo Coadiutoriae negotio difficultate mouet, eandem factura sit in R^{mo} D. Jacobo Vchanski Episcopo Chelmen^{si} ad Lituonem Episcopatum, atq. in eo ipso R^{mo} D. Joanne Przeręboki nominato Episcopo Chelmen^{si} Regni nri Vicecancellario, ad eundem hunc Chelmensem renuntiando.

Quod si accidat aget d. tua nro nomine postulabitq. ut eos pri-

mo quoque tempore et absque difficultatibus Episcopos pronunciare digne-
tur, dicetque, d. tua nullius magis quam nostra interesse, ad quos potissi-
mum Episcopatus Regni nostri deferantur, neque id modo propter ratione
Ecclesiasticam, (quae et ipsa per se, et quod eius perturbatio magnos
in Regno nostro motuum causa existere possit, ad neminem magis po-
test quam ad nos pertinere) sed etiam quod ipsi legibus Regni primi-
cipem in Senatu locum obtineant, ad quem ut quam probatissimi legan-
tur, tum nostra tum Reipublicae causa curae in primis nobis esse. Quae
officii nostri necessitudinem cum et intelligeremus et meminissimus, semper
nominatos a nobis esse viros, quorum integritas, consilium, fides probata
nobis esset, et quos Ecclesiae pie sanctaeque praefuturos esse iudicabamus.
Qui si ullius rei quae aliena a tanti muneris dignitate sit notam sustine-
rent, non modo eos ad hosce summos Ecclesiarum administrandarum
honores vocaturi non eramus, sed etiam nullum in Senatu atque
in obsequiis nostris locum eis esse passuri essemus. Porro cum et vita
et mores et religio eorum spectata cunctis in omni officio esset, postu-
lare nos a. Scire eius, ut nostram de eis nominationem ratam habere
velit, atque ut in eo consulendum esse statuatur praesentis temporis rationi-
bus aliquin turbulentissimis et quarum grauiiores etiam motus, si
S. eius tanta seueritate utendum sibi putauerit, expectandi sunt.
Quod si S. eius negare pergat, contestabitur d. tua, posteaquam
illi res Ecclesiae Regni nostri curae non sint, neque eius tranquillitati
prospiciendum esse existimet, nos suscepturos eius rei curam esse,
miturosque rationem qua istud idem sint nobis Regni nostri Episcopi
futuri. Quod si y. absque S. eius approbatione Episcopatus susci-
pere nolint, nos eosdem delaturos ad alios esse, quorum opera
et dignitate si minus in Ecclesiasticis officiis, saltem in Senato,
cui munere atque in functionibus Reipublicae usuri sumus, Deum
autem iudicem fore, per quem accidet, ut Ecclesia suis pastoribus
sacrisque sollemnibus deserviantur. Tametsi quod eam quoque partem

48
attinet non ignoremus quid veteribus Canonibus constitutum sit. Dicit
item d. tua tentatum id iam pridem esse temporibus D. cui
nostri a pio secundo, et parentis nostri ab Adriano Sexto, atque
item a nonnullis alijs Pontificibus, qui Episcopatus Regni nostri ad
alios quam qui eis ab antecessoribus nostris nominati erant, defer-
re conabantur. In quo tamen facile ab eis ius suum defensum
est, neque unquam honores Episcoporum consequi sunt, alij quicquam
praeter eos ad quos a maioribus nostris delati fuerunt. Quod idem nos
quoque passuros non esse, ut ex iure nostro detractum nobis deroga-
tumque quicquam videatur. Qua tamen contestatione d. tua non ante
utetur, quam constiterit. Item illius in neganda renunciatione
perstare, atque d. tua de omnibus rebus consilium cum And.
D. Jacobo Luteo Cardinali atque Regni nostri Viceprotectore
communioabit. Vlna Fr. octobry.

Præferebimus Episcopo Chelmeni Cardini. Caraffa.
Illis ac Reuerend. me in Christo Later et Dñe dñe colend.
Obsequia mea ad Illis et Rndm D. V. defero. Literis
quas ad me superiori tempore dedit, Virabilis D. Martinus
Thaenamski Scolasticus Völborien et S. R. Alti in Urbe a-
gens cognoui, quanto studio Illis ac Rndma P. Vra apud
S. R. X. usa sit de causa mea Conduitoria Archiepiscopatus
Gnesnen, quam illi Illis ac Rndm D. Jacobus Luteus
S. R. Romana Cardinalis commendauerat. Quod quidem ego, etsi
non tam ab Illis ac Rndma P. Vra mihi tributum esse
existimem quippe qui non modo nihil de ea meritis, sed ne co-
gnitus ei quidem sim, quam S. R. Alti, quae me in eum locum
nedum non ambientem sed recusantem etiam protrusit, cui Illis

ac Rndm Patz Vm ut multis antea in rebus, studium operamq;
in eo suam nauare uelle non dubito, eiusmodi tamen hoc illius stu-
dium duro, ut magnam eius partem ad me pertinere existimem, cu-
ius quidem ut gratum me declarem, si aliorum erga Illmam
ac Rndm Patz Vm officiorum potestas mihi non erit, saltem
humanitate illius praedicanda conabor. Quod autem S. D. X. cum;
stantius sibi de causa mea statuendum atq; in ea tanta prola-
tione temporis utendum existimet, nihil in eo mihi molestum acci-
dit, atq; etiam magno consilio a S. D. eius fieri iudico, quod pro
suo pastoris officio, nemini facile manus imponi oportere statuatur.
Itaq; quae semper mea in sacrosanctam Apostolicam sedem obseruan-
tia constitit, eadem nihilo minor demceps quoq; extabit, neq; mora
haec quae negotio meo affectur, in ullius iniuria loco a me ponitur,
quae ad pristinam meam in illam obseruantiam ulla parte inur-
tandam ualeere debeat, illud plane ~~fero~~ fero molestè, inuideo;
cum maleuolentiumq; hominum obtrectationibus me in eam diffi-
cultatem deduci, atq; ab ipis aliter quam qualem me semper pra-
stare stadiui, isthuc de me perferri. Cum enim antiquissima
existimationis meae rationem semper duxerim, non possum non gra-
uiter ferre, uotari me à quoquam ad ullam suspicionem, quae sem-
per fuerit à ratione atq; instituto meo aliena, atq; nollem arrogan-
tius quicquid dictum à me uideri, sed tamen confido, uire id me
sumere praeter nonnullis posse, qui omnium rerum gratiam atq; lau-
dem sibi tribui uolunt. Ex uniuerso mro ordine me unum lon-
ge plurimū negotij sustinere, in motibus huius religionis mode-
randis, atq; in tuenda ueteri Ecclesiae dignitate, ad quam oppu-
gnandam minimum multi in Regno hoc studia conatusq; suos mten-
derunt, In quo si minus a me quam par uideatur praestari

169
potest, neminem qui praeteris temporis rationes inspexerit, miratu-
rum puto. Conscius quidem mihi sum, omnia quae eo pertinent sumo
semper studio me egisse, multorumq; ea causa suscepisse inimicitias
semper omnibus meis in rebus commodum atq; utilitatem Ecclesiae
toto tempore maxime spectasse, atq; etiamnum cum uacaret E-
piscopatus Wladislauien, multis et amplis reuerentiis cumq; S. R. M.
mihi deferret, ultro eum praetermisi, atq; cum ita rationes Ecclesiae
poscere iudicarem, ad quas omnia mea consilia semper accom-
dare studeo, hoc quamuis exiguum reddituum contentus fui,
ut ut tamen est, in Deum omnes rationes meas repono, qui quem-
cumq; eaz euentum esse uoluerit, eum mihi moderate ferendum
putabo, ab Illma autem ac Rndma P. V. peto, ut autorita-
te sua intercedere apud S. D. illius dignetur, quo de hac ipsa mea
Coadiutoria causa sententiam suam alterutram in partem de-
clarare uelit, ut tandem de rebus meis capere consilium possim
id quod ego Illma ac Rndma P. V. perpetuis obsequijs
meis promereri conabor. Cuius gratia me obsequia mea comendo.

Przeremb. Cardinali Puteo.

Illm et Rndm ac Ex lris Dnablis D. Charnowski
Scolastici Volboreni atq; S. R. M. in Vrbe agentis, intellexi
quanto studio atq; diligentia Illma ac Rndma Patz Vm
de causa mea Coadiutoria Archiepiscopatus Gnesnen, apud S.
D. X. egerit, In quo eo maiorem Illma ac Rndma Patz Vm
erga me gratiam agnosco, quo magis, cum nulla mea in eam merita
atq; officia constant, tantum illam opere et studij de meo negotio
suscepere intelligo, Quo nomine cum summa me omnia Illma ac
Rndma Patz Vm debere iudico, tum dabo operam ut omnibus offi-
cijs quae a me proficiant in Illma ac Rndm Patz Vm

poterunt, meam erga illam perpetuam gratitudinem et observantiam de-
rem, aut si minus mihi facultas eius rei erit, saltem illius erga me huma-
nitate praedicanda id agam. Leto autem ab Illmo et R^{mo} I. V.
quod de mea hac causa instituit, quodq. agere iam cepit, ut illud ad fi-
nem deducatur, meo ut etiamnum suam mihi operam studiumq. prestare
dignetur. In quo quod S. D. N. tam lente statuendum, totq. prolationi-
bus temporis utendum sibi esse, existimat, nihil sane molestum mihi ac-
cidit, atq. etiam prudenti consilio a S^{te} eius fieri iudico, quod pro officio
suo pastorio, nemini facile imponi manus oportere statuatur. Itaq. quae in
Sacros^{an}ctam Applicam sedem observantis servi officio existere debent, ea
vel huius difficultatibus ad causam meam allatis, nihilo minora a me
exstarent, quam antea semper existerunt, daboy operam ut nullum
unquam tempus aut munus officij observantiaq. in illam meam praetermis-
sum a me videatur. Illud plane fieri moleste, invidorum malevolentiaq.
hominum obreptationibus me in eas difficultates deduci, atq. ab ijs ali-
ter quam qualem me semper prestare studium isthuc de me perferri.
Cum enim antiquissimam existimationis meae rationem semper duxerim
non possum non grauer ferre, vocari me a quoquam ad ullam
suspicionem, quae semper fuerit a ratione atq. instituto meo aliena.
Atq. nollem arrogantius quicquam dictum a me videri, sed tamen con-
fido uire id me sumere praenonnullis posse, qui omnium rerum
gram atq. laudem sibi tribui volunt, ex universo mo^{do} ordine me unum
longi plurimū negotij sustinere, in motibus huius religionis moderandis,
atq. in tuenda veteri Ecclesiae dignitate, ad quam opera grandam minui
multo in Regno hoc studia conatusq. suos intendunt. In quo si mi-
nus a me quam par videatur prestari potest, neminem qui praesentis
temporis rationes mispexerit, miraturum puto. Consiliis mihi quide-
sum, omnia quae eo pertinent, summo semper studio me egisse, multo-
rumq. ea causa suscepisse inimicitias, deniq. omnibus meis in rebus
comodum atq. utilitatem Ecclesiae toto tempore maxime spectasse.

50
atq. etiamnum cum vacaret Episcopatus Vladislauen^{sis}, multis et amplis
reditibus, eumq. S. D. N. mihi deferret, ultro eum praetermisi, cum
ita rationes Ecclesiae postere iudicarem, ad quas omnia mea consilia
semper accommodare studeo, hoc quamuis exiguum reddituum contem-
tus fui atq. vereor etiam ne ydem maleuoloru^m criminationibus R^{mo}
in Christo patri d. Jacobo Ochanski Episcopo Chelmen^{si} nominati
Vladislauen^{si} quicquam difficultatis in renunciando paratur, cui iam an-
te idem cum ad Chelmen^{si} Episcopatum designatus esset acciderat.
At de me quidem id quod Deus uolet erit, et in quacumq. par-
tem res ceciderit, in Deum omnes rationes meas conferam, neq. ob-
mittam ut ea causa profectum a me meoq. quicquam uideatur,
quod alienum a pristino meo instituto sit, quodq. in rebus alio-
rum turbulentis maiores tumultus sit concitaturum. Metuo au-
tem ne si quae isthuc repulsa ei afferatur, qui illi student, laturi id
impacientibus sint, atq. quicq. tentent, quod in rebus aliquam turbu-
lentis grauioribus etiam motus concitaturum sit, quod quidem mihi
iam ante factu^m recordanti multo magis nunc metuendum uidetur,
tunc enim primum quod Illmo et R^{mo} I. V. accepisse exi-
stimo, iurisdictione ipsorum euersa sublataq. iudiciorum animaduersione
atq. licentia impunitate patefacta, tanta vis malorum irupit, ut
vix iam illi obsisti posse videatur. Quamobrem Illmo ac R^{mo}
I. V. magnopere Ecclesiae comodo fecerit, si autoritate sua interces-
serit apud S. D. N. illumq. admonuerit ut in ijs renunciationibus
tempori conceden^{do} non nihil excuset, cuius quidem eiusmodi iam fe-
re rationes sunt, ut ad retinendum Ecclesiae statum, plus peno clementia
quam seueritate effici posse videatur. Quae quidem non tam mea, ut
superius contestatus sum sed aliorum, atq. adeo temporis ipsius causa
ad Illmo et R^{mo} I. V. non ignara fore magna ex parte re-
rum libere scripsi. Tandem me obsequia mea illi commendo.

Ad Paulum III Pontificem Max^m con^o Cortisanos.

Beatissime Pater et quod et diuus parens meus saepe et ego apud antecessores S^{os} V^{as} questus sum de eorum hominum importunitate, qui beneficijs Ecclesijs in Urbe consecrandis, multos passim Regni mei homines, ac in ijs in omni uitae ratione ac officio graues et probatos vexare, atq; ad multas et laborum et difficultatum molestias adigere soliti sunt, idem ut in presentia esset mihi necessarium, eadem hac illor^{um} importunitas efficit. Atq; hoc tempore tanto magis fieri a me oportere iudico, ut a S^{te} V^{ra} de eiusmodi hominum importunitate temeritate coercenda postulem, quanto et ea in dies magis ac magis increbrescit, et res eiusmodi sit, ut cum ipsa per se nequaquam ferenda, tum in primis hoc tempore, atq; prout rerum statu grauiter vindicanda uideatur. Item in turbulenti hoc rei Ecclesiae statu, non fere ulla res est, quae uel in maiore omnium offensione versetur, uel ad grauiiores in ordine Ecclesiae motus suscitandos promptior sit quam haec ipsa nonnullos in beneficijs Ecclesijs captandis modestia, per quam nihil non ab illis quantumuis mudia ac interdum malarum etiam artium plenum suscipitur. Itaq; quod multoties ab antecessoribus S^{is} V^{as} postulauimus, id etiamnum a S^{te} V^{ra} postulo, ut eor^{um} hominum importunitatem tandem comprimere, atq; cum multis ex ordine Ecclesiae graues in primisq; honestos homines multis difficultatibus liberare, tum vniuersum ordinem leuare magna inuidia et magna perturbatione dignetur. In eo autem quod ad S^{tem} V^m hoc tempore referendum existimaui eiusmodi est. Ea consuetudo in Regno meo in omnibus Ecclesijs est, ut dignitates Archidiaconatus, cum eas vacare contigit, per l^{it}eram Capituli electionem conferantur. Atq; eadem consuetudo Leonis decimi Pontificis Bulla est confirmata. Cum enim Archidiaconor^{um} munus in cura administrandi Ecclesiar^{um} proximi Episcopos funcioni sit, publica utilitas

51
Ecclesiae postulabat, ut ad hosce potissimum officiorum Ecclesiar^{um} gradus nemo uocaretur, nisi cuius et uitae integritas et doctrina quam plurimis atq; ijs maxime quibus coram cognita esset, probata existeret, pro ea consuetudine firmata, cum Archidiaconatus Califfien^{sis} vacaret, electus ad eundem legitime est Vnab^{ilis} Franciscus Crasinski Iurium Doctor Gnesnen^{sis} et Cracouien^{sis} Canonicus Secretarius n^{ost}er, cum illius doctrina et fides perspecta comprobataq; ab omnibus esset. Cum porro in possessione uireq; suo turbare nititur quidam Joannes Dembicki Canonicus Posnamien^{sis}, homo tota aetate sua litibus addictus, atq; in vexandis dijs hominibus occupatus, nihil ipse ad id sacerdotum uiris praebere in quietam turbulentamq; suam rationem habens, quamobrem peto a S^{te} V^{ra} ut illi in ea causa silentium inungi et Vnab^{ilis} hunc Franciscum Crasinski Secretarium meum lite absolui mandare dignetur, atq; consuetudinem hanc prauelegumq; Ecclesiae Regni mei integritati consequare. Faciet in eo S^{is} V^{ra} rem et equam et in primis ad rationem atq; utilitatem Ecclesiae Regni mei ac commodatam, id quod S^{is} V^{ra} officijs obseruantiaq; filiali semper promeretur. Tandem me Regnumq; meum in gratiam S^{is} V^{ra} comendare cupioq; eam diu felicem ualere.

Rad^o D. Joanni Przerembski Ep^o designato Chelmen^{sis}
Reg. Pol. Iocancell^{is} d^{no} et patrono suo, Stamsl. Orzechow^{ski}
ski Rosolamus S^{is} V^{ra} D.

Episcopatum Chelmen^{sis} bene ac fauoliter tibi euenire cupio, optoq; ut hic tibi Episcopatus existat quia primum ad Gnesnen^{sis} Archiepiscopatum gradus. In quo tu quantum ingem^o, quantum uirtute, quantum pietate ualeas demonstrare patriae tuae queas. Quae nunc non alijs modis agitur magis quam ipsorum Antismitum Ecclesiae partim

micurra, partim uero illorum iniuria summaque iniustitia. Qui non modo
uetera non curant, sed noua etiam ipsi addunt de suis et imponunt. Ec-
clesiae Dei uulnera, eos rem deducunt, ut et suam iurisdictionem con-
temptam recedant, et homines doceant, nihil iam quod uerum, constans,
sincerum sit a se esse expectandum. Quo fit ut ij doctissimi sanctis-
simi, religiosissimi habeantur, qui vos ordinem, uerum oppugnant. Contra
vero qui pro uobis faciunt, indocti, impij, ac nepharij iulgo exceduntur.
At uero haec non in merito ordini vestro accidisse uides. Nam ut omitta
illam infamiam qua totus ordo uester praemitur, uirum inquam et sceler-
ra tanta et iam nefanda, quae ne in ipsa quidem Sodomorum urbe patra-
ta fuisse creduntur, uerum ipsa tot modis apud uos profanata ac con-
stuprata religio, quid quaeso iam habet, quod certi nobis quod sequamur
relinquat? Bona uerba inquit, dubium ne id est? me respice exem-
pli satis ad eam rem tibi ego sum. Non pudet non pudet inquam Joan-
nes Przerembi, Gnesnensis Archiepiscopus Legatum natum et Regni
Primates huius tantae et tam animaduertendae uanitatis, ut qui me annos
ab hinc septem excommunicatum, ob uxorem ductam, tanta auctoritate ab-
soluerat, idem me nunc post tot annos ob eandem uxorem summa eius uo-
luntate retentam excommunicet denovo? Quo ille facto, quid aliud quaeso
assequitur, quam id ut si dubium antea hominibus fuit apud uos certi
esse nihil, nunc iam de summa et de postrema uestra iurisdictionis inconan-
tia dubitet nemo? Haec ego fatebor enim, tam insigni contumelia ab
illo Archiepiscopo affectus, scripsi repudiij libellum fornicariae Urbi
Romae. Deos hominesque contestans, me in illa horrenda tyrannide,
summaque rerum omnium turpitudine diutius durare non posse. Itaque cur
non ab hac meretrice Babilonica deficiam, ac illi ueluti nuncium remit-
tam, causas Serenissimo Regi uestro ac patriae communi, ut iustissimas ita ue-
rissimas proferam, quas iam protulissem, nisi reliqua spes cum paucis
Dubijs Regni temporibus Jacobus Vohanski Episcopus Cuiusvis desi-

52
gnatus me domo ad se Skierniewicium accersitum monisset, me-
cum egisset, ut ne plus unus Archiepiscopus apud me ualere iniuria,
quam ceteros Episcopos Polonia dignitas. Et in primis tua qui illi
Archiepiscopo successor in Archiepiscopatu iam es designatus, datu-
rum te esse operam, ut res meae perturbatae componerentur, in melio-
rem statum, et ut me homo grauissimus pacisq. studiosissimus in
spem conditionemq. induceret meliorem, commemorabat, quae tua esset pi-
etas, quae sanctitas, quae religio. Tum etiam quantum auctoritate
apud ipsum Archiepiscopum ualeas, quem et regere ad tempus et corri-
gere monendo, et orando posses, denique memor essem quantus semper
fuerit in me amor tuus, promide ne res meas aliquo praecipiti consilio
in desperationem adducerem, etiam atque etiam monebat.
Cuius uiri fidelissimis consilijs parui Joannes Przerembi, libel-
lum repudiij domi retinui, has etiam litteras ad te hominem in omni
uirtute excellentem dedi, quarum illa sit summa, ut te per Iesum
Christum, qui largitus est nobis suum sanguinem, et qui te in oculi suo
Poloniae priores partes ut spero habere uoluit. Te inquam oro atque
obsecro, ut suscipias causam Ecclesiae, suscipias causam patriae, quae iam
uergit ad occasum, istorum hominum praecipitata consilijs. Nam si
adhuc in te et in Vohanicis spei nobis restat nihil, actum est, perimus.
Non erunt mihi crede exempla Germanica in Polonia diutius a uo-
bis expectanda. Vos enim duo ueluti Enock aut etiam ipse
Helias missi es in Polonia diuinitus, qui ipsius Antichristi re-
gnum gliscens quotidie et haud occulte serpens prohibeatis fimbria pa-
triae et quantum in uobis est uerum Christi Regnum in patria retinea-
tis. Haec spes de uobis duobus apud omnes in Polonia est, hanc
tu pro tua rata parte nobis praesta, pro qua etiam fer operam nobis,
ut in me potissimum homine iniquissime circumuento, inica Episcopa-
tus tui et spes uestra constituas, neque omnia cum ordinis uestro detri-
mento in me Archiepiscopum saluare uim, quod eo libentius facies

tuam infamia notam mittere omnibus, Synodis Dei, nomini demig atq;
Ordini vobis Episcopali. Si enim D^{ns} D. Archiep^{us} ex tanto in-
teruallo, tot annis peractis, ab illa absoluteione cuius uerba modo posui
nunc demum saluat ut ipse in processu scribit conscientiam suam, profe-
cto simul errorem non tantum suum, sed communem omnium Episcopoz
suoz Comprovincialium profiteatur, quod illi ad me absoluendum assen-
sum praeberant, suum. Errasti igitur in me absoluendo omnes
vos, vel ipso Metropolitano vobis teste, me etiam in errorem gran-
dem induxistis, familiam meam circumuehitis, liberos meos in fraudem
apertam coniecistis, quos ego suscepisse nullas nisi vos absolueratis.
Quo quid turpius dici aut fingi potest, quam vos in Polonia religionis Prae-
sides ac Sacrorum Antistites, et dispensatores mysteriorum Dei palam
confiteri, uos ad cum omnes in me absoluendo fadissime lapsos esse.
Itaq; ita esse publicis etiam instrumentis ab Metropolitano Ordinis
vobis Principe testificari, o' caelum, o' terra, libet enim hoc loco
Fragorū exclamare illud. Quod enim monitum hoc est? quan-
ta Provincia Poloniae labe? quae demig hac pedis est atq; permi-
sio ordinaria vobis potestatis, homines errore vobis Episcopali tradi-
Sathanae, inerta inquinari, tum hac eadem temeritate contaminari reli-
giones violari, Ceremonias et ordinem Sacerdotalem nefarijs stupris
vobis permisso constuprare, itaq; apertis ac patentibus liberis ipsum
Metropolitanum cum omnium vrum consensu permissum mihi fuisse
palam confiteri.

Iam vero quanti illud est? quod idem D^{ns} Archiepiscopus
anno post altero in absoluteione altera, qua mihi absoluteonis pro-
rogat tempus hac etiam addas.

111 Prout huiusmodi absoluteonis has prius concessas, a data illarum
prorogamus, et in suo robore conseruamus, illum auctoritate nra
Metropolitana Gnesnen ad beneplacitum nrum denuo in forma Co;

clesiae consueta absoluiamus, ac illum ad communionem Christi fidelium
Sacramentoz Ecclesiasticorum participationi et sanctae matris
Ecclesiae unitati restituimus et

Restituas tu o Metropolitane noster D^{ns} de consilio Compro-
uincialium tuorum hominem, ut tu me nunc existimari vis contaminatio-
nista, communioni Christi fidelium Sacramentoz participationi et sanctae
matris Ecclesiae unitati? eamq; restitutionem non re, non causa, non
ratione, neq; lege ulla sed beneplacito tuo desinies.

Quid quaeso luci cum Belial? si enim mea causa fuit talis, quae
mihi matris Ecclesiae clauderet gremium, quare restitutus a vobis non
repudiata peccati mei causa, in gremium Ecclesiae sum? Si aut causa
mea aliena ab Ecclesia inquam fuit, et si iusta atq; sancta fuit, ac est sem-
per, uti certe est, cur semel tanta auctoritate a vobis restitutus, demis-
sus ex gremio matris Ecclesiae eijor? profecto unum necesse vobis esse
e duobus video, ut aut absoluendus a vobis non eram, si du-
cenda uxore contra Canones comiseram, aut si peccatum a me
in Ecclesiam Dei dura uxore non erat, eijci denuo vris reintro-
sionibus post tot annos secula non debeam, quicquid horum ele-
geritis id contra uos faciet plamissime.

Præterea illud scire uelim, quando uultis uobis ab hominibus credi?
aut quo tempore uultis in hac mea causa uxoraria uos non errare
uideci? olim ne cum me Petricouia annis ab hinc sex, cuncta in spe-
rante Polonia absolutebatis? an uero modo quum me ex tanto spa-
cio in priores censuras priuatim reintroducebatis? Nam si illa Pe-
triconien' absolutio, quam consensus uester, quam meus cum uxo-
re usus, quam longissimi penè temporis praescriptio iam confir-
mauit, error uester manifestariis fuit, quam tandem auctoritatem
quaeso praesens reintroductio apud uos habebit? aut quae se illa
apud homines tuebitur fide? quam publicis uotis atq; precibus

detestantur omnes, quam etiam ideo atq. ludo exagitant omnes pue-
ri simplicesq. puellulae, ut vanam et putidam, ita ut omnibus non
remittendis haec legitima, sed quaedam iocatio scamica, non in Synodo
Episcopali sed in theatro scurili nota esse videatur.

Quam uero praestiterat ab initio me nunquam absolvere, quam ad
hanc irrisionem et obprobrium nomen vrum Epale conijcere?
qua tanta est ut difficile veniam gratiamq. mala exsistimationis
ab hominibus possitis postulare, uides enim pro tua praestanti pru-
dentia, quibus probis quibus literis, quibus monumentis, et quibus tam
doctorum quam imperitorum hominum sermonibus proposita sit haec
ipsa remissio tua, licebit spero nobis R^ome d^{ne}, Orbiter-
rarum proponere et in conspectu omnium ponere, et absolutiones et
remissiones tuas, commentarijs et scholijs doctissimos virorum
illustratas, ut omnes mortales intelligant quae nam ratio fuerit di-
spensationis et administrationis tuae in Eccl^a Dei, ac nescio
quomodo praesagit animus futurum, ut Polonia parturiat aliquan-
do id quod iam dudum parturit, ut concertatione hac tua exci-
tata, erigat se aliquando, et de statu rerum suarum commodiore co-
gitet.

Neg^o uero ullas ego haec scribens meditor haeresees, neq. ullas com-
mentior seditiones, sed hoc tamen agam, si quidem mihi idoneam mate-
riam praebueritis ad scribendum, ut plus Romanam hypocrisism,
quam Lutheranam haereseem nocuisse Eccl^a Dei Polonos doceam.
Cui enim decesse poterit unquam oratio, uel hac una causa exage-
randa, quod cum nihil tam inimicum sit Canonibus Eccl^e, quam
ipsa sit Vrbs Roma, tamen Canonum praetextu illa se se uendi-
cet, quasi gens quae iustitiam fecerit. An enim hoc monstri simile
non est? me propterea excommunicari a uobis, quod contra Canones
uxorem duxerim, cum hic manifestus et disertus in Eccl^a Catho-

lica habeatur Canon, qui sic habet.

Presbyter si impserit ordine moueatur, si autem scortetur aut adulteretur,
pellatur omnino et ad poenitentiam reducatur.

Alius Canon.

Si post consecrationem Presbyter aut Diaconus aut Subdiaconus duxerit
uxorem, eiciatur ex clero, et ordini Civitatis in qua clericus erat,
cum proprijs rebus restitatur.

His ego Canonibus quum satisfecerim, tamen plector quasi aperte Cano-
nibus ipsis comissem, quod si Roma alias contrarios his Canonibus ha-
bet Canones habeat sane sed sibi illos habeat non mihi, Ego enim
Eccl^{am} Catholicam ac Concilia Oecumenica sequor, quae illa semel da-
mnarunt, damno, et quae probarunt, probro, et quoniam ea absolutio, quae
me annis ab hinc sexs absoluistis ad Canones Ecclesiae Catholicae pro-
nuntiata a uobis Petriconiae fuit, ideo ego illam ratam et pensam in per-
petuum habeo. Cum qua quoniam ista remissio tua ex dia-
metro pugnat, ideo illam pace, quod dictum sit tua, nihil aliud
quam merum esse duco anathema, ita enim me docuit Ecclesiasticus lo-
qui Canon.

Atqui haec remissio uide quaeo quam vim mihi afferat. Nihil enim le-
gitimi in me remittendo actum est, non mihi dies ante dicta fuit, non
legitimum iudicium constitutum, non accusator auditus, non ego reus da-
mnatus, non deniq. iudex in iudicio tum remittebar, visus unquam a
me fuit, omnia sunt acta per vim et perperam, illud sic uolo sic iubeo
cum illa noua et ante hanc diem inaudita formula. Ad beneplaci-
tum meum te absoluo, ab beneplacitum meum te rursus excommunico, o
memoranda iudicia non uidetis quantam causam hominibus debis de-
trahendi de vobis, quantam etiam mihi materiam refellendi uos praebea-
tis? neq. enim deero ipse mihi, quum pro dignitate familiae tuae, pro spe
generis, pro uniuersa posteritate mea, omnia pericula etiam exrema

adeam. ~~etiam~~ enim muta belluae partus ac mīdos suos contra vim obiectu
corporum suorum tutantur, ego hoc genere. hac familia natus, his lris
etiam et excommunicatione praeditus, uxorem ac liberos, quos summa voluntate
vra suscepi, prodom, nunquam faciam. Deus etiam opt. ma. &
matrimonij autor mei adierit spero, nobis non patietur istis novis reno-
trusionibus vris a vobis coniubium meum violari, quod uos coniubi-
um ac matrimonium esse in vris processibus semper agnouistis, et
ita illud appellastis, mirum Sacramenti virtute uos ad id impel-
lente.

Sed hoc loco ego tecum paucis agam, abs te petam, ut me benignè
audias, et haec quae dictam sensibus imis reponas. Ego te meum Epi-
scopum esse confiteor, te ego ac tibi concessitas clauis ueneror, te du-
cem ad salutem et autorem sequor, non potes, non potes inquam tanto
in meo casu officij tui obliuisci. Omnis tua pastoralis cura ad me
erigendum, si abiectus ad recreandum, si afflicto ad confirman-
dum, si fractus sum conuerti debet.

Vides quam mihi omnis res steterit in praecipiti, uxorem duxi, libe-
ros suscepi, dotem accepi, tabulas dotales confeci, domum et affinitate
cum clarissimis viris coniunxi, quae omnia transegi permittentibus ac
uolentibus Sacerdotibus publicis et omnibus Praeuiat Poloniae Episco-
pis, quid horum grande aut eximium non est, et tamen haec omnia
ut uno tempore e vestigio abijciam, et uxorem et liberos, et affines,
et cognatos, a Metropolitano iubeor. At ego abs te homine pru-
dentissimo, Episcopo autem meo consilium expecto, quid nam facien-
dum mihi censeas? num uxorem repudiabo, at hoc peccatum esset pro-
fecto in virginem (quem ingenuam uti meretricem ubi abusus fueris
domo mercede stupri data eicere, Jam tres filios meos Orichoni-
orum honestissimorum hominum gente ac nomine priuare, cuius tandem
inimitatis hoc facinus foret? Quid vero Chelmy atq. Laremby

56
vitoris meae parentes et cognati agerent interea? multum ne tantu
facinus abire paterentur, cum illorum illuserim filiam? an vero penas
pro tam insigni contumelia generis ac nominis sui a me cum sanguine
exposcerent? ita facturos dubio procul credo. Quae quum ita sint,
uites ab uxore mihi nullo pacto discedere libere. Prohibet enim
data fides, prohibent liberi, prohibet mors et interitus certus, Manebo
ergo in sententia, et uxorem ita complectar necesse est, uti uis fasq.
est.

Quid tu interea ages? illud opinor ut pro ratione reitrusionis me-
pro excommunicatione denuncies, communionem interdicas, templorum aditu pro-
hibeas, et campanum ac in me postremo quatiaris, haec finis fuerit.
omnium durarum in me spero tuarum. At viissim audi et attende
quid etiam ego acturus sum, Primum scito hoc praenosciens me absq.
religione certa non victurum. Nullus enim homo unquam reper-
tus est tam omnis tamq. perditus, qui aliquam religionem falsam sal-
tem non haberet, Deouam ego mihi nullam fingam, neq. ab alijs confi-
tam mihi sumum. Nichil enim probo quod a sancta Catholica et Apo-
stolica Ecclia abhorreat. Itaq. si ex Ecclia Latina hac sola de causa
quod uxorem praescripto Canonum duxerim, a vobis pellar, non in par-
tem Haereticorum mihi crede, sed in illam veterem atq. sanctissimam
Eccliam Graecorum concedam, hinc me totum ac penitus tradam, in hu-
ius summi vris iniurijs coactus confugiam, ab hac salutem ueluti in
Grauum litus, naufragio eiectus petam. Cum hominibus Graecis
communicabo, cum his etiam resurrectionem mortuorum et uitam venturi
seculi expectabo, idq. instituto maiorum meorum maternoni faciam,
qui omnes alto a sanguine Graeco fuerunt creti.
Scio in Florentino Concilio cui Eugenius Papa praesuit, editum
fuisse, ut quisq. eum ritum in quo natus esset anathematis pena tue-
retur, Sed ego Grauiam non sponte sequar, Mea enim haec sen-
tentia est, ut cum re conuenientes, ritu vero differentes Graecos vi-
uere in Ecclia vniuersali cum Latinis existimem, Latinos tum sequi

malim quam Græcos, Græcos uero quam neminem. In hac ego religione
domicilium uite coactus a uobis collocabo.

Quod ego tamen non faciam prius quam ad omnes Polonie Episcopos
in primis autem Gnesnam ad R^{mo} Archiepiscopum misero, utarq;
in hac re consilio tuo, quod mihi humanissimis tuis lris per D. Bi-
leodki canonicum scripsisti, ad quam rem obeundam appellationem inter-
posui. Cuius exemplum tibi mitto, ad quam mihi respondit de more
publicus notarius. Itaq; R^{mo} D. Archiepiscopo supplicare
statui, ut proferat tempus, quoad ab Sede Apostolica, aliter mihi fue-
rit prospectum. Quod si ab illo id impetro, in fide et ritu Latino
uobiscum permanebo. Sin autem illi aliter erit animus, pedum quod dr
visa est uia. Qua mi re ut mihi adiutor ad illum R^{mo} Archi-
episcopum sis, te per Christum Jesum, perq; illius sanguinem pro te ac pro
me fusum oro atq; obsecro, noli pati me grauius de meis rebus consulere,
neq; consilijs aduersus uim hanc uiam uti periculosioribus.

Quod si tu et meis priuatis et uis publicis malis mature et fide-
liter occurreris, compones primo res tam priuatas meas, quā publicas
u^{ras} mi comodiorum statum. Deinde me ipsum habebis tibi generi
nominq; tuo hoc diuino et eximio beneficio tuo deuotissimum.
Postremo visum est mihi Epilogi uice in fine huius Epl^e Musonii
Stoici ex Graeco hanc Latine adscribere tibi sententiam, quæ sic
habet. Si quippiam honestum cum labore transegeris, labor
peribit, honestum uero manebit. Sin autem quippiam turpe cum volu-
ptate feceris, uoluptas peribit, turpe uero manebit. Hæc Stoicus ille.
quare vel huius doctissimi uiri sententia, cum honestissimum sit
te dare operam, ut seruemur, ego domus et familia, te mi me
seruando opera parcere minime decet, ut honestas prædari facti
tui laborem tuum perpetuo consoletur. Contra uero si tibi volu-
ptati esse ducis, ob meam calamitatem hoc præsens dedecus ordinis
Episcopalis mi tuam Dilecti mi admittere, dedecus quidem abs te ad-

missum manebit, sed uoluptas ipsa huius dedecus peribit, relicto post
se in tuo animo acerbissimo penitentia sensu. Bene vale. Dat^{us} Bra-
mishæ in Cracino Visitatione Mariæ Anno 1557.

Oratio Vicecancell.

Reclata sunt mihi tua lra, quibus quod mihi gratulatus es de Episcopa-
tu Chelmeni ad me delato, facile tuum erga me perspectum semper mihiq;
gratum et uicundum amorem cognoui, quem vicissim eundem meum erga
te, ut semper agnoscas, dabo operam. Tametsi quidem dignitatis huius
Episcopalis, quam mihi obtigisse gratulari te significas, eiusmodi conditio,
turbulento hoc Eccl^e tempore existat, ut non sanè magnopere expe-
ctanda cuiquam uideatur, quid est enim quod quisquam Episcopum se
lectari possit, in eo rerum statu, quo autoritate atq; officijs Episcopi
in Eccl^a fungi non licet, et quo omnes iam quos muneris Ep^{is}alis
autoritate regi oportuit, ipsius partes et functionem sumere sibi non
dubitant, atq; ipse quā id non ambiuerim constare omnibus existimo.
Sed cum ea diuina voluntas esset, quæ me in eam arenam uocaret,
non recusandum esse putavi, quā quod oneris mihi ab ea imponeretur,
susciperem. Deum Opt. max. assidujs votis deprecaturus, ut qui
autor mihi uocatione sua huiusce muneris suscipiendi fuerit, idem sustinendi
obeundiq; auxiliator esse uelit; a me quidem quicquid diligentie ac studij
in statu Eccl^e ad pristinam puritatem mitoremq; reuocando ac restituen-
do proficijs poterit, in eo elaborare me semper et contendere oportere
putabo. Sed ipsæ autem literis tuis atq; ex eis quas ad
R^{mo} D. Episcopum Præmislens scripsisti, intellexi quam acer-
bè feras iniuriam reuersionis, in te a R^{mo} D. Archiepiscopo
lata, tum quid consilij in eo tibi sequendum statueris. Quas eadem ad
R^{mo} D. Episcopum Præmislens lras tuas, cum in Casibus adhuc le-
gissem ex ipsa cognouissem animum et consilium tuum, egeram cū R^{mo}

D. Nominato Epd (uianien) ut te consilio auctoritateq; sua moneret,
ne quem ad locum progredere, in quo minus integram rationum tua-
rum potestatem habiturus esses, praesertim cum sperarem posse mo-
dum quempiam iniri, quo rerum tuarum statum obtineas, atq; id
a me non tam cuiusquam, quam tua ipsius causa factum est, intel-
legebam; nemini magis consilia tua quam tibi notitura fuisse.
Nam quod ad me scribis, libellum repudiij a te confectum esse
inconstantia ex eo citius, uel ut pace tua dicam, modestia tua
quam quicquid eorum quo intendis constiterit, Falleris enim si tuis
illis maledicis aut Ecclae auctoritatem aut dignitatem ordinis
tui labefactari infringiq; abs te posse speras, si quidem aucto-
ritas diuinum quod praesens semper Ecclae adfuit, etiam in poste-
rum est adfuturum, quo praeter hominum opiniones illa administra-
ta perfectaq; semper fuerunt, ut quibus rebus hostes illius, ad ea
oppugnanda atq; ad offundendas illi tenebras vsi sunt, ea potissimum
ad illam confirmandam illustrandamq; valuerint. Quod si ordine
num opugnandum tibi statuas, ne id quidem ullis cuiusquam conui-
cijs succumbes, manebitq; quo ad Deus uolet, quemadmodum habemus
semper mansit, uel in maxima conuiuatorum turba, integra
eius dignitas atq; etiam cum illi Deus aderit, ista haec maledi-
cta ad dignitatem illius stabiliendam pertinebunt. Quod si Deus
abijcet illum euertere uolet, nihil tamen fore quod illi esset, aut
si aduersarium ei te statuas, tua potissimum oppugnatio pertimescenda,
aut si cum eo maxime facias, quicq; melius sperandum, ad futura
enim tum multoq; copia ad eum obtinendum fuerint, quorum in nume-
ro si item Deus te esse uellet, nequaquam abs te tamen iactari il-
las minas oportuerit, ac potius detuerit te meminisse haud quaquam
semper Deo Opt. max. eorum causam per quos delinquentium
lapsus vindicandos statuit, magis probari, quam illos ipsorum in
quos vindicatum uult, quoniam saepe etiam in homines pios vexationes

58
nefariorum illi immittere, saepe pari scelere obstrictos inter se se co-
mittere atq; ad alterum ulciscendum altero uelut instrumento uti.
Quid autem tu uel si grauiissimas ordinis Ecclesiastici labes cernas,
atque ad eas oppugnandas te pares, habeas quod dicere possis, te ad
illius potius flagitia conuincenda diuinitus uocari, quam tua ipsius
peccata te ad id anceps euentus certamen rapere, in quo quae
tua ratio sit, clarius elucescere posset, atq; id eo magis te cogi-
tare in praesentia oportuit, quod ad illud quod facturum te osten-
tas, non tam studium emendandarum rerum quam suscepta inui-
dia te impellit atq; incitat. Quod tamen scribo, non ut te ullius
rei condemnem, neq; enim id institutum meum est, sed ut et libere tecum ar-
gam, et officium tuum tibi ad animum reuocem, erat enim certe et pra-
dentiae et doctrinae tuae haec cogitare, neq; minas illas ita mittere,
uelut unus e cunctis nullius culpe obnoxius, ad non dubium concer-
tationis euentum, atq; ad omnia ordinis Ecclesiae flagitia profliganda
diuinitus institutus uiderere. Cum officij tui fuerit, si quae
in ordine Ecclesiastico minus probes, ea aut Episcopis, ad quos li-
berissimi aditus tibi patent, coram explicare, aut demum scripto decla-
rare, modo ut illud corrigendi exempli, non incitanda multitudinis
inuidiae causa institueretur, atq; ad eos deferretur, penes quos cor-
rigendorum in Ecclae morum potestas esset, non spargeretur in vulgus,
ad seditionum tumultus et tempestates conuocandas, quae non modo Ec-
clesiae, sed etiam toti Reipub. periculum exitiumq; forent, neq; tan-
tum apud te cuiusquam inuidiae acerbitas ualere debet, ut ea te ab offi-
cio tam iusto tamq; Christiano retrahi paterece, omnia enim potius nobis
perpetuanda esse, quam officium, quamq; communis et Ecclae et Reipub.
status deserendus. Quod autem concessurum te ad Gracos tuos esse
atq; in eorum Ecclae sinum temet esse recepturum, etiam atq; etiam co-
gita quam ex estimationem hominum sit tibi ea res allatura, multoq;
usurpaturos in te esse illud, caelum non animum mutant, sed ut haec

præterea, vide an ea res quicquam ad commodorem tuū liberorum toti;
usq; familie statum allatura sit, id quorsum pectineat facile intelliges
si ea quæ cum essemus in Randaia tecum in sermone familiari con-
tulerim, ad amicum tibi reuocaris, atq; hæc quidem cum re ipsa com-
tus, tum amore tuū inductus liberius ad te scripsi, quibus si parue-
ris, magnum me fructū beneuolentiæ in te meæ cepisse existimabo.
Gaudeo autem quod et Rnd^{ms} D. nominatus Chalmen^{us} Ep^{us} Cu-
rauen^{sis} tantum apud te autoritate sua valuerit, ut te ab instituto
retrahere potuisset, et tu consilijs monitq; illius obtemperans li-
brum penes te retinueris, atq; sanè id cum Eccl^{ie} tum multis etiā
magis tua ipsius causa gaudeo, multo enim grauiorem in reprehensi-
onem bonorū factū id tuum incursisset, quam illa ipsa quæ aduersus
ordinem Eccl^{ie} ab te prolata essent. Cum illud quoq; libens
vidissem si ea epistola quam ad Rnd^{um} D. Episcopum Præm^{um},
slien^{em} misisti, aut non tam uehemens fuisset, aut euulgata non esset.
De mutua porro tua cuiusmodi sit, nihil hoc tempore dico, cum neq;
unde protulerit intelligere adhuc potuerim, atq; etiam verear, ne fu-
erint aliqui, qui Rnd^{um} D. Archiepiscopi nomine abusi eam ad
rem sint, illud tibi polliceor, me omne studium, curam, operam, pro-
meo in te amore libenter suscepturum esse, ut hac molestia primo
quoq; tempore liberare, deinde ea de re mandata ad Rnd^{um} D.
Archiepiscopum per dñi Crasmiski Canonicum Cracouien^{em} nepotem Rnd^{um}
Pat^{ris} illius, qui proximis diebus Vilnam ad Rnd^{um} Altem uenerat, atq;
recipio tibi nihil me studiū apud Rnd^{um} L. eius prætermisurum
esse, ut et decretum hoc remissionis tibi remittat, et in posterum non
modo aquam sese in causa sua præstet, sed etiam opera studiū suo
Roma tibi adsit, ut omnia isthuc quam maxime expedita ad causam
tuam obtinendam habere possis. In quo item si quicquid studiū officijq;
mei extare poterit, id promptum tibi paratumq; est futurum, quod si
propter magnitudinem difficultatemq; rerum in præsentia minus in

59
eo literis nuncijsq; præstare potero, tamen hoc tibi confirmo, posteaquā
in Poloniam rediero, ita me de tota causa tua cum Rnd^{ma} L. illius
acturum esse, ut tibi cumulate per me satisfiat. Interim autem moneo
te ac hortor, ut quod hætenus pectabo, rebusq; tuis commodiore consilio
amplectendo fecisti, idem demiceps faciendum tibi statuas, neq; rationes
tuas præcipitandas tibi præposera aliqua festinatione existimes. Ta-
meti quidem ut ne ulla mora ad causam tuam tibi adferatur, omni
cura, studio, diligentia laborabo. Bene vale, Vilnæ xx Decemb. 1557

Instructio Vali Martino Cromer ad SED^{mum}
et Excell^{entissimum} P. Romanorum Regem.

Legatus noster cum uenit ad Vermum et Castellum Principum, I. Ferdinan-
dum diuina fauente clementia Romanorum Regem re. secreta audientia in-
petrata. Ann^{us} suam nomine nostro reuerent^{er} officio regi salutabit, fau^{or} itaq;
ac felicia cuncta illi præbatur, ac obseruantiam nostram filialem. M^{ajestatis} suæ
deferet, principisq; dicit. Nihil nobis iucundius futurum fuisse,
quam ut ea controuersia, quæ inter Altem suam atq; Serram D. Ungaria Regina
sororum nostram charissimam intercedunt, quam celerime dirimi potuissent, vi-
debamus enim quanto diutius traherentur eo in maioris difficultatis eas addu-
ci, multaq; ac grauiora pericula non modo Ungariæ sed etiam Regno nro atq; ad
vniuersa Reipublicæ Cotridiana ex ipso imminere. Porro si lentius in ipso egisse
uideamur, quod serius ad Altem suam cum responso Serræ Dnæ Ungaria Regine ad
mittimus, id contingit non ulla nostra negligentia, sed longinquitate locorum, qui-
bus et nos a Alti sua dissumi sumus, et Serræ Dnæ Ungaria Regina a nobis
abest. Cum enim primis diebus Mensis Februarij Nobilissimum Cabulm Crabo-
miceri Legatum ad Altem suam misissemus ad nos in principis usq; Aprilis
redijt, rursumq; idem continuo ad Serram D. Ungaria Reginam a nobis missus,
isthuc sub finem Maij est reuersus, ut tamen si nihil temporis neq; diligentia
intermissemus, ut quanto citius Alti suæ respondere potuissemus, celerius tamen

quam nunc domum non petimus. Quare omnem hanc quacunq; coetitis moram
nequaquam per nos, sed longis itinerum locorumq; intervallic Illis sua accidisse
existimet. Deinde in hanc sententiam verba facit

Existimare nos tenere memoria Illam suam, atq; id e legatis suis, qui Kni
sini apud nos fuerunt accepisse, quam inuiti ad causam hanc Ungaricam accesi
serimus, optasseq; nos, ut quomodo ignavis nobis coepit, esset, ita in cau
sese interponere nobis necessarium non fuisset. Et nunc plurimum nobis dolere ope
ram studiumq; frustra per nos susceptum, neq; quidquam in rem Illis sua ac Serm
sororis nostrae conditum esse, ac interim nos Caesarum Turcarum, cuius potentia or
bi terrarum magno terrori est, non leuiter offendisse. multa quippe indicia ani
mi eius a nobis alienari ad nos perferri. Quid omnino fore et si iam incipit prospici
cubamus, noluisse nos tamen nostro necessitudinis atq; coniunctionis officio. Illius
suae voluntati desisse. Itaq; et nosmetipsos Sermam Ungariae Duginam conuenisse
et crebris legationibus agere omnino non dedidisse, ut res ad eum quomodo optaba
mus exitum deduceretur, ac ea qua intercesserant inter Illam suam et Sermam
Do. Ungariae Duginam controuersiae amice componerentur. Anno uero superiore
cum Rndum Vicecancellarium Dugini nostri Legatum ad eam misissemus, tantum effereba
mus apud Sermam suam, ut cum ipsa fore se in potestate Excellentissimi D. Romanorum
Regis polliceretur, tum Illius filius eius, qui antehac saepe, quamuis puer denun
ciare Sermam matri suae dicebatur, ne ulla pacta, transactionesue de patrimonio
suo iniret, aut statueret, eo tempore id in arbitrium atq; potestatem illius contulerat.
Sermamq; Duginam ad omnia animam induxerat, dum modo per Illam suam ipsi con
ditionibus satisfaceret, quas antea illi per Curiam suam Magistrum proposuerat.
Itaq; cum ipsi ipsius postulatis Nobilem Caburlem Grabornecchi ad Illam suam
miseramus, in quibus etsi quadam esse iudicabamus, quibus modum quidam adhi
bendum putaremus, magnam tamen in spem veniebamus, eas controuersias tandem
ex sententia dirimi ac terminari posse, praesentem Illi quoq; Decembris nostri voluntate

ad eam rem adiuncta, cum velut factis ad nos Christianorum perturbandas
inclinantibus, subito omnis ea spes nobis erepta est. Conditionibus enim
a Illa sua Sermam Do. Duginam per eundem Grabornecchi propositis, atq; ad
nos transmissis, tantum abest ut assentiri nobilit, ut pro non ferendis et
impossibilibus eas ducens extrahi se illis existimet, atq; a nouis tracta
tibus facundis plane sit animo alieno, quomodo eae responso illius Illis
Duginalis, quod Illi sua Dugia Intimus cognoscit. Itaq; rebus
in eas difficultates adductis, nihil reliquum iam esse, quod ea in se presta
re nos posse credimus, Omnia hactenus suscepta, tentataq; a nobis ee,
qua eam ad rem consilio studioq; adferri potuerunt. Postulare tandem nos a
Illis sua, ut sibi de nobis persuadeat, nos pro nostra, erga Illam suam filiali
obseruantia, ita in componendis huius controuersis studiis atq; opera syncreti argi
tandem laborasse, ut nullum officium quodquidem eam ad rem pertinere existimare
mus non maximo studio et suscepimus et obierimus. Deberi enim id a nobis
necessitudinis ac coniunctionis arbitrabamur. Deberi etiam cum pro Dugini nostri, tum
vniuersae Reipublicae Christianae tranquillitate et salute, quam ea Illarum sua
rum de Ungaria contentione in maximo periculo versari intelligimus, et cui pro
Principis Christiani fide ac officio, uel omnibus nostris facultatibus consultamus
nunquam dubitauerimus. Et cum hoc tempore sine certo nostro Dugini discrimine
ad sistendam et componendam eam, nihil opus adferri a nobis possit, Deum Opt
Maxi precamur, ut huiusce rebus secundorem quam qui extantali ac imminere
videatur exitum adferat.

Quid enim de praesentis Transyluania statu Caesar Turcarum constitutum habeat
et Illam suam non ignorare existimamus, et ad nos literis ac nuncijs ipsis perfer
tur, quibusquidem sollicitare nos non desinit ut Sermam sororis Illiusq; Decembris
nostri reditum in Transyluaniam non modo non impedimus, sed etiam auxilijs no
stris iuuauimus, sua illis omnia praesidia deferens, apud nos tamen tantum et
necessitudinis cum Illis sua et factorum comunum rationem fuisse, ut omni semper

studio consilioque contunderimus ne res eis deducantur, ac potius offensum suspicio
numque grauium apud Caesarum Turcarum incurrere non dubitauimus, quam ut committe
remus, amicitia multis consensibus necessitudinis inter nos Illamque suam confirmata ulli
officium in nobis desiderari. Unusquisque nos a Illi sua petere, quandoquidem a no
bis frustra in eo negotio in eam diem laboratum, ut bona Illi sua gratia de
ponere onus hoc possumus, atque nos ea difficultate leuare, qua praeter ingentes mole
stias et suspensiones nihil profici intelligimus nisi forte Illas sua aliud adhuc ali
quid a nobis fieri velit. Laborem enim nos non desugimus Illi sua totiusque Chri
stianitatis causas, sed frustra eum sumere, quod quidem hactenus fecimus. Cum tan
ti praeterit hostis irritatione nolumus, certoque nobis persuademus ne Illam qui
dem suam id a nobis postulaturam. Quomodo autem hac in causa obseruante
nostra filiali erga Illam suam satisfecisse nobis uidetur, ita demum per omnes
occasionis studij officijque nostris respondere illi conabimur, a Illi sua, uicissim be
neuolentiam, officiaque paterna expectantes.

Quod autem Illas sua a nobis postulauit, ut si qua rationes nobis in mentem uenerint
quibus Transyluania in potestate Christianorum retineri possit eas cum Illi sua
communicemus, huiusmodi est, ut uideatur consilio expediri explicarique posse
Existimamus enim neminem unum quantumuis opibus copiosum potentem eam contra
Caesarem Turcarum diu tueri atque obtinere posse, in tanta porro rerum Christianarum
perturbatione, ne expectandum quidem esse, ut uiribus in unum collatis propugnatio
communis statim ab universis Principibus suscipiatur. Porro Illas sua cui rationes
propriae cognita perspectaque sunt, facile quid sibi agendum putabit, statuet, in eo
quod sibi expediat, atque cum totius Christianitatis tum uero regionum suarum interit
expendet. Transyluania enim quod auertat Deus, in potestate Turcarum redacta
in omnes et Illi sua et nostras regiones atque adeo in uniuersam Germaniam aduersus
illis satisfactus fuerit, nullaque amplius re eos morante libere ibique uolent, ex
currere poterunt.

Si Legatus noster interrogabitur quid in conditionibus per Illam suam, Ser^{ma} sorori no
stra propositis esset, quod uel impossibile nobis uideatur, uel minus nobis pro
betur, dicet, non conuenire ut nos hisce de rebus disputemus, existimare quod

nos Illi sua rationem consilij sui condare, sed quod Serma Regina eusmodi
sunt uisa facere nos non potuisse quin hoc Illi sua significauerimus.

Si uero Illas sua postulat ut Serma Sororem nostram uideamus neque
in Ungariam proficisci permittatur, atque hic pactis nos urgere uoluerit, dicat, id no
bis per leges Regni nostri non licere, ut impedire eam debeamus, quominus Serma
nostro excederet ad quod libere uenit, cum nec Serma Regiam nostram
euentum reuocare potuerimus, neque uero ad id ullis pactis nos urgeri, quibusquidem
desertum tantum, ut Illas sua Casarea Catholica Illi atque nostro arbitrio
Serma sorori Illi Regi nostri satisfecerit, quod an factum sit, committere nos
iudicio ipsiusmet Illi sua. Potentque Legatus noster, cui haec pacta cognita sunt
si expedire illi uidebitur, apertius etiam ea de re sententiam nostram explicare
dicit tamen, datum a nobis esse id necessitudinem coniunctionis qua nobis cum
Illi sua intercedit, ut Serma sororem nostram nullis auxilijs inuenimus. Aliud
autem fieri a nobis non posse, cum Caesar Turcarum aperte nobis bellum denunciet,
si redire uis impediamus.

Quod si Illas sua, receptam in Regnum nostrum quaeretur, dicat Legatus noster, mi
nime optatum id nobis contingere, neque id sine magnis fisci nostri sumptibus, esse, quippe
qui Serma sua Illi Regi nostri suppeditare cogamur, unde se aulicis suam pro
dignitate sustentare ac sustinere possint, id quod Illam suam intelligere existimamus,
multoque nobis gratius futurum fuisse, si uel in Transyluania agere illi licuisset, uel
cum ipsius excessit ita rationibus dignitateque ipsius consulum esset, ut ope
benignitateque nostra, haerentia minime egeret. Postea uero quam se in Re
gnum nostrum contulit non fuit pietatis officij nostri eam excludere, quin etiam
miserrantes acerbitatem fortunae illius, qua tantopere conflatur, nullas habens
certas sedes quibus consistere posset, omnibus opibus facultatibusque nostris neces
sitates eius sustentare cogimur. Cetera fidei ac industriae oratoris nostri commit
timus, qui id imprimis omni studio aget, ut omnem suspensionem a nobis amoue
at declinet, qua in Serma sorore nostra pactum propensius, nec plane ex animo in
tradenda pace versari uidei possumus, utque doceat nos eius consilij quod Serma

Serma

Soror nostra amplius est occasione non dedisse, sed potius eos ipsos
qui cum eam pollicitationibus in Transylvaniam evocassent, ipsam pollicita-
tionibus speque Sertini suam protrahere non desinunt.

Agget Orator nos per apud Serenissimum Imperatorem Augustum, quoniam eo ipso tem-
pore, quod per nos dictum fuerat mittendis Commissariis ad cognoscendas com-
ponendasque controversias, qua occasione finium inter Illius sua subditos Si-
lenses et nostros oriuntur, omnes Regni Senatores ad nos gravibus de causis
Reipublicae convocaverimus, non posse nos tunc publicis negotiis occupatos
eorum quinquam ad illa obeunda, mittere. Quare postulavimus a Illius sua
ut eius rei tempus ad primam dum Maii, insequentis anni differti patiatur
neque id gravius ferat, nihil quidem nobis maiori cura esse, quam ut commu-
nis subditi ita agant, ut nulla sit inter eos dissidiorum dissensionumque
causa, neque vicinitas ullarum rerum contentione inter eos perturbetur, sed gravi-
tibus Regni negotiis tunc impediti illis rebus dare operam minus possumus.

Duxit item Delatum ad nos per querelas subditorum nostrorum esse
ullarum nostrarum complures colonos in Silisiam in Ducatum Mogun per-
fugisse, indeque rusticorum manu coacta in finis nostros exire, ac per latroci-
niam villas nobilitatis nostrae diripere. Eorum nonnullis capitis et in quadam
re datis, compertum est, quendam Nobilem Melchiorum Reichenberg eos pos-
sionibus suis recipere auxiliisque iuvare, ac pradam cum ipsis partiti, quae
res cum et patris communibus, quae cum Illius sua, conditura habemus repugnet
et magnam occasionem ad ordinationem contentandam adferre potest, Postulare
nos a Illius sua, ut pro iure vicinitatis partibus mutuis firmato primum eos ipsos
colonos fugitivos tradi, deinde in Melchiorum Reichenberg tanquam pa-
cis publicae violatores, poenis legibus conscriptis animadverti iubet.

Ad Paulum III Pontificem Maximum con-
tra Cortisanos.

Brachylogus.

Beatissime Pater. Quod et Divus pater meus saepe et ego apud
antecessores Sicut Vrae quaestus sum de eorum hominum importunitate qui be-
nificijs Ecclesiasticis in urbe conferendis multis passim Regni mei homines,
ac in ipsis omni vita ratione ac officio graavis et probatos vexare, atque ad
multas et laborum et difficultatum molestias adigere soliti sunt, idem ut in
praesentia esset mihi necessarium eadem hac illorum importunitas effecit. Atque
hoc tempore tanto magis fuit a me oportere iudico, ut a Sicut Vrae de huiusmodi
hominum temeritate coercenda postularem, quando et ea indus magis ar ma-
gis increbrasset, et res eiusmodi sit, ut cum ipsa per se nequaquam funda-
tum in primis hoc tempore atque praesentis rerum statu graviter vindicanda videatur.
Etenim in turbulento hoc rei Ecclesiasticae statu non fere ulla res est, quae vel in
maiori omnium offensione versetur, vel ad graviores in ordine Ecclesiasticae motus
suscitandos promptior sit, quam haec ipsa nonnullorum in Ecclesiasticae benefi-
cijs captandis invidia, per quam nihil non ab illis quantumvis invidiae
ac vitium malorum etiam artum plenum suscipitur. Itaque quod multatis ab
antecessoribus Sicut Vrae postulavi, id etiam nunc a Sicut Vrae postulo, ut eorum
hominum importunitatem tandem comprimere, atque cum multis ex ordine Ecclesia-
stico graavis, inquamque honestos homines multis difficultatibus liberare, tum uni-
versum ordinem levare magna invidia et magna perturbatione dignetur. In eo
autem quod ad Sicut Vram hoc tempore usendum existimaui eiusmodi consue-
tudo in Regno meo in omnibus Ecclesijs est, ut dignitates Archidiaconatus cum
eas vacare contingit, per legitimum Capituli electionem, confrantur. Atque ea-
dem consuetudo Leonis Decimi Pontificis Bulla est confirmata. Cum enim Archidia-
conorum munus, in cura administranda Ecclesiarum, primum Episcopum fundis-
si sit, publica utilitas Ecclesiae postulabat, ut ad hosce potestimum officio-
rum Ecclesiasticorum gradus nemo vocaretur, nisi cuius et vita integritas et
doctrina quam plurimum atque ipsis maxime quibus coram cognita esset probata
existens.

existeret. Pro ea consuetudine firmata, cum Archidiaconus Calusien^{sis} vararet
electus ad eundem legimus est. Venerabilis Franciscus Krasinski^{us} Iurum Do
ctor Cracovi^{ensis} et Cracovi^{ensis} Canonicus Secretarius noster, cum illius et doctura
et fides perspecta, comprobataque ab omnibus esset. Eum porro in possessione
iur^{is} suo turbare n^{on}itur, quidam Adamus Dembiczki^{us} Canonicus Posnani^{ensis}
homo tota aetate sua libris adductus, atque in vexandis hominibus occupatus
nihil ipse ad id sacerdotium iuris prater inquietam turbulentamque suam ratio
nem habens. Quamobrem peto a S^{er}enitate V^{est}ra, ut illi in ea causa silentium iungi
et Venerabilem hunc Franciscum Krasinski^{um} Secretarium meum lite absolui manda
re dignetur, atque consuetudinem hanc Iuribusque Ecclesiasticis Regni mei integre
conservare. Tacuit in eo S^{er}enitas V^{est}ra cum et aequum, et apertum ad rationem atque
utilitatem Ecclesiasticam Regni mei accommodatam, id quod S^{er}enitas V^{est}ra officijs obser
vantiaque filiali semper promeretur. Tandem me Regnumque meum in gratiam S^{er}enitatis
V^{est}rae commendando Cupioque eam diu forel^{um} valere.

Instructio ad S^{er}enitatem V^{est}ram Romanorum Regem Vili^{um} Martini Cro
mwell^{um} Iuris utriusque Doctori a Sacra Regia Ill^{ust}ris nomine data Vil
na die V. Octobris M D L VII.

Principis Orator noster S^{er}enitas V^{est}ra et Excellent^{iss}ima. D^{omi}no Romanorum Regi et Salutem no
stro nomine fandi^{um}que ac felicia cuncta precabitur, deferetque illi omnia nostra
observantis filij studia et officia. Denique dicit

Quibus conditionibus compositum sit de causis armorum, qua nobis cum S^{er}enitate Ill^{ust}ris et Ma
g^{ist}ro D^{omi}no Magistro atque Ordinibus Livoniis intercesserant et quemadmodum condi
tuta et firmata, inter nos pace sit, exid^{em} mare nos Ill^{ust}ris illius ex Operatoribus suis
quorum opera et diligentia, id confectum conditumque est, cognovisse. Itaque non
opera precum nobis visum esse, ut quicquam Ill^{ust}ris illius de rebus significemus.

Quod porro Ill^{ust}ris eius tantum studij tantumque curae in ea ipsa pace confici
la, insumpsit, et legatis mittendis, et auctoritate sua interponenda, omni officio

63
quod ad munus pacificationis pertinet suscipiendo Primum in eo agno
scere nos Ill^{ust}ris illius in conspectu. Christianam studium, quo ad nitendum S^{er}
bi statuit in communi Christianitatis pace conservanda, atque vicis causis qua
ad illam inter Christianos Principes perturbandam, valere possint, componendis
Deinde perspicere singularem Ill^{ust}ris illius in nos animum propensissimamque voluntate
qua etsi nunquam nobis, ullis in officio vel patri^{ae} necc^{ess}itudinis, vel coniunctio
nis a maioribus nostris, instituta dubia aut obscura fuerit, nullam tamen, eius si
gnificationem, non gratissimam nobis mundissimamque accidere posse.

Itaque cum pro nostro pristino instituto, quo maxime semper a sanguine Christiano
profundendo abhorruimus tum in primis, ut vicissim nostram in Ill^{ust}ris eius obser
vantiam tueremur, studium, et auctoritatem Ill^{ust}ris sequuti promptos nos facili^{ter}
ad omnes pacis conditiones existeret. Etiam cum vidit nos adversus eos armis
vixisse fuisse intelligeremus, quippe qua fuissent per nos suscepta, ad vindicandam gra
vem calamitatem, S^{er}enitas Ill^{ust}ris D^{omi}ni Archiepiscopi Regem et protectionis fide et
fraterna necc^{ess}itudine nobis coniuncti atque ad persequendas nostras dilectionis
et hominum nostrorum iniurias. Cumque ita rebus omnibus ad bellum instrudi esse
mus, ut non dubia nobis spes eius per Dei benignitatem ex sententia conficiendi
proposita esset, illis S^{er}enitas Ill^{ust}ris quod non obscurare nobis renunciabatur non modo ad
illud gerendum non paratis, sed etiam domesticis factionibus inter se distractis
et dissidentibus, tamen non dubitavisse nos, quin vel iustissimas causas dolorumque
nostrum, vel et maximas ad summam rei gerendam oportunitates nobis propositas
auctoritatem Ill^{ust}ris eius, qua apud nos de pace intercesserat, posthabere mus.

Cupientes in eo scilicet nostri in Ill^{ust}ris eius studij ac observantiae testimonium consta
re. Atque tanto id etiam impensius factum a nobis esse, cum ex altero Ill^{ust}ris eius
Oratorum intellexissemus, priusquam quoque illius, ut ea pace conditueretur inter,
fuisse. Itaque cum ita saepe de ea actum esset, ut nulla conficienda spes relinque
retur, tamen, et repeti auctoritatem nos passos esse, et frequenter iteratis inducjs,
magno cum nostro tum exercitus, dilectionisque nostrarum incommodo tempus trada
honi

dedisse, atque omnino cum nobis non difficile futurum fuisse confidemus, ar-
mis eos ad eas quas uellemus conditiones suscipiendas adducere, maluisse
non modo oportunitate occasioneque, sed etiam aliquantulum iure nostro decedere,
quam uoluntati postulacionique illius M^{te} deesse. Sperareque nos Autem eius cogni-
tis conditionibus facile iudicaturam esse, quod in tantis oportunitatibus rei ex sen-
tentia gerendas ad conditiones tam leues, atque illis magis quam aut nobis aut
D^{no} et Illmo D. Archiepiscopo utiles descenderimus, illis illius gratia datum
per nos esse, cuius nisi habita a nobis ratio esset, longe diuersam nobis illisque
tractationis rationem futuram fuisse. Sed haec quidem praterquam quod M^{te}
illius gratia lubentis iam fecimus etiam Rnd et Mag^o Domini Magistri Ordini-
suonia causa factum a nobis uideri, non nos pariterbit, si lenitas haec nostra, Cui
quod fore speramus, ad ea quae federibus mutuis constituta, firmataque inter nos sunt
atque ad perpetuam inter nos pacem sancendam, apud illos ualebit.

Tametsi autem iam antea et per Oratorem M^{te} illius, et literis quas per eundem
ad Autem eius dedimus gratias illi pro nauata, in ea ipsa pace constitutanda,
opera egerimus, tamen uoluisse nos hoc idem per nostrum Legatum facere, age-
reque nos M^{te} illius eo nomine gratias, atque daturos operam esse, ut si quod
quam mutui studijque officijque nostri proficiat a nobis in Autem eius inquam
potuit, in eo et huius tam propensa M^{te} eius erga nos uoluntati, et nostrae
in eam obseruantia filiali respondeamus. Dicit deinde

Cum superuenerit anno et propter nonnullas alias causas et imprimis propter suonia
illam expeditionem tempus non tulisset, ut Commissarij finitimis nostrarum ditionum
atque M^{te} Vrae Silesiae controuersis disputandis designati conuenire potuerint
postulare nos a M^{te} eius, ut ad primum diem Mensis Maij anni proxime in
sequenti Commissarij suis in finibus adesse, atque ipsos quorum interit id tem-
pus agendo Conuentui constitutum denunciari mandet, quod idem nos facturos
apud nostros esse, ut ne indecisum diutius quodquam maneat, quod utrinque

M^{te}

64
M^{te} illius nostrisque hominibus contouersum in ciuitatis ius atque rationem
reddere possit, curaque erit Oratori nostro, ut et de tempore et loco in
quo Conuentus institui debeat, et Commissarij a M^{te} eius constituantur.

Habitus item negotium est Illmo D. Albertus Marchio Brandebur-
gen^{sis}, atque in Prussia Dux, cum Illmo D^{no} Georgio Frederico Marchione Bran-
delburgen^{si} suo ex fratre nepote, de hereditate Illmo olim D. Alberti Marchionis
Brandeburgen^{sis} ex altero fratre nepotis sui, quamquidem, et naturalis successio-
nis iure et cum communibus domus Brandeburgicae tum nonnullis proprijs pa-
cis conuentis sibi debitam uendicare instituit. Cuius autem non dubitemus, quin
Illmo eius et pro sua amplitudine et pro causa aequitate studium M^{te} eius ad
ius suum consequendum promptum futurum sit, tamen et antea nos per literas
M^{te} eius causam Illmo sua commendasse, et etiamnum commendare, postula-
regi a M^{te} eius, ut illi ad omnia auctoritate sua adesse dignetur. In quo
orator noster prout expedire illi uidebitur explicare poterit, quantae nobis uel
officij uel necessitudinis causae intersint, ut magnopere nobis de eius negotio con-
tendendum a M^{te} illius stadiamus, et quam eo nomine deuinctos uicissim nos
illius M^{te} exidimaturi sumus.

Dicit item secreto M^{te} eius. Tametsi non dubitemus M^{te} illius, quae ad
statum incoluntatque ditionum suarum pertineant et inuigilare diligenter et
habere explorata. Tamen cum ad nos certorum hominum Nuncijs perfertur Cata-
rum Turcarum magno belli apparatu in proximam astatem ad Vinnam oppu-
gnandam venire constituisse, atque eam uim iam non obscure a Bassis quoque illius
raetari, exidimasse nos pertinere cum primis ad officium nostrum, ut de eo M^{te}
illius auctorum faceremus. Tametsi autem Legatus noster, qui ad nos isthinc
nuper redijt nobis renuntiauerit, illum et aetate et ualitudine uia affectum esse,
ut bellum nemini nisi graui iniuria laessitus illaturus sit, tamen et pro nra
in Autem eius obseruantia, et quod pericula quae M^{te} illius imminant, communia no-

his

nobis cum Ite eius ducamus, voluisse nos quicquid id sit ad Ite
eius deferre.

Causam item Cuius Gracorum ex supplicatione eorum instructus Orator noster
aget apud Ite eius dabitque operam ut eis omnia quae ablata sunt, integrè
restituantur.

ROMANORVM REGI

Ex me at excellentissimo Principi. Ex literis Ite Vra quas nobis Generosus
Casparus Pecchius Orator Ite Vra reddidit intelleximus Ite Vram a nobis re-
sponsum expectasse ad suas literas, quas de Lituania motibus ad nos scripserat.
Porro non meminimus ullas nos alias ea de re à Ite Vra habuisse praterquam eas
quibus prima die Mensis Octobris anni superioris scriptis Ite Vra ad nostras re-
spondit. In quibus cum Ite Vra scripserit daturam se esse in Conventu Ratis-
bonensi operam, ut istae controversiae quae istos motus excitauit componerentur, atque
ut et R^{mo} D. Archiepiscopo et nobis satisfaceret, omnesque belli causas ita pararentur, ut
nullus cuiquam conquirendi locus foret. Expectandum nobis statueramus quoad quid
effectum a Ite Vra esset actionis ab illa fuerimus. Quod autem Ite Vra nos
hortatur, ut neutri parti subsidium praestemus, ac ne nos immiscerimus hisce belli-
cis motibus, sed potius ut componerentur elimerenturque amabili aliqua ratione
uiuemus ac promoueamus. Et si summa semper apud nos auctoritas Ite Vra exhit
libenterque in monitis ac consilijs Ite Vra pro obseruandis filij officio acquiescere so-
leamus. Atque etiam maiorem nostrorum, cum S. Romano Imperio Ordineque illius con-
stitutam amicitiam summo studio colamus, neque ullum proferamus videri a nobis
vllam eius violandae occasionem. Tamen cum R^{mo} D^{no} Archiepiscopo Regni adesse
multis nominibus teneremur. Catque ut interim nostras cum eis controversias finium in-
iuriarumque finitimarum atque inhumanae crudelitatis in subditos nostros vim taceamus
cum ex praesenti illius causa ea quoque quae ad nos pertineret enata sit, non vide-
mus quae nobis ratio esse possit, ut integra dignitate nostra uel deserere illum
uel pacificatoris partes suscipere possimus, praesertim cum id nobis ab initio conuictum

non

non modo temeritate Lituani licet non fuerit, sed etiam grauis eorum ac
non ferenda iniuria, ne dicamus contumelia in nos existerint. Quibus de re-
bus etsi iam antea Ite Vra exposueramus, tamen iterum repetendum putavi-
mus quo clarius Ite Vra condare possit, nullam a nobis proferam esse cau-
sam, quae Christianitatis pacem perturbaret, contra uero iustas nobis armo-
rum causas ab ordine praestitas esse. Cum enim primum, Cui rem omnem ab
initio explicemus. Ordo Lituicus actus per Archiepiscopo Regem, in ea loca
uenisset, sed etque illi attributa essent, atque paulo post grauior Archiepiscopo
esse cupisset, quam ut viribus suis eorum iniurias propulsare possent, maio-
rum nostrorum Magnorum Ducum Lituaniae protectioni Ecclesia atque Archiepiscopo
scopatus ille commendatus exhit, in qua continuatis temporibus semper per-
manit. Cumque tempore quodam ab ordine per vim occupatus prope annis qua-
draginta teneretur, maiorem nostrorum auxilio dignitatem libertatemque prius
nae reditus fuit. Atque etiam superioribus annis cum Magister principem sibi in
Lituania locum vendicaret. Ducum Alexandi patrum deinde Sigismundi pa-
rentis nostri Regum auctoritate uis Archiepiscopi defensum est. In quaquid
propagatione eius suscipienda, maiores nostri cum fidem protectionis sequi fue-
runt tam impis habuerunt propositam totius eius regionis salutem. Videbant n-
ipsos inter se domesticis bello conflantibus perpetuo ac praepotenti illorum hosti-
occasione ad eos opprimendos praebere. Quod si accidisset, aliquid etiam
suis periculum ex eius vicinitate imminere intelligebant. Itaque illo-
rum hac propagatione Archiepiscopatus, cum status ipsius esset conseruatus,
tum vniuersae Provinciae illius tranquillitas. Superiore uero anno cum R^{mo} D^{no}
D. Archiepiscopo inditusset sibi Coadiutorem Archiepiscopatus cooptare Illorum
D. Chridophorum Melchburgae Ducem, egimus apud Magistrum, atque Ordine
ut assensum illi suum praestarent, cum in eo nihil aduersus illorum uis fieri
intelligeremus, Sciremusque ea de re Ite Vram quoque ad eos scripsisse, atque

etiam

etiam antea ipsum ^{D^m} D. Archiepiscopum eadem via in illum dignitatis lo-
cum venisse. Qua coadunata causa tractanda multa ^{D^m} D. Archiepisco-
po conditiones partim impossibiles partim non fundat a Magistro proposita fue-
runt. In quibus illa, ut si assensum ordinis obtinere uellet, efficeret, ut nos
illis remitteremus ius nostrum finium, de quibus controversia nobis cum illis esset,
quasi vero tantum nostra interesset, qui Archiepiscopatum digni obtineat, ut id fi-
nium nostrorum iactura redimendum nobis putarimus. Paulo post vero missi a
Magistro nonnulli in Germaniam fuerunt, qui milites consueverunt, pararent copias,
atque eas mari in Liouaniam traicerent. Quae cum ^{D^m} D. Archiepiscopus aduer-
sus se institui comperisset, misit ad nos qui nobis huius de rebus exponerent, ora-
rentque, ut et pro iure protectionis et pro necessitudine sanguinis aduersus inuidia-
m quam in se pararetur auxilio sibi essemus. Quoquidem tempore, etsi eam
rationem officij nostri ducebamus, ut intelligeremus opera auxiliumque nostrum
^{D^m} D. Archiepiscopo deesse non debere, tamen non suspicati, ut cum nulla illis
esset armorum causa data, temere ei bellum illaturi essent, misimus ad utrumque
legatos nostros, qui agerent, ut si ullarum rerum controversia illis intercederent
de illis disceptarent, aut arbitris eorum, quos sibi sumendos putauerint, nostramque
operam illis eam ad rem detuleramus, aut ordinis S. Sedis Apostolicae, vel
Catholicae Caesaris illius iudicio committerent. armorum quidem contentione ma-
ximè exitiosam rebus suis exidimarunt, neque ueniendum ad eam sibi esse da-
tuerunt.

Quae legatio nostra communibus utroque rationibus commoda
atque salutaris ita a Liouibus accepta est, ut eum quidem legatum, quem ad illos mi-
seramus sine ullo certo responso dimiserint. Qui vero ^{D^m} D. Archiepiscopi aduersat ab
hominibus eorum aduersus gentem federumque ius, quo liberam communibus legatis com-
muni potestatem esse oportuit, interceptus, atque cum alijs ex comitatu suo seorsim
suis nefarie est ipsis id uel iubentibus, uel certe facinus eorum probantibus, id quod
facile intelligi potest, cum non modo nullis supplicij in eos quos eadem fecisse

condabat

66
condabat, animaduertitur, sed etiam qui ex comitatu eius legati nri supersuerant
cum Instruendis literisque nris ac rebus suis ab eis haecenus retinebantur. Inde
confestim ab eis bellum est coeptum, obsessus ^{D^m} D. Archiepiscopus tandem ad deditionem
compulsus, mox omnis archiepiscopus in potestatem eorum redactus. Hanc dum gere-
rentur, neque exploratum nobis esset, quatenus arma eorum temeritate suscepta pro-
pulsura essent nostros quoque homines armatos ad finis adesse uisimus, ut si impe-
tum facere conarentur praesidio illis essent. Veniant eodem tempore, illos ad
nos legati, qui ea quae aduersus ^{D^m} D. Archiepiscopi gesta fuerant excusare conaban-
tur, quique purgabant facinus gentium federumque iuris in legato nostro violati, sed tan-
tum abest ut quidquam quod ad inchoandam pacem perhinnisset ab illis amperitur, ut
per id tempus faderis homines nostros ipsius ius sequutos, ac mercaturas uisitatas libe-
re exercentes interceptos rebus fortunisque eorum spoliarent. Interim tamen, etsi multis
in rebus fadera violata ab eis essent et legatos eorum liberos dimissus, et nihil quod
hostile uideri posset egimus, praeterquam quod hominibus nostris interdiximus, ne ulla sibi
cum eis commercia communia facerent. Atque pulsum ab eis per iniuriam Marschalcum ordinis
et ad nos supplicem ueniendum recepitur. Argui esse ducentes iniquitate fortunae perculsis
aut maleuolentia inuidorum de statu deuotus ope atque munificentia subuenire. Cum autem
illi nedum ullum offensionum finem faciant, de quibus sarcinis nihil cogitent, sed etiam
nouas denidem accumularent, nosque et priuatum apud Germaniae Principes, et publicum in Cons-
uetu Imperij, quemadmodum ad nos perfertur criminare non desinant, non existimamus
conueneri a nobis diutius posse et ^{D^m} D. Archiepiscopi consobrinum clientisque nostri indi-
gnam captiuitatem, et Archiepiscopus contra fas, occupationem, et nostras veteres recu-
tisque offensiones. Etsi autem ex literis illis uerè intelleximus datum esse nonnul-
lis ex Conuentu Imperij negotium, ut eas controversias, quae inter ^{D^m} D. Archiepiscopi
atque Magistrum ordinis sunt, componerent. Tamen cum neque illas uerè nobis qui illi
essent praescripsit, neque aliquid committi de nostra quam cum Liouibus habemus cau-
sa praeter uoluntatem nostram potuerit, non putamus iudici reprehensurum quicquam
esse, si nos rem nostram agamus, atque si aliter non poterimus, armis ius nostrum per-

sequamur.

persequamur. Illum autem testamur, qui consilia animosque omnium perspicit, nos
et semper a profundendi Christiano sanguine abhoruisse, et nunc abhorre
re, inuitosque in eam necessitatem deduci. At propterea, tamen, et à nobis et
ab ijs à quibus propugnatio Dⁿⁱ D. Archiepi suscepta est, multi ea causa sumptus
facti iam sint, tamen ne nunc quidem Conditionis pacis per nos sperni, si D^{mo} Dⁿⁱ
Archiepo in pristinum dignitatis libertatisque locum restituto, Conditionis item ab
ipsis accipiantur, offensionum nostrarum, quemadmodum et aequitatis et dignita
tis nostrae ratio postulat sarcinendum. Quam ob causam non grauati sumus
SE^{ma} D^{no} Dania Regi assendi, ut per legatos suos componenda pacis rationis tenta
ret, ut omnes intelligant, nos ea pacis causa arma sumere, et ea honesta p^{ar}ta, quin
arma deponeremus non recusare. Quod si luorus in temeritate sua perinde
runt non dubitamus, quin omnes existimari sint, nequaquam uel officio nostro
uel dignitati conuenire, ut illorum et in D^{mo} D. Archiepi^{um} tot nominibus nobis con
iunctum iniuriis, et in nos multas grauesque offensiones diutius sustinere amus.
Speramus autem in Dei Opt. Max. benignitate opem atque auxilium illius arnis
iudis atque ad propulandas inimicorum in nos nostrosque iniurias à nobis susceptis
ad futurum. De Illis u^{er}ò autem nobis pollicemur, illam causam nostram, in sus
tendis hisce armis non modo probaturam esse sed etiam pro paterna necessitudine
iniuriis, quas ex importunitate illorum sustinemus, grauius saturam atque non so
lum non adiuncturam illis aduersus nos auxilium, quin, sed etiam si quorum au
xilium illis parari uideretur, daturam esse operam, ut ijs aduersus nos uoluerint
Vicesum uerò Illis u^{er}ò a nobis expectabit omnia officia, quae ab obserua
te filio, multisque causis necessitudinis iam à maioribus nostris indutata conueto
proficienda poterunt. Tandem nos amori patens Illis u^{er}ò commendamus, ean
demque diu foelicum ualere precamur. Ulna die xxvij Monis Febuali
Anno Domini M D C Vj.

M D LXX°.

INstructio ad R^{um} et Mag^{um} D. Vilhelmum
Firsbergium Ordinis Theutonicorum in Livonia Ma-
gistrum data Vilna Decemb. Anno M D LVII.

Legatus noster cum ad R^{ndum} et Mag^{cum} D. Magistrum Luomā profici-
scatur, ante ad Ill^m et R^{mum} D. Vilhelmum Archiep^m Rugen^m Marchionem
Brandeburgē diuertet, si in Kokenhausen, aut aliquo loco in quo commodē
conueniri posset, aderit, quem principis nostro nomine officiosi saluabit
lataq; illi cuncta et prospera precabitur. Deinde dicit
Cum se nonnullis de rebus legatum ad R^{ndum} et Mag^{cum} D. Magistrum Luo-
mā mitteremus, existimauisse nos pertinere tum ad officium nostrum, nec s^utu-
dinis et conuentionis, qua nobis cum R^{ma} Pat: eius intercedit, tum ad fidem
atq; inditutum suscepta a nobis propugnationis pro statu fortunis, dignitateq;
ipsius, ut ea quæ cum Rnd et Mag^o D. Magistro Ordinibusq; Luomā de
R^{ma} Pat: eius restitutione rebusq; omnibus per pacem transigimus, quam
maximē integra, illi præsidentur. Itaq; datum sibi negotium esse, ut ad R^{man}
Pat: eius descendere, atq; primum studia nostra, illi deferret, quæquidem vel-
le nos, ut R^{ma} Pat: eius, proposita sibi ad omnem suum Ecclesiæq; sue sta-
tum et rationem exidmot. Deinde ut à R^{ma} Pat: eius perquirent, an in eo
quod nobis cum Rnd et Mag^o D. Magistro Ordinibusq; Luomā de omnibus
illius rebus ei præstandis conuenisset, satisfactum illi per eos esset, habe-
re se se mandata, ut si minus illi satisfiat, ageret cum Rnd et Mag^o D. Ma-
gistro nostro nomine, atq; id, in quo minus quam conuentum est præstaret
ex pacis conditionibusq; ab eo repeteret.
Quod si R^{ma} Pat: eius satisfactum sibi in omnibus per eos dicit, grati-
labitur illi nostro nomine, dicitq; et latari nos, et pro multis necessitudinis no-
stræ nominibus R^{ma} Pat: eius optare, ut quod confectum tandem de causa
ipsius est, perpetuo illi sit honori et dignitati.
Sin autem R^{ma} Pat: eius adhuc se quidquam, quod cautum pacis esset
desiderare dicit, acturus de eo diligenter apud Rnd et Mag^{um} D. Magistrum est L.

Exponit item D^{ma} Pat^{er} eius supplicare nobis per literas Dⁿⁱ et C^{on}ventuum.

Orelinis Liomici Cancellarium ut operam auctoritatemque nostram impo-
neremus, apud D^{ma} Pat^{er} eius, ut suscipere causam suam apud Dⁿⁱ et Mag^{ist}rum
Dⁿⁱ Magistrum velit, intercedereque quo ad pristinum suum fortunarum dignitatemque lo-
cum restituatur, aut saltem ut sibi condicio adferretur, qua idem libere atque cum
dignitate agere posset, sperans pace hac condituta, reconciliatisque animis, si D^{ma}
Pat^{er} eius de causa sua intercescit, facile se id quod laborat consecutum esse
Quem cum adiutum multis nominibus cupimus, postulare nos a D^{ma} Pat^{er} eius, ut
quatenus effici posse existimabit, opera auxilio auctoritate illi sua, tum ad reditum,
consequendum, tum ad sua omnia quoad fieri poterit recuperanda, adesse velit, in
quo cum illum illiusque omnes sibi perpetuo devinxerit, tum fecerit nobis rem gratam.

U^{bi} autem ad Dⁿⁱ et Mag^{ist}rum Dⁿⁱ Magistrum venerit, amica saluta-
tione nostro nomine praemissa, de latiusque Mag^{ist}ra eius nostris studiis ad omnia vicinita-
tis officia, prout si causa Dⁿⁱ et Ill^{mi} Dⁿⁱ Archiepi^{scopi} postulabit, dicit

Quae condituta a nobis cum Mag^{ist}ra eius Orelinibusque Liomici essent de restitutione,
Dⁿⁱ et Ill^{mi} Dⁿⁱ Archiepi^{scopi} Tugen^{sis} consilium clientisque nostri, atque de omnibus re-
bus D^{ma} Pat^{er} eius praestandis, ea nequaquam integre illi tributa, a Mag^{ist}ra illius
esse perferri ad nos, id quod et pro necessitudine nostra, quae nobis cum D^{ma} Pat^{er} eius
eius intercedit et pro fide protectionis officioque suscepra a nobis causa illius per-
nolesse nos audivisse, mirarique nos, quod minus per Mag^{ist}ram illius partis inter nos
conditatis satis fiat. Itaque admonetur Legatus noster Mag^{ist}ram eius et eorundem pa-
trorum et iuris iurandi illis ipsis de rebus praestandis dati. Quae si forte minuti o-
res illi viderentur cogitare eam tamen debere non secus in ipsis quam in maximis adven-
sus factionem fieri, neque minus ad eas transactiones et iuris iurandi fidem, quam
ad coeteras ullas pertinere. Ad emolumentum enim fortasse plus in alijs momenti-
nessesse posse, ad officium sane necessitatemque fidei, peraque in magnis parvisque, quid
conveniret spectari, atque id nunc agi ut D^{ma} Pat^{er} eius illius omnia ex factione reddan-
tur, non quanti quicquid quod reddi placuit, haberi oporteat. Itaque requirere nos a
Dⁿⁱ et Mag^{ist}ra Dⁿⁱ illius, atque eam hortari dicit, ut quod ab ea fides ipsius postu-
lat D^{ma} Pat^{er} eius praestet, neque committat, ut profectum a se quicquam videretur

68
quod alienum a fide Conventuum existimari possit, id tum officium il-
lius poscere, tum gratum nobis fore, daturusque operam nos, ut in eo itum omne
nostrum officium condet. Habebit autem a nobis Legatus noster exemplum
transactionis de D^{ma} Pat^{er} eius illius restitutione instituta ex qua diligenter
singulis de rebus aget.

Exponit deinde. Intellexisse nos ex Oratore Mag^{ist}ra illius quum ad
nos superioribus diebus miserat, quid a nobis postularet de finibus, qui nu-
per inter Castrum Borsko et Promontorium Comodra a Communi Commis-
sarijs inditum sunt, et quibus causis tum ex Privilegio quod Radivilonum cli-
atur interpretatione tum ex nonnullis partibus, quae ante sexennium inditum
fuisse dicebantur, id quod per Commisarios nostros gestum est, Mag^{ist}ra illius
impugnet, petatque a nobis, ut signa ad limites inducendos per illos excitata, tol-
li iubeamus, neque homines suos, qui ultra ea colunt illis locis decedere coga-
mus, atque omnino ut eam planiciem quae inter memoratum Castrum Borsko
et Promontorium Comodra, media est, Mag^{ist}ra illius esse patiamur.

Id quo dicit nihil antiquius apud nos ipsius rei aequitate exhibuisse, ne-
moriatur nos tenere, quid tum communi iure tum proprijs partibus fieri a nobis
conveniat, ita scilicet nos fines nostros tueri debere, ut nihil ex illorum fi-
nibus detractum velimus, vicissimque tantum nos ipsorum rationi indulgere
posse, ut pro fide nostra, nihil ex finibus nostrarum iure imminutum, patia-
mur. Itaque, in tota ea deliberatione non aliud nos quam ius et aequum spe-
ctasse. Porro cum ita nuper partis convenisset, ut fines ex praescripto Pri-
vilegio Radivilonum clingerentur, atque ad illud omnis eorum conditamentorum
ratio accommodaretur, ex eiusque sententia Commisarij nostri medios hosce fi-
nes inter arcem Borsko et Promontorium Comodra fecerent, SEDⁿⁱ et C^{on}-
cellentⁿⁱ Dⁿⁱ Romanorum Regis, atque Sacri Imperij Romani Statuum Orato-
ribus arbitris eam ad rem adhibitis, nequaquam admittere fidem nostram
qua ad tuendum finem nostrarum ius conscripsi sumus, ut quod tam so-
lemniter actum conditamentumque est, ab eo disciderimus, atque ultro finium no-
strorum ius conelli pateremur. De planicie vero quae ad Castrum Borsko
pertinet, quam diu milliarium ex Privilegio esse oportere dicebatur

cum Commissarij nostri ad reliquos fines conueniendos venerint, atq; re a principio
capta ad eum locum ventum erit, quemadmodum id sese habeat clarum fore
Quod autem adferebatur insequuta fuisse nonnulla pacta, quibus omne id terra
quod inter Castrum Borsles et Promontorium Comodra interesset, finibus Liouicijs
addictum esset, id tamen si constare nequeat, tamen quantumcunq; ita res esset
cum nouissimis hisce pactis conueniret, ut omnis de finibus disceptatio ex
Privilegio Raduilonum inditueretur, nulla ratione id quod a Commissarijs nris
actum est reprehendi posse. Etenim si prima quaq; pacta, quod item ab Ora
tore Algaia illius urgebatur omnia antecedentia iura et Privilegia et conuenta
tollunt, dubium non esse, quin etiam si illa pactis, quae ab Oratore Algaia illius
allegabantur intercessissent, tamen posterius hisce nuper inditutis pactis diremptae
absolutaeq; intelligerentur, in quibus non obscure cautum est, ut in duendis designat
disq; finibus cuncta ad normam et prae scriptum Privilegij Raduilonum fierent,
atq; ex eis de omnibus statueretur.

Quod autem Algaia illius a nobis petijt, ut eam terrae partem, quae ultra Promon:
torium Comodra finibus nostris accessit illi remitteremus, in eo quominus gratificari
Algaia illius possumus impediri nos iure cum publico, quo alimare nobis quidquam
ex diuisionibus nostris non licet, tum priuatorum, ad quorum possessiones illa agro:
rum partes pertinent, quibus quidem nos quidquam derogare nec posse nec debere.

Illud sane nos libenter facturos fuisse, ut illorum locorum possessionem ab eadem
retineri pateremur, a quibus ad praesens tenebantur, ea lege, ut ipsi quoq; in ius atq;
diuisionem nostram venirent, nisi eadem illa hominum nostrorum causa, quominus id
integrum nobis esset, efficeret. Quorum priuati iuris ratione fit, ut nihil de eis locis
aduersus illorum commodum statuere possimus. Quamobrem requirere nos a Algaia
ipsius atq; illam pro communium faderum et pactorum iure hortari, ut hominibus suis
qui ea loca colunt imperet, ut iustitiam primo quoq; tempore demigunt, et decedat
ne nisi id factum sit, nos quod pro officio nostro tentum quidq; inprimis in diuisione
nostra iuste poterimus, iure nostro uti aduersus eos necesse habeamus.

Quod Algaia eius quaerita est de damnis in Diuisionibus suis per homines
nostros datis, dicit Legatus noster, si quae damna, per tempus expeditionis data
sunt, eorum satisfaciendum difficilem, aut potius vix ullam exstare rationem.

69
Etsi enim pro iure Induciarum diligentissime semper prouidimus, ne quae
hominum nostrorum incursionis in Algaia illius diuisiones factae fuissent, eamq;
ob causam exercitum maximo regionis nostrae incommodis intra fines nostros
tenuerimus, tamen neq; illa diligentia tanta adhiberi potuit, quin interdum
clandestinae irruptiones fierent, neq; si illa damna illata eis sunt, non ea
dem aut non multo grauiora diuisiones nostras per eandem expeditionem pas:
sas esse. Sui vero compositis iam rebus atq; dimissis exercitijs, quidquam
earum rerum Algaia eius accidisse queritur, tamen multa, item ab hominibus
Algaia illius in diuisionibus nostris per vim facta, perlatum ad nos sit, tamen
ut ne ulli rei ad pacatae vicinitatis rationem de fuisse videamur, assentiri nos
ut uel ea damna utrinq; compensentur, uel si id Algaia eius malit Commissarij
dengnentur, qui ad certum locum, tempusq; conueniant, et de eiusmodi iniurijs
cognoscant, earumq; utrinq; satisfaciendarum, rationes per iudicium constituant,
in posterum autem diligenter prouideri utrinq; debere, ne quidquam earum rerum
contingat. Quod si eueniat fore necesse, ut pro ratione faderum pactorumq;
communium de eo statuatur.

De Ludratoribus quod Algaia illius postularit, ut eis faceremus potesta:
tem locorum, in diuisionibus nostris inuadendorum, quo tanto expeditior res in
aduentum Commissariorum esset, libenter nos assentiri. Quo secutus autem in
indagandis locis urfari possint, cum Algaia illius mensura eo erit, nobis ea
de re significet, ut et literas illis et conductoris mittamus, quorum praesentia
tutores illis omnes aditus essent futuri; qua eadem ratio potestasq; ut no:
stis item in Liouia fiat postulare nos.

Literas Privilegiorum Wolschmilti et Schedlibori, quae ad rationem fi:
nium cognoscendam pertinent, quas ut sibi transmitteremus Algaia eius postu:
larit, nullas apud nos extare dicit, et si quae extarent eas nos libenter
et nunc, et cum Possibili tractatis inditueretur, exhibituos fuisse. Quod si
Algaia illius, ullas eius rei literas habeat, quo tanto magis expedita
utrinq; ratio esset, postulare nos a Algaia illius ut eas nobis communicet.

Acceperat nobis item Algaia eius claturam se operam esse de Indo

et Generos Casparo a Munster superiore ordinis Livoniae Marchales redu:
cundo, atq; cum ad eum quem proxime tenuit dignitatis gradum non posset, ad
illum tamen qui honori nominis sui responderet, euehendo. Cum itaq; renūcia
tum ad nos esset Praefectura Welmen hoc tempore vacare, voluisse nos ^{Magiam}
eius promissi sui admonere atq; ab illa postulare, ut ea Praefectura illi mandan
da, tum nobis gratificari, tum hominis elati atq; in primis in omni virtute spectati
et de illius Provinciae Reputat^{ione} meriti, existimationi ac fortunis consulere velit.
In quo ^{Magia} eius cum illum sibi maximo beneficio deueniret, tum effectura esset
ut nullum in posterum illorum tumultuum vestigium exeret, nihilq; deinceps respici
resideret, in quo ad paratum hunc per Dei benignitatem tranquillumq; rerum com
mune statum conuallendum, aut omnino tentandum causa inesse cuiquā possit.
Habitura nos vicissim ^{Magia} eius est ad omne tum vicinitatis tum amicitiae studi
um genus promptissimos.

Dicit item Legatus noster. Perferri ad nos ^{Magiam} illius famam diuulgasse, nu
merata ab se nobis ex conditionibus sexaginta millia talentorum, nomine sumptu
um in bellum factorum esse, atq; ^{Magiam} eius eandem summam Contributione publi
ce imposita a Vnli Capitulo Ecclesiae Regem atq; ab hominibus ^{Magiam} et ^{Magiam} D. Ar
chiepiscopi exigere. Tametsi autem existimemus, si departa per nos ea pecunia es
set, nihil in eo futurum fuisse, quod alium a dignitate nostra iudicare posset
praeter hunc cum nulla nostra causa, ad illa ipsa arma suscipienda, existeret, omniq;
ab ipsis fuisset profecta: atq; cum id coeteris utrumq; Christianis Principibus visita
tum esse non ignoramus, ut in conditionibus armorum ponendorum de sumptibus belli
sibi praestandis nominati cauere solent, neq; in eo tamen existimari quidquam
quod parum debeat fieri, maxime cum sumpta ab eis arma, non ad inferendam sed
ad propulsandam ab se suisq; iniuriam essent, sed tamen quoniam admodum illud
si factum esset minime indecorum nobis futurum fuisse arbitramur, ita cum fa
ctum non sit, adduci nos in eam hominum opinionem nolumus, neq; cum ^{Magia}
illius omnia pacis communis constabundae causa, ultro remiserimus, posse nos
a quo animo ferre, in eiusmodi hominum suspicionem nos vocari, ut quidquam pa
cis nomine exegisse a ^{Magia} illius existimemur. Quamobrem postulare

70
nos a ^{Magia} eius, ut ne eiusmodi tributis exigendis, aut ferendis hisce ru
moribus praebeere cuiquam occasionem uelit, aliter de nobis quam res sit suspi
candi; id ab ea et officium ipsius et mutuam amicitiam poscere. Quod idem
D^{mo} et Illmo S^{no} Archiepiscopo Orator noster dicit, ut D^{ma} Pat^{ris} eius sciat nequa
quam ita se rem habere, sed omne id consulto ad causam imponendae contributio
nis exigendaeq; pecuniae praetendi.

^{munis}
Instructus Generos Alberto Kriskei ad SED^{um} D.
Philippum Neapolis Regem Vilnae die XVI Ianuarij data.
Anno Domini MDL VIII.

Legatus noster ad Serenissimum D. Philippum Hispaniarum Catholicum et
Neapolis Regem. Principio illi illius salutem, faustaq; et felicia
cuncta n^{ost}re nomine precabatur, deferetq; illi studia et officia n^{ost}ra, quaecunq;
proficisci a nobis possint, uel ad nostram erga Ser^{enissimum} illius beneuolentiam de
clarandam, uel ad confirmandam augendamq; eam necessitudinem et coniunctio
nem, qua vetus nobis cum Ser^{enissimo} illius domoq; eius intercedit. Deinde dicit.
Denunciatum ael nos esse SED^{um} Principem D. Bonam Regnam
Poloniae Bari Ducem, matrem nostram, desideratissimam ab hac vita subla
tam esse. Cuius morte magnum dolorem, nos cepisse, quem nobis et filialis pie
tas et domisticae orbitatis casus adferret.

Relatum quoq; una ad nos esse confectum a morte SED^{is} illius eos qui in lo
co Illmo D. Vire Regis Neapolitani praerant, quod is tum Regno abesset,
illis illius nomine Bari Statumq; illi adiutorum possessionem cepisse.
Quod quia ratione factum sit nondum exploratum nos habere, eane ut sta
tus illi resq; securiore custodia abserventur morte Ill^{is} illius relictas an
uero aditae hereditatis nomine ex causa cuiusdam testamenti quod a Ill^{is}
illius factum profertur, quod cuiusmodi sit et quomodo sit conditum
nihil dum nobis cognitum esse.

Atne si ex eo testamento Ill^{is} illius nomine accepta hereditas esset
non dubitare nos quin id praeter eius uoluntatem, acciderit, neq; illam id

quod

quod ita gestum sit esse probaturam. Sic enim nos de M^{re} eius exanimare
et statuere antiquissimam rationem apud eam esse tum rei argutatis tum in pri-
mis amicis et conuictis, qua nobis cum M^{re} illius omni domo eius vetus ac
multis causis constituta intercedit; qua nequaquam patitur, ut M^{re} illius in
hereditate hac et naturalis successio iure et multis proprijs pactis ad nos per-
tinent nos impediri debeat, cum etiam si legitimum testamentum SED^{ma} S^{na} ma-
ter nostra confeceret, tamen eo transferri a nobis alienamque status illi nequiverint.

Itaque adduci nos non posse, ut exanimemus id M^{re} illius probante factum
etenim nos ita de M^{re} illius iudicare nullum commodum tantum existeret posse
quod maioris apud eam ponderis sit, quam tot uel necessitudinis uel argutatis
officia, tantum abest, ut horum statum accessionem tanti apud M^{re} illius fieri
exanimemus, ut vereamur, ne illius causa, et illa tot officia et nostram ami-
ciam posthabendam sibi statuatur. Quorum accessionem nec apud nos item ma-
ximi fieri, nisi in eo et alia rationes nobis intercederent, et in primis quod gra-
ui contumelia affectus nos esse iudicamus, si eos inuitis nobis adimi, atque ad
alium quempian transferri contingat, cum praeferri nullo iure excludi nos ab
eis posse intelligamus, ac eam ob rem misisse nos ad possessionem eorum capundam.
Sedulareque nos a M^{re} illius primum ut illorum possessione Praefectos suos decedere
eamque ac coeteras res omnes integre, uti a S^{ma} olim S^{na} Parente n^{ra} habita sit
trahi nobis mandet, neque patiantur quodquam negotij nobis de ea ipsa hereditate
suo nomine fieri. Quod si ex eius causa, deberi sibi aliquid a nobis quicquam contem-
det, ei nos in iudicijs respondere paratos fore; cuius rei expedita ratio est futura, cum
status illi in Digno M^{re} eius sint, atque illius iurisdictioni subiacerant.

Quod si Legatus noster apud M^{re} eius huius de rebus obtinuerit, scribit ut
nobis possessionem statum tradi mandet, petet sibi literas a M^{re} eius dari, quas
ad V^lum Joannem Wyssoczki Abbatem Landen Cantorem Gnesnen nostrum ad Summum
Pontificem Legatum Neapolim transmittet, unaque a M^{re} eius petet, ut Inuictu-
ram ad eodem status nobis praestare uelit, quam ad rem habebit a nobis propriam
et separatum mandatum. Habebit et pecuniam apud Mercatores Codaneni Antuerpiae
ad redimendam Inuicturam.

Quod si M^{re} illius negauerit discessuram se iure suo esse, neque no-
bis eorum statum possessionem permissuram, ceterum passuram, ut nos de iure
nostro iudicio experiamur. Dicit Legatus noster nulla se in eo amplius a nobis man-
data habere. Existimasse etenim nos M^{re} illius et argutatem rei perpenden-
tem, et ducentem apud se rationem eius necessitudinis quae illi nobiscum intercedit
uis nostrum hereditarium impedimentum non fuisse. Quod cum aliter acciderit nihil
sibi reliquum esse quam ut de eo ad nos referat. In arbitrio nostro fore quomodo
dum uis nostrum persequendum nobis statuamus, dubium quidem sibi non esse
quin in eo omnes rationes peruratur. Simus.

Quidquid autem apud M^{re} illius efficitur, et quicquid obtinebit, siue etiam
nihil obtinebit, de omnibus certiores facit Legatos nostros tam V^lum Joannem
Wyssoczki Abbatem Landen apud Summum Pontificem Oratorem nostrum, qui Nea-
poli quoad de tota causa constitutum erit expectabit, quam V^lum Martinum
Cromerum, Canonicum Cracouen, qui ad nobis ad Seruum et Excell^{mo} V. Roma-
norum Regem Legatus missus est, a quibus vicissim quicquid illi apud M^{re} eius
curandum committetur id omne diligenter aget, uteturque in rebus omnibus ad
eos renunciandis quanta maxima celeritate poterit, ad nos uero proprios ta-
bellarios equis dispositis quotus opus erit, mittet.

Dabit item operam, ut eorum studia qui in gratia M^{re} eius esse exaniman-
tur, quam maxime ad causam nostram conciliet, ad quos literas fidei mittimus,
quas prout illi commodum videbitur cuiquam nostro nomine offerret. Mittimus
item illi pallas Sabellinas, quas donabit ijs, quorum utrum operam sibi fore
putauerit. Scripsimus quoque ad S^{ma} S^{na} Regiam Angliae fidei literas, a
qua petet, ut causam nostram SED^{ma} coniugi suo commendet. Eas literas SED^{ma}
illius offeret si illi in Angliam M^{re} eius aduenda erit. Quod si M^{re} eius
in inferiore Germania reperierit, tamen si commodum illi videbitur, aliquidque
momenti allatura esset eius intercessio in Angliam ad Seruum eius cum li-
teris nostris proficiscitur.

In familiaribus autem sermonibus, quos cum ijs qui M^{re} eius gratiam
obtinere putantur habiturus est, si mentio inciderit quomodo feramus
de alienato a nobis eo statu dicere ex sese poterit, in grauis et iniuria

et contumelia loco eam rem a nobis poni, neque nos obscure pro nobis ferre omnes
rationes nos persequuturos esse, ad ius nostrum obtinendum atque ad iniuriam hanc
nostram vindicandam.

Cetera fidei prudentiaque Oratoris committimus, qui facit et ager omnia ita
ut commodum et dignitas nostra requirere videbitur.

M. Artius Gromer apud SEN. P. Romanorum.
Argem Legato.

Venerabilis deuote nobis dilecte. Denunciatum ad nos est de obitu SEN. P. Max.
Punapi Domina Bonae Arginae parentis nostrae plurimumque doloris morte illius
illius cepimus. quem nobis et filialis pietas, et domesticae orbitatis casus affert.
De cuius morte tametsi non ignoramus ad SEN. P. Romanorum Argem iam
antea quoque perlatum esse, volumus tamen ut D. tua, dum illius certiorum faciat
dolorumque nostrum, quem ex morte illius cepimus referat.

Præponat deinde. Transmissum ad nos esse quoddam testamentum SEN. P. illius, cu-
ius initio cum haeres vniuersalis inditum essemus, deinde partim particularibus
inditionibus partim legatis vniuersa SEN. P. illius bona, quaecumque in Italia habuit
translata ad alios esse. Inprimis autem Ducatum Baensem Statusque illi adu-
nt. SEN. P. Punapi Dni Philippi Neapolitano et Argi adscriptos, deinde cete-
ris alia omnia, ut ex ijs nihil propemodum ad nos prouenturum sit, quemadmodum
ex exemplo testamenti quod illi mittimus D. tua cognoscit.

De quo testamento cuiusmodi scilicet sit, etsi nondum quidquam certo statuere
possumus, non dubie nos tamen suspicari illud uel suppositum esse, uel cum SEN. P.
illius morbi dolorisque vi oppressa et confecta, esset aliquorum impetumitate callidi-
tateque ab ea expressum. Etiam cum semper omnis filialis obseruantia nostra in
dum illius existeret, nullaque unquam offensionis causa, a nobis profecta in illam
esset, non exanimare nos tantopere eam, ab humanitate alienam fuisse, ut si Testa-
mentum illud uel ab ea uere conditum fuisset, uel in eo condendo liberum uoluntatis
suae iudicium illi cõdixisset, tanti tamen acerbi sui in nos odij testimonium, eo re-
lectura fuerit, eiusmodi re de nobis statuenda quam parentes de liberis non nisi

intolerabili aliqua eorum iniuria aut insigni ullo scelere perpulsi de-
cernere solent. Quod si tam acerba illius a nobis alienatio fuit aut ullo
nostro facto tam implacabilem illius iracundiam subijssemus, ut nos successione
sua excludere non dubitaret. Illius sororis nostrae summa pietate summaque per
omnem illius uitam obseruantia et officijs in eam usae, quid tandem promeruerit
ut eiusdem iracundiae illius poenam perferrent. Clariora haec scilicet esse, quam
ut ea quisquam in liberos nulla eorum iniuria laesus sponte statuisse credi pos-
sit. In quos si ut quisque paulo asperius indignat, grauis aliqua causa argui
solet, quod nemo temere ab humanitate, nemo ab officijs pietatis, cuius maxime a
in quoque vis erga liberos cernitur, discidere iudicatur. Hoc scilicet si ita est
credi posse, id extremum uel iracundiae uel odij exemplum a D. illius in
eas sortum, non modo nulla ab eis offensionis causa, sed etiam omnibus mentium
et obseruantiae officijs in illam profectis? Sed aliorum scilicet illud opus fuisse.
Autem sane eius de eo testamento uel ne cogitare quidem, uel morbo debilitatam
et sui pietatem uix habentem urgentibus resistere nequiusse obscurum non est.
Quid enim si tanta illius uel in nos, uel in Illius sororis nostrae odij vis exstitit
cur non integra ualitudine aliquod eius iudicium dedit? cur non eiusmodi Testa-
mentum cum integris uerbis firmoque animi iudicio esset fecit? Nam potesta-
tem quidem illius eius rei non fuisse dici non posse, quae sane ut minus libera ei
in Argino nostro fuerit. Tametsi ne in eo quidem consilia illius impedire unquam
uoluerimus. In Italia uero toto peregrino cur nulla, eius tanta a nobis alie-
nationis mentis nulla significatio facta, biduum solum antemortem, quo tem-
pore uti ad nos perferretur sermonis potestatem iam amiserat tam aduersum tamque
infernum iudicium sui in nos, atque in Illius filias suas animi protulit. Nam
pe ab ijs quorum artibus illud Testamentum perfectum est, eiusmodi tempus est
quasi tum, quo liberior sibi uel omnino subiicundi confingendique uel extorquen-
di eius quod indituebant facultas fore uidebatur. Facile enim perspiciebant, si
id tentatum ab se integra D. illius ualitudine fuisset futurum fuisse, ut uel
sua in confingendo fraus patefacta, ipsa se se conuinceret, uel rantes minus
valerent in suadendo apud integrum neque ulla perturbacione impeditum animum.

illud

illud autem tempus utramque etiam ad rem maxime opportunum, et accommodatum
visum illi fuisse.

Quibus de rebus nos ad Altem eius deferre voluisse, sperantes ad tam indignam
iniuriam prohibendam. Altem eius pro paterno in nos animo, proque ea necessitudine
qua nobis cum Al^{te} illius est consilio nobis operaque sua adfuturam esse.

Atque de Ser^{mo} item Principe Dni Philippo Hispaniarum Neapoliq. et Rege
eam spem nos habere Ser^{tem} eius eiusmodi testamento ad statum illum obtinen-
dum suram non esse, cogitaturamque in eo Ser^{te} eius, quid ab se pro ratione et
aquitatis, et eius coniunctionis, qua sibi nobiscum intercedit, fieri debeat, quae ne
quaquam patetur ut Ser^{te} illius hereditatem cum naturalis successoris iure, tum
multis proprijs pactis nobis debitam vendicare sibi debeat, atque vendicare ex
eiusmodi testamento quod et multis nominibus suspectum est, et nihil de iure nostro
quod ad illum ipsum statum habemus detrahere potuerit, confidere nos plane de
Ser^{te} eius, non ullorum commodorum accedens tam apud eam fore, ut illis vel
aquitatis vel necessitudinis nostrae officia posthabenda existimet.

Sed tamen cum intelligeremus minus negotij nobis ad omnem causam apud Ser^{tem}
eius obtinendam fore, si de ea apud Ser^{tem} illius Al^{te} sua sese interposuerit, quae
ita uti par est, apud Ser^{tem} eius plurimum et auctoritate et voluntate valere non
dubitamus, postulare nos a Al^{te} eius ut suae per Legatum suae per literas intercede-
re apud Ser^{tem} suam, velit, ut ne quidquam difficultatis nobis de ea ipsa heredita-
te suo nomine fieri paratur, atque ut et ius nostrum impedire nolit, et ad universam
nostram causam aquam facilius se nobis praebeat. Non dubitare nos quoniam Al^{te} illius
et pro iure nostro et pro paternae suae in nos benivolentia atque pro confirma-
da stabilitateque in perpetuum eius necessitudinis coniunctione, qua nobis cum univer-
sa Al^{te} eius domo intercedit diligenter hisce de rebus cum Ser^{te} illius actura, atque
Oratorem suum hisce de rebus ad Ser^{tem} illius misura sit. Quod eo magis petere nos
a Al^{te} illius D. Tua dicit, ne si Ser^{mo} D. Philippus Rex oppugnandum sibi ius no-
strum adversus aquitatis rationem statuerit, imponatur nobis necessitas ullius rei
suscipiendae, quae ad eam coniunctionem, qua nobis cum Ser^{te} illius domoque eius in-
tercedit dirimendam pertineat, quaque ullos in Christianitate motus excitatura sit.

Et enim

43
Et enim certum nobis constitutumque esse, si ea iniuria per Ser^{tem} illius nobis
adferatur omnes rationes eius vindicanda persequi, atque omnia si non ad iu-
ris nostri obtinendi facultatem, saltem ad iniuriam ulcifera spem, adire et
conari, etiamsi extrema quaeque tentanda nobis sint. Quod si Al^{te} illius
mittendum sibi ad Ser^{tem} eius Oratorem statuerit, aget. D. Tua, ut illi man-
det, si qua in re Legatus noster, quem ad Ser^{tem} eius misimus illius opera uti
velit, ut ei adsit, praesertim si obtentum erit, ut Ser^{te} eius integrum nobis
ius nostrum relinquat. Quicquid autem D. Tua responsi aut consilij a Al^{te}
eius de causa nostra habebit, id ad Generosum Albertum Kriski Aulicum et
Secretarium, atque ad Ser^{mo} D. Philippum Regem Oratorem nostrum quam ce-
lerissime perferendum curabit. Morabitur autem D. Tua penes Al^{tem} eius
quoad ab Oratore nostro, qui a nobis ad Ser^{tem} D. Philippum Regem
missus est certior facta fuerit, quid isthic effectum est, et si quidem Ser^{te}
eius liberum nobis ius nostrum praeferat, aget D. Tua, gratus Al^{te} eius quod
causa nostrae studiis intercessumque sua adfuerit, daturos esse vicissim nos
operam, ut omnia nostra in Altem eius mutua officia semper constant. Quod
si nihil isthic confectum erit, quaeretur nostro nomine, D. Tua, primum apud Al^{tem}
illius, deinde apud Ill^{mos} filios eius, tum apud eos Principes Germaniae, ad quos
literas D. Tua mittimus, tantam nobis a Ser^{te} eius iniuriam fieri, de quo nos
ad illos referre voluisse, tum ut iustum dolorem nostrum eis declaramus, tum ut
ad obtinendum et persequendum ius nostrum, studiis consilijque eorum utamur,
in eamque sententiam D. Tua, quae et ad dignitatem nostram, et ad causam accom-
modata, iudicabit apud eorum quemque aget. Habita ratione quemadmodum quisque
vel ad causam nostram propensus, vel nobis ulla necessitudine coniunctus vide-
bitur. Cetera prudentiae ac fidei D. Tua committimus. Datum Vilnae die XVI
mensis Januarij Anno Domini M D L VII°

Responsum Egregio Lamperto Gilsenio Dⁿⁱ et Mag^o de Ma-
gistri Ludovici Oratori Sacrae Regiae Al^{te} Poloniae nomine redditum.
Vilnae die XXI Martij Anno 1558

SOlenter accepit Sacra Regia ^{M^{tas}} Dominus noster clementissimus de calamitate Provinciae Livonien a Duce Moschorum illata. communemque pene ab eum ^{D^{no}} et Mag^o D^{no} Magistro coeterisque Livoniae statibus cladis eius dolorem ducit. Atque id tum propter Christianas ditones a barbaro hoste crudeliter vastatas. sanguinemque Christianum profusum. tum intelligens. si (quod Deus avertat) illa Provincia in potestatem illius redigatur. quanto eum ipsa. gravium vicinum sit habitura In quo quod ^{D^{no}} et Mag^{us} D^o Magister auxilium et consilium rebus suis a S. D. M^{tas} implorent. Primum libenter Sac. D. M^{tas} fecisset. ut aduersus ea incommoda auxilia sua Mag^o eius coeterisque Livoniae statibus aduingeret. neque ab eo abici se pateretur. ipsi periculis quae Regno Dinobusque suis tum a communi nemine Christiani hoste Turra. qui in Hungariam magnis copiis aduentare nuntiatur. tum a Tartaris imminet. nisi in eo induciarum. quas cum Duce Moschorum ad tempus conditutas habet fide atque iuris iurandi religione impeditur. quamquidem pro Christiani Principis officio omni ratione conservari ab se oportere statuit. Etenim cum nullum sanctius fidei adstringendae vinculum inter homines sit iuris iurandi religione S. D. M^{tas} cum ab omnibus quam maxime conservandum esse existimat. tum vero Principibus omnia potius aduenda. statuit quam eius dati fidem violandam.

Ne consilium quidem aliud Sac. Regia M^{tas} surrexit quam ut status Livonien quibuscunque a quibus conditionibus pacem cum Moscho componant. eamque in id usque tempus extrahant. quod foederibus superiore tempore in Castris apud Poszmoie institutis. praescriptum est. aut si minus id poterunt. interim auxilium rebus suis a Sacri Imperii Remani statibus implorent. quos illis praesentem opem ferre et posse et debere S. D. M^{tas} intelligit. Se quidem Reg. M^{tas} per tempus induciarum nihil subsidij adversus Moschos cuiquam praebere posse Reg. illius ex eo quod in Castris actum conditutumque est. cognoscit

Excusationem ^{D^{no}} et Mag^o D^o Magistri. quam Mag^o eius adfert. quod incursione hac hostili impedita minus adhuc satisfacere potuerit nonnullis rebus transactione pacificationis nuper indituta comprehensis S. D. M^{tas} accepit. hortatur tamen

Mag^o eius quo operam det. ut primo quoque tempore eis ipsis rebus satisfiat ut quod ab ea et fides pactorum. et communis pacis rationis exposcunt. Quod idem S. D. M^{tas} cura futurum est. ut vicissim omne suum studium et officium in eis pactis conservandis constet.

Qua vero superiore tempore ^{D^{no}} et Mag^o D^o Magister per Nobilem Michaelum Brunonem Oratorem suum ad Sacram Regiam M^{tas} retulerat. Sacra eius M^{tas} proximè ad ea per Oratorem suum Mag^o eius respondit. Itaque nihil oportere existimat iterum hisce de rebus ad Mag^o eius significare.

Cum autem Do. Tua ad ^{D^{no}} et Mag^o D^o Mag^o Livoniae redibit precabitur illi Sacra Regia M^{tas} nomine salutem faustaque ac foelicia cuncta. atque illi deferet studia Sacra eius M^{tas}.

Responsum Vilibus Georgio Schwanitz Praeposito et Jacobo Mek Canonico Ecclesiae Rugen^{is} ^{D^{no}} et Ill^{mi} D. Archiepiscopi Rugen^{is} Legatis. Sacra M^{tas} Regia Poloniae redditum Vlnae die xxxi M^{tas} his Martij. Anno M D L VII°.

Canetsi Sacra Regia M^{tas} Dominus noster clementissimus. non existimat fuisse necesse: sanam excusationem ^{D^{no}} et Ill^{mi} in Christo Patri D. Vilhelmo Archiepiscopo Rugen^{is} et quam ^{D^{na}} Pat^{is} eius ad Sacram eius M^{tas} per D. Vras detulit. quod hactenus Sacra eius M^{tas} gratias non egerit pro laboribus sumptibusque ab ea susceptis in ^{D^{na}} Pat^{is} eius in pridnum dignitatis et honoris locum reditunda. atque in Ecclesia Diocesi sua ad liberationem vindicanda. Quin etiam Sacra eius M^{tas} nullas ab eo nomine gratias agi desiderabat. quod illa quae pro ^{D^{na}} Pat^{is} eius dignitate proque Ecclesia ac Diocesi Rugen^{is} iure egit. eo animo egerit. ut non aliud spectaret quam et eius necessitudinis quae sibi cum ^{D^{na}} Pat^{is} eius intercedit officium. et propter hominis ad quam sibi Archiepiscopatus Ecclesiaeque Rugen^{is} commendata est fidem. Tamen cum et excusatione hac ^{D^{na}} Pat^{is} eius. et gratiarum actione perspicat illius animum accepti ab se beneficii memorum ac gratum. non potest illi ^{D^{na}} Pat^{is} eius non iucunda esse. Eamque Sacra Regia M^{tas} agnoscens. tanto magis et saluti illi quam suam fuisse latatur. et in posterum si unquam.

attendeit, in quo D^{ma} Pat: illius Ecclesiaeque eius studium et opera sua, usui
esse possit, ea prompta illi ab se erit.

Quod vero alteram Legationis D. Vrarum partem attinet, dolenter accepit Sa-
cra Regia M^{ta} de calamitate Provinciae Livonien a Duce Moschorum illata, com-
munemque penam sibi cum D^{ma} Pat: eius, ac reliquis Livoniae Statibus cladis eius
dolorum ducit. Atque id tum propter Christianas dinovis a barbaro hoste crudeliter
vastatas, sanguinemque Christianum profusum, tum intelligens, si, quod Deus averti-
rat illa Provincia in potestatem illius redigatur, quanto eum ipsa graviores vicini
sit habitura.

Adversus quae incommoda libenter S. R. M^{ta}
auxilia sua D^{ma} Pat: coeterisque Livoniae Statibus adiunxit, neque ab eo abduci
se pateretur ipsi periculis, quae Regno Dinovibusque suis, tum a Communi nominis Chri-
stiani hoste Turca, qui in Ungariam magnis copiis advenisse nunciat, tum a
Tartaris imminet, nisi in eo Induciarum, quas cum Duce Moschorum ad tempus con-
stitutus habet, fide atque iuramentum religione impediretur, quamquidem pro Chri-
stiani Principis officio omni ratione conservari ab se oportere statuit. Etenim cum
nullum sanctius fidei adstringendum vinculum inter homines sit, iuramentum religio-
ne, S. R. M^{ta} cum ab omnibus quam maxime conservandum esse existimat, tum
vero Principibus omnia petius ad eundem statuit, quam eius dati fidem violandam.

Quod autem D^{ma} Pat: eius de consilio apud S. R. M^{ta} petijt, Sacrae eius M^{ta} nul-
lum aliud succurrit, quam ut Status Livonici quibuscunque a quibus conditionibus pacem
cum Duce Moschorum componant, atque belli cogitationis extrahant in id tempus, de
quo in foederibus, quae D^{ma} et Illma D^{no} Archiepiscopo ignota non sunt, convenit.

Qua item de re libenter Sacra Regia M^{ta} operam suam apud Ducem Moschorum in-
terposuit, nisi intelligeret fore, ut ea res magis ad perturbandam, quam ad con-
stitutandam pacis rationem valeret. Etenim praeterquam quod si Sacra Regia M^{ta}
de pace componenda agere incipiat, tametsi ille non minus suae, quam Sacrae M^{ta}
illius pacis cupidus sit, tamen ea res suspecta illi futura esset, maioreque ena-
pro insita ei nationi barbarie atque ferocitate spiritus ad gerendum bellum. Ex
eo sumpturus esset ac durior omnino conditio, velut metu periculis ac perterritis

75
imponere conaretur. Neque enim incognitum est diversam omnino cum eo
atque cum Christianis Principibus tractandi rationem esse. Quare ne contra hunc
quidem aliud Sacra Regia M^{ta} in mentem venit, quam si ipsi per legatos apud eum
de pace agant, nihilque aliud Sacra Regia M^{ta} habet quod in praesentia significan-
dum. D^{ma} Pat: eius existit.

Omnia autem D. Vra ad D^{ma} Pat: eius redeunt, salutem illi faustaque ac
foelicia cuncta Sacra Regia M^{ta} nomine precabuntur, deferentque illi studia et offi-
cia Sacrae eius M^{ta}, quae non minus prompta sibi D^{ma} Pat: eius cognoscit, quam pra-
teritis suo statu cognovit.

INstructio ad Ill^{um} D. Henricum Junorem Ducem Brun-
svicem Generosum Achacis Czema Aulico Sacra Regia M^{ta}
Vilna diei XXIIII Martij data. Anno MDLVII.

Legatus noster ad Ill^{um} Principem Dominum Henricum Junorem DV^m Com-
brunsvicem, primum Ill^{is} eius nostris nomine salutem faustaque ac foelicia cuncta
precabitur, deferentque illi studia et officia nostra, quaequidem Ill^{is} eius pro ea ne-
cessitudine qua nobis cum illa intercedit, prompta et parata dicit. Deinde exponit.

Mittere nos Ill^{is} eius reliquam partem dotis Illma Principis. D. Sophiae con-
iugio Ill^{is} eius sororis nostrae charissimae, secundum quod inter nos pactis matrimonij
conventum constitutumque erat. Quibus usdem ex pacto petet, viam ab Ill^{is} eius
litteras Quittantiae confici easque conscribi ad exemplum hoc quod a nobis habet
Auferet item ab Ill^{is} eius litteras nostras, quibus illi nos de dote numeranda
obligaueramus, et de quibus praeter ultimam dotis partem restitutum nominatim
cautum in pactis est.

Perquiret item idhic secreto atque indagabit diligenter de statu Ill^{is} Domini Ju-
lij Ill^{is} eius ex praeterito matrimonio filij, cui si Ill^{is} eius irasci aut eum
durius ab ea haberi cognoscit, dicat nostris nomine.

Omnia Ill^{is} eius omniaque illius domui pro ea necessitudine et coniunctione quam
cum Ill^{is} eius habemus constitutam cuncta ea optemus, quae tum ad omnes
prosperos rerum euentus, tum ad omnem eius dignitatem pertineant, non potuisse
nos non noscitur accepisse id quod ad nos perferitur, de Ill^{is} d^{no} Julio Ill^{is} eius

filio, eum grauius *Ill^{is}* eius iram subiisse. Quod quidem nobis cum ipsum
per sese pro nostro erga vniuersam *Ill^{is}* eius domum studio et beneuolentia
molitum accidit, tum eo nomine molitissimum, quod multis datus exadimandi
locus videbitur, eam iram *Ill^{is}* eius in filium ab *Illma* Dna sorore nostra
conuige ipsius unctari. A quo inditulo et si fortasse quibus causa eius rei co:
gnitor sunt *Ill^{is}* eius aliam esse exadimatur sunt, atque id nos non dubi:
nobis de ea persuadeamus, tamen intelligimus multos fore, qui parum ignotatio:
ne, parum fortasse maleuolentia aliter de *Ill^{is}* eius iudicaturi sunt, quique cogi:
taturi eam aduersus Primum suum coniunctorum, in ditione ubi, quae ple:
runque acerbiores in eos esse consueverunt. Quaequidem exadimatio et si illi nu:
quaquam ad rei veritatem perhincenda fuerit, tamen ad hominum opinionem,
cui non minus pene consili oportet, omni ratione fugienda est. Atque etiam ad
reliqui temporis sui rationes quam maxime vitanda prospiciendumque diligenter
ne ulla ea suspicio penes se habere possit. Quamobrem posulare nos ab *Ill^{is}*
eius, atque etiam pro coniunctione nostra eam hortari et monere, ut filium suum eo
quo par est amore complere iramque hanc illi condonare uelit. Faciliorem in eo
Ill^{is} eius rem paterno suo officio coniunctam, utique nobis cum multis causis gra:
uissimum futurum est, tum in eo *Ill^{is}* eius suam erga nos studium declarabit, si no:
stram intercessit non apud se in re praeteritum tam honesta ualuisse ostendit, quo
nomine uicissim omnia nostra studia prompta sibi et parata habebit.
Adhibet item ex uinere idem legatus noster ad *Ill^{is}* D. Joachimum, Marchionem
Brandenburgensem Sarrum Imp. Romanum electorem *Ill^{is}* sororem eius coniunctam nostram
atque ad *Ill^{is}* Dna Pomeraniae Ducem, quos omnes nostro nomine amice salutabit, ac la:
ta cuncta *Ill^{is}* earum precabitur. Duetque cum se ad *Ill^{is}* D. Ducem Brunsvi:
censem mitteremus, atque sibi iter in ditionibus *Ill^{is}* earum faciendum esset, da:
tum sibi a nobis mandatum, esse de *Ill^{is}* earum in suis, eiusque nos uoluisse de ferre
studia et officia nostra, quaecumque a nobis uel ad coniunctionis nostrae necessitudinem
uel ad uicinitatis beneuolentiam augendam, cum landamque proficisci peterunt.
Ill^{is} item Principi Dna Duci Brunsvicensi sorori nostrae char^{ma} amorem nostrum fraternum
officiisque omnia defuit nec non secunda illi foeliciaque cuncta precabitur. Ca:
etera eiusdem legati nostri fidei ac diligentiae committimus.

ARTICULI in tractatione priua
ta Legatis Ciuitatum Prutenicarum a R^{mo}
D. Episcopo propositi xxiii Februario Anno
MDLVII^o

Primus. Quoniam graue detrimentum perueniturum sit ad subditos
atque Ditiones Regiae *Ill^{is}*, si navigatio diu intercludatur, atque si a commer:
cijs Anglorum longiore tempore cesset, querebatur Regia *Ill^{is}* nomine a
Legatis, interdictum hoc quo commercia cum Anglis vetita sunt, quanto
tempore duraturum putent, et quamdiu Ser^{ma} D. Regiam Angliae exadiment
mercibus quae inde exportantur carere posse, ut deinde interdictum id eam
adducere possit ad conditiones Privilegiorum Ciuitatibus restitutorum.
Secundus. Cum ea mercis quae ex ditionibus Regiae *Ill^{is}* Anglis et
Belgis supplicantur etiam aliunde subministrari illis possint. Nam et
e Damia et Suecia Regnis et ex Liouonia et Prussia, et demum ex in:
sinita har *Ill^{is}* schouetica navigatione illa omnia haberi posse quae hinc
petuntur signa scilicet, picem, curam, linum, cineres, frumenta, et eius generis
Quamobrem etiam atque etiam Regia *Ill^{is}* uidendum esse, ne si edictum de pro:
hibitis commercijs in ditionibus suis promulgat, ea res maius omnino detrimen:
tum subditis et ditionibus suis importet, quam Anglis aut Belgis, qui e a
quibus egent aliunde habituri sint. Subditi autem Regiae *Ill^{is}* neque earum rerum
quibus abundant exportant, neque earum quibus egent importatione ubi poterunt.
Tertius. Cum homines Regiae *Ill^{is}* multa quorum necessarius usus est
ex Anglicis commercijs habeant, praecipue uero pannos stannum et eiusmodi
providendi a *Ill^{is}* sua oportere, ne sublatis mutuis commercijs Ditiones *Ill^{is}* eius
ex earum rerum inopia ad grauius aliquas difficultates redigantur, quod
quidem omnino eueniat si item in Belgis per Ser^{ma} D. Philippum commercia nostra interdita.
Quartus. Quod per eos Legatos in oratione sua petitur erat, ut Regia
Ill^{is} Magistorum cum in Prussia dominarentur, exemplis, auxilio eis ad
Privilegia sua tuenda esset, proponebatur, longe diuersam illarum Regionum

rationem Magistrorum tempore existeret atque nunc est. Etenim tum Anglia
atque Belgium a diuersis obstruebantur. Itaque si cum alteris dirimere eos com-
mercium contingebat, eadem cum alijs integra eis constabant. neque illis unquam ex-
portationis aut importationis mercium commoda defuerunt. Hoc autem tempore
cum utraque illa Diuinitas eidem subsint, si alterorum commercia abijcenda es-
sent, ea amborum reijci oporteat. Tamen enim SED^{mn} D. Philippus in Regē
Angliā coronatus non sit, tamen et in matrimonio habet Reginam, Angliā et du-
bitandum non est, quin ad conciliandos sibi Anglorum animos, si eos cupere per-
spexerit, ut item ille in Belgio commercia nostris interdiciat id facturus sit.
Cuius rei magnum iam argumentum ab eo factum esse, quod Ciuitatibus suis, quae
Privilegijs cum coeteris Hansa Ciuitatibus communicant imperauit ne edictum
hoc Ciuitatibus accipiant aut apud suos promulgent.

Quintus Si quidem nemo ad causam alienam tuendam descendere soluit
nisi sibi certis conditionibus, quid ab eo cuius causa sese coniungit expectare
vicissim debeat, cautatur. Nullus enim est tam aut sui aut subditorum suo-
rum commodi negligens, qui alienam causam aliquo suo detrimento nullo autem
emolumento proposito suscipiendam sibi statuatur. Quod enim de Magistrorum Prus-
siae exemplo ab eis commemoratur, existimare Regiam M^{te} ne eos quidem id
ita fecisse, ut illis nihil mutuo a Ciuitatibus praestaretur. Itaque M^{te} eius qua-
rere ex eis, quid item sibi si causam illorum tuendam suscipiat, hoc nomine vi-
cissim expectandum ab illis sit.

Responsio Legatorum ad Articulos.

Ad primum quo querebatur, quanto tempore interdictum hoc duraturum existi-
mauerit, respondebatur ab Oratoribus, difficile omnino sibi in eo pronunciandi ra-
tionem esse. Neque enim in ijs rebus quae uel in aliquo fortunae euentu, uel in alio
no arbitrio posita sunt, quemadmodum casurae sint se definire aut statuere posse
confidere se tamen. Sermam D. Angliā, posteaquam cognouit causam Cui-
tatum a Regia M^{te} susceptam cessuram esse sententia esse, atque illas ad Pri-
uilegia sua restituturam.

Ad secundum In quo dicebatur Regia M^{te} etiam atque etiam providendi
esse ne ex interdictis commercijs plus ad subditosque suos detrimenti quam
ad Anglos perueniturum sit, quippe cum illi quas merces e Regno suo habeant
ex Danica Suecica Prussia Liouonia denique ex Moschouia habituras esse, re-
spondebatur a Legatis, non modo nullum detrimentum Regia M^{te} ex eo metuen-
dum esse, sed magnam etiam accessionem commodorum expectandam, in pri-
misque eam uim ad Sana Regia M^{te} dignitatem pertinere, quod Angli intel-
lecturi omnino sunt, quantopere sua ad earum mercium facultatem intersit. Re-
giam M^{te} rationibus suis fauentem esse. Namque Danica et Suecica Regna
non modo Angliā et Belgio simul, sed ne alteri quidem regioni eiusmodi mercis
diu suppeditare posse, atque id conperitum iam pridem, et se et illos habere.
De Duce autem Prussiae non dubitare se, qui idem quod Regia M^{te} statuerit
sequendum sibi proponat, atque id eum et Legatis et coeteris non obscure signifi-
casse. De Magistro Liouoniae uim eam spernere habere, idem eum fa-
cturum esse, atque e numero sui esse nonnullos, qui Legatione apud Regiam M^{te}
confirma in Liouoniam ea gratia profecturi sunt.

De Moschouia autem nihil esse quod metuumum iri dicitur. Jam enim ip-
sos quoque Anglos periculosos illius navigationis esse, cum propter naufragia et
damna ex ea iam accepta, tum quod multis periculis proposita sit. Accidere
etiam id, quod SED^{ma} D. Regia Angliā per edictum inhibuerit, ne quis ex Anglis
in Moschouiam, nisi nominatim ei concessum ab se esset nauigare auderet.
Quod uero eodem articulo de damnis, quae ditioribus Regia M^{te} ex interclu-
sis commercijs imminerent propositum erat, ne vicissim nulla sit importatio eo-
rum, quae ex Angliā huc inuehi consueverunt, puta panni stanni et similia.
Dicebatur. Eam omnium opinionem esse, atque id perspectum iam saepe esse
Regiam M^{te} Angliā mercibus careere posse, contra Anglos his nequaquam
posse. Quod quidem cum ab omnibus existimatum semper est, tum in praesentia
Anglis declarari, uicementem ad Regia M^{te} et dignitatem, et commodum
pertinuerit; sed tamen etiam, quae de pannorum et stanni necessitate comu-
nabantur.

comemorabantur metuenda non esse. Primum enim tantam esse in Civitatibus Prussiae pannorum copiam, ut si uel nulla praterea importentur, tamen ea quae sunt ante importata facile ad unius anni spacium uniuersis Regia^m M^{te} diuibus suffectura sunt. Stannum uero copiosius ex Germania suppeditari posse. Etenim praterquam quod in hisce terris Anglici stanni rarus usus sit, etiam in Civitatibus suis perpaucos esse, qui stanni illius metaturatione faciant, cum id quod in usu communis est et copiosius et in locis vicinioribus ex Germania sumatur, sed ut iam haec taceantur cogitare Regiam M^{tem} debere si Cymbrica Chersonesus seu Danica illa angustia intercludantur sane et exportatione et inuentione omnium illarum rerum carendum omnino fuit. Quam igitur ex dignitate Regia^m Mis futurum est, declarare id, quod necessario sibi ferendum aliquando fuit, etiam uoluntarium ferre posse, omninoque Ditiones suas non minus ceteris commodare posse quam ab alijs commodi capere.

Ad Tertium. Ubi dicebatur periculum esse diuibus Regia^m M^{te} ne Ser^{mus} D. Philippus suis hominibus commercia in Belgio interdiceret, respondebatur id sperari de eo non debere. Etenim in beneficij loco eum ponere, quod superiore anno difficili suo tempore frumentis meribusque harum regionum adiutus sit: itaque expectari ab eo non debere, ut huiusce tantum beneficij ingratum se praebeat. Quinetiam commodi sui causa id facturum non esse. Etenim Belgae cum semper harum Regiarum meribus maxime indigent, tum hoc tempore, quo amissa Caesaria urbe omniq^{ue} belli apparatu ad nauales maritimasque copias uerso plurimum ipsius rebus, quae inde importantur opus habituri sint. Quod uero dicebatur, eum urbibus suis imperasse ne commune Civitatum Hanse interdiceretur, a suis obseruari faciant, id etiam ita se habeat, tamen uicissim missos ab eis urbibus ad illum Oratores esse, qui sermone eius admonent, quid cum eis se subijcerent illis de iuribus suis conservandis iurauit. Itaque ne impedire Ser^{tas} eius uelit, quominus et iure suo utantur, et foederibus quibus cum Civitatibus Hanse tenentur satisfaciant. Atque confidere se id eas imperaturas ab illo esse, cum illi ceteris legibus pareant, atque uicissim ille eisdem certo iure imperet.

Ad ultimum.

Ad Vltimum articulum. In quo de primo, quod Regia^m M^{te} sperare ab ipsis deberet agebatur. Dicebant. fatei se quidem neminem suo periculo alterius commoda tueri debere, atque id ita comparatum esse, ut is qui beneficium in aliterum collocat, aliquod mutuo commodum ab illo expectare debeat. Sed tamen Principibus cum eos qui ad illorum fidem se conferunt iniuria prohibent nullum, maius premium existere posse dignitate et honore, quam amplissimum consequuntur, dum quamplurimum eorum beneficio statum fortunasque suas obstant, cum quo illis tantum beneficiorum gratiam habent; quod Civitates eorum, cum de alijs Principibus exstimaunt, tum inprimis de Regia^m M^{te} sibi persuadere. Eundem enim est quod Regia^m M^{te} in tanta dignitate fa^{cto} Regio tantisque opibus ad auxilij sui gratiam remunerandam desiderare ab ipsis possit. Observantiam sane, honorem, fidem, gratitudinem, nunquam M^{te} eius de futura ab ipsis esse. Quasi M^{te} Prussiae eo nomine summa semper obseruantia colunt, tanto magis id in Regia^m M^{te} facturum esse. Itaque de primis M^{te} Regia^m constitutis nulla se a Civitatibus suis mandata habere. Sed tamen & Regia^m M^{te} premia uelit posteaquam et rationes defensionis, quibus eos ab iniuria tueri uelit, et uicissim, quid hoc nomine praestari sibi desideret explicarit, se ad Civitates suas relatores quamprimum esse. Non dubitare autem se quin illa omnia ex dignitate Mis eius, et ut suam obseruantiam erga Regiam M^{tem} teneantur, factura sint.

Replicatio R^{mi} Domini

In rebus grauib^{us} et quae ad Reipub. statum pertinent, quaeque multis incommodis implicatae sunt ad omnes casus consilia quam maxime accommodari et eos, qui solent. Itaque eis mirum uideri non debere, si quidem de rebus in quibus sibi minus per eos satisfactum esset, iterum ad eos referrent. Et primum In priore articulo, quo se ab eis quasiuisset dicebant, quanto tempore exstiment interdictionem hoc de prohibitis commercijs duraturum, ubi illi responderant certo se in eo nihil dicere posse, cum de ijs quae a fortunae eventu aliquo aut alicuius arbitrio pendunt, nemo certi quidquam recipere queat, replicabant.

Non requiri ab eis certam temporis determinationem, cum id in eius modi rebus fuerit difficile. Sed tamen cum eis omnis mercaturæ ratio cognita esset, quod eorū coniectura assequi verisimile est, id se ex eis querere. Primum. Quanto tempore Anglos importatione mercium ex Ditionibus Regia^m carere posse exstiment. Deinde item. Quamdiu Cuitates Hansæ ex mercibus quas comparatas se habere dicunt in Ditionibus Regia^m ea, quorum necessarius usus est suppeditare posse arbitrentur. His enim explicatis responsum ad primum Articulum fuerit. Ad secundum Articulum. Quod dicebatur Anglos cognituros esse, quantum sua ad earum mercium cupiam intersit Regiam^m rationibus suis favere: id quidem et si Regia^m Altæ optaverit, tamen ad hanc incertam spem, certi quidquam sibi polliceri inconsultum fuerit. Quod vero de Daniæ et Sueciæ Regnis dictum est, ea non posse ne alterutri quidem Regioni Belgicæ scilicet aut Angliæ copiam mercium suppeditare, de eo Regiam^m Altæ incertam planè esse. Sed quantumcumque sane illi suppeditare possunt, tutius omnino fore, si cum illis quoque Regibus ageretur, ne etiam id quod possunt illis præstent. Ita enim Angli maiori necessitate constructi facilius uel sua Privilegia Cuitatibus integra relinquunt, uel omnino de eis per aquas conditiones cum illis disceptant. De Duce item Prusiae Regia^m Altæ quid in animo habeat incertum esse, qui quamvis Vassallus Regia^m Altæ sit, tamen illi certis legibus subiectus est, quas illi integras Regia^m Altæ servatura est. Eademque ratione per Regiam^m Altæ ignorari quid in eo sibi Magister Livoniae faciendum statuat, qui si navigatio nec non intercludenda putaverint etiam si Regia^m Altæ, suis hominibus commercia cum Anglis interdixit, tamen cum eorum subditis interdixit per fœdera communia nequeat futurum fuisse, ut ab illis merces Ditionum suarum, ad Anglos evinceretur. Quare cum omnibus ijs ante constitui oportuerit, ut ita communi sententia id quod ad communia Privilegia tuenda susceptum est facilius euntum habere possent. Quod item per eos de Moschovica navigatione expositum est, id aliter ad Regiam^m Altæ perferri nunciatumque etiamnum multis mercatoribus Anglis in Moschovia versari atque indies eorum navis eo commare. Qua tamen de re quod nonnulla breviter cognoscuntur in præsentia plura se dicere nolle.

In Tertio Articulo.

In tertio Articulo. Quod dictum est Regem Philippum futurum non esse ut in Belgio commercia hominibus Regia^m Altæ inibeat, habiturumque eum rationem et eius beneficii quod in præsentia ex Ditionibus Regia^m Altæ accipit et commodorum suorum, quæ quidem hoc præsentem tempore non patiuntur, ut meribus haram libonum careat. Id quidem eadem ratione Regia^m Altæ optaverit, sed item in eo præter nudam spem nihil aliud videt. Quid enim si et beneficii huius immemor se præstet, et commodis suis aliunde prospiciat? Scilicet Ditionibus Regia^m Altæ magno detrimento carendum commercijs erit. Neque huc iam aut de panno aut vero de stanno tantopere agi, quantum de coeteris rebus, quibus ita iam assueti homines nostri sunt, ut eis carere nequeant, quæ item etiam si terra aliunde inferantur, tamen ad publicam utilitatem non alia eius rei commodior ratio est quam ea, quæ ex Angliæ per navigationem usus est. Quod de Cimbrica Chersoneso dictum per eos est, replicabatur aliam rationem esse eorum, quæ necessariis eveniunt, aliam quæ voluntate assequuntur. Item illa quidem ferenda esse sed tamen ne eveniant omni ratione provideri debere his ultro se offerre nequaquam consilij est.

Ad ultimum Articulum, ubi commemoratum est. Tamen si communis ratio sit ut nemo suo periculo alterius commoda tueatur, tamen eiusmodi esse Principum conditionum, ut id ipsum primum loco eis esse soleat quamplurimos ab iniuria vindicare neque eo honore ullam amplius remunerationem illis existeri posse. Si tamen Regia^m Altæ omnino premium sibi aliquid conditum eo nomine velit, posteaquam explicavit, quam rationem defensionis pro suis viribus suscepturus sit relicturos se ad Cuitates esse. Principibus honorem et dignitatem pro omnibus premijs existeri, saneque etiam quibus suis premijs antequam esse. Sed quod a Regia^m Altæ ab eis postularetur, nequaquam eiusmodi esse, ut illi pro dignitatis suæ ratione necessario suscipiendum sit. Item vero cum a Regia^m Altæ agitur, quid a Cuitatibus mutuo expectare debeat, nequaquam de ulla pecuniæ mercede agitur, quamquid in Regia^m Altæ a nemine pro ope sibi ulla in re lata, expedit. Porro non solum inter homines esse mutua gratia referenda rationem eam,

stanno et similibus, eadem se dicere quae in prior replicatione

Act. ultimum articulum ubi de premio Regia M^{te} conditendo actum est. Principio vsi sunt excusatione, quod aliter de premio hoc accepissent, atque di-
ctum a D^{no} fuisse. Nunc autem planum sibi esse tum de voluntate Regia
M^{te}, tum de rationibus defensionis, quas M^{te} eius ad causam suam tuendam
suscepere velit. Quod porro quaesitum est quae premia Magistro a Civitatibus
olim proposita fuerint, quodquidem eos recessibus suis se perspicere potuisse dice-
bant, nulla alia inquit furant, quam quod Magister tot amplissimarum Ci-
uitatum conuentione a Suecia et Sarmatia Regum bellis tutus erat, quodque ho-
nos illi in eis Civitatibus semper habitus esset, tanquam iurium earum protecto-
ri, obseruatusque et cultus semper ab omnibus socijs esset, quodquidem uti ab se
in oratione commemoratum esset tanto promphoria amplioraque Regiam M^{tem}
ab se expectare debere.

Quibus dictis D^{ns} S^{ns} relaturum se ad Regiam M^{tem} de ijs respondit

De causa R^{mi} Domini Episcopi Vladislauien- sis summa deliberationis

Deliberatio hac quae in praesentia de causa R^{mi} in Christo Patris Do-
mini Nominati Episcopi Vladislauien^{sis} incidit, an posteaquam sumus Pontifex
omnino illi translationem neget auctoritate Regia in possessionem Episcopatus
mitti debeat, ut ad rei Ecclesiasticae statum labefactum maxime pertineat,
ita magna studiorum contentione utraq; in partem agitur. Atque iij qui mihi
eum in possessionem Episcopatus auctoritate Regia contendunt eas rationes ad-
ferunt. Primum explicant conditendum Pontificum ius neque penes Papam
neque penes Reges initio fuisse, sed eos acclamari a populo, eligi a clero, con-
firmari ab Episcopis Provinciae inprimis ab eo, qui Metropolitae esset, soli-
tum fuisse. Postea vero quam et Reges populi partes in nominando sibi sum-
pissent, et summi Pontificis Episcoporum auctoritatem in confirmando ad
se redeissent, clerique in eligendo ius ab utrisque oppressum esset,

81
vniuersa conditendum Episcoporum potestas ad Reges atque ad summos
Pontifices peruenit. Inter quos si unquam dissensio de Episcopis incidebat,
siq; eueniebat, ut aut Reges alios nominarent, quam summi Pontifices vel-
lent, aut contra iij alios Episcopos renuntiarent quam qui nominati essent, Re-
gia voluntates potiores semper fuisse, neque id tam propter summam eorum in
Regno potestatem factum esse, sed multo etiam magis iure. Etenim cum res tunc
hii Principes de virtute deque meritis cuiusque iudicium facere potuerint, quam
Pontifices aequum non fuisse, ut id quod ipsi de illis hic statuerent Romae
cuiusquam delatione infunderetur. Jam vero cum in Polonia Episcopi et Ecclesia
suecica munera suadineant, et Senatoria dignitate in Regibus fungantur, feren-
dum non fuisse, ut inuitis Regibus quisquam in eorum Senatum veniret. Quae
eadem praecqua causa fuit, ut ius liberae electionis Capitulis Ecclesiarum abro-
garetur: neque enim convenire putabatur, ut eorum arbitrio condituerentur, qui
summam in Senatu auctoritatem, primariique loca obtinerent. Proponitur quoque
ab eisdem, nequaquam ferre dignitatem Regia M^{te}, ut ius suum quod in no-
minandis Episcopis obtinet conuelli, iudiciumque de eis sua euerit isthic patiatur.
In quo superius Regum Poloniae exempla commemorantur, qui ut ius dignita-
tis suam tuerentur nunquam committere voluerunt, auctoritatem hac in par-
te suam a Pontificibus expugnari; repetuntque a Diu Jagielonis Regis
M^{te} Proavi temporibus, cum ille quendam Stanislaum Gzilek ad Cracouien-
sem Episcopatum nominasset, contra vero Pontifex alteri eum eundem deferret,
cumque idem Cazimiri tempore contigisset, in utroque Regum voluntates obti-
nuisse, atque recentiore hominum memoria Diu Sigismundo Regis M^{te}
Patre regnante, delatum fuisse Episcopatum Ploren^{sem}, ab Hadriano Pon-
tifici cuiusdam Marchioni Brandeburgensi, cum is praeter supremam Pontificiam
dignitatis auctoritatem iure etiam Curia Romana niteretur, in qua cum Epi-
scopatus ille vacauisset, reseruatus ex ea causa Pontificiae collationi
uidebatur. Quam tamen rem aduersus eum, qui a Rege nominatus fuerat

non valuisse, eundemque hunc Regnum confirmatum a Clemente Septimo Ha-
driani successore fuisse. Quae quidem exempla pro iure valere oportere, admo-
nerique illis Regiam M^{te} debere, quid cum similes res illi uiderint maiorum
suarum imitatione statui ab se debeat. Addunt etiam ad inuidiam
concedendam summum Pontificem non tam constanti iudicio, quam maleuolentia qua-
dam de D^{no} Nominato Curia negare, a D^{no} D^{no} Aloisio Hippomano Epi-
scopo Veronensi, qui eius nomine Legationem apud Regiam M^{te} obijt, in unuer-
sum aduersus nomen Polonum exacerbatum, qui dicitur quod apud Regiam M^{te}
efficere non potuerit, ut dimidiam fere Nobilitatis Regni partem, quae a Ro-
mana Ecclesia sententia secessit, capite fortunisque mulcicaret, rediens isthuc
criminari, se hic aduersus iuris gentium rationem multis nominibus violatum
esse. Itaque hac illius criminatione S^{mo} eius irritatam, parumque quid ratio-
nis ea in re inest errantem, id unum sibi desumpsisse, ut et Regiam M^{te} posula-
tionibus repudiandis, et nullis Episcoporum nostrorum testimonijs, etiam eorum, qui
pro sua dignitate uel depugnare parati essent, accipiendis, coeterorum au-
tem isthuc attestacionibus ne audiendis quidem, acerbiter suam in Regiam M^{te}
adeoque in uniuersum Regnum depromat, atque Domini Aloisij Hippomani uicem
quoquomodo ulciscatur.

Atque ea rationes sunt eorum, qui mittendum auctoritate Regia in possessionem
Episcopatus Dⁿⁱ Dⁿⁱ Nominatum censent.

Contra uero qui Regiam M^{te} authores sunt, ut secundum Ecclesiae atque Sacrorum
Canonum instituta, Episcopos Ecclesijs Regni sui praeficiat, neque earum administra-
tionem cuiquam deferri patiatur, nisi Sanctae Sedis iudicio pro veteri Ecclesiae disci-
plina probato. Primum Regiam M^{te} in animum reuocant, muneris officijque
rationem, quae eiusmodi sit, ut prima illi cura esse debeat de rei Ecclesiasticae
statu conservando, eoque illum uel maxime pro Christiani Principis officio consilia
sua dirigere debere, ut instituta Ecclesiae quam maxime integra conserventur,
tantum abest, ut illam in eis evertendis quidquam suscipere conueniat. Atque
eo magis M^{te} eius in id omni cura et studiis incumbere oportere, quod rei

82
Ecclesiasticae rationibus uniuersae Republicae Regni status conuincitur sit, nullaque
illius perturbationem existeri posse, quae non ad uniuersum Reipub. statum la-
befactandum commutandumque pertineat: id tum externis exemplis tum quoque do-
mesticis iam non obscure cerni. Regiam auctoritatem in rebus Ecclesiae iure moreque
maiorum summus Pontifex subesse, atque in eo et maiores M^{te} eius et ipsam M^{te},
illius dato iure iurando illis se submisisse. Quare et maiorem exemplo, et sui offi-
cij necessitudine facere M^{te}, eius non posse, ut aduersus Ecclesiae instituta repudia-
ta summorum Pontificum auctoritate, ipsa arbitrati suo Episcopos in Ecclesijs
instituat. Quod si unquam alium tempus exstitit, in quo ullo publico periculo aduer-
sus summorum Pontificum auctoritatem quidquam tentatum esset, id certe eiusmodi
esse, in quo si id fiat, sique ab eorum obedientia uel paululum discedatur pluri-
ma et maxima incommoda Republicae Regni imminuant. Primum enim tantum
iam licentiosorum hominum audaciam ad res nouandas creuisse, ut nullae leges,
nulla Magistratum atque imperij uis ad eam comprimendam ualeat. Itaque cui
omni ratione Regia M^{te} si incolumem Reipub. statum esse cupiat, suam ire
debeat, eam ipsa si obedientiam summorum Pontificum abiciat atque Episcopos
quos uelit inuitis illis contra maiorum instituta Ecclesiae imponat, suis exem-
plo confirmatura est, futurumque mox esse, ut eo exemplo a M^{te} eius edito,
quo nondum hominum licentia progredi ausa fuerat, eo confestim prorumpat,
atque inclinatas iam Ecclesiae res funditus evertat, quae eadem interuisione
uniuersae Reipub. statum abolutum iri dubitari non debere. Atque iam M^{te}
eius facile perspicere posse, quid Reipub. periculi domi a suis in tanta hominum
licentia impendeat. Cogitare autem eandem debere, quid eadem incommodum ab
externis quoque ex ea causa metuendum erit. Primum enim apertum esse, Sum-
mum Pontificem omnes auctoritatis suae vindicandas rationes persecuturum esse
quod cum quis facturus esset, tum de hoc nihil dubitari oportere, qui quam
ad omnem iniuriam imparis sit, quamque in ea persequenda, uolens, atque
ad omnia adeunda paratus, superiore tempore declarauit, quo cum dignitatem
suam ab aduersarijs violatam daretur, ne tum quidem cum hostis ad portas

Romanas esset pacis condiciones accipundas sibi putauit, nisi eius modi
in quibus ipse peni superior videretur. Quamobrem omnia illum ad dignitatem
iusque suum tuendum tentaturum esse, concitaturumque aduersus Regiam Alti-
Pinapes Christianos, qui auctoritatem eius sequuntur. In primis autem in-
taturum esse Ducem Moschorum, ad bellum aduersus Regiam Alti-
m, ei que hac condicione delaturum esse insignia Regia, quod quidem tam pri-
dem et ut ille studeat, et nobis multis nominibus nocere posse ex nobismet
isthic cognitum est. Incitaturum quoque Magistrum Prussiae ad repetendam
Prussia, ei que uel ipse sumptus belli imperata Contributione Italici Episcopi
suppediet, e qua ipse non modo nullum damnum accepturus est, sed etiam
aliquid compendij sibi facturum. Mandabit etiam Episcopis Germania, ut eidem
auxilijs suis adsint, quod quidem illi libentes facturi sunt, atque coeteros Pinapes
ad illius auxilia hortatur.

Et quo maiore euentu id moliri possit, facit, ut aduersus Regiam Alti-
de heresi ferat, eamque excommunicet, et quod in eiusmodi rebus fieri consuevit
Regnum publicet, subditosque a iuramento, quo illi fidem suam obstrinxerunt soluat
quod etsi fortasse apud eos parum valuerit, qui sanctissime semper Pinapes
suos colere, fidemque eis datam condanissime seruare didicerunt. Tamen id ad
superiora incommoda, tum concitanda tum grauiora efficienda, ualebit. Quam-
obrem etiam atque etiam Alti-
m eius cogitare debere, atque multas in partes specta-
re, quorum ea res qua per nonnullos inditur exitura sit. Quod ve-
ro in diuersa parte sententia primum proponitur. Incho Episcoporum condituentium
ius neque ad Summos Pontifices neque ad Reges pertinuisse, atque utroque id quod
alienum esset aduersus ius sibi vendicasse, in quo tamen potiores Regia partes
sunt. Ad id ab alijs respondetur. Et ea qua de iure condituentium Episcopo-
rum ab eis commemorantur uera sint, tamen cum in sequenti tempore hominum stu-
dijs ad ambitionem commutatis frequentes grauesque ex ea causa dissensiones
at pericula in Ecclesia nascerentur, ius electionis ab immensa illa multitudine ad
paucos ita ut nunc est, redactum fuit, scilicet eo consilio quod putabatur
fore, ut minor ambitionis occupatio pauciorque incommoda in electoribus ver-

ea continere.

83

si ea penes quam paucissimos esset. Quod autem dicitur potiores in eo Regia partes
esse debere, id quemadmodum dicitur intelligi non posse. Etenim Summi Pontifices
et Ecclesia Vniuersales Supremique Pastores habiti semper fuerunt, et eiusmodi auctoritas
illorum muneris extitit, quod ex antiquorum scriptis apertum est. Et penes eos
omnium Episcoporum iudicium fuit, ydemque legitimis causis Episcopos remouere ab
Ecclesijs suis potuerunt, quod tanto magis potuerunt in ijs qui primum ad Episcopatum
functionem vocantur. Itaque non sine iuris ratione factum eorum defendi posse
si ad corrigendos Episcoporum Provincialium abusus eorum in confirmando ius ad-
resse transulerint, cum ipsi et primum in vtiariatu Christi locum obtineant, et
omnium Ecclesiarum cura pro muneris eorum officio ad illos pertineat. In rebus ve-
ro qua causa fuerint, quibus et populi ius in nominationis suas redegerint et effere-
rint, ut ea vicem cleri electionum obtinerent non satis explicari posse. Quamobrem
eiusque quidem disputationis rationem, cuius grauior in condituentis Episcopis par-
tes esse oporteat dubiam anapitemque plari videri. Sed ut ut initio fuit, cum in omni-
bus rebus dubijs decidendis non id spectari soleat, quod antiquitus valuit, sed
quod presenti obseruatione legumque institutis continetur, cumque ius Episcoporum con-
stituentium nominationibus ad Reges, confirmatione ad Summos Pontifices redactum
sit, atque id illis iam diuturnitate temporis sit firmatum, ita quemque iure suo vti
conuenit, ut alteri suum integrum praestet. Quod si in eo quidquam in sit quod corri-
gi oporteat, id auctoritate Concilij decidi non alterius partis arbitrio immutari oport-
tere. Etenim ut indituentia ita abroganda cuiusque rei legitimae rationes exide-
re.

Quod item commemoratur aduersus dignitatem Regiam Alti-
fore si nominationes illius Roma rescindi debeant, primum non posse existimari id a Sum-
mo Pontifice ad Regiam Alti-
dignitatem offendendam susceptum, sed potius pro offi-
cio suo Pastoris, pro quo nemini facile imponendas esse manus statuit. Deinde
id quod iuris ratione fit, non debere Regiam Alti-
alium a dignitate sua videri.

Quod uero superiorum Regum exempla recensebantur qui nominationes suas
aduersus Summorum Pontificum contrarias uoluntates tutati sunt, Primum di-
uersum omnino factum eorum, ab hoc iudicandum esse. Illi enim Episcopatus

Regni ab ijs, qui per Reges nominati erant ad alios transferre, omni noq[ue]
nominaciones Regias euertere studuerunt; Hic non id agit, ut iis nominandi
Regia M^{ra} impugnent. sed ut in eo officij sui diligentiam adhibeat, quae si forte
cuiquam acerbior quam conueniat, videatur, in eo nihil se pugnare, atq[ue] sane idem
sibi quoq[ue] videri, sed tamen omnino statuere sese aduersus officium fore, si ea
causa ad haec consilia deturatur, quae uniuersae Repub[licae] exiisae sint futura.
Dem de uero quae eorum Regum quorum exempla proficiuntur obseruantia in sancta
sedem Apliam fuit, credi de eis oportere, omnia eos primum apud Summos Pontifices
tentasse, quam ad extirpandam illam rationem descenderint. Quamobrem si omnino
exempla eorum retinenda sunt, etiam in eo retinenda esse, agendumq[ue] utrum per lega-
tum apud Summum Pontificem, atq[ue] omnes rationes illi diligentius explicandas, tum si
adduci se non patietur, ultima illa remedia suscipienda. Tametsi quidem de R^{mo} S^{mo}
Nominato Wladislawi ita existimare dicebant, illum potius non modo Wladislawi
Episcopatus, sed etiam omnium aliorum redditus quantumuis amplius neglecturum esse
quam Commisurum, ut illius causa, tot incommoda in Repub[lica] euemiant.

Ad ultimum quod dicitur, quodq[ue] in primis ad commouendam inuidiam pertinet
premi eius R^{mo} S^{mo} Aloisij Episcopi Veronen[sis] criminationibus adductam
id agere, ut nullum Regia M^{ra} postulationibus locum faciat, diuersum omnino
quoddam etiam ex ipsiusmet S^{mo} Abbatis Landen[sis] Regia M^{ra} Oratoris literis perspi-
ci, qui scribit, Summum Pontificem dixisse, si Regia M^{ra} alium nominet, libenter ei
se confirmationem daturum esse. Quibus uerbis intelligere est, id S^{mo} eius nequa-
quam ad Regiam M^{ra} offendendam indituisse. Quamobrem ne disputare quidem
ea de re necesse esse. Itaq[ue] haec sunt rationes, quibus in utramq[ue] partem Regia
M^{ra} rationes proponuntur. Quas ego ad R^{ma} P^{ra}uam perscribendas mihi esse statui
ut R^{ma} Pat^r: Vra id quod agitur, quaq[ue] rerum commutatio impendat, perspicuat
atq[ue] de eo suam sententiam ad Regiam M^{ra} plenius perscribere possit.

INstructio ad Comitiam Prussiae

Vilna die xxix Aprilis Anno m d l viii.

Omnia Sacra Regia M^{ra} Dominus noster clementiss^{us}, nihil tam ad officium

84
atq[ue] religionem suam pertinere statuatur, quam ut uniuersarum Ditionum suarum
statum integrum perpetuo incolumemq[ue] conseruet. Itaq[ue] in eo cum omnes rationes, quae
ulla diligentia et consilio inditui possunt persequatur, tum eas quae antiquitus uel
legibus constitutae, uel in consuetudine posita sunt quam diligentissime retineat, omni-
noq[ue] nullis rebus desit, quae ad subditorum suorum utilitatem atq[ue] Ditionum suarum
statum confirmandum, constabundumq[ue] pertineant.

Itaq[ue] cum id Provinciae huius more constitutum sit, ut hoc tempore Comitiam quanta-
nis conuocetur, in quibus publico consilio de communibus negotijs deliberetur Sacra
eius M^{ra} uolens ab se satisfactum ei quod pro commodo harum terrarum condi-
tutum est Conueniunt hunc ad diem S. Stanislas sacrum indixit, meq[ue] huc cum
Mandatis misit, de ijs rebus de quibus sibi hoc tempore ad D^{ra} referendum esse putauit.

Ac praeprimis quidem Exordiat Sacra Regia M^{ra} meminisse Dom. Vrae, quemad-
modum proxime superioribus Comitijs Sacra eius M^{ra} fisco suo multis magnisq[ue] sum-
ptibus in Luonicam illam expeditionem faciens exhaustus a Dom. Vrae postulauit
ut aliquo Contributionis publicae subsidio sibi decreto fisci sui angustias atq[ue] difficul-
tatem releuaret. Itaq[ue] id quidem Sacra eius M^{ra} fecit, tum maiorum suorum exem-
plo, tum eo quod sibi item frequenter usitatum fuisse meminit. Etenim non ignorat, eas
maioribus suis propositas fuisse rationes fisci sui Repub[licae] sumptibus attenuari refici-
endi, ut cum id incidisset, cum ad aliorum subditorum suorum, tum ad Dom. Vrae
extraordinarium tributi subsidium recurrerent. In quo ne sibi quidem unquam ea-
rum obseruantiam et studia defuisse memoria tenet.

Porro cum superioribus Comitijs multi Dom. Vrae interesse non potuerunt, ij qui in-
terfuerunt, nihil se se, quantumuis Sacra Regia M^{ra} gratificari se cupere signifi-
cabant, in aliorum absentia de tributo imponendo constituere potest responderant. Itaq[ue]
cum ita discussum fuerat, ut Sacra eius M^{ra} spes facta in alia Comitiam esset, fore, ut
quod Sacra eius M^{ra} a Dom. Vrae postulauit, id illi cum omni omnium assensu tribueretur.

Itaq[ue] Sacra Regia M^{ra} eius et postulacionis suae et promissi Dom. Vrae amore:
re Dom. Vrae iussit, atq[ue] ab eis postulat, ut quam Dom. Vrae in eo et maio-
ribus suis et sibi frequenter obseruantiam quaq[ue] studia praestiterunt eadem hoc tem-
pore praestent. Quod quidem tanto etiam magis nunc quam superioribus Comitijs Sacra

eius ^{M^{ras}} postulandum sibi a Dom. Vrs. statuit, quanto ad priores sumptus ab se susceptis praesens Republica Regni sui necessitas graueque periculum attuleret. Et tamen non ignorare Dom. Vrs. exanimat, quemadmodum proximè superiori tempore Tartari graui incommodo fines Regni affecerint. In quibus etsi praedicta equitum collocatione erant, tamen illa hostium vis et inexpectata nostris, et maior quam ut illis praedictis propulsari potuerit uiderat. Itaque perfertur ad Sacra Regiam M^{ras} certorum hominum literis et Nuncijs Barbarum hostem eo euentu elatum atque praeda spem illud nouam irruptionem parare. Aduersus quae pericula Sacra Regia M^{ras} et veterem militem qui stipendijs emeritis discessurus iam esimibus fuerat reuocari iussit, et nouum ad augendas copias non sine magnis suis sumptibus conscribi, ut si quid hostis ad nouam excursionem moliretur, maiore manu resisti illi possit.

Quamobrem postulat Sacra Regia M^{ras}, ut Dom. Vrs. cum praeteritorum sumptuum suorum, tum praesentis Republicae Regni sui necessitatis rationem habent, atque tantam contributionem decernant, quantam ab ipsis earum et in Sacram Regiam M^{ras} obseruantia, et in communem Reipub. fides exspectat. Quod quidem Sacra Regia M^{ras} argumentum Dom. Vrs. erga se Reipub. studiorum habitura est, atque data opera, ut ea studia Dom. Vrs. et publici vniuersi et priuati singulis per oem octra nonem gratia sua compenset.

Referre item Sacra Regia M^{ras} ad Dom. Vrs. uoluit, id quod superiore anno in Comitijs Varschoenich magnis Ordinum Regni studijs flagitatum ab se esse, et de quo eorundem Comitiorum Decretum intercessit, ut Sacra eius M^{ras} in proximis Regni Comitijs daret operam, tum de coeteris elitionibus suis, tum de terris Prussiae ad ius Regni adiungendis, utque omnino quod ea de re legibus Regni cautum est exequendum curaret. Itaque Sacra Regia M^{ras} perfectam iam id se recipit non solum, ut ab se postulacionibus eorundem Ordinum, publicisque Regni Constitutionibus satisficeret, sed etiam quod vehementer ad commodum subditorum Vironumque suarum interesse iudicat, quemadmodum omnes uno imperio continentur, ita omnes eodem iure quodamque legibus teneri. Id enim et ad concordiam coniunctionemque animorum qua una omnes omnium Reipub. publicarum status continetur firmendam, et ad opes viresque Reipub. stabilendas quas disiectas ac dissidentes infirmiores esse oportet, et ad omnes deliberaciones ad Reipub. pertinentes suscipiendas, plurimamque publica et priuata commodas

85
condiunda maxime opportunum futurum fuerit. Quamobrem Sacra Regia M^{ras} Dom. Vrs. hortatur, ut ad Comitiam Regni quae proximè induerentur praesto sint, atque et Senatores Terrarum in eis adsint, et Nobilitas atque Cuiuslibet Nuncios suos ad ea mittant, plenis mandatis eam ad rem condituendam instruat.

Referre item ad Dom. Vrs. Sacra Regia M^{ras} uoluit, quod superiori anno in Comitijs Varschoenich Ordines Regni a Sacra eius M^{ras} flagitauerunt, ut ad insequenda Regni Comitiam vniuersis condituenda causa Dom. Vrs. aduocaret: quod Sacra Regia M^{ras} Dom. Vrs. denunciantum putauit, ut cum illis per literas ea de re significabit parata esse possint.

Egerat item Sacra Regia M^{ras} pluribus in Comitijs, ut Dom. Vrs. ad tollendas iudiciorum difficultates, quae saepenumero incidere solent propter iuris cultum, ex quo omnes harum terrarum causa iudicantur incertitudinem et varietatem, quorum fidem atque iudiciam probarent committerent, ut illud ex usu et consuetudine iudiciorum corrigerent atque in locis quibus minus plene percipitur est congerere complerent. Itaque id si factum iam sit hortatur Dom. Vrs. Sacra Regia M^{ras}, ut illud ad se transferant, quo Sacra eius M^{ras} illud publice obseruationi mandet.

Responsum Egregys Viris Vencislao a Wrzesniewicz in Novo Castro et Valentino Saurman Legatis Ser^{mi} et Excellentijs^{mi} Romanorum Regis, nomine Regiae M^{ras} datum Vilnae die V May
1560 M D LVII

Legatio quam Sacra Regia M^{ras} Ser^{mi} et Excellentijs^{mi} Domini Romanorum Regis atque Statuum Imperij nomine M^{ras} a D. Vrs. exposuerunt, quae omnis in Sacra eius Regia M^{ras} ad pacem cum Lituanijs instituendam adhortanda consumpta est, eo grauior Sacra Regia M^{ras} exiit, quod et ipsa semper pacis studio summa fuit. Nihilque unquam toto Regni sui tempore maiori cura habuit, quam ut omnis pacis conseruanda rationes tueretur, quaeque eam labefactare posse uideretur, ea summo studio defugeret, et si qua unquam offensionum causa incidissent, de his per conditiones potius transigendum sibi, quam earum nomine arma sumenda semper statuere. Nihilque magis Sacra eius M^{ras} optauisset, quam ut in eo inuito manere sibi perpetuo licitum esset, atque vires suas, quantacunque illi

per Dei benignitatem congerunt integras aduersus nominis Christiani hostes, conseruare potuisset, neque unquam in eam necessitatem veniret, ut armis sibi ad sanguinis Christiani perniciem, utendum esset.

At sane Sacra eius Regia *M^{ta}* cum multa saepe a Liouibus armorum causa illa sibi essent, eas per dissimulationem quandam frequenter dimittit, ut ne cuiquam leui de causa ad arma decurrere videretur. Cum enim antiquitus perpetua Lithuanis cum Lioueni bella essent. Posteaquam Lithuani quoque per Dei misericordiam ad Christianam fidei agnitionem venerunt perpetua mutuo illis pace condita fuit. Quae tamen ita observata, a Liouibus exstitit, ut quotiescunque maiores Sacra Regia *M^{ta}* externis bellis aut alijs Reipub. negocijs impediti essent fines suos in Ditionem Lithuaniam non armis sed pacifice sibi eius posse sibi non usurpanda propagant.

Itaque cum ea causa indies oriri controversiae coepissent, ad eas sedandas institerunt. Limites, qui postea Radulorum dicti sunt, ut cum utriusque quod cuiusque esset, certo iure obineretur dissensionum causa tolleretur. Sed ne eos quidem diu Lioues, qui semper in fines Sacra Regia *M^{ta}* inuaderent conseruauerunt. nusquam res ad priuatas altercationes contentionesque readebat. Itaque iterum Magister Ordinis, qui hunc antecessit, ac deinceps is quoque per legatos suos eisdem illos fines renouant, de usque perpetuo seruandis se per iuramentum obstrinxerant. Cumque nihilominus qua semel occuparant non redderent, resque ad grauiores contentiones spectare viderentur, intercessit *S^{er} et Excellent^{iss} D^{omi}ni Romanorum Rege*, qui Sacram hanc Regiam *M^{ta}* diligenter hortatus est, ut eam controuersiam ad amicitiam potius transactio nem referret, quam illius causa bellum mouendum sibi putaret.

Itaque Sacra Regia *M^{ta}* tametsi non dubia iuris causaque sua ratio esset, et pactis et duplici iure iurando condita, tamen ut suum in pace conseruanda studium condaret, facile eo se hortatu Sacra et *Excellent^{iss} illius M^{ta}* adduci passa est, remque omnem ad ipsiusmet *M^{ta}* suae *Excellent^{iss}* atque ad *M^{ta}* D^{omi}ni Ducis Juliae iuris arbitrium demittit.

Sed exorti deinceps sunt noui motus in Liouia, ex quibus tot profectus sunt in Sacram hanc *M^{ta}* Regiam offensiones et contumeliae, ut *M^{ta}* sua animam ab indidita transgredi ratione ausatum, traducerent ad suam ac *M^{ta}* D^{omi}ni Archiep^{is} Tugen consobrini et clunis sui dignitatis tuenda etque subditorum suorum iniuriarum vindicandarum cogitationem, quae alius repetenda sunt, ut quae in ipsa *S^{er} et Excellent^{iss} illius M^{ta}* fidei officijque necessitudo exidat clarius perspicui possit.

Cum

Um enim initio ab Archiepiscopi Ordo in Liouiam actus esset, sedesque illis attributa, ut eam regionem aduersus finitimorum populorum vim tutarentur. factum insequenti tempore est, cum ipsosmet Archiep^{is} Ordo armis premere cepisset, neque illi tantum potentiae esset, quo vim eorum ab se se propulsare possent, ut maiori Sacra Regia *M^{ta}* fidei ac protectioni Archiep^{is} Ecclesiaeque Tugen commendaretur. Itaque nunquam illi deinde auxilium aduersus Ordinis vim defuit. Et cum tempore quodam vniuersa Archiepiscopi Ditione ab Ordine possessa prope annis quadraginta teneretur, eorundem maiorum Sacra *M^{ta}* sua auxilio ad us potestatemque Archiepiscopum restituta fuit. Atque etiam recentiore memoria cum Magister priorem sibi locum idcirco vendicaret. Duorum Alexsandi patris et Sigismundi patris nostri auctoritate dignitas Archiepiscopi defensa exstitit.

Qua quidem res magnam Diuis Sacra Regia *M^{ta}* patri offensionis causam apud eos attulerat. Itaque illum apud Status Imperij criminari odiisque ordinum in eum conatari semper conati fuerunt. Quod item nunc quoque aduersus Sacram hanc Regiam *M^{ta}* agere non desinunt, atque in eam *S^{er} et Excellent^{iss} D^{omi}ni Romanorum Regem* et Status Imperij confidis criminatibus conatari student propter susceptam ab ea maiorum suorum exemplis *M^{ta}* D^{omi}ni Archiep^{is} propugnationem.

Cum enim *M^{ta}* D^{omi}ni Archiep^{is} *S^{er} et Excellent^{iss} D^{omi}ni Romanorum Regis* atque Sacra huius Regia *M^{ta}* ac *S^{er} et Excellent^{iss} D^{omi}ni Romanorum Regis* postulatione adductus, institisset sibi Coadiutorem Archiepiscopus sumere *M^{ta}* D^{omi}ni Christophorum Ducem Magapoloniensem, ac eam ad rem assensum Magistri atque Ordinis requireret, delatae illi ab ipsis eius rei fuerunt conditiones et impossibiles et nequaquam ferendae, in quibus primum ut Prouinciam quandam Liouiae Moschorum Duci tribui cuiusdam nomine quod ad ingentem summam creuisse dicitur obdiceretam liberaret. Deinde ut apud nos efficeret, quo illis nostram de finibus controuersiam remitteremus, conditio definitaque illi tempore, quo responsum sibi ab eis dari uellent, atque aduersa armorum comminatione, si de causa cooptandi Coadiutoris eis conditionibus praetermissis quidquam agere conaretur.

Ubi scilicet comminatio ne in armis videretur, confestim Commendatum Duce neburgensem in Germaniam ad cogendas copias atque in Liouiam transmittendas ablegarunt. Quae cum *M^{ta}* D^{omi}ni Archiep^{is} aduersus se parari comperisset, misit ad Sacram Regiam *M^{ta}* qui eam hisce de rebus certiorum facerent, orarentque

ut ne sibi auxilium suum aduersus Magistru atqz Ordinis inuisam vim deesse
pateretur; ab se quidem nullas eius rei causas perfectas esse, ac si ullo nomine
obnoxius illis coadimetur non se recusare legihim iudicij cognitionem.

Itaqz Sacra Regia ^{M^{tas}} etsi et pro ea necessitudine qua sibi cum eo intercedit
et pro fide protectionis, maius suum exemplo illi se deesse non debere intelligeret,
tamen quod in suis controuersiis disceptandis fecerat, ut eas ad amicum arbitrium con-
ferret, idem conandum sibi in eorum dissensionibus componendis statuere, ut illos hor-
taretur, quo de suis causis non armis sed pacatis rationibus decertarent.

Itaqz misit ad utrumqz legatos, ad Magistrum quidem et Ordinem ^{D^{mum} D.} Episco-
pum Samogitiae. Atqz item alterum ad ^{D^{mum} D.} Archiepiscopum, quibus negotium dedit, ut
curarent, de eis ab armis cum contentione reuocandis, atqz de traducendis ad pacatas
iuris sui persequendi vias, monerentqz quantum periculum illis domitico inter sese
bello conflictantibus a communione horum te immineret, qui cum prope uigulis eorum in-
cumbat, maximam ex illorum dissensionibus occasionem ad eos inuadendos regionem
illorum opprimendam habiturus esset.

Ea Legatio aequa, atqz ad
rerum communium statum tuendum accommodata, quomodo a Liouibus accepta sit, ex ijs
qua sunt consecuta, facile iudicare est. Nam ^{D^{mum} D.} quidem ^{D.} Episcopum Samogi-
tae qui ad eos profectus fuerat absqz ullo plane responso dimiserunt. Alter uero
qui ad ^{D^{mum} D.} Archiepiscopum missus erat, aduersus foedera, quibus cum ijs Lega-
tis, subditiqz omnibus liberam comeandi potestatem esse oportuit atqz contra ius geni-
tium in itinere interruptus cum parte comitatus sui nefarie occisus est, idqz si non iuben-
te Magistro, nam id Sacra Regia ^{M^{tas}} non affirmat, certe probante, cum non modo in
eos quos tantum facinus patrasse constabat nullis legihimis supplicijs animaduerte-
retur, sed etiam ijs, qui ex illius comitatu incolumes manserunt in eam usqz diem
cum equis rebusqz suis omnibus illic retineantur, uerbis quoqz torquibus ac coe-
tens ornamentis eius Legati quae eo interrupto in publicum redacta fuerunt, in
conuentibus publicis utuntur, atqz quod maioris indignitatis atqz iniuriae pondus
habet literas Sacra Regia ^{M^{tas}} atqz instructiones penes se detinent.

Quod enim Mag^{ca} Som: Vrae Oratione sua commemorarunt, uelle eos Legati
S^D ^{M^{tas}} eadem ijs a quibus facta sit deditionis vindicare, praeterquam
quod Sacra ^{M^{tas}} sua facile intelligit, cuiusmodi futura illa deditio sit,

etiam

87
etiam nunc primum Mag^{ca} Som: Vrae illius mentionem intulerunt, cum antea
Lioues id suum factum uelut si in eis minimum momenti ad iniuriam atqz offensionem
inisset, leuiter tantummodo per literas atqz per Legatos suos purgare conati fuerint.

Conferunt autem Legato Sacra Regia ^{M^{tas}} violato, ut plane a rupto foedere gen-
tiumqz iure bellum auspicari uoluisse uiderentur, suos homines ad arma excitauerunt,
obsederunt ^{D^{mum} D.} Archiepiscopum mox ad deditionem compulerunt, redactumqz in
suam potestatem diuissima condicione, atqz nedum Principe, sed ne priuato quidem
quoquam digna habuerunt.

Inde uero ^{D^{mum} D.} Archiepiscopo per obsidionem capto, omniqz illius Ditione armis ocu-
pata, ad fines Lithuanicos progressi sunt. Itaqz Sacra Regia ^{M^{tas}} etsi interea tem-
poris maiorum exeratus sui partem in diuersissimam regionem ad ipsum pene Dorsthe-
nis ^{D^{mum} D.} ablegauerat ad excursiones Tartarorum, de quibus crebris Nuncijs ad
Sacra Regiam ^{M^{tas}} adferebatur propulsandas, tamen cum Lioues finibus suis immine-
re uideret, incerta quem modum temerari sua facere essent, reliqua s exeratus
ad fines opposuit. Seueri imperato, ne quidquam hostile in eorum fines facerent, sed
tantummodo, ut si qui ab ipsis impetus fieret, suis praedijs essent, quem admodum id
Praefectus exeratus Sacra Regia ^{M^{tas}} Firdenbergio, qui tum Liouum copijs prae-
erat significauit, cum ex eo quareret, quid esset, cur Sacra Regia ^{M^{tas}} homines
cum armis ad fines adesse iussi essent.

Venerant interim fide publica, eorum ad Sacram ^{D^{mum} D.} Legati, qui ea quae fa-
cta ab illis essent exponendis rationibus excusare conabantur, ita tamen ut quod
constabat omnem eorum motuum culpam, penes eos refovere, nequaquam factum
suum purgando diluere potuerint.

Quoniam cum missa Legatio illa pacis condituenda causa significaretur, per-
multa ab eis hostilia in Sacram Regiam ^{M^{tas}} profecta sunt. Namqz et excur-
sere in fines Sacra Regia ^{M^{tas}}, et cum ijs qui in custodia castrorum collocati erant
confligere non dubitarunt. Tum naues mercatorum Sacra Regia ^{M^{tas}} cum isthic
ex pristino foederum iure, quod nullum esset utriusqz bellum inductum, merca-
turas suas sine ullo metu exerarent, hostiliter diripuerunt.

Et quamuis Sacra ^{M^{tas}} facile id in eos ulisci posuisset, uel exeratus suo
ad peruastandos eorum fines immitendo, uel vicissim eorum Libertatibus, qui
in Ditionibus Sacra ^{M^{tas}} sua versabantur, pignoris, uel legatis eorum retinendis,

quodquidem

quod quidem iure factura fuisse videbatur tot rebus pare ab ipsis hostiliter viola-
ta. Tamen cum fides sua maior ab ea ratio haberetur, quam omnis ad vindicandam in-
iuriam opportunitas, cumque nollet ea exempla sequi quae in ipsis reprehendenda
duceret, non modo Legatos eorum honorifice habuit dimisit, sed etiam nihil quod
hostile videri posset per exercitum suum fieri passa est.

Atque etiam Sacra Regia ^{M^{ta}} in maxima gravissimaque eorum iniurie loco ducit, quod
cum tot armorum non modo iusta, sed etiam plane necessariae causae profectae ab ipsis essent,
tamen criminari eam apud ^{mun}Deum et ^{mun}Excellentes ^{mun}D. Romanorum Regem, atque apud Sta-
tus Imperij non dubitarint, quodque amicitiam quae illi semper cum Ordinibus Imperij
firmissima consistit dissolvere atque bellum illi cum eis efficere conentur.

Itaque tot iniurijs atque offensionibus ab eis in Sacram Regiam ^{M^{ta}} cumulatim,
tamen Sacra haec Regia ^{M^{ta}} in prius suo pacis conservanda instituto haerens
permanet, neque modo nihil ad eas armis vindicandas egit, sed etiam cum superiore tempo-
re ^{mun}Dei ^{mun}D. Danorum Regis Legatos suos pacis conciliandae causa misisset, non mo-
do non alienum se ab eius conditionibus praestitit, sed etiam pollicita est, se de suis
quoque offensionibus et iniurijs satisfactione quae dignitati suae conveniret, suscepta
compositionem recusaturum non fuisse, si antea ^{mun}D. Archiepiscopus in priusnum liberta-
tis dignitatisque ac rerum omnium statum, quem ante acceptam hanc calamitatem, ob-
tinebat, integri repeneretur, nec impediretur se esse recipiens, ut cum restitutus esset,
si quid se ab eo iniuriarum sustinere exstimarunt, de ijs per legitimum iudicij discepta-
tionem, adversus eum experirentur. Porro ipsos iudices illius esse non posse neque debe-
re.

Itaque cum iidem Legati essent in Lusitaniam ea causa profecti, si quod Sacra Re-
gia ^{M^{ta}} iudicium ad restituendam pacem exhibet, in eodem illi quoque se praestitissent
facile res confici potuissent. Porro quae initio eorum remeritas in suscitandis
armis causis fuit, eadem rursus in honestae pacis conditionibus negligendis
exhibet. Quod enim caput ad reconciliandam pacem erat, quodque primum semper
esse Sacra Regia ^{M^{ta}} voluit, scilicet ut ^{mun}D. Archiepiscopus in priusnum rerum
omnium locum restitueretur in eo eiusmodi conditiones delatae per eos fuerunt, quae
in verbis tantummodo posita essent, re quidem plurimum essent a restitutione ali-
sunt. Quae praeterquam enim quod restitutio non praesens neque pura attribatur
sed conferebatur in tempus atque condiciem quandam, etiam illius ratio huiusmodi
di erat, ut speciem eius quandam verbaque ex composito sequuti, in re plane

indignum

indignum esse videantur. Ita enim ad eam assensiebantur, ut cum restitutus ad
priusnam dignitatem esset nullam illius functionem gereret, ac ne subditos quidem
iure iurando ad fidem ab ipsa praestandam obstringeret, quae illo ad deditionem redacto
solui atque in verba eorum iurare coacti ab eis fuerant, sed confestim omnem rursus di-
gnitatem ab sese abdicaret, essetque tantummodo quadam relictum. Ditionisque parte
contentus, in qua eadem subditi eius fidem suam alteri non illi per iusiurandum praes-
tarent.

Jam vero aliae conditiones ab ipsis delatae eam
quandam rationem habebant, ut omnium eorum quae acciderunt, quaque adversus eum
per summam iniuriam acta erant causae in eum conferrentur, confirmarenturque ea,
quae illo apud ^{mun}Deum et ^{mun}Excellentes ^{mun}D. Romanorum Regem ceterosque Reges atque
status Imperij accusando congesta in eum per criminationes fuerant, quae ille ab
se aliena decere velle significat.

Itaque Sacra Regia ^{M^{ta}} cum eas conditiones non modo illi ad recuperandam prius-
num statum non accommodatas, sed etiam vehementer illius exstimationem praegra-
vantes animadverteret, etsi non statuit impedire, ut si eas commodo, dignitateque
sua fore exstimeret, in ijs arbitrari suo permaneret; sed cum illis ita adhuc assen-
sus esset, quatenus a Sacra Regia ^{M^{ta}} probarentur, non Sacra Regia ^{M^{ta}} exi-
smat se integra dignitate sua illis assensum suum adiungere posse.

Et quomam per Magistrum atque Ordinem illius restituendi honestae conditiones
negatae sunt. Nam ea quoque plane nimis extorta ab illis esse Legati ^{mun}Dei
^{mun}D. Danorum Regis non obscure significarunt. Sacra Regia ^{M^{ta}} nullas pa-
chones conditionesque de suis iniurijs fieri voluit, id quod iam antea quoque fa-
ctum se negauerat, nisi ^{mun}D. Archiepiscopo integre restituto.

Ex ijs ^{mun}Mag^{tr} ^{mun}D. vix cognoscunt, quae causa armorum Sacra Regia ^{M^{ta}} per
eos illatae essent, quantaque belli necessitas ab ipsis ei sit imposita, ut et ^{mun}D.
^{mun}D. Archiepiscopi consobrini clientisque sui indignam calamitatem vindicavit, et ius foe-
derum gentiumque Legati sui caede violatum, et multas eorum in se subditosque suos
iniurias, finium quoque vexationes ac depopulationes, ut interim multa quae ab
eis contra dignitatem ^{M^{ta}} eius dici et fieri ad illam perferuntur hoc loco non
commemorantur, belli persequeretur.

Ad quod bellum etsi Regia ^{M^{ta}} quomodo iustis causis adducta est, ita

parata iam sit multosq; ea causa sumptis fecerit. Tamen tanta est SED^m
et Excellent^m DE: Romanorum Regis adiutoris apud Sacram Regiam Alim, pro
eius filiali erga eam observantia auctoritas, ut in illius gratiam atq; ad Statum
Imperij postulacionem, ne nunc quidem asperandas sibi esse pacis condiciones sta-
tuat, libensq; in eo et Sed^{ma} ac Excellent^{ma} Ill^{re} sua adiutorio, et suo pristino pa-
cis in Christianitate conservanda instituto satisfecerit.

Ceterum eam pacem non tam in sua quam in Livonum potestate esse, intelligit, cum
sibi quidem impostam necessitatem esse eademmet, ut postquam nulla illi alia
ratio offensionum suarum persequendarum reliqua esset, quod ab se dignitatem suam
postulare intelligit, eas bello atq; armis vindicaret.

Quid vero a Livonibus si pacem velint fieri oporteat ipsa Mag^{us} D^{no}s v^{ra} facile
serum expendere possunt. Tamen Sacra quoq; Regia Alim id eis ab se signifi-
catum esse voluit. Non se alia ratione cum eis ad tractandas pacis condiciones de-
scensuram esse, quam si D^{mus} D. Archiep^{us} ante omnia in suum et libertatis et dig-
nitatis et rerum omnium pristinum Statum SED^m atq; Excellent^m Domini Romanor-
um Regis et Statum Imperij auctoritate restitueretur.

Id si factum fuerit non recusat Sacra Regia Alim, quominus iusta et dignitati
suae convenienti satisfactio ab illis suscepta, suo nomine cum illis per quietas ra-
tiones transigat.

Interstructis Legationis ad Ill^m D. Joachimum, Ele-
ctorem Brandeburgen^m Generos Alberti Kris^{ti}ei

um venerit legatus noster ad Ill^m Principem D. Joachimum, Electorem Bran-
deburgen^m, principio illi nostro nomine salutum, faustaq; ac felicia cuncta, pre-
cabitur, deferetq; illi honorifice studia ac officia nostra, quae illi pro veteri no-
stra cum clarissima Brandeburgen^m domo coniunctione ac arcta cum Ill^{re}
eius affinitate prompta semper parataq; dicat. Deinde legationem in eam senten-
tiam proponet.

Intelligere nos non ignorari ab Ill^{re} sua, quibus
in iurij Magistri atq; Ordinis Livonici compulsi arma adversus eos susceperimus,
ad utros tamen esse nos officio necessitudinis, quam cum Ill^{re} eius habemus,
ut Ill^{re} eius id nominatum per legatum nostrum exponendum putaverimus,

89
quo scilicet constare illi certius possit, nihil nobis unquam antiquius existisse stu-
dio pacis in Christianitate conservandae, summaq; diligentia a nobis prorsum esse, ut
ab his quae sanguinis Christiani profusum adferrent, quam longissime semper abes-
semus. Itaq; multas saepe iniurias, quae integra nominis nostri dignitate ferri
potuerunt per communitatem a nobis suppressas esse, ne ad eius belli necessitatem sube-
undam redigeremur, ita de nomine Christiano nos recte mereri posse iudicantes
Equam praecipuam Principis Christiani curam ducimus. Si arma a permixta Chri-
stianorum remota, quam integerrima conservavimus, si unquam inadisset, ut his adver-
sus communem nominis Christiani hostem nobis utendum esset.

Itaq; cum iampridem Ordo Livonicus pro laus finibus suis in Magnum Ducem
tum Lithuaniae nostram Ditionem, iustam nobis armorum causam praebisset, pro
nostro perpetuo pacis in Christianitate conservandae in futuro, rem arbitrio SED^m
Principis Rom^{ani} Romanorum Regis disceptandam permiseramus, consultum cupim^{us}.
tes communi Christianitatis tranquillitati, qua armorum contentione excitata
perturbata iri videbamus. Sed nova semper belli semina ab ordine iacta
sunt. Cum enim D^{mus} D. Archiep^{us} Regem Coadiutorem Archiep^{us} cooptare si-
bi in duxisset Ill^m Principem D. Christophorum Meckelburgiae, egisse nos
per literas apud Magistrum atq; Ordinem, ut illi assensum eam ad rem suam
praebuerint, non quo detractum quidquam de iure illorum cuperemus, sed ne
officium nostrum ab Illmo D^{no} Duce Meckelburgiae desiderari pateremur, cum
praesentem non ignoravimus Sed^m quoq; et Excellent^m D. Romanorum Regem, ea
de re scripsisse, simul intelligentes ipsiusmet Ordinis permagni interesse, Princi-
pes Germaniae officij quam maxime deinde eos sibi habere.

Cuius Coadiutoriae causa tractanda, exorta sunt nonnullae inter Magistrum
Ordin^mq; et D^m D. Archiep^{iscopum} controversiae, quibus cum ei processum es-
set, ut res arma spectare inaperet, cum nollemus eo rem deduci, simul intelli-
gentes si id accidisset nobis necessarium fore, ut ipse armis implicaremur
quod D^{mo} D^{no} Archiep^{us} pro ea sanguinis coniunctione, quae nobis cum Pat^{re}
eius intercedit, atq; pro fide protectionis in qua Archiep^{iscopatum} Digen^m habemus
auxilium nostrum deesse non posse intelligeremus. Itaq; agendum nobis
apud utrumq; per Legatos existimavimus, ut deposita armorum contentione,

de controversiis quae illis intercederent, arbitrio eorum quos sibi delegendos putauerint, transigerent, aut ordinario iudicio discreptandas paterentur, existerentque nihil magis exitiosum rebus suis fore, quam illis intestino bello inter se distractis, sempiterno illorum hosti ceruicibusque eorum prope incumbenti occasione ad eos opprimendos praeberi.

Qua legatione cum aqua, tum in utramque partem saluari non modo nihil a nobis profectum esse, sed etiam Ins gentium in legato nostro per Magistrum ordinis esse violatum. Nam is legatum nostrum qui ad D^m D^m Archiepiscopum profectus fuerat ab hominibus Magistri interceptus in itinere cum omni comitatu est occisus, alter qui Magistrum adierat, incerto responso est dimissus, inde confestim bellum ceptum obsessus D^m D^m Archiepiscopus tandem redactus in potestatem mox diuisiones illius omnes per vim occupatas.

Hac dum gererentur intelligentes necessitudinem officij nostri, quod sustinere nos ad ferendum D^m D^m Archiepiscopo auxilium exanimamus, longiorum cunctationem non admittere, nostros quoque homines ad arma excitamus, ne interim quidem reijcentes, si quid ad pacem conciliandam profici posset. Nam legatus eorum de pace agentibus hoc responsum a nobis edidit, ut a D^m D^m Archiepiscopo in prius et dignitatis et libertatis locum rediret, ac tam graues iniurias nobis illatae sarcirentur nos quoque ab armis discussuri essemus.

His agendis haecenus tempus esse ductum, nec quidquam aut studij aut operis quodquidem huc perhauerit a nobis esse praetermissum, sed quae Magistri atque ordinis temeritas in mouendis armis imo exiit, eadem nunc quoque perseverat. Itaque impetramus nobis necessitatem intelligentes, ut et D^m D^m Archiepiscopo iniuria indignamque calamitatem vindicarem, et iniurias quae ab illis profectae cum mulataque in nos essent persequeremur, arma sumenda statuimus, spem in benignitate Dei Opt. Max. collocantes, confidentesque, illum auxiliatorum nobis ac morum officio necessarios suscepturum ad futurum.

Persuadere nos porro sibi de Ill^{re} sua eam nostras in hoc bello suscipiendo causas non modo probaturam, sed etiam eo loco habituram esse, ut illas non minus ad se atque uniuersam domum suam, quam ad nos pertinere exanimatur, et quippe quod non tam nostra quam D^m D^m Archiepiscopi causa suscipitur.

90
At nos quidem et conuentione qua nobis cum uniuersa domo Brandeburgensi intercedit, et fide protectionis in quam nobis antiquitus Archiepiscopus D^m D^m commendatus est adductos, causam D^m D^m Archiepiscopi libenter suscepisse propnamque ducere, neque nobis de ea, nisi re perfecta quiescendum statuere.

Quod autem eam ad rem Ill^{re} eius nobis auxilium suum per legatum denulit, amicum hunc Ill^{re} sua studiumque ad D^m D^m Archiepiscopum uiuandum paratum atque officio pietatque fraternae maxime conuinctum, grauisimo animo nos accipere, tamque id ducere, ut nobis ipsis eam voluntatem, ab Ill^{re} eius imperitam, exanimemus. Vicissimque nos illi, de ferre omnia nostra studia, quae ab animis et beneuolentia et sanguinis necessitudine et vicinitatis officiis conuincto profici possunt.

At quantum rationem subditorum attinet, nos Ill^{re} sua per legatum illius respondisse in qua eadem sententia nunc quoque esse.

In praesentia nos ab Ill^{re} sua postulare, ut graha auctoritateque sua, qua per uniuersam Germaniam ualet plurimum, prouideat admitaturque, ne hoc bello a nobis suscepto aliquid isthinc periculi in nos diuisionesque nostras conatetur, quod nostrum intentos auocare distrahereque possit. Tum si quae consilia aduersus nos per quoscunque iniuri ab Ill^{re} sua cognitum erit, ut de ijs reprimendis operam det atque ut primo quoque tempore nos docere non praetermittat.

Quod si qui hostile quidquam in nos moliantur atque per diuisiones Ill^{re} eius in nostros fines impetum facere conentur, ut Ill^{re} sua eos transire prohiberet, neque cuiquam ad nos oppugnandos per fines suos iter patere sinat.

Non dubitare nos, quoniam opera studiumque Ill^{re} eius sit nobis eam ad vim praestitum futurum. Vicissim uero nos de ferre Ill^{re} suas omnia officia, quibuscunque mutuan beneuolentiam erga Ill^{re} suam amicumque ad pacem graham referendam paratum declarare tandemque posse intelligemus.

Aget uero legatus noster apud Ill^{re} D^m Electorem, quoniam subditos nostros navigationem in flumine Wartha, ab Ill^{re} sua impediri, auertendo eius fluminis cursu intercludendaque usitata et quae sit secundum fluminis naturam navigatione Itaque intermissuros se potius esse navigationem, quam ut aduersus commodum suum atque magno periculo mercium id facerent. De qua tamen re tota legatus noster Posnamiae cum illac iter faceret indagabit, et prout res postulare ipsi uidebitur apud Ill^{re} suam aget, ut ne in subditorum nostrorum

commodum naturali fluminis cursu intercludendo atque in aliam partem itinere
cogendo perturbet. Si enim ita ut cepit Ill^{tas} eius perstiterit, non possent subdi
ti nostri eam navigationem proseguere; quia ex re ad illum quidem commodi nihil, ad
eos vero plurimum detrimenti perueniret. In eam sententiam coetera quae ad presen
tium negotiorum rationem pertinere existimabit pro officio suo agere diligenter.

COMPOSITIO

Facta inter Magistrum Lituaniae et Archiepiscopum Rugen
sem captum. Anno Domini M D L VII.

Nos Venerabilis Wreslauer de Novo Castro Seg^{mi} Domini Ferdinandi
Archiducis Austriae Camerarius, et Valentinus Sauermann de Gelsche SED^{mi}
atque Inuicissim Principis et Domini Dni Ferdinandi diuina fauente clementia Roma
norum Ungariae Boemiae Regis et Laurentius Otto Jun^{us} Vtriusque Doctor ac
Henningus a Walde in lesen Ill^{morum} Principum et Snorum D. Barnim et D. Wil
lippi Ducum Stetinae et Pomeraniae et a Sacri Imperij Romani Statibus ad Sacram
Regiam Ann^{am} Poloniae de moribus hisce Lituaniis componendis Commisariis Ora
tores Notum facimus per presentes literas quorum interea et vniuersis. Cum inter
Ill^{mun} ac R^{um} D. Vilhelmum Archiepiscopum Rugensem Marchionem Brandenburgi
Stetini Pomeraniae Cassuborum ac Sclauorum Ducem Burgrabium Norimbergensem ac
Principem Rugiae et R^{um} ac Mag^{um} Dnum Henricum de Calen. Magistrum
Ordinis Teutonici in Lituania ac Ordines et Status Lituaniis exorta nonnullis de
rebus controuersiis essent, atque Ill^{mus} et R^{mus} D. Archiepiscopus ab eis bello impe
tus redactusque in eorum potestatem esset Sacra Regia Ma^{tas} Poloniae ut pro necessi
tudine sanguinis, quae illi cum Ill^{re} eius intercedit atque pro officio proteccionis ad
quam illi Archiepiscopus Ecclesiaeque Rugen committenda est illum ad prius statum
assereret, et suas offensiones subditorumque suorum Magni Ducatus Lithua
niae iniurias a Lituaniis illatas armis vindicaret bellum aduersus eos in
tuit. Cumque idem Ill^{mus} D. Albertus Marchio Brandenburgi in Prussia Stet
inia Pomeraniae Cassuborum ac Sclauorum Dux Burgrabius Norimbergensis ac
Princeps Rugiae, ut secundae fraternae iniuria causa ageret SED^{mus} et Inuicissim^{us}
Princeps Do. Dni Romanorum REG atque Sacri Romani Imperij Status

intercesserunt

91
intercesserunt per nosque cum Sacra eius Ma^{tas} diligenter egerunt ut sepositis belli
consiliis, rem ad conditiones pacis deduci permitteret. In quo Sacra Ma^{tas} illius fauore
suam ad pacem Christianitatis conservandam propensionem et studium declarauit si
mulque testata est, quantum apud se SED^{mi} et Inuicissim Principis Domini Romanorum
Regis atque Sacri Romani Imperij Statuum postulatio valuerit. Assensa quippe
est ut negotium compositionis susceperemus. Promittens cum de restitutione R^{mi}
et Ill^{mi} Domini Archiepi integre constitutum per nos esset passuram sese, ut legatos
status Lituaniis mitterent, qui de suis offensionibus subditorumque suorum, inuicis Sax
cundis apud se agerent. Itaque cum eos Lituania redisset vnaque uenissent Legati
Lituani, atque id quod confectum per nos de Ill^{mi} ac R^{mi} D. Archiepiscopi restitutione es
set apud Sacram Regiam Ma^{tas} illius exposuissimus, tamen quidem nihil studij aut
operae, quodquidem a nobis conferri eam ad rem potuit, praetermissimus, tamen cum non
in omnibus ad eam formulam quae tradita nobis a Sacra Ma^{tas} illius fuerat conditio
nes restitutionis redigi a nobis potuissent, Sacra illius Ma^{tas} id quod constitutum erat
habere ratum recusant. Itaque pro iniuncto nobis a SED^{re} ac Inuicissim Principis
Domini Romanorum Rege et Sacri Romani Imperij Statibus munere, egimus rursum,
cum Legatis Lituaniis, ut in eo in quo discussum a formula Ma^{tas} illius esset pacis
constituenda causa, noua pacta ferant. Quamobrem cum Deputatis a Sacra Ma^{tas}
illius eam ad rem Conflictiis atque cum supra dictis Lituaniis Legatis plena manda
ta ad id habentibus, quae hic pro insertis haberi volumus de R^{mi} et Ill^{mi} Dni
Archiepi Rugen restitutione ad eum modum conuentum constitutumque est.

Principio ita in prius rerum omnium statum restituerunt ut integra illi
constet et dignitas et in Ditione Diocesisque sua iurisdictio sit, prioritas praeminen
tiae, Dominium, possessio, Regalia, reddentibusque illi urbes oppida, arces pagi pra
dia omnesque redditus qui eorum fructibus atque emolumentis continentur, ut census et
praestationes annuae, decimae portoria, tributa quibuscunque nominibus pendi solita
ad quaequidem ita redditui debebit, ut illi integra sint omnia iura quae uel personam
dignitatemque, uel ditionem ac res illius attingunt, ita ut ab eo antequam in pos
tatem R^{mi} et Mag^{mi} Domini Magistrum et Statuum Lituaniae redigeretur obtenta sunt.

Minatim autem cautum est, ut illi reddatur dimidia Jurisdictio Cuius

Rogentibus, quatenus in eius possessione antequam in potestatem illorum redigeretur fuerat, neque in eius possessione per R^{mdum} et Mag^{um} Do Magistram atque Ordinem impediri debebit. Quod si unquam acciderit, ut quidquam controversia de ea ipsa in iudicio R^{mo} et Illmo D^{no} Archiepiscopo in possessione eius existente exortiretur, iure ac iudicio legitime exequiri debebunt, neque unquam alter ad alteram armis oppugnandum utetur.

Item Reddunt illi ea quae ad res mobiles illius pertinent. In quo genere primi sunt, quae in ipsiusmet Archiepiscopi atque Ecclesiae Regis iure fuerunt, ut omnis Ecclesiarum Episcoporumque ornamentorum apparatus, ad quoscunque usus et quibuscunque rebus inditus, Nominum uero mitra et Baculus Archiepiscopi Privilegia, diplomata, libri rationum, priuatarum, et Actorum publicorum, et si quidquam eorum, interierit, cautum est, ut restauretur ac reficiatur.

Reddi quoque ei debent, quae ad munitiones artium pertinentia ablata sunt, ut omne armamentorum armaturaque genus, bombarda maiores et minores, globi, pulueres, haedilia, ferramenta, loricae et omnes bellicae apparatus. Commeatumum autem nomine, centum lastae siliginis Denique et omnes res, quae propriae R^{mo} et Illmo D^{no} Archiepiscopi fuerint, quaeque ablatae sunt, omnia ex Inventariis ita uti inter partes conuenit, redduntur.

Si quid item rerum immobilium Praelatis subditis eius ablatum sit, cum omnibus earum redditibus et commodis redduntur. Quia autem deposita apud R^{mdum} et Ill^{mdum} D^{num} Archiepiscopum fuerant a quoquam atque ab illis intercepta sunt, ea si conperiantur, integre redduntur.

De fructibus quos post captum R^{mdum} et Ill^{mdum} D^{num} Archiepiscopum, antequam bona Archiepiscopatus in sequestrum traderentur perceperunt, ita conuenit. Cum enim ex ipso Illmo D^{no} Christophoro Duci Megapolitani magna pars ad se familiamque sustentandam attributa fuisse diceretur, magna etiam pars R^{mo} et Illmo D^{no} Archiepiscopo atque in arces ipsas familiamque impensa, ita ut si quid reliquum eo illis esset, propter incertitudinem difficilis eorum ratio ad redemptionem esset futura, eorum nomine quinquaginta lastae siliginis dari debebunt.

De reliqui autem temporis fructibus inde scilicet, cum prima sequestratio bonorum Archiepiscopi facta esset, cautum est, ut omnes reddantur, exceptis quibus quae R^{mo} et Illmo D^{no} Archiepiscopo et Illmo D^{no} Christophoro Duci Megapolitani

polenfi

92
eorumque familiae ad se sustentandum concessi sunt. Cum autem sacra Regia Illma Polonia et Ill^{ris} D^{no} Albertus Marchio Brandeburgensi et in Prussia Dux, non R^{mo} et Illmo D^{no} Archiepiscopi tantummodo, sed suis etiam iussis bellum ab se susceptum praeserrent, existeretque R^{mdus} et Mag^{us} D^o Magister et Praelati ac Ordines Liuonici nequaquam a bi integrum esse, ut R^{mdum} et Ill^{mdum} D^{num} Archiepiscopum redimerent, nisi ante omnes eas causas conscriptae essent atque sibi de pace cautum fieret, ut tum domum R^{mo} et Illmo D^{no} Archiepiscopi sua omnia redderent.

Itaque conditum est, ut sequentes ex communi utriusque partis consensu eligerentur, quibus Archiepiscopatus traderetur, ab illisque retineretur, quoad de his causis ac moribus inter sacram Regiam Illma Polonia et R^{mdum} ac Mag^{um} Do Magistram Praelatos et Ordines Liuoniae comparatum erit, quidemque traderentur, omnes redditus commoda et quicquid in restitutionem ueniret, ut ab illis integre omnia conseruentur.

Eos autem sequentes utriusque et R^{mdum} ac Ill^{mdum} D^{no} Archiepiscopos et R^{mdum} ac Mag^{um} Do Magistram sibi elegerunt R^{mdus} D^{no} Curlandiae et Tarbatensis Episcopos R^{mdus} et Ill^{mdus} quidem D^{no} Archiepiscopo Curlandiae Episcopum R^{mdus} et Mag^{us} autem D^o Magister Tarbatensis, cum ipse ab initio statim tractationis pacis possessionem Archiepiscopatus obtinuerint, illisque iam essent omnes eius redditus cogniti, itaque nunc quoque eosdem elegerunt et confirmauerunt. Quicquidem tenebunt arces ullas, curias Archiepiscopatus, praeter eas arces, quae Illmo D^{no} Christophoro Duci Megapolitani et Illmo ac R^{mo} D^{no} Archiepiscopo datae sunt, ut se eos earum redditibus sustentent, quasquidem illi, usque dum condituta pax erit libere possidebunt. Idem quoque D^{no} D^{no} Sequestres tenebunt omnes alias res, quae ad restitutionem pertinent et quae nominatim specificatae sunt.

Eisdem itaque Sequestribus nos tanquam Compositores de R^{mdo} et Ill^{mdo} D^{no} Principis D^{no} Domandram Dugis nomine, ad utriusque Principis potestatem inuocamus, hortamurque eos sumus, ut pro obedientia, qua sacrae et Inuicissimae Romanorum Regiae Ill^{mae} tenentur, atque pro conseruanda pace et tranquillitate communi ad muneri suscipiunt praesentque fideliter, neque bona Archiepiscopatus non necessariam familiam praeuararent.

Praefecti quoque Arcium ad Archiepiscopatum pertinentium, neque Magistro neque Praelatis aut Stanibus Liuoniae sed solum Sequestribus parere debebunt.

Cum autem de his discordiarum causis

qua inter Sacram Regiam Altim Polonia et D^m ac Mag^{um} D. Magistrum Prae-
tor et Status Luonia intercesserunt transactum erit, atqz cum Sacra Regia Alti Pol-
onia et Illmo Dⁿⁱ Albertus Marchio Brandeburgensi in Prussia Dux firmam indubi-
pacum cum illis fecerint, habuerintqz ratum hunc contractum, confestim D^m et Illmo
Dⁿⁱ Archiepiscopus in primum statum reddunt. Castra, scilicet, villas, Curias atqz oia
qua Contractu hoc comprehensa sunt.

Quicquid autem nominat D. Sequestres ad usus Archiepatus e suo ultra redditus ip-
sius in necessarios usus impenderint, id cum legitime docuerint atqz intulerint ratio-
nes in ipsa retributione ex redditibus eiusdem consequuntur.

Subditos quoqz D^m et Illmo D. Archiepi quos per horum motuum tempus Dⁿⁱ et
Mag^{us} D. Magister atqz Status Luonia communi consensu et Decreto ad fidem suam ad-
gerunt, liberos saluosqz faciunt, atqz literis clatis testantur, eos coactos in suam po-
testatem venisse, tum etiam renuntiatos fore, quam D^m et Illmo D. Archiepiscopo sub-
diti eius verbis aut scriptis fecerint, irrita erit, atqz ei primum iurandi sacra-
mento obstricti erunt, ad novum tamen onagium faciendum cogendi non erunt, cum
non sponte sed iurati a D^m et Illmo Dⁿⁱ Archiepi deservierint, atqz in Dⁿⁱ et
Regi Domini Magistri reliquorumqz Luonia statum potestatem reddere essent.

Tamen si autem in iis sint nonnulli, qui cum adhuc D^m et Illmo D. Archiepiscopus
dignitatem statumqz suum obtineret, ultro ad Dⁿⁱ et Mag^{um} D. Magistrum et Ordines
transierint in quos gravius D^m et Illmo D. Archiepi vindicandum esse putabat, ta-
men in gratiam D^m et Illmo Dⁿⁱ Archiepi D. D. Romanorum Regis atqz Sacrae
Regiae Alti Polonia, et quo firmior pax induatur, iis quoqz una cum coeteris
subditis suis capitulo Nobilitate Civibus, qui compulsi id fecerint ignoscit, pro-
mittitqz pro se et successoribus suis nullam deinceps mentionem eius rei se successi-
resue suos facturos esse.

Vicissim autem Dⁿⁱ et Mag^{us} Dⁿⁱ
Magister et Ordines Luonia iis qui D^m et Illmo D. Archiepi sese adiunxerunt
aut ullo modo adfuerunt omnem offensionem eos animo remittere debent. Et si qui
ex Civibus Regensibus subditis, servitoribusqz D^m et Illmo Domini Archiepiscopi
iis motibus exules facti sint, et omnes ad bona immobilia redire debeant. Mo-
bilia vero, si qua exstabunt illis redduntur. Reliqua vero a raptoribus vel de-
tentoribus repetere legitima iuris via poterunt. Quod si etiam in vincula coniec-
ti

aut

aut pignoribus fideiussoribusqz ac alijs cautionibus obstricti sunt, eos securos
liberos immunesqz praestabunt, atqz eis primum honoribus et dignitatibus redditibus
liberam faciunt potestatem suae in Luonia manendi, suae isthinc si putaverint emi-
grandi, neqz aliam de non nocendo cautionem si ab eis postuletur, quam iuratoriam
praestare tenebuntur.

Debeant item Illmo Dⁿⁱ Christophorus Ducem Megapolensem ad commendationem
D^m atqz Inuicissimae Principis Domini Romanorum Regis ac Sacrae Regiae Alti
Polonia, Electorumqz Principum et Statuum Imperii, atqz eorundem honoris causa
Coadiutorem Archiepiscopus ac deinde D^m et Illmo Domini Archiepiscopi cessione
vel morte consequuta illum legitimum Archiepiscopum agnoscere, neqz ullis excogita-
tis rationibus ea in re impedire.

Ubi autem D^m et Illmo Dⁿⁱ Archiepiscopus prout iam sit aetatis, liberum
illi si volet erit Illmo Dⁿⁱ Christophoro Duci Megapolensi dignitatem atqz administra-
tionem Archiepatus tradere, cum quo tandem de redditibus et commodis eius ad arbitrium transigat
Quod si ea consuetudo est, ut subditi Archiepatus Regens, simul atqz quis in Coa-
diutorem cooptatur ad eius fidem per iurandum adigi solvant, id quoqz Illmo Dⁿⁱ
Christophoro Duci Megapolensi, quandoquidem D^m Dⁿⁱ Archiepiscopo videbitur praesta-
turi sunt, id vero ea consuetudo non sit, sed tum demum id usitatum sit, posteaquam
is qui cooptatus in Coadiutorem est plenam Archiepi dignitatem consequatur, ne ei qui-
dem id facere tenebuntur, antequam vel per Cessionem D^m et Illmo D. Archiepiscopi
vel ipsius morte integram dignitatem Archiepiscopi adeptus erit.

Debeant item Illmo D. Christophorus Dux Megapolensis sufficienter Ordinibus Luo-
nia cauere, ut integra conservet iura statuta ac Privilegia illis a Catholica Car-
sarea et Sacra atqz Inuicissimae Regiae Domini Illmo confirmata, exceptis De-
cretis Accessus Wolmanum, ad quae ea parte, qua ius Archiepiscopi atqz Ecclesia
Regem conuallunt rescindenda ubi illi videbitur agere expeririqz legitimo iudicio po-
terit. Cauere item illis debet ne Archiepiscopatum in secularem atqz heredi-
tarium statum redigat, ne ullum inde detrimentum Sacrum Romanum Imperium su-
scipiat. Ad eundemqz modum, ut bene sese erga Dⁿⁱ et Mag^{um} D. Magi-
strum Praetor, ac Ordines Luonicos gerat, vicissimqz illi erga eum, ut mutua
pax et concordia perpetuo conservari possit.

um autem Ill^{us} D^{ominus} Othostrophon Dux Bulgapoli nondum aetatis maturi-
tatem consequutus sit, ne quidquam morae iuribus ac Privilegijs subditorum adfera-
tur, si ei D^{ominus} D. Archiepiscopus dignitatem Archiepi concedendam putaverit, debe-
bit ipsemet D^{ominus} D. Archiepiscopus eligere duos ex ordine spiritualium, et duos ex
equestri eiusdem Archiepiscopatus, qui Archiepiscopatum administrabunt, quoad legi-
timam aetatem attigerint, non diutius, quemadmodum id et Ill^{us} D^{ominus} Othostrophon
Dux et nomine illius etiam D^{ominus} et Ill^{us} D. Archiepiscopus pollicatus fuerat, atque ut
id praesenti Necesse infereretur assensus est.

Quicquid autem Civitas Digenfis Capitulo Ecclesiaeque Digeni ademerit, id restitu-
i illi debet, et si quid controversiarum eis intercedat, de eis ordinario iudicio ex-
perientur.

Debebunt autem et D^{ominus} ac Ill^{us} D^{ominus} Magister et
D^{ominus} ac Ill^{us} D. Archiepiscopus et Pralati Ordinis Nobilitas Civitates Suoniae
quacunque odia aut inimiziae hoc bello inter eos interfecerunt sibi mutuo condona-
re, atque oblivisci in posterum, ut certa firmaque illis perpetua pax constare possit.

Quamquidem restitutionis D^{ominus} Domini Archiepi transactionem Regia Ill^{us}
Poloniae atque item Ill^{us} D. Albertus Marchio Brandeburgensis in Prussia Dux
litenis suis patenibus comprobare ratificareque debebunt. Quod ipsum D^{ominus} et Ill^{us}
D^{ominus} Archiepiscopus quoque facere debent. In quorum fidem et testimonium manus
nostras praesentes literas subscripsimus et sigilla nostra apposimus. Datum Posse-
li ex Castris Regijs quinta die Mensis Septembris. Anno D^{ominici} M D L VII.
Vencslaus Wriszowicz, Valentinus Sauermann, Laurentius Otto. D. Hen-
ningus a Walde manu pp^a ss^a.

INstructio ad Ill^{um} D^{ominum} Henricum Junio- rem DVCem Brunsvicensem.

Principis legatus noster Ill^{us} D^{ominus} Henrico Juniori Duci Brunsvicensi affini nro
salutem nostro nomine faveatque ac foelicia cuncta precabitur deferetque illi studio
ac officia nostra, quibuscunque nostram erga Ill^{um} eius benevolentiam pro ea
necessitudinis coniunctione, qua nobis cum Ill^o eius intercedit, debitam testari
ac declarare poterimus. Deinde dicit.

Mittere nos Ill^{us} eius decem Millia aureorum, quos ei Ill^{us} D^{ominus} Sophia Coniugis
illius, Sororis nostrae charissimae dotis nomine pro altera rathia nos soluturos

constitueramus

constitueramus, quicquid tamque eo exemplo quod in pactis matrimonij convenit, et quod 94
habitu secum est scriptam ab Ill^o eius accipiet.

Quod autem Ill^{us} illius eam dotis partem non ad id tempus quod constitueramus misimus
dicit in causa fuisse. Cum enim ab Ill^o eius de prorogando solutionis tempore per lite-
ras postularemus, essemusque in spe Ill^{us} eius id fuisse facturum, gratulaturque
nobis magnis hoc tempore sumptibus praepeditis. Serius ad nos perlatum esse quod Ill^{us}
eius recusaverit. Itaque ad illud quidem tempus, quod convenerat, non potuisse nos Ill^o
eius mittere. Coeterum ut primum de voluntate Ill^{is} eius cognovimus, nullum nos dem-
pus praetermittere voluisse, quin illi quamprimum satisfacere mus.

Exponet item Orator noster. Perferri ad nos Ill^{um} eius filium suum, ex priore ma-
trimonio Ill^{um} D^{ominum} Julium, in vincula coniecisse, id quod pro ea affinitatis necessitu-
dinis coniunctione qua nobis cum Ill^o eius est nos permolesti accepisse. Et si
enim existimemus non ante gravibus causis id ab Ill^o illius factum esse, tamen
id ipsum quoque acerbe nos ferre, quod Ill^{us} illius ea causa allata sint, ut illi
tanta animadversionis severitate in filium uti necesse fuerit.

Atque id eo quoque gravius nobis accidisse, quod multis locus vi-
debitur, Ill^{um} eius durius in filium statuisse adductam Ill^{is} D^{ominus} coniugis suae
Sororis nostrae charissimae accusationibus. Quamquidem et si aliam ab eius modo i-
rahone nullamque in eo culpam sustinere existimamus, tamen veremur fore
ne homines ex communi novitatum consuetudine eiusmodi de illa iudicium facere
velint, ut quod alia facere plerumque solent, ut iniquiores in viticos sint, idem
de illa quoque homines suspicentur.

Negz vero minus illam, ab opinione culpa quam ab ipsa culpa, abesse opta-
verimus, cum et si id quidem ad veritatem gravius est, tamen ad hominum exi-
stimationem et famam utrumque per aequale valet, cuiquidem non minus pene Con-
sili oportet. Itaque postulare nos ab Ill^o eius, atque eam pro officio
necessitudinis et coniunctionis hortari, monereque dicit, ut plura apud Ill^{um} eius sit et
hominum fama et paternae in filium pietas, quam vel ulla causa, quae profecto
ab eo sunt, vel in da adversus eundem ira. Nihil durius Ill^{um} eius statueret
in illum posse, quod non ipsiusmet Ill^{is} eius nomine in multas offensiones vel
pretatis officique paterni, vel hominum iudicij incurreret. Itaque et ipsam Ill^{um}
eius moveri hisce rebus oportere, et nos ab ea pro nostra coniunctione postulare
ut tam acerbam animadversionem filio remittere, atque in eum benignitate

clementiaque paterna uhi uelit. Faciendam Illmo eius esse rem et officio suo coniunctam, et nobis cum primis gratam et pro qua permultum nos illi debere existimaturi sumus.

Quod si legatus noster iam tum uenerit cum Illmo D^{no} Julio carere libera-
tus esset, daret. Perlatum id ad nos fuisse, plurimumque doloris ac molestiae ea
re nos cepisse. Itaque data sibi fuisse a nobis ad Illmo eius nonnulla eius rei
mandata. Porro cum Illmo eius eam sibi iam filij rationem in animum induxisset
quae clementiae pietatisque eius coniuncta esset, sure se quam gratum nuncum ad nos
sit perlaturus, quaeque sit nobis ea res incerta futura.

Responsum Legatis Illmo D^{no}rum Ducum Pomeraniae

Intellexit Sacra Regia Illmo quo studio Illmo D^{no}mi Duces egerint de diuer-
sis componendisque hisce controuersiis, qua inter Illmo et Illmo D^{no} Archiepiscopum Rugen-
sem atque Magistrum Ordinis Lituani exortae rem ad arma deduxerunt. Per quo
Sacra Regia Illmo Illmo D^{no}rum Ducum officium, tum necessitudinem quae illis cum
Illmo D^{no} Prussiae ac Mechelburgiae Ducibus intercedit, coniunctum, tum Principum
Christianorum studio consentaneum et agnoscat et probat.

Atque ne Sacra Illmo eius quidem Regiae studium alienum unquam exeat ab iisdem
conatibus pacis, cui Sacra Illmo sua maxime consulendum semper putauit, multaque
quae integra sua dignitate ferri potuerunt dissimulatione quadam saepe obliuiscit
ne ullam occasionem ad perturbandum communium rerum statum, atque ad labefecian-
dam concordiam mutuam praebuisse cuiquam uideretur. Quia in primis semper ha-
buit, ut ab armis quibus Christianorum sanguinis profusio inshueretur quam longi-
simè abesset, seque ad id Christianorum tempus referret, si unquam uideretur
ut aduersus communem nominis Christiani hostem arma sumi oporteret.

In ea sententia cum semper Sacra Illmo Regia fuit, tum ne nunc quidem per
eam stetit, quominus integra perpetrataque illi cum Christianis pax constaret, sed
multis grauiusque inimicorum iniurijs compulsa earum uindictarum causa, arma
sibi suscipienda statuit.

Ubi enim Sacra Illmo Regia initio controuersiis inter Illmo D^{no} Archiepiscopum Rugen-
sem et Magistrum Ordinemque Teutonicum in Lituania ex causa Coadiutoria natus ac-
cepisset, agendum sibi per legatos apud utrumque putauit, ut de ijs Sacra Catholi-
ca Caesarea Illmo iudicio, aut arbitrio eorum quos diligendos sibi putarunt.

disceptari paterentur neque committerent dissensionem eo progredi, ut res ad arma ueniret
Qua in legatione obsecunda Legati Sacra Regia Illmo alter qui Magistrum adierat
sine ullo certo responso est dimissus, Alter qui ad Illmo D^{no} Archiepiscopum fuerat profe-
ctus in itinere dum rediret aduersus uita gentium opera Magistri nefarie interceptus
atque cum omni comitatu est occisus, bellumque confestim ab oppugnatione Illmo D^{no}mi
Archiepiscopi est ceptum.

Itaque Sacra Regia Illmo incumbere sibi officium existimauit ut et Legati sui eadem
gentiumque ius in eo uolatum armis persequeretur, et Illmo D^{no} Archiepiscopo multis
nomimbus necessitudinis sibi coniuncto aduersus inuidiam uini auxilio iret.

Ad quam armorum contentionem pacandam, quod Illmo D^{no}mi Duces, operam suam
per legatos apud Magistrum interposuerunt, non indicato antea Sacra Regia Illmo
eius rei consilio, Sacra Regia Illmo id in eam partem accipit, ut existimet opinio
ab illis animo esse factum, fauleque agnoscat eam operam suscipiam, ab ijs esse stu-
dio liberandi Illmo D^{no}mi Archiepiscopi atque eius belli resurgendi causa, quod pro
animo in rem Christianam propenso in Citra Raimate geri uoluit.

Neque sane ignorat Sacra Regia Illmo quanti conatus Magistri atque Ordinis Litu-
nici sint in hoc bello insituendo, sicut undique ab illis copias contrahi multosque Prin-
ceps atque urbes Germania sollicitari, ut in societatem belli ipsi se adiungant. Sa-
cra Regia Illmo tamen, non eo minus in proposito contendendum abi statuit, ut illo-
rum et in se, et in Illmo D^{no} Archiepiscopum graues iniurias bello persequatur, praefer-
tim cum ab illis quoque arma parari intelligat. Spem in Dei Opt. Max. benignita-
te collocans, confidensque illius opem atque auxilium armis uictis officioque necessa-
rio susceptis adfuturum.

Illmo porro D^{no} D^{no} Duces Sacra Regia Illmo et hortatur et requirit, ut quod ab illis
postulat sanguinis necessitudo, quae illis cum Sacra Regia Illmo atque Illmo D^{no} Ar-
chiepiscopo est rationesque et conuenta pactorum, quae Sacra Regia Illmo conseruata
cum ipsis habet, auxilio illi aduersus ipsos hostem esse uelint, inprimis ut per-
ditiones suas transire prohibeant, si qui forte ab ea parte hostili aduersus Regia
Alien animo in diuones illius irumpere conentur, id quod faciuros Illmo D^{no} Duces
Sacra Regia Illmo sibi pollicetur, uicissimque Illmo D^{no}mi Duces, a Sacra Regia
Illmo expectare debebunt omnia officia atque studia, quae a beneuolentis amicoque animo
profici possunt, uel ad pacem gratiam referendam, uel ad tuenda augendaque uicinitatis

commoda.

Quod Ill^m Domⁱ Duce^s postularunt de navigatione in flumine Warssa
nuper instituta. Sacra Regia Ill^{ta} libenter studium operamq^{ue} suam, defert ad
ea quae tum utilitati publicae conducunt, tum vicinitatis amicos benevolentia ad sin-
gere posse videntur. Itaq^{ue} eget apud Ill^m d. Marchionem Electorem Bran-
deburgen^{sem}, ut ne fluminis cursum quertat, neue impediat quominus libera cuiq^{ue}
commerciorum atq^{ue} nauigandi facultas sit.

Unum attinet causam finium condituendorum inter Dithon^{em} Ill^m d. Du-
cum atq^{ue} Sacra Regia Ill^{ta} Dithonem, maxima semper cura Sacra Regia Ill^{ta}
sunt ea quae pertinent ad vicinitatis rationem, sine illius querela conservanda.
Itaq^{ue} Sacra Regia Ill^{ta} alios Commissarios designauit quibus negotium dedit, ut
quae ad eam rem spectent cognoscant et induant. Interea uero dedit mandata
ad Capitaneos locorum finitimos, ut suos in officio reuerant provideantq^{ue} ut oia
quam integerrima in aduentum Commissariorum conseruentur.

Cum uero Orator ad Ill^m Duce^s rediit salutem illis nostris nomine dicit
efficuaq^{ue} ac studia nostra illis deferet et fausta ac felicia cuncta precabitur.

Instructio Legationis ad Ill^m Dominum Joachi-
mum Electorem Marchionem Brandenburgensem et Ill^m
D. Henricum Ducem Brunsvic^{ensem} data Mag^o Dⁿⁱ Acha-
cio Czema Palatino Mariburgensi Stumen^{ensi} Muenig^{ensi}
Capitaneis Varschovia die ultima, Septemb^{ris} M D L VII°.

Adiit primum Orator noster Ill^m Principem Dⁿⁱ Joachimum Electorem
Brandeburgen^{sem} atq^{ue} Ill^m eius no^{stro} nomine salutabit, fausta q^{ue} ac felicia cun-
cta illi precabitur, deferretq^{ue} ei studium nostrum ad omnia officia eius amicitia^e
ac necesse finitimi^{um} quae nobis cum Ill^{te} eius uersa q^{ue} illius domo intercedit.

Deinde exponet Ill^{te} eius, secundum quod cognitum illi est, quo in statu Pro-
uincia liuo^{ensis} mens res versentur, quamq^{ue} et afflicta iam graui calamitate a
Moschi sit, et maximis periculis nisi mature auxilio ei subueniatur sit proposita.
Etenim hostem compluribus istis arcibus et oppidis hactenus in potestatem sua^m
redactis, magna q^{ue} regionis parte ferro atq^{ue} igni deuastata, maiore cuncta
bellum apparere. Luones porro cum nunquam ei hosti copijs atq^{ue} uinibus pa-
res, tum praesenti clade labefactatos, nequaquam bello resistere illi, atq^{ue}

se Dithonemq^{ue} suam armis tueri posse. Itaq^{ue} metuendum esse, ne quod Deus
prohibeat, eodem fortuna^e euentu, quo pleraq^{ue} illorum loca in potestatem suam re-
degit, reliquam quoq^{ue} Prouinciam Dithonis sua faciat.

Quod quanto cum multarum Christianarum Regionum tum imprimis Imperij periculo acci-
derit facile ipsammet Ill^m eius intelligere. Etenim si contingat, ut uersa eoru^m
regione omniq^{ue} illius ora^e mari potatur, praeterquam quod Prouinciam in fide et
clientella Imperij antiquitus positam atq^{ue} ad ipsius uis pertinentem occuparit, etiam
non longinquum se Imperij vicinum reddiderit, patefeceritq^{ue} sibi man^{us} ad multas eius
Ciuitates inuadendas aditum.

Quamobrem uoluisse nos monere Ill^m eius et hortari, ut apud Germania^m Status autho-
ritatem suam interponat, atq^{ue} illos excitet ad inuensas rationes, quibus Prouinciam
illam a Moschijs armis tuerantur atq^{ue} seruent. Neq^{ue} sinant illam graui suo in-
commodo in eius hostis potestatem venire. Quod quidem omnino si non tempore illis sub-
ueniatur futurum est. Illos enim et integros, et multo magis praesenti calamitate
accepta nequaquam satis uinum ad eius hostis uim sustinendam propulsandamq^{ue} obtinere.

Quod si accidat ut auxilijs Imperij dehiuantur, cum quidem ea Prouincia a Mo-
scho occupata, tanto plura ac grauiora nostris quam coeterorum Dithonibus incommoda
imminerent, quanto eis is ipse hostis uicini^{or} quam alijs existeret, et quanto nobis ma-
iores magisq^{ue} ueteres inimici a^u cum eo intercedunt, tum quanto ea Imperij ampli-
ficatione facta firmior omnib^{us} belli opportunitatibus instructior futurus fuerit. Itaq^{ue}
ea Dithonum nostrarum pericula prospicientes, si Luones ab eorum subadio deseri con-
tingat, quorum Imperium agnoscunt, nos persecuturos esse rationes, quibus ipsi po-
tius uires nostras ex illorum accessione augeamus, quam hostiles augeri patiamur.
Dicit praeterea habere se nonnulla alia, de quibus acturum se cum Ill^{te} eius

96
alio tempore.
Iam deinde Orator noster conueniet Ill^m Principem Dⁿⁱ Helugum Marchionem
Brandeburgen^{sem} sororem no^{stram} charissimam, atq^{ue} illi lata cuncta, imprimis sa-
lutem eam nobis precabitur. Dicitq^{ue} de prompto nostro erga Ill^m eius animo atq^{ue}
studio in omnia fraterni amoris et benevolentiae officia. Deinde exponet, quemadmodum
cum intellexissemus e filio suo, cui proxime eum eum Legatum ad Ill^m Dⁿⁱ Dⁿⁱ
cum Dⁿⁱ Brunsvic^{ensem} mitteremus inuenissemus, ut ex itinere ad Ill^m Dⁿⁱ Electorem
atq^{ue} ad Ill^m eius adiret, postulare Ill^{te} eius rationes, ut se earum condituendarum
causa ad Ill^m Dominum Electorem allegarem^{us}, fereamus libenter, atq^{ue} sibi

ea de re commiserimus. Itaque cognoscat ex Illis eius de omnibus ipsius rebus, atque secundum quod earum usus postulare illi videbitur, de omnibus pro dignitate nostra ratione agendum statuendumque curabit.

Confectis autem conditiisque istis rebus omnibus proficietur ad Ill^m Principem Henricum Ducem Brunsvicensem, quem principis nostri nomine salutat. Offeretque ei Indicia et officia nostra, atque ea illi pro nostra necessitudine coniunctione prompta parataque a nobis semper esse dicat, tum exponet.

Renunciari ad nos iurare Ill^m eius apud Ser^{mum} Philippum Regem Hispaniarum, ut sibi e quodam nuncupato Ser^{ma} olim Domina Parentis nostri testamento. Quinquaginta millia Ducatorum Illma D^{na} coniugi sua legata praeferantur. In quo existimare nos Ill^m eius ad id legatum petendum descendisse, ignaram, cuiusmodi testamentum illud et quanta fraude nonnullorum confectum sit, tum quanta indignitas allata nobis domuique nostrae fuerit, si illud ratum permaneat, ac non primo quoque tempore rescindatur. Quod si ea cognita Ill^m eius essent, nequaquam eam spem de Ill^m eius nos habere, ut nobis persuadere possumus, illam eiusmodi legato petendo tam turpe, tamque universae domui nostrae indecorum Testamentum probare velle. Quin confidere nos Ill^m eius re cognita non modo id probaturam non esse, sed etiam pro communi officio, proque communis dignitatis et honoris ratione, tutam una nobiscum apud Ser^{mum} Philippum Regem operam de eo expugnando atque rescindendo esse. Itaque explere nos Ill^m eius omnem eam rem voluisse.

Posteaquam Ser^{ma} olim D^{na} Parentis nostra in Italiam sese e Regno nostro contulerat. Eorum ut eventus declaravit consiliis adducta, qui se ita libenter bona Ser^{ma} eius diripere posse cogitarunt si illam hinc evocassent. Nunquam quemadmodum compertum habemus agere nonnulli desisterunt, ut universa Ser^{ma} eius bona auferre ad sese a nobis potuissent. Ad quod cum illa nunquam adduci se passa esset, atque etiam et continuo angore, et multis rebus induis significaret, quanto per se sibi doleret, quod eorum consilia sequuta e Regno nostro exisset, cumque illi intelligerent obtinere sese ex ea id quod animo intenderant non posse simulque vererentur, ne si redeundi in Regnum nostrum propositum cupisset, quod illam in animo agitare facile ipsius et perpetuo merore et multis factis suspicabantur, sua illarum cogitationes atque spes omnino fallerentur, renunciam ad nos esse, eos demum consilia ad fraudem et scelus verhasse, praevisseque Ser^{ma} eius venenum. Et quod cum morbo atque dolore ita confecta decumbere et

94
ut sermonis atque adeo sui ipsius potestate excedisset, interim Testamentum uno qui omnium earum fraudum artifex exhibet, et ad quem maxima bonorum Ser^{ma} eius pars peruenit, dictante. Subscribentibus autem nonnullis, qui id per meum recusare non poterant confectum ac compositum esse, eoque universa Ser^{ma} eius bona pro ipsius libitu descripta Ser^{mum} quoque Philippum Regem heredem Statuum adscriptum, ut eius auctoritate et potentia, ea quae sibi ipsi eodem Testamento usurparant, tenerentur ac retinerent, coeteris quoque per quos Testamentum illud oppugnatum iri videbant, legata, ut ne quidquam contra mouerent facta. Cumque deinde Ser^{ma} eius aliquantulum morbo levati atque sese colligere cepisset, quemadmodum nunciatum ad nos esset, eos ventos, ne illorum fraude cognita ea quae gesta per illos essent, rescidisset, gravius venenum illi praevisse, cuius tanta vis exisset, ut ex eo et Ser^{ma} eius subito animam agere ceperit, et Medicus qui illud Pharmacum illi praeputabat tertio die mortuus esset. Quae res cum confectum in fama atque sermonibus hominum palam esse cupissent, eosdem illos Testamenti artifices omnia ad veritatem contegendam, et exquisuisse et fecisse, multis fraudibus, immensis largitionibus, atque etiam in nonnullis minis ac terroribus usos. Praestare tamen quin res patefieret nequiusse. Itaque id in sermonibus omnium ferri, id a cunctis dici, existimari fieri, rem denique nemini dubiam aut obscuram esse, infinitis gratiarum hominum testimonijis cum id liberum foret comprobari coniunctaque posse. Cuiusmodi itaque Testamentum id, atque eo et scelere et fraude confectum esse.

Jam quae in eo nostra, atque adeo pro nostra coniunctione parique prope officio Ill^m eius partes sint, facile ipsammet Ill^m eius statuere posse. Etenim, omnem et officij et dignitatis honorisque nostri rationem non modo non admittere, ut Testamentum id probemus, sed etiam vehementer flagitare, ut in eo evertendo persequendoque tanto scelere omne studium omnem conatum facultates denique cunctas posnamus ac collocemus. Quod quidem nos facere omnino, neque antiquam profectum per nos erit conquirere instituisse.

Quam autem et ad necessitudinem coniunctionis nostrae et ad Ill^m eius officium conveniat, ut illa interim, cum nos id Testamentum oppugnamus, cumque in eo rescindendo laboramus, idem ratum habere, atque legato ex eo petendo probare debeat, ipsam Ill^m eius existimare posse. Etenim cum in communi hac totius domus nostrae indignitate persequenda, coniuncta omnium nostrum studia et consilia esse oporteat, nequaquam decet, altero id agente alterum

ex omnium Regni Ordinum sententia constituitur. Adesse quoque ad eam
consultationem Nuncios Civitatis Cedanensis iussit, quibus omnem eam rationem notorem
esse putat. At grahum item Sacra Regia M^{tas} acciderit, si quoque Ill^{mas} eius, ad cu-
ius Diuinitis commodum non minus pene ea res pertinet, omnem suam ea de re senten-
tiam, uel per literas uel per Nuncium eodem tempore explicet, ut collatis unuer-
sorum consilijs tanto rectius id quod ad uniuersam Reipub. rationem utilius sit
futurum, inuolueretur. Quae mora eo minus incommodi habitura est, quod eiusmodi
anni iam tempus inest, quo ipsa per sese nauigatio conuiescit atque antea quam
illa instituitur hic quoque consilia expediantur.

Responsum Oratoribus Regi et Ill^{mas} Principum, Ducum,
Archiepiscopi Dagei, et Prussia Ducis Sacra Regia M^{tas}
nomine datum Varschomae die 11 Octobr. MDLXVII.

Intellexit Sacra Regia M^{tas} dominus noster clementissimus quid D. Vrae
apud se, altera Regi et Ill^{mas} Domini Archiepiscopi Dagei, altera Ill^{mas} Domini
in Prussia Ducis nomine egerint de auxilijs Regi ac Ill^{mas} Pat. eius Archiducis quique
illius atque adeo uniuersae Provinciae Liucienis frondis aduersus Ducem Moschum, qui
multis istius aribus atque Oppidis hactenus partim ferro atque igni vastatis partim in
potestatem suam redactis bellum magno apparatu tota Provincia illatum reuocatur.

Existimat autem Sacra Regia M^{tas} perspectum esse, Regi ac Ill^{mas} Pat. eius, qual-
tae curae sibi illius Archiducisque salus dignitas, omnis denique fortuna sint, atque
id adeo sperat Regi et Ill^{mas} Pat. eius in suo illo superioris temporis casu memoria te-
nere. In quo quidem Sacra Regia M^{tas} ut Regi et Ill^{mas} Pat. eius Archiducis quique
illius, ad status Dignitatisque sua locum restitueret, non ullos sumptus labores penicu-
la recusauit, quin sese quoque ea causa ad omne discrimen mittere non dubitauit, atque
ipsamet et arma sumserat, et in castra descendit, et ad fines usque ipsos pro-
gressa, cum exercitu erat, omniaque et agere et subire parata exhibuit.

Itaque qui tum Sacrae eius M^{tas} animus in Regi ac Ill^{mas} Pat. eius salute et digni-
tate totiusque Archiducis statu ac fortunae tuendis exhibuit eundem in posterum
quoque Regi et Ill^{mas} Pat. eius a Sacra eius M^{tas} expectare debet, atque sibi de Sacra
eius M^{tas} polliceri, illam nullum et fraternae necessitudinis et pristini in se studij offi-
cium unquam deriderari ex se passuram esse. In quo hoc etiam magis in praesentia

Sacra

99
Sacra Regia M^{tas} admitendum sibi statuit, quanto intelligit Regi ac Ill^{mas} Pat. eius
totaque Liucienae Provinciae cum communi hodie rem esse, nihilque detrimenti accidere
ab eo posse quod non cum aliquo Diuinitis suarum periculo et incommodo coniunctum esset.
Porro cum Sacra Regia M^{tas} in grauioribus et ad Diuinitis suarum Statum pertinen-
tibus rebus nihil per publicas leges statuere soleat, nisi e Consistorum Ordinumque
suorum sententia. Idem quoque ea in re ab se faciendum statuit, indutaque iam per Sa-
cram eius M^{tas} Comitia sunt, in quibus eam deliberationem primo quique tempore ex-
pediendam curabit, et quicquid in ea publico omnium Ordinum consensu constitutum
erit, id Regi ac Ill^{mas} Pat. eius per Nuncium suum significatura est.

Cum autem ad Sacram Regiam M^{tas} renouetur Ordines Liucienae pactos cum
Moscho aliquot mensium inducias esse, hortatur Regi ac Ill^{mas} Pat. eius Archiepiscopus
ut una cum ceteris Liucienae Statibus operam dent, de eo induciarum tempore pro-
rogando, quo ampliore spacio interposito, omnia quae seu ad auxilij seu consilij
rationes pertineant explicari possint. Quod idem responsum ad Ill^{mas} quoque
Domini Ducis Legationem, partem scilicet eam in qua Ill^{mas} eius huc de
rebus egit, pertinere.

Cum autem Dom. Vrae ad Ill^{mas} Principes suos redibunt, salutem illis laetaque
omnia praeabuntur, deferentque illis studium et beneuolentiam fraternam S. R. M^{tas}.

Cardinali Saraceno Vice Cancell.

Regi in Christo Pater et Dne Dni benefactor colendissimo

Obsequia mea ad Regi et Ill^{mas} Pat. Vrdram deferro, fauoribus ac foelicia cum-
cta illi a Deo Opt. Max. precor. Summam Regi ac Ill^{mas} Pat. Vrae erga
me graham cognoui eo studio, quo illam in negotio meo Coadutorie Archiepiscopus
Enesmen cum semper tuendo ac iuuando tum in praesentia ad finem perducendo usam
accepi. In quo cum id Regi ac Ill^{mas} Pat. Vrae opis beneficium mihi ab illa
tributum maxime ducio, tum nihil ad expectationem meam optatus ea Regi
ac Ill^{mas} Pat. Vrae auctoritate, quam mihi clarissimam impertit, fauore se adiu-
toreque dignitatis meae ponenda. Quamquidem semper ita demum iucundum mihi esse
debere existimabam, si eam talium hominum studio iudicijque comprobata in-
tellexissem. Quare summa omnia me Regi ac Ill^{mas} Pat. Vrae, debere status, quae

f

si minus a me in promerenda illi gratia praestari poterunt, in habenda praedi-
candaque praestabuntur, conaborque ut quibuscumque in obsequiis mea in D^{ma}
ac Illma Pat^r Vra observantia constare queat, eam omnem promptam sibi para-
tamque semper iudicet. Eadem porro D^{ma} ac Illma Pat^r Vra gratia fretus, non
dubitandum mihi putavi, quin a D^{ma} et Illma Pat^r Vra peterem, quo mihi coeteris quoque
in rebus, de quibus ex Nobili Stanislas Schedzinski Juris Doctore Agente isthuc meo
cognosceret adesse dignetur, atque auctoritatem suam interponere, ne quid mihi
ad reliquam expeditionem conficiendam difficultatis adferatur. Quod quidem eiusdem
gratia D^{ma} ac Illma Pat^r Vra erit, cuius illa fuerunt, quae adhuc initio ab ea
in negotiis hoc meo tuendo agendoque profecta erga me sunt. Quod cum latum
eius in me beneficium omni observantia cunctisque grati ac memoris animi officiis
perpetuo D^{ma} ac Illma Pat^r Vra promereri conabor. Tandem me obsequiaque mea
in gratiam D^{ma} et Illma Pat^r Vra commendo. Datum Petricoviae die III Decemb.

Cardinali Puteo Vice-Cancellarius. 1558

D^{ma} ac Illma in Christo Pater et D^{ne} Dⁿⁱ colendissime,

Obsequia mea ad D^{ma} et Illma Pat^r Vram deferro, faustaque cuncta ac foe-
licia illi a Deo Opt. Max. precor. Etsi tampridem abunde cogita mihi D^{ma}
ac Illma Pat^r Vra erga me gratia fuerit, quam D^{ma} et Illma Pat^r Vra in negotiis
meo Coadiutoris Archiepiscopi Gnesni tuendo agendoque semper praestitit, tamen
maxime in praesentia illustris perspectaque mihi est eodem negotio meo ipsius ope-
ra atque auctoritate ad finem perducto. Etenim omnium meorum literis cognovisti quan-
tum D^{ma} et Illma Pat^r Vra studium de omni mea causa conficienda semper exercebit.
In quo cum vel D^{ma} et Illma Pat^r Vra opis beneficium mihi tributum, maximum di-
co, tum nihil ad expectationem meam optatius ea D^{ma} et Illma Pat^r Vra au-
thoritate et iudicio quod clarissimum mihi impertit, favore se adiutoreque dignita-
tis meae ponenda, quam quidem semper ita dumum iucundam mihi esse debere sta-
tuebam, si eam talium hominum studiis ac iudiciis comprobata intellexissem.
Quare hoc nomine summa quaeque D^{ma} et Illma Pat^r Vra me debere statuo
qua si minus illi in promerenda gratia praestari a me poterunt, in habenda praedi-
candaque praestabuntur, conaborque ut quicquid officij observantiaque mea

exare

extare unquam poterit, id omne per me in D^{ma} et Illma Pat^r Vram colendam
semper conferatur. Quod autem D^{ma} et Illma Pat^r Vra mihi significavit, totius eiusce-
causa mea eventum maxime D^{ma} Domini Episcopi Varmien^{sis} testimonio constithse, fecit
D^{ma} Pat^r eius pro suo candore, proque summa sua in omni virtute gravitate et
studio, ut perpetua rationi et iustitiae meo, non obscure toto tempore et publice uni-
versis et privatim sibi cognito testimonio adisset; cui quidem ut in omni eiusce-
muneris quod sustinet officio obeundo respondeam cura semper mihi erit.
Eadem porro D^{ma} ac Illma Pat^r Vra gratia fretus non dubitandum mihi
putavi, quin a D^{ma} et Illma Pat^r Vra peterem, quo mihi coeteris quoque in rebus
de quibus ex Nobili Stanislas Schedzinski Juris Doctore Agente isthuc meo
cognosceret adesse dignetur, atque auctoritatem suam interponere, ne quid mihi
ad reliquam expeditionem conficiendam difficultatis adferatur. Quod quidem eius-
dem gratia D^{ma} ac Illma Pat^r Vra erit, cuius illa fuerunt, quae adhuc ab
ea in negotiis hoc meo tuendo agendoque profecta erga me sunt. Quod cumula-
tum eius in me beneficium omni observantia, cunctisque grati ac memoris animi offi-
ciis perpetuo D^{ma} et Illma Pat^r Vra promereri conabor. Tandem me obsequiaque
mea in gratiam D^{ma} et Illma Pat^r Vra commendo. Datum Petricoviae die III
Mensis Decemb. Anno Domini MDLVIII.

Summo Pontifici

Beatus Pater in Christo Pater et Domine Domine Clementis Pater. Post exsulario-
nem beatissimorum Sts Vra pedum humillima obsequia mea ad pedes Sts Vra deferro.
Reddita sunt mihi Sts Vra literae, quibus Coadiutor successorque Archiepiscopus Gne-
sni designatus sum. Quo beneficio Sts Vra in me allocato maiorem illius gratiam
mihi tributam agnosco, quam ut me aut illam verbis commemorare aut dignas
pro ea Sts Vra gratias agere posse exarumem. Nam cum ipsum met Sts Vra in
me beneficium maximum, atque e singulari illius clementia profectum status, tum
vero praestantissimum mihi optatis sumum eius summae auctoritatis de me ius-
dicium, quo me tanti muneris tantaque munificentiae sua non indignum conficit
quod quidem mihi a Sts Vra impertitum, maxima qua mihi contingere possit,

foelicitatis instar est. Quare cum antea semper omnia officia omnium fidem
et observantiam me S^{ti} Vra^{ti} communi tantummodo Christiani hominis officio de-
bere uidebatur, tum hoc tempore tanto eius beneficio affectus, vitam quoque
ipsam ex me debere statuo, profiteorque cuncta officia et obsequia, qua omni-
bus studiis salute denique ipsa impendenda praeitari a me queant, promptissima sem-
per ex me S^{ti} Vra^{ti} fore. Atque enitar ut in omni eius munere quod S^{ti} Vra^{ti}
deferre mihi dignata est officio obsequio, et hinc S^{ti} Vra^{ti} de me iudicio, et
eorum testimoniis, quorum de meo perpetuo instituto affirmationem S^{ti} Vra^{ti}
sequuta est respondeam. Tandem utrum humillima obsequia mea ad S^{ti} Vra^{ti}
pedes offero Datum M^otroua die 4 Decemb. Anno 1558

Summo Pontifici a Regia M^{te}.

Beatissime Pater. Ex literis Agennum isthuc meorum intellexi
de S^{ti} Vra^{ti} beneuolentia et studio quod S^{ti} Vra^{ti} mihi praestat in negotiis meis
qua mihi in Regno Neapolitano, de Serma olim Dⁿⁱ Parentis meae heredita-
te intercesserunt. In quo facile agnosco paternam S^{ti} Vra^{ti} erga me uoluntatem
et amorem, mihi ut pro mea cum S^{ti} Vra^{ti} necessitudinis coniunctione expecta-
tum ita omnibus semper in rebus perspectum atque cognitum. Quare cum in omni
officio uel summae supremaeque dignitatis ac muneris sui uel necessitudinis no-
strae cumulate semper satis factum mihi a S^{ti} Vra^{ti} intelligam, uassum officij mei
esse statuo, ut S^{ti} Vra^{ti} et debitas ex nomine gratias agam, et sedulo operandem
ut quicquid unquam observantia mea exstare possit, id omne in S^{ti} Vra^{ti}
perpetuo colenda penam atque decorem, neque unquam in illam ullum studiosi ob-
seruantia filij manus et obsequium praeferam. Tandem S^{ti} Vra^{ti} diu fo-
licem ualere cupio, etque me et Dⁿⁱones meas commendo. Datum M^otroua
die xxv Decemb. Anno 1558.

Cardinali Carapha a Regia M^{te}.

Dⁿⁱ in Christo Pater. Cum ad nos Agennum isthuc nostrorum literis
perferberetur, de S^{ti} Vra^{ti} studio, quod nobis praestat in negotiis nostris
qua in Regno Neapolitano de hereditate Serma olim Dⁿⁱ Parentis nostrae

habemus, quemadmodum ea S^{ti} Vra^{ti} erga nos uoluntas gratissima nobis ex-
iit, ita officij nostri esse duces, ut et ageremus S^{ti} Vra^{ti} eo nomine de-
bitas gratias, et paria studia eundemque animum nostrum illi deferremus. S.
Posulantes a S^{ti} Vra^{ti} ut quaecumque officia nostra sint, in quibus mutua
beneuolentia et studium nostrum erga S^{ti} Vra^{ti} declarare possimus ea
prompta sibi a nobis excusetur. Quod idem uassum nobis de S^{ti} Vra^{ti}
persuademus, illam in instituto erga nos studio suo eundem semper nobis animum
praeferam esse. Tandem S^{ti} Vra^{ti} bene ualere cupimus. Datum M^otroua
die xxv Decemb. Anno 1558.

Summo Pontifici Paulo III°.

Beatissime Pater. Reddita sunt mihi S^{ti} Vra^{ti} literae, quibus intellexi
S^{ti} Vra^{ti} renunciaisse Coadiutorum successorumque Archiepiscopo patris Onesii Regni
in Christo Patrem S^{ti} Joannem Przeremb^o Nominatum Episcopum Chelmen^o et Re-
gni mei Vicecancellarium, atque in eo S^{ti} Vra^{ti} cum coeterorum de illo testimo-
nys tum mea intercessionem locum dedisse. In quo facile beneuolentiam planeque paternam
S^{ti} Vra^{ti} erga me animum percepi. Quem etiam abunde semper omnibus in rebus
in quibus mihi expectandum studium S^{ti} Vra^{ti} fuit cognouerim nulla tamen illius si-
gnificatio non potest mihi non uicinisama esse. Quare hoc nomine S^{ti} Vra^{ti}
eas quas debes gratias ago. Neque uero ea res magis mihi grata quam ad
rationes Ecclesiae Regni mei commoda attulit. Sane enim ad praesentem illarum sta-
tum peropportune actum est, eo et muneris in administranda Ecclesia socio et di-
gnitatis successoris S^{ti} Vra^{ti} a tate ualitudineque affecto designando,
cuius cum singularis in sacrosanctam Sedem Apostolicam obseruantia tum illu-
stria in Republica Regni mei uirtutis, officij fidei merita exiunt. Non mi-
nus autem ad rationes Ecclesiae Regni mei prospectum a S^{ti} Vra^{ti} fuerit, si
quod ab ea saepius per literas petij nominationem meam de S^{ti} Vra^{ti} in Christo
Patre Dⁿⁱo Jacobo Uchans^o Episcopo Chelmen^o ad Episcopatum Vladislauensem
approbet. Quaquidem in re cum permultum momenti cum ad superiores motus se-
dandos, tum ad insequentis temporis rationem constituendam propositum iudicem,
iterum etiam faciendum mihi putauit, ut a S^{ti} Vra^{ti} peterem, quo assentiri tandem

et huius nominationi meae et Ordinum Regni mei votis velit. Plurimum in eo a
Sic vram et mihi tributum, et tranquillitati Ecclesiae Regni mei prospectum eximabo
enitarque, ut eo nomine prompta sit vram omnia officia mea declarem. Tandem S^m
vram diu felicem valere cupio eidemque Regnum et Personas meas commendo. Datum
Petrivariae die xxv Decemb. Anno M D L VII^m Regni nostri anno xxix

Cardinali Carapha.

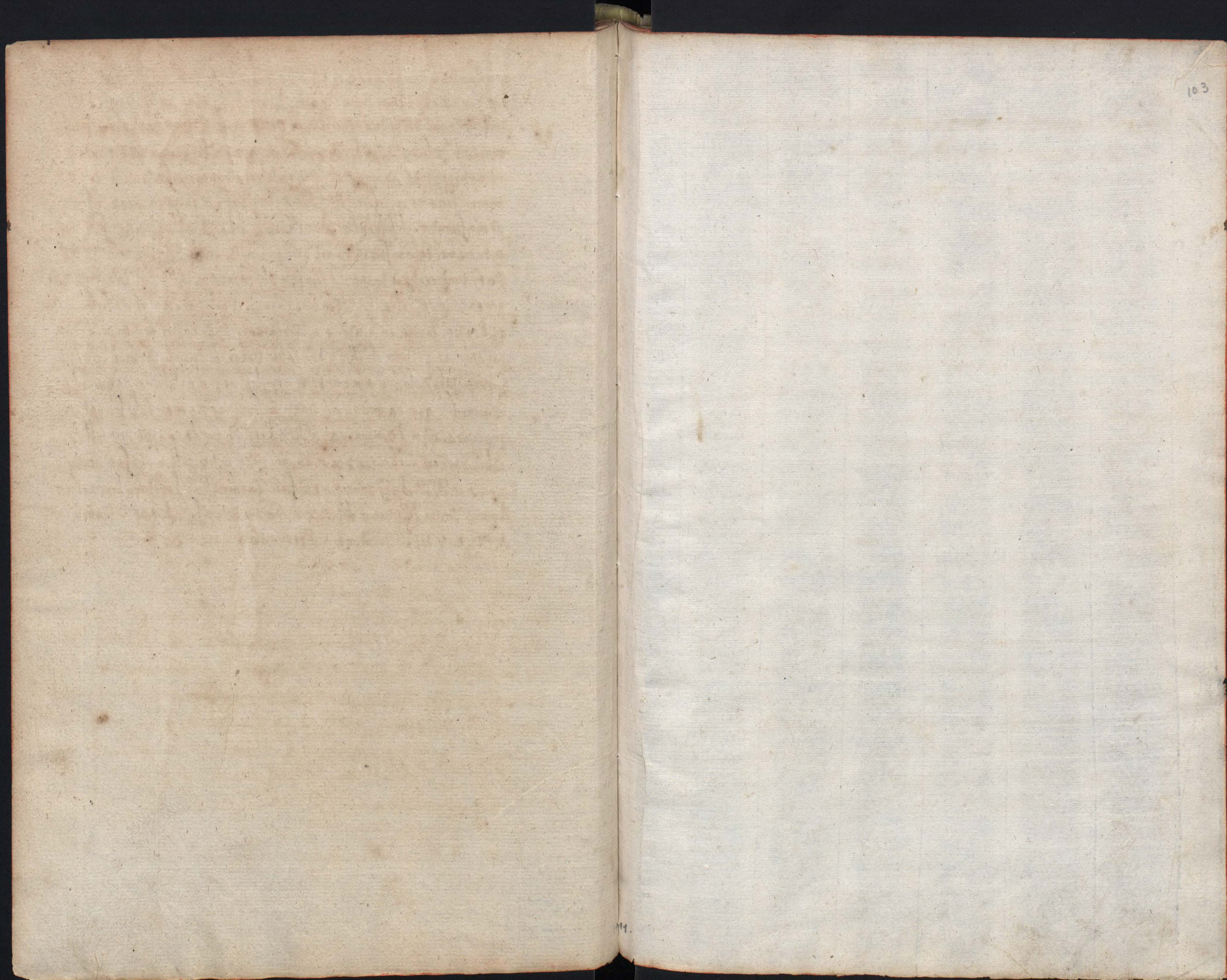
R^{me} in Christo Pater. Et e^{ss} R^{ma} Pat^r vram et ex aliorum literis intelleximus, quantum studium R^{ma} Pat^r vram exheret in conficienda causa Coadiutoriae Archiepiscopatus Gnesnen^{sis} in Christo Patris Domini Joannis Przerembski^{us} Nominali^{us} Episcopi Chelmen^{ensis} Regni nostri Vice Cancellarij. In quo facile perspeximus R^{ma} Pat^r vram et in nos observantiam, et in Ecclesiae causam studium, ad cuius rationes opportune cumprimis turbulento hoc rerum statu attudit, eum R^{mo} D^{no} Archiepiscopo in primaria Regni huius Ecclesia administranda et locum muneris et successoris designatum esse, cuius in hac Republica illustris virtutis integritatis officij et fidei merita existunt. Quare gratissimum nobis id R^{ma} Pat^r vram officium exhibet, atque id ut mutuis studiis officijque nostris, quacumque a nobis proficisci in R^{ma} Pat^r vram quant, semper declaremus curae nobis erit. Non minus autem et nobis gratum et ad tranquillitatem Ecclesiae commodum acciderit, si Sanctissimus D^{ns} noster tandem adduci se paratur, ut nostram de R^{mo} D^{no} Jacobo Vchan^{ski} Episcopo Chelmen^{ensis} ad Episcopatum Vladislavien^{ensem} nominationem approbet, atque in eo obuiam eat multis incommodis, quae ea ex re ad statum Ecclesiae magis etiam labefactandum peruentura sunt. Postulamusque a R^{ma} Pat^r vram, ut de eo apud S^m illius operam auctoritatemque suam interponere velit, nullum viasum studij adhuc operam auctoritatemque suam interponere velit, nullum viasum studij munus in R^{ma} Pat^r vram praetermissum. Tandem R^{ma} Pat^r vram bene valere cupimus. Datum Petrivariae die xxv M^{ensis} Decemb^{ris}. Idem o^{mn}ino Domini M D L VII^m. Regni vero nostri anno xxix

Cardinali Puteo à Regia M^{te}.

R^{me} in Christo Pater. Cum omnibus in rebus quae isthic nobis incidere solent, illustris semper R^{ma} Pat^r vram erga nos officium et observantia exhibet, tum hoc tempore maxime, cognitum nobis est, et eo studio quod illam praestitisset

intelleximus

intelleximus in conficiendo negotio Coadiutoriae Archiepiscopatus Gnesnen^{sis} 102
R^{mo} in Christo Patris Domini Joannis Przerembski^{us} Nominali^{us} Episcopi Chelmen^{ensis}, et Regni nostri Vice Cancellarij. Neque vero id R^{ma} Pat^r vram officium minus ad Ecclesiae Regni huius commodum, quam nobis gratum accidit. Sane enim peropportune ad ipsius alioquin turbulenta rationes factum est, eo et muneris socio et successore R^{mo} D^{no} Archiepiscopo in primaria Regni Ecclesia administranda, designando, cuius illustris in hac Republica virtutis fidei integritatis merita existunt. Quare quicquid mutui studiij officijque nostri in R^{ma} Pat^r vram constare possit, id promptum sibi paratumque R^{ma} Pat^r vram fore semper exhibemus. Non minus quoque et nobis gratum et ad Ecclesiae tranquillitatem commodum acciderit si Sanctissimus D^{ns} noster tandem se adduci paratur, ut nostram de R^{mo} D^{no} Jacobo Vchan^{ski} Episcopo Chelmen^{ensis} ad Episcopatum Vladislavien^{ensem} nominationem approbet, atque in eo obuiam eat multis incommodis, quae ea ex re ad statum Ecclesiae magis etiam labefactandum peruentura sunt. Postulamusque a R^{ma} Pat^r vram, ut de eo apud S^m illius adhuc operam auctoritatemque suam interponere velit, nullum viasum studij munus in R^{ma} Pat^r vram praetermissum. Tandem R^{ma} Pat^r vram bene valere cupimus. Datum Petrivariae die xxv M^{ensis} Decemb^{ris}. Idem o^{mn}ino Domini M D L VII^m. Regni vero nostri anno xxix

104
Saluus conductus a Rege Casimiro datus
Ioanni Stephano Woiwoda Walacdia veniendi
Colomiam ad homagium prestandu.

Casimirus Dei gratia Rex Poloniae et Notam facimus et publice notificamus
certa presenti littera nostra cuiuslibet bono quicunque inspexerit seu legi audierit quia ue-
ramus nos et nostros filij et omnes Archiepiscopi et Episcopi et omnes nre Consiliares
et omnes nre subditi Dno Deo et matri eius Virgini Mariae toto nostro corde et
promittimus promissimasque dedimus damus presentem saluam conductam nostram Chri-
stianam prout in toto mundo stat et fidei Christiana pertinet seruo et amico
nostro dilecto Ioanni Boblano Palatino et Dno terre Walacdiae et omnibus
eius hominibus et omnibus eius seruicioribus tute secure libere et aperte uenire
ad nos et congregari nobiscum in ciuitate Colomia et prout dabit Deus dum uidebitur
nos et conuenire cum Stephano Palatino nos et nre filij Archiepiscopi Episcopi
et Consiliares nre et homines nre et subditi omnes nostros non debemus memorare
Stephano Palatino nec ipsius hominibus nec seruicioribus ipsius neque Terre Wala-
cdae neque cuiusquam subdito nostro suo ullum verbum malum preteritum uocum
quicquid actum erat inter nos et terras nras et granicias nras non nisi solum
memorabimus sed omnia mortificamus uero Christiano saluo conductu nostro excep-
pta tamen iusticia mercatorum nostrorum et Stephani Palatini super hereditariis
debitis et mercibus ipsorum. Et debemus Stephanum et omnes homines eius serui-
tores et subditos ipsius in gratia et honore tenere. Et debemus condicere et tracta-
tus habere contra Paganos hostes nostros dum modo omagium nobis fecerit
prout presentibus litteris suis et Consiliariis et hominibus suis facienda
se incepserit et pro nobis et Stephani bono et rebus omnibus condicamus et con-
cordabimus. Cui Stephano et hominibus ipsius et seruicioribus et omnibus subditis
eius damus aperte tute secure libere et fidei dispositis vel non dispositis

suis cum gratia redire in Terram suam Moldauice cum oibz suis aemi-
geris cum omnibz suis seruitoribz cū oibz suis subditis et cum oibz quacūq;
habebit sine damno sine amissione sine qualibet retentione et sine contentione
sine fraude sine dolo et sine astutia. Hec omnia scripta pollicemur, stepha-
no Palatino, et aemigeris suis, et omnibus seruitoribz et subditis suis tenere et
implere secundum scriptam hanc nostram bona fide Christiana, et verbo nro Regio
a die Date scriptum ad quatuor septimanarum decursam. Sine saluum adducti
nostrum valitarum, et super hoc est fides nra et Regni nri et fides et anima
natorum nrorū, et anima et fides spiritualium et secularium Prelatorum nrorum,
et fides et anima Consiliariorum nrorū dū maiorum et inferiorū. Et pro maiori
firmitate et confirmatione Soram sigillum Regni nri et eorundem spiritualium
et secularium Prelatorū, et Consiliariorum nrorū subappendimus presentibz litteris.
Datum Coloniæ die Dominico ante festum Natiuitatis Mariæ Domina
nostræ. Anno Domini. 1485.

Homagium Palatini Valachia Casimiro Regi Polonia præstitum.

Post tractatus plures inter Regiam Mtem et Barones Polonia nomine
Mti sue, et Regni Polonia ex una et inter Magnificum Palatinum Valachia
et aemigeros eius suo, et Terræ Valachia nomine, parte ex altera iam personali,
iam etiam per Nuncios diebus ab aduentu ipsius ad scriptum diem habitis. Dñs
Palatinus propter comune totius Christianitatis bonum, et imprimis propter defensi-
onem a Regno Polonia habendam, feria secunda proxima post festum Natiuita-
tis S. Mariæ ad Homagium Soram Dñs Casimiro Regi Polonia, et indigne eis
Coronæ præstande, seq. posteros, et Terram suam iuramento ad fidelitatem, sub-

iectionem

iectionem, et obedientiam perpetuo seruandam, et haberi obstringen consentit. Soram
tertium eodem die hora meridiei, vel paulo serius omagium, et corporale iura-
mentum præstitit iuxta formam a Regia Mte datam. Quæ quidem Mti sua, ab-
sente adhuc Palatino, solum Regale in Corona coronatus ascendit, et in apparatu
suo Regali induta, consedit in Throno, circumdata spiritualibus, et secularibz Prae-
latis inferioris scriptis.

Deinde Stephanus Voivoda a Regia Mte per Nuncios Mag. iuratus ad veni-
endus, et facien omagium, et per eos conductus equo insidens venit, cum omnibz aemi-
geris suis. Ad latus eius, per unum ipsius fidelem Banderium magnum sericeam
coloris rubei, in qua insignia Terræ Valachia auro depicta erant, ferebatur.
Sui vero omnes bona hereditaria in Valachia habentes, et alij omnes Curientes
notabiles Banderia parua quibz ead equis insidentes manu tenebat, suis, et regijs li-
bris canebz, et ad Thronum perueniens equo descendit, et accepto in manibus Banderio
thronum versus processit, idem sui omnes post eum fecere, capite (loco genæ flexionis)
eorum mox demisso et inclinato, Banderium usq. ad Terram inclinauit, idem eius
subditis facientibus. Tandem capite et vexillo erecto, omagium his verbis profe-
rebat Regia Mte sedente.

Clementissime mi Rex. Ego Mti vra omagium facio, et præsto, cum omnibus
terrīs, et hominibus meis, et peto defensionem Mti vra, et circa iura mea, ac in iure
meo, et dignitatibus conseruari.

Hic adhuc vexillum tenuit, et inclinatus capite, tacto si-
gno crucifixi Christi iurauit his verbis.

Gratiosissime Rex, Ego omagium præsto, et iuro, ac etiam promitto fideliter
sine dolo, et fraude vra Mti. Successoribusq. vris Mti Regibus, et Soram (Coro-
næ Regni Polonia, cum omnibz terris Baronibz, et hominibz meis fidelitatem, et seq.
fidelis, et obediens seq. vris successoribz Regibz et Coronæ Polonia, sic me Deus
adiuuet, et Sora aux. Sancta.

Finito Iuramento Regia Altas in Throno sedens
his ei verbis respondit.

Nos te et Terras tuas in noam protectionem suscipimus, et circa Dignitates om-
nes, et Jura omnia Terrarum tuarum tanquam Palatinum nostrum relinquimus.

His dictis osculata est eum Regia Altas, et post osculum
recepit Banderium in manus suas de manibus Palatini, et in manus
Marscalci Regni tradidit.

Hic primum comigeri omnes Palatini Valachiae stantes ante Thronum, et circa
Thronum, Banderia sua parua ex manibus in terram prostrauerunt, Banderiumq[ue]
magnum Mensaleo Regni, ubi ordinatum fuit, e Throno ad Banderium Regni
deferente, et parua alia per Cubicularios Regis collecta post magnum vexillum
illud ad locum depositoriū ferebantur ad seruandum. Nobiles Palatini, et ami-
geri sui p[re]dicte inter tractant consentire, Banderia illa Luchitio essent, sed honeste
saberet propter maiorem beneuolentiam futuram.

Quo peracto Regia Altas non longe a se Palatinum
tanquam amicum, et Imaginem suam collocauit, et considere
iussit. Et sedentibus illis, comigeri eius omnes, his verbis tacta ma-
nibus sancta cruce iurauerunt.

Nos Barones, Vasalli, et tota Terra Moldauiae praestamus Imaginem D[omi]ni, et
totius Communitatis Terrae Moldauiae nomine Ser[ge]i Principi D[omi]no Casimiro, et
successoribus Regibus Polonia, et Coronae Regni Poloniae promittimusq[ue], et iuramus
omnem fidelitatem, subiectionem, et obedientiam in perpetuum Ser[ge]i suo Regni
et Regibus Poloniae. Ita nos Deus adiuuet, et Sancta Sacra crux Christi.

- Iuramentum

Iuramentum autem Boiari, alij manibus in crucem
positis, alij in sublimi eleuatis manibus fecerunt.

Post Regia Altas Armigeros Palatini, et totam eius Curia iuuentutem p[re]cui-
xit gladijs, et milicia honore insigniuit.

Eius Actus celebritate pro more Ceremoniarum interfuerunt Ioannes Matrobska
Archiepiscopus Leopoliensis, qui sancta tenebat ad Iuramenta, Mathias de Strada
Lombar Episcopus Cameracensis, et Ioannes Targomieski Electus Cielmenis, Jacobus
de Dambno Castell[anus] et Capitaneus Cracouiensis, qui Coronam Regis capite dirigebat,
Mathias de Brin Potnaniensis, Ioannes Itamor de Samow Crac[uiensis], Spjtko de
Jaroslaw Sandomiriensis, qui sceptrum Regi gerebat. Differabant quippe inter
se Sclavo Crac[uiensis] et Potnaniensis Palatini, quorum utriq[ue] sceptrum gerere volebat, alter
alteri se p[ro]ponens, quod postea mutuo consensu ambo Palatino Sandomiriensis dedere
pro illa vice. Ioannes de Pilca Russia generalis, Jacobus de Buchach Pod-
lica, et Boleslaus de Byszo Wolsen Palatini, Raphael de Jaroslaw Sandomiriensis
idem Regni Marschalcus, Nicolaus de Curaswaki Sijedienis, Ioannes de Karcie-
les Dobrinenis, Nicolaus de Fungrod Przemyskiensis, Michael de Buchach Halici-
ensis Castellani, Verslaus de Curaswaki Decanus Gueinenis, Cancellarius, Petrus
de Curaswaki Descuracius qui sub Sacra differentia p[re]sentem Regale tenebat,
Cancellarius ipso Imagi, ac Iuramentorum formam pronunciante, Gregorius de
Lubranes Praepositus Scalbimiriensis Vicecancellarius Regni Poloniae, Stanislas
de Brzesie Marschalcus, Ambrosius Pemponwski Incisor curiae Regiae Altas,
Ioannes Podlodonski Farnouienis, Ioannes Oleski Malogartenis Castellani,
Nicolaus de Benegyn Gladofer, Ioannes de Bannow Vexillifer Cracouiensis
ac alij multi Nobiles Iuuentus Polona.

Post omagij consummationem scripta sunt utriq[ue]

Littera seu Privilegia vestre ex Parte Palatine super
præstato Juramento et ex parte Regie Altis super defensione
facienda. Quarum tenor sequitur.

In Nomine Domini Amen. Asimirus Dei gratia Rex Polonia, Ma-
gnus Dux Lituanie, Russie Prussie Samogitie et Dominus et Haeres.
Nolum facimus peniti littera nostra cunctis bonis et omnibus quae a inspectu fuerint
aut legi audiverint. Quia veniens ad nos Mag^r Joannes Stephanus Dⁿⁱ
Moldavia Dei gratia Sincere nobis dilecto, Imagium et fidelitatis Juramentum
nobis et Successoribus nostris Regibus et Coronae Polonice præstitit antiquo predecessorum
suorum more, Dum itaq^{ue} fecerint, idcirco iuvamus, et nostri filij et n^{ri} Archiepi, Principes
et omnes nostri Praelati Spirituales, et omnes nostri Armigeri, Consiliarii, et alij oes
subditi n^{ri} D^{no} Deo et n^{ri} Dei, ex toto corde n^{ro}, et promittimus et promissimus decimus
et dedimus p^{re}sentem hanc n^{ra}m Mag^r Joanni Stephano Morimoda Dei gratia
D^{no} Terra Moldavia super id quo modo a die p^{re}sentis nos et filij n^{ri} sciamus
pacem certam, et veram in gratia et amicitia cum Stephano Palatino, et cum
filij eius, et debemus Stephanum Palatinum, et filios eius, et omnes Armigeros
ipsius, et omnes subditos ipsius, et Terram ipsius Moldavia defendere in omnibus
suis antiquis granicijs, prout ex antiquo pertinebant ad Terram Moldaviae
ex omnibus partibus gladio n^{ro} et Besauro n^{ro}, et Consilio n^{ro}, et gentibus et oib^{us}
potentibus n^{ris}, quas nobis Deus dedit, pro posse n^{ro}, et defendere eam ab oib^{us} eius
inimicis, et tandem summis amicis ipsius amicus, et inimicis ipsius inimicus, et
nullus inimicus Stephani Palatini, locum et victum habere debet in Terra n^{ra}
quae est sub manu n^{ra} et sub Corona Polonica. Et etiam si recederet servus a Pa-
latino ad nos, et ad Terram n^{ra}m, et ad granicies n^{ras}, nos eum mittimus ad Ste-
phanum Palatinum, et faciemus sibi pacem, quod iterum rediret ad Ste-
phanum Palatinum. Et si non possemus ei facere pacem, tum non debemus

eum

107
eum tenere circa nos, et non habebit in terra n^{ra} locum, neq^{ue} victum. Si qua ad-
mittimus Palatino Stephano et filijs suis, et armigeris suis, ac securis oib^{us} et omni-
bus subditis ipsius, quod si illi acciderit aliqua inualescentia, et prociuitas
ab aliquo inimico, et egredere tur de Terra sua, quod Deus avertat, Stephanus Pa-
latino, et filijs suis, et uxori eius et omnibus Armigeris suis et oib^{us} servitoribus
suis, et subditis ipsius erit securum, tutum, liberum, et apertum ad omnes Cui-
tates n^{ras}, et in omnia castra, et in omnes villas n^{ras}, in oes partes in oib^{us}
n^{ris} Terris, quaecumq^{ue} sunt sub n^{ra} Corona, et sub n^{ris} manibus, et ipsi habebunt
consecrationem sine omni offensione, et sine damno, cum omni ipsorum Besauro
et cum oib^{us} ipsorum bonis, et cum oib^{us} quaecumq^{ue} habebunt, et cum securis oib^{us} i-
psorum, alias Stovarem venire in n^{ra}m Terram, et venire et manere ubiq^{ue},
ipsis placebit, prout polliciti sumus et debemus, Stephanum Palatinum, et filios su-
os, et Armigeros suos diligere, et in honore et gra^{ti}a tenere. Similiter Sabeat Ste-
phano Palatino et filijs ipsius, et oib^{us} Armigeris ipsius, et oib^{us} subditis suis, refere-
re, et scire Terram suam Moldavia. Lenos etiam debemus dare ei auxili-
um, gentes et potentias n^{ras} potentes, ut sibi auxilientur, ita quod dorem^{us}
in mano Stephani Palatini patrimonium ipsius. Et dam^{us} Sabeat Terra suam
Moldavia e contra et Stephano Palatino, et filijs ipsius, et uxori ipsius, et oib^{us}
securis oib^{us} ipsius, et cum omni suo Besauro, et cu^m oib^{us} suis bonis, et cu^m comoditatib^{us}
oib^{us} alias adobrem, et cum oib^{us} quaecumq^{ue} Sabeat, et cum oib^{us} ipsius Armigeris
et securis oib^{us} et eorum uxori^{bus}, et ipsarum securis oib^{us}, et cum oib^{us} Besaurs
et cum oib^{us} quaecumq^{ue} Sabeant. Et dedunt ipsius securam et liberam, et aper-
tum, et tutum, et sine amissione, et sine quodlibet damno, et sine omni offensione,
et sine omni retentione, et sine omni arresto, ut con^{tin}ue reverterentur in Terram
suam ad Terram Moldavia, sine omni fraude, dolo, et astutia. Et etiam
promittimus Stephano Palatino, et Terra Moldavia nunquam adversari
bellumq^{ue}

bellumq; aliquod aut hostilitatem non facere, neq; subordinare publice vel oc-
culte. Ita etiam si audierimus aliquam hostilitatem ex quacunq; parte con-
stare, ipsam Palatinum, et suam Terram tunc illi statim scitum dare debemus sup. eo.
Non debemus etiam pacem quarere, et facere sine scientia Joannis Step. Sam. Mo-
reuoda in his rebus, quae contingunt gramicies Valachia, et Terram Moldauice.
Haec oia sup. scripta promittimus Moieuoda Step. Sam. et Armigeris ipsis et
omnibus subditis ipsis tenere, et implere iuxta proutem nostram inscriptionem in ppetuum
sub nob. honore, et sub nob. Christiana fide. Et super id est fides, et anima nostra
et regni nostri et fides, et anima filiorum nostrorum, et fides et anima Archiepiscoporum
et Episcoporum nostrorum, et fides et anima Praelatorum Spiritualium maiorum
et fides et anima omnium Armigerorum nostrorum Consiliariosque magnos et paruos,
Cum. Et pro maiori firmitate et confirmatione horum sup. scriptorum sigillum
nostrum Regni, et sigilla Archiepiscoporum, et Episcoporum, et Praelatorum nostrorum Spiritualium, et
sigilla Armigerorum nostrorum Consiliariosque subappendi fecimus huic ppetui lre.
Cra nostra. Datum in loco Campeseni in castis et Tentorijs ad oppidum nostrum
Colonia in Crastino Exaltationis Sanctae Crucis. Anno 1483. Praece-
dens recognitio ad pscriptum Valachi facta, et ex Ruthenica lingua in lati-
nam conuersa.

Ex parte Palatini Valachiae Peruiile quam homagii eiusmodi exhibitum.

In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Dei gra-
nos Joannes Step. Sam. Dns Terrae Moldauicis, Notum facimus his
litenis nostris omnibus quicunq; inspexerint, aut legi audierint. Quod cum
Dei voluntate nos sumus Dns Terrae Moldauicis conabamur, ut veni-
remus ad morem Praedecessorum nostrorum prout erat Praedecessores nostri bta fide,
seruicio

108
seruicio et gratia Illis Dns Regibus et laudabili Corona Poloniae grati-
erant ipsi, et Terra Moldauia, et eiusdem subditi omnes subiectionem in ser-
uebant, et unitatem faciebant, eo modo et nos fecimus volentes nos, et Terram
nostram remouere se a subiectione et debito Praedecessorum nostrorum, videntes, et cogno-
scentes gram, et beneuolentiam Illis Principis Dni Casimiri Regis Poloniae,
Magni Ducis Lithuaniae, ac Samogitia, et Suediae Russiae, et Prussiae, et
qua gratia nos et filios nostros, et Terram Moldauia, et omnes subditos nostros rece-
pit in suam, et Regni Poloniae rationem. Et nos sua Illis, et laudabili coro-
nae Poloniae, cum omnibus nostris Consiliarijs, Armigeris, et cum omnibus subditis Terrae
Moldauiae omagium praestitimus, subdentes nos, et Terram nostram cum omnibus
nostris subditis, et cum omni fide et obedientia submitting nos sua caritati, et
post eam Regibus futuris, et scilicet Corona Poloniae hac littera nostra. Pollice-
mur nos et nostri filij, et eorum posteri, et omnes subditi Armigeri nostri Regiae
caritati, et Regibus Successoribus, et Corona Poloniae, cum omni fide seruicio,
et obedientia, nullam aliam Dnum quarere, neq; habere, neq; recognoscere
neq; ad illum accedere, neq; omagium facere, tantaxat soli Regiae Ca-
ritati, et postea existentibus, Regibus, et Corona Poloniae, et Terris, et Dnjs
suae caritatis auxiliari capite et nostris hominibus, et potentibus nostris con-
quiescentem Regiae caritati, et similiter nostram et consubere, et ostendere se
publice, et esse amicos sua caritatis amicos, et inimicos sua caritatis ini-
micos fideliter et vere, con- sua caritatem, et Coronam Poloniae, et Terras
et Dnia sua caritatis, et cum alio illo homine. Suiusmodi nunquam
esse, neq; illam intelligentiam, aut Prachas, neq; inscriptiones facere, con-
Regiam caritatem, et Coronam suam Poloniae. Et si nos habeamus ali-
quas res aut inscriptiones, aut commaniones cum aliquo homine con- sua
caritatem Regiam, et Coronam Poloniae, et Terras, et Dnia sua carita-
tatis

tatis, et cum alio vlllo homine huiusmodi nunquam esse hoc totum destruimus
et mortificamus hac litera nostra. Et etiam promittimus nunquam sua celsitudine, et
Sacrobus ipse, et Corona Poloniae, et Terris et Oñis sua celsitudine contrariari nec
aliquam guerram, et inimiciam facere, neq. instigare aut subornare neq. publico,
neq. secreto. Et etiam nullam hostem suam celsitudine, et Corona Poloniae, et Terrarum
et Oñis sua celsitudine debemus tenere in nostris Terris. Et si audierimus equidem
aliquas hostilitates ex aliqua parte contra Regiam et Terras et suos successores, et Co-
ronam Poloniae, et Terras ac Oñia sua celsitudine debemus tenere sua celsitudine
dare scitum. Et sic non debemus ullam guerram incipere neq. pacem querere
neq. concordari sine scientia celsitudinis sua Regia. Cui et Successoribus ipsius, et Co-
rona Poloniae hoc totum superscriptum pollicemur, et iuramus tenere et implere
iuxta Sanctam nostram legem in secula seculorum sub nostra Sanctione, et sub nostra christia-
na fide. Et super hac est fides nostra et anima supra dicti domini et anima et fides
filiorum nostrorum, et fides et anima Armigerorum nostrorum, Consiliarios nostrorum, Ma-
gnorum, et parvorum. Et super maiorem firmitatem confirmamus hanc toto su-
perscripto sigillum nostrum, et sigilla omnium Armigerorum nostrorum, Consiliarios super-
pendi fecimus hanc literam nostram. Datum in Colonna. Anno a creato mundo,
sex milium Noningentorum, et nonagesimo Tertio Die 16 Mensis Septembris

Hac Inscriptio ex Valachico in Latinum versa est sed
Rex Ruthenica lingua scriptam accepit.

109
Confirmatio federum cum Voienoda
Moldavia sub Sigismundo Primo Rege Polonie R.

In Nomine Domini Amen: Ad perpetuam rei memoriam. Nos
Sigismundus Rex Manifestum facimus universis et singulis, prout literas
lecturis, et audituris. Quia cum Mag^r Dñs Joannes Petrus Voienoda Mol-
daviensis Amicus Sincere nobis dilectus, sedem patris sui Stephani Voienoda,
et fratris sui Joannis Bosdam, ac Nepotis sui Joannis Stephani Voienoda
nuper defuncti, assecutus per Nobilem Vladam Capitaneum Sacrum
et Thomam Bemonski Capitaneum Carnouien^{sis} cum aliis, cum etiam nunc
in hoc Gnate Regni nostri Conuentu a nobis postulasset ut cum eo antiqua fe-
dera, et inscriptiones, quae cum patre suo olim Stephano, et fratre Bosdam, ac
nepote Stephano Voienoda fecimus, innouare, et confirmaremus. Nos
cognoscentes cuius etiam potentissimo Dño melius expedire concordiam
et fedus mutuum cum alijs vicinis Dñis, et prae se hunc ipsi viderent, nostram propter
inaduerentem in dies magis hostium Turcorum potentiam, aequum censuimus
eadem ipsa federa, et inscriptiones renouare, et confirmare, renouamusq. et
confirmamus hanc serie literarum.

Nos Sigismundus Rex volumus fedus, et pacem perpetuam tenere, et habere
cum eodem Mag^r Joanne Petro Voienoda, ac Terrae eius Moldaviensis, polli-
cemurq. verbo nostro Regis pro nobis Successoribus nostris, et Consiliariis Ecclesiasticis
et secularibus, ac universis subditis Regni, et Dominorum nostrorum eandem pacem
perpetuam, cum ipso Mag^r Joanne Petro Voienoda, eiusq. pueris, ac puerorum
pueris, et Successoribus ipsius, et Boiaris, et universis subditis ipsius, ac Terrae eius
Moldaviensis tenere, et inuolubiter obseruare in perpetuum, Regnumq.
et Dominia

et Domina nra, ac Consiliarij, et omnes subditi nri tenebunt, et observabunt. Ipse
Joannes Petrus Woiwoda securus esse debet, et imperabit in terra sua Mol-
daviens, absq. ullis nris, liberorq. Succorumq. et subditorq. Regni et Dominorq. nrorq.
impedimento, nunc et in posterum.
Pollicemur insuper. Quod Joanni Petro Woiwoda, fueris ipsiq. ac fuororq. pue-
ris subditis, ac Terra eius Moldaviens con Tartaros, et omnes alios eius inimicos
consilio, et auxilio nro assistemus, et consilia atq. auxilia nra illi pro posse nostro
prestabimus, armis et gentibz nris, et Succores nri prestabunt, et similiter Joannes
ipse Woiwoda, et Succores ipsiq. nobis Succoribusq. nris con Tartaros, et oes hostes
nros assistent, et consilia atq. auxilia nra pro posse suo prestabunt armis et gentibz
Pollicemur etiam cum Consiliarijs, et subditis nris Joanni Petro Woiwoda, eiq. q.
fueris, et fuororq. pueris, Botanis, et subditis ipsius, ac Terra ipsiq. Moldaviens, quod
inimicis ipsius erunt inimici, et amicis ipsiq. erunt, et esse volumus semper amici.
Item quod nullum inimicum Joanni Petro Woiwoda, qui se appellaret Dns Terra
Moldaviens, et veniret ad nos, aut subditi Regni, et Dominorq. nros suscipie-
mus, nec locum usq. illi aut victum dabimus. in Terris nris, apud quemcumq. ea
subditi nostri abigere illum, et pellere de terris nris mandabimus, ut nullo tempore
maneat in Dominijs nris, nec illum tenebimus, nec fouebimus in damnum Joannis
Petri Woiwoda, Succorumq. ac subditorq. ipsius, ac Terra Moldaviens occulte seu
manifeste. Similiter Joannes Petrus Woiwoda nullum inimicum nrum, qui se ap-
pellaret, Dnm Terra Russiae, aut Podoliae ad se vel aliquem ex subditis suis
Terra Moldaviens, venientem suscipiet, nec locum usq. illi aut victum dabit, in
Terra sua Moldaviens, et apud subditos suos, sed ubicumq. talis homo repositus
fuerit in Terra eius Moldaviens, et apud subditos suos abire illum, et pellere de terra
sua mandabit. Ut nullo tempore maneat in Dno ipsiq. nec illum tenebit, nec foue-
bit in damnum nrum Succorq. subditorumq. nrorq. Regni, et Dominorum
nrorum.

110
nrorum occulte, seu manifeste. Et si contigerit quod aliquis Boiarius, aut
seu Joannis Petri Woiwoda profugeret ad nos, et Terras, aut subditos nros
is poterit sibi quorundam gram apud Dominum suum, Joannem Petrum Woiwoda
per se, aut per intercessionem nram, et sicam obtinere liberam eam illi, et secaram
reverti ad Dnm suum Joannem Petrum Woiwoda. Quod si gratiam, et
veniam consequi non posset, nos illam non sequebimur apud nos, et subditos nros
in Terris, et Dominijs nris, neq. occulte, nec manifeste. Similiter si contigerit,
quod aliquis Nobilis Secutor, aut subditus nri fugeretur ad Joannem Petrum Woi-
woda, aut quemcumq. subditum in terra ipsiq. is quoreret gram apud nos, per
seipsum, aut intercessionem Petri Woiwoda, et si illam obtinuerit, erit illi liberum
et secura redire ad nos, Regnumq. ac Domina nra. Quod si gram, et veniam
nram consequi non posset, Joannes Petrus Woiwoda illam non sequelet apud se,
et subditos suos in Terra eius Moldaviens, nec occulte, nec manifeste.
Item pollicemur Joanni Petro Woiwoda, et fueris eius, fuororq. ipsius fueris,
et Terra Moldaviens, quod nullum damnum, et impedimentum illi faciemus,
nec ullam hostilitatem, seu inimicitiam cum illis, factis aut consilio occulte, vel
manifeste habebimus, etsi intellexerimus undecumq. aut a quibuscumq. inimicis
aliquod malum, aut damnum illi imminere, id nos Joanni Petro Woiwoda, a li-
beris eius, et Terra Moldaviens significabimus.
Et similiter Joannes Petrus Woiwoda et liberi ac subditi ipsiq. nullam detri-
mentum ac damnum nobis et Terris nris inferre, nullas quoq. inimicitias nobiscum
exercere debet, factis aut consilio, occulte seu manifeste. Et si intellexerit aliqd
malum a nris hostibz nobis imminere, ipse Joannes Petrus Woiwoda debet nos
bis illud indicare, et significare. Propterea si quando nos gram expeditionem
una cum Serenissimo Principe Dno Rege Hungariae facere voluerimus con Turca-
cum Imperatorem, et Terram illiq. et nos ipsi in personis nris cum oibz potestis
Dominorum nrorum in eandem expeditionem proficisci contigerit, tunc Joannes
Petrus

Petrus Noienoda solus in persona sua cum omnibus potentibus suis, et tota Terra sua Moldauiensis una nobiscum contra eundem Turcarum Imperatorem ire debet, nisi quod absit graui infirmitate detineretur, propter quam solus in persona sua ire non posset. Quia tunc et eo casu Praefectum suum cum alijs suis potentibus mittere noluisse, et expedire debet. Priusquam vero eiusmodi expeditionem gratam contra Caesarem Turcarum faciemus. Nos Sigismundus Rex Poloniae, una cum Rege Ungariae ipsi Joanni Petro Noienoda, ac eius Terrae Moldauiensis, contra eundem Caesarem Turcarum assistemus, et auxilium praestabimus. Si similiter quoque Joannes Petrus Noienoda quemcumque interitum audierit de Turcis, nobis illa et Rege Ungariae quantum poterit significare debet, et neque consilium, neque auxilium ipse Joannes Petrus Noienoda dabit Turcis aduersus nos, sed quantum maxime poterit erit illis inimicus. Quod si Turcarum Imperator solus in persona sua cum valido exercitu, veniens cogeret vi, et armis Joannem Petrum Noienodam dare sibi auxilia contra Terras nostras, ipseque magna potentia illis resistere non valeret, ferret auxilia Turcis aduersus Terram nostram, fides et pax perpetua inter nos propterea violari, et rumpi non debet, in quantum constaret ipsum Joannem Petrum Noienodam vi ad hoc coactum fuisse. Etiam pollicemur Joanni Petro Noienoda. Quod si contingerit ex permissione Diuina (quod absit) ipsum propter potentiam alicuius validi hostis, cui resistere non possit, exire de Terra sua ad Regnum Poloniae, aut aliam Terram nostram, tunc et eo casu Terra nostra aperta erit illi, eiusque uxori, liberis, et vniuersae familiae seu generi ipsius, et Boiariis ipsius cum vxoribus, cum liberis, et subditis eorundem, cum thesauris, et rebus omnibus quae ad eos spectant liberum erit eis venire ad nos Terras, Castra, et Ciuitates nostras, et manere libere et secure ubicumque eis visum fuerit. Nos in eo casu ipsi Joannem Petrum Noienodam, ac coniugem, liberumque ipsius, ac Boiarios cum vxoribus, cum pueris ipsorum, gratia et beneuolentia nostra persequemur, et in

gratia

gratia ac honore conseruabimus. Habebit ipse Joannes Petrus libertatem in Terris nostris manens, recuperare Terram suam Moldauiensem. Et cum id facere voluerit Nos Sigismundus Rex viribus et potentibus nostris illum adiuuabimus, ut repetere et recuperare posset Terram ipsam suam Moldauiensem, et cum Domingo Deus adiuuerit, quod eandem suam Terram recuperabit, liberum erit et securum et apertum ipsi Joanni Noienoda Petro amico nostro absque omni incommodo, et damno, exire de Terris nostris, cum coniuge liberis, et cum vniuerso genere, et omnibus Boiariis suis, ac vxoribus eorundem pueris et seruis, ac thesauris ipsorum et omnibus quae habuerint ad Terram suam Moldauiensem. Item. Mercatoribus Joanni Petri Noienoda de Terra Moldauiensi liberum erit et securum ire per Terras nostras, et mercari, ac negotia sua exercere, solatis vectigalibus, et Teloneis consuetis, et seruato iure antiquorum emporiorum, seu depositorum. Et similiter nostris Mercatoribus, et subditis liberum esse debet, securum et apertum ire per Terram Moldauiensem, et mercari, ac negotia sua exercere, solatis vectigalibus, ac Teloneis antiquis, et seruato iure antiquorum emporiorum, et depositorum. Si quae autem iniuria et damna euenient inter subditos utriusque circa fines Nos cognitionem ipsorum Comenecensium et Haliciensium Capitaneis pro tempore existentibus commitemus, sic quod cum facta fuerit iniuria aliqua, aut damnum alicui subdito de Terra Moldauiensi ab aliquo subdito nostro, is cui facta fuerit iniuria petere debet iusticiam a Capitaneis Comenecensibus et Haliciensibus. Et ipsi Capitanei habebunt potestatem, iurisdictionemque subditum nostrum, ut facere possint cum eis iusticiam. Deumque oculis habent somnibus Joanni Petri Noienoda de Terra Moldauiensi. Similiter si cuiuspiam ex subditis nostris facta erit iniuria, aut damnum a subditis aut alijs quo somine Noienoda et Terra Moldauiensis, is petere debet iusticiam a Capitaneis Comenecensibus et Craenauensibus, illi vero auctoritatem et potestatem habere debent a Domino Joanne Petro Noienoda de omnibus. Deum pro oculis habent iusticiam ministrare.

Quod si

Quod si aliqua magna grauis iniuria, et desensio acciderit inter Capitaneos
nostros, et ipsius Joannis Petri Woiuodae significabimus, et ille nobis uicissim, et
utroque nostrum Oratores, et Consiliarios suos solennes mittere debet, qui simul con-
uenientes, de eiusmodi iniuria, et differentia cognoscat, et Justiciam faciant.
Haec autem iniuria, et damna, quae utrinque inter subditos euenerint, hoc factum et
pacem perpetuam inter nos violare, et frangere non debet.

Conueniens uero ad componendum, et cognoscendum utrinque, de huiusmodi iniu-
rijs, et damnis fieri debet, in locis consuetis, in quibus Sacerdos fuit tenet et sa-
bitus. Haec omnia supradicta Nos Sigismundus Rex Poloniae, Magnae Duc
Lituaniae, et Pollicemur uerbo nostro Regis cum omnibus Archiepiscopis, Episcopis
Consiliarijs Ecclesiasticis et secularibus, et subditis Regni, et Dominiorum nostrorum
amico nostro Joanne Petro Woiuodae Terra Moldauiensis eiusque, pueris, puerorum
ipsius pueris, ac omnibus heredibus, et subditis ipsis firmiter tenore, implere, et inuio-
labilitate obseruare sine fraude et dolo Successoresque, et subditi nostri obseruabunt.
In quorum omnium et singulorum fidem, et euidentius testimonium Sigillum nostrum
ac etiam sigilla Consiliarioz nostrorum praesentibus sunt appensa. Actum et Datum in
Conuentu Piotrkouien'si generali die Sanctae Luciae. Anno Domini 1537. Regni nostri
anno 21. Praesentibus R^{mo} et Reuer^{do} in Christo Patri Joanne Archiepiscopo
Gnesen'si Legato nato, et Primato, Petro Prae. et Regni Vicecancellario, Marci-
a woladislauien'si, Joanne Potanien'si, Andrea Plocen'si, Joanne Przemiskien'si E-
piscopis. Nec non Magnificis, Venerabilibus, et Honoris Christi de Szydlowiec
Castellano, et Capitaneo Prae. et Regni nostri Cancellario, ac Syrachien'si, Noua Cruta-
tis Korchyn, Gostinen'si, Soczaczouien'si, Lubauien'si Capitaneo, Andrea de Wlen-
skyn Cracouien'si et Belzen'si, Czelmen'si, Natunen'si, et Crasnostauien'si Capitaneo
Otta de Chodecs Sandomirien'si, et Capitaneo Chocinem'si, Andrea de opator
Brzesken'si, Joanne de opator Inowladislauien'si et Capitaneo Crusuien'si
Joanne Comite de Tarnow Poloniae Generali, et Exercituum Regni nostri
supremo Ductore, et Capitaneo Sandomirien'si Joanne Bochotnicki de
olefin'si

112
Olesnica Lublener'si et Andrea de Kischke Plocen'si Palatino, Luca de
Gorka Potanien'si, et Capitaneo Maiori Poloniae generali, Nicolao de
Szydlowiec Sandomirien'si et Berauaria Regni nostri, ac Radomien'si, Cioce-
cimen'si, Fatorien'si, Kyzetien'si, Olshtinen'si, Grodecen'si Capitaneo, Stanislaw
Domnicki Calisien'si, Jacobo de Pzerali Syrachien'si, Vincentio Suidwa de
Semotulij Gnesen'si, Joanne de Wenszyn Lublener'si, Stanislaw de Sprowa
Biecen'si et Capitaneo opocimen'si, Adamo de Wbenica Radomien'si et Capto
Inowlodien'si, Hieronimo Rozdrazewski Rogoznen'si, Martino Myszkowski
Vielmen'si, Nicolao de Rusoczyce Biechouien'si, Joanne Kobelenski Roszetien'si
Nicolao Chenski Polanecen'si, Andrea Czotowski Korpaken'si, Felice Szrenski
Dobrynen'si Castellani, Stanislaw de Chodecs Mensale Regni nostri, et Leopolden'si
ac Lubaczouien'si Capitaneo, Joanne de Lasko Gnesen'si et Lencicien'si Praeposito
Joanne Chien'si Praepo. Potanien'si, Bernardo Wapowski Cantore, Joanne
Goski Archidiacono Potanien'si, Nicolao Tamasowski Praepo. Tarnouien'si
Stanislaw Paulo Archidiacono Lublener'si Canonico Prae. Secretarijs nostris, Syl-
uestro Ozerowski Succamerario nostro, et Capitaneo Tarnobroden'si, Martino Fbo,
Czomaszki Pincerna Regni nostri Joanne Paulo Structore Mensa nostra, Nicolao
Domnicki Tribuno Lencicien'si Praefecto stabuli nostri, et Casten'si Pzardren'si Co-
ninen'si Capitaneo Simone Chelniczki Magistro Coquinae nostra. Ceteris quam
plurimis Dignitatibus, officialibus, et stolicis nostris, festibus ad praemissa fide dignis,
Sincere deuotis, et fidelibus nobis delectis. Datum per manus praefati Mag^{is}
Cristoforu de Szydlowiec Castellani, et Capti Prae. et Regni nostri Cancellarij

contra iniurandum aculit, et dolose occupauit predicto frater noster illa
omnia suis suoribus viribus ex eius manibus seu ditione recuperare nobisque
gratis et sine quauis difficultate restituere tenebitur et erit astricto, et
quotiens opus erit auxilijs contra dictum hostem nostrum Moscovitam Sabai
erimus illa nobis cum omni potentia sua quanto celerius poterit prestabit.
Et simili modo contra quemcumque alium hostem nostrum etiam nobis auxilia
prestare tenebitur et erit obligatus in eo numerum et capis pro quibus nos
fratrem nostrum regimus. Item simili modo Astra, quae Praedecessores eius
dem frater noster Casares et pater Alfiger Cesar, ipseque frater noster Cesar Men
digerei pariter cum legionibus, terris, aquis et omnibus diuitiis militarijs
que et datis in eorum literis alijs sigillis designatis et munitis, describere ad Do
minum Magni Ducatus Lithuaniae pertineret. Quae quidem ex talibus Casaris
negligentia Praedecessorum nostrorum in manus hostis nostri Moscovita incidens
eius ditioni accedere, sapienter frater noster Cesar Mendigerei, inuitando in sen
tionibus Praedecessorum nostrorum conclusionibus nobiscum factis, verbo eius firmo
Casares, illa etiam viribus suis recuperare de manibus Moscovita hostis nostri
et nobis simpliciter sine quauis remittentia resignare seu tradere ad Magni
Ducatum debet. Item Nos etiam filios Achmat et filios Macometi hostes
fratris nostri Mendigerei Casaris pro hostibus habebimus et cum ipso contra illos
hostilia volumus exercere. Item hostem illius Diachmat in Ducatu Magni
Ducatus Lithuaniae captiuum volumus tenere, et ex captiuitate ad damnum
et incommodum ipsius Imperatoris, illum ad tempora vitae suae nemquam liberum
dimittere. Seruis etiam suis in dispendium dicti fratris nostri licentiam, seu
facultatem abeundi volumus prestare. Et hoc si Imperator nobis
super scripta seruauerit promissa. Praeterea omnes et diuersas hostilita
tes, damna, indignitates, et alia eiusmodi contra Dominum nostrum, tam Regem
Poloniae

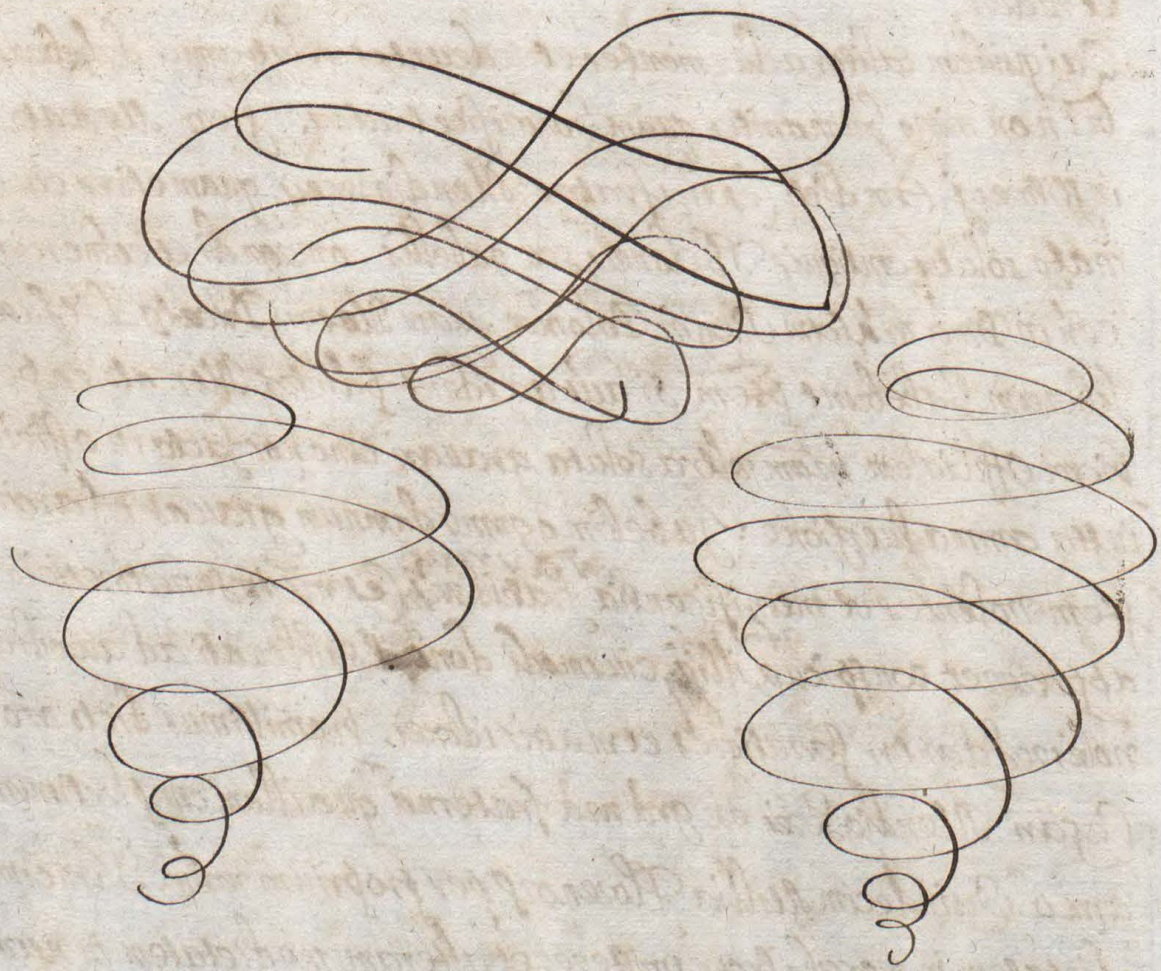
Poloniae quam Magni Ducatus Lithuaniae quam Serenissimi fratris recora
dationis Casimiri patris, Alberti, Alexandri fratrum Regum et Praedeces
sorum nostrorum, tum etiam nostris temporibus per Macometum Sultana
et alios Sultanos fratres, et filios dicti Casaris, Satrapas, seu ulanos Duces,
illatas, et inflictas in uniuersam illis remittimus, omnemque rancorem, seu ul
onis libidinem ex animo abolemus. Liberumque deinceps erit protextu eius
foderis, et solidae amicitiae fratri nostro Casari, et Macometi Sultana
et alijs Sultanis, in eorum proprijs personis, in Dominio Magni Ducatus Li
thuaniae, vel item ad nos Sigismundum Regem, tanquam hospitibus, et in
uitatis veluti auxiliarijs contra quemlibet hostem cum eorum gentibus in certo nu
mero per nos admittendo, sine quauis incommodo suo, in dominia nostra venire,
et redire.

Qui quidem taliter aduenientes, et redeuntes veluti amici debebunt a no
bis non minus humaniter, quam honorifice tractari. Item Mercatores
institoresque tam dicti Casaris fratris Mendigerei, quam etiam eius se
natu soluti antiquis Poloneis, seu gabellis comendi, et commercia exerc
cent in omni nostra Regni Poloniae quam Magni Ducatus Lithuaniae
liberam habebunt praeterea, si autem acciderint predictos Mercatores per que
piam officialem nostram ultra soluta grauam, tunc nos facta in officialem
iusta animaduersione: habebimus omne damnum grauatis sarciri.

Item volentes ut munificentia fratris nostri Casaris et seruitores eius magis
appareret conspicua, illis eiusmodi donis subleuati ad auxiliandum
nobis reddantur feraciores, et magis idonei, promittimus dicti nostri fr
atris Mendigerei ex gratia nostra fraterna, quae illum amplectimur, quoties
anno quindecim milia florenorum per proprium nostrum Nuncium me
diatatem in meribus transmittere, et alteram medietatem in numerata

pecunia

pecunia dare. Quam summam in duas ratas dividere debemus. Prima rata
erit pro Pentecoste. Secunda vero pro festo S. Martini, aliq; omnia
superius expressa inuolabiliter tenere. Frater aut n^r Cesar Mendigerey
omnes conclusiones in eor^{um} articulis, punctis tenendum observare incu^{re} et
et simpliciter sine quouis colore et exit^u g^{ra}ctus. In quor^{um} omnium fidem
has n^{ost}ras patentes, has de consilio Consiliarios n^{ost}ros conscribi, et si-
gilli n^{ost}ri munimine quotanquam Rex Polonia^e v^{ost}rum roborari i^{us}si-
mus. Datum Vitha v^{er}o Septembris. Anno D^{omi}nⁱ 1513.

115
Fædus Tircicum per Dominum Pe-
trum Opalinski Curia^e Magistrum Sigismuⁿdi
Augusti Regis altatum.

Omnia gratia et auxilio excel^{si} et summi Dei, et cum Aut^{oritate}
et ductu Prophetar^{um}, deniq; cum adiumento Machmetis Mastapsa, et cum
gratia quor^{um} Consiliarios Prophetar^{um} n^{ost}ri Abubekier, Omer, Osman, Ali, qui-
bus omnibus Deus sit propicio, supra omnia tamen sanctis suis Prophetis.
Ego sum Imperator Imperator^{um}, et dator Coronar^{um}, et statuum Principib^{us}
per me super terra constitutis, et amplius sum ego umbra Dei super terra,
et D^{omi}nⁱ albi maris, et nigri maris, Grecia, Eolia, Carmania, et Provin-
cia Armenia, Durgadir, et Diambel, Jorgiana, Edenbarsan, Adromia,
Alepi, Damasci, Alchairi, Mecca, Medina, et Hierusalem, et reliqua totis
Arabia, et Provincia gemma, et amplius omnes Provincias a maiorib^{us}
Antecessorib^{us} meis qua^e sitas, et a me lucens ense subiungatarum.
Ego Sult^{an}em Baia^{se}bi filius qui fuit Sult^{an}em Selemi filius sum Saleh-
man Fac^{is} Imperator, tu qui inter Principes Christiana fidei maior es Rex
Polonia intelligas, quod in præsens vester dilectus, et fidelis orator, quem sue
ad excelsum mea porta solum misisti, cui loco ceteri Magnates, et Princi-
pes fecerunt, et vos quoq; Baia^{se}bi v^{ost}rum, et filius v^{ost}ri misisti, qui filius omnibus
Principib^{us} est Christianis fortissimus quem vos in Regium locum v^{ost}rum suffeci-
stis, et eius causa egistis, ut ad amicitiam quam cum excelsa porta n^{ost}ra longo
tempore tenuistis, inter filios etiam n^{ost}ros descendentes observanda^e et fir-
mandam

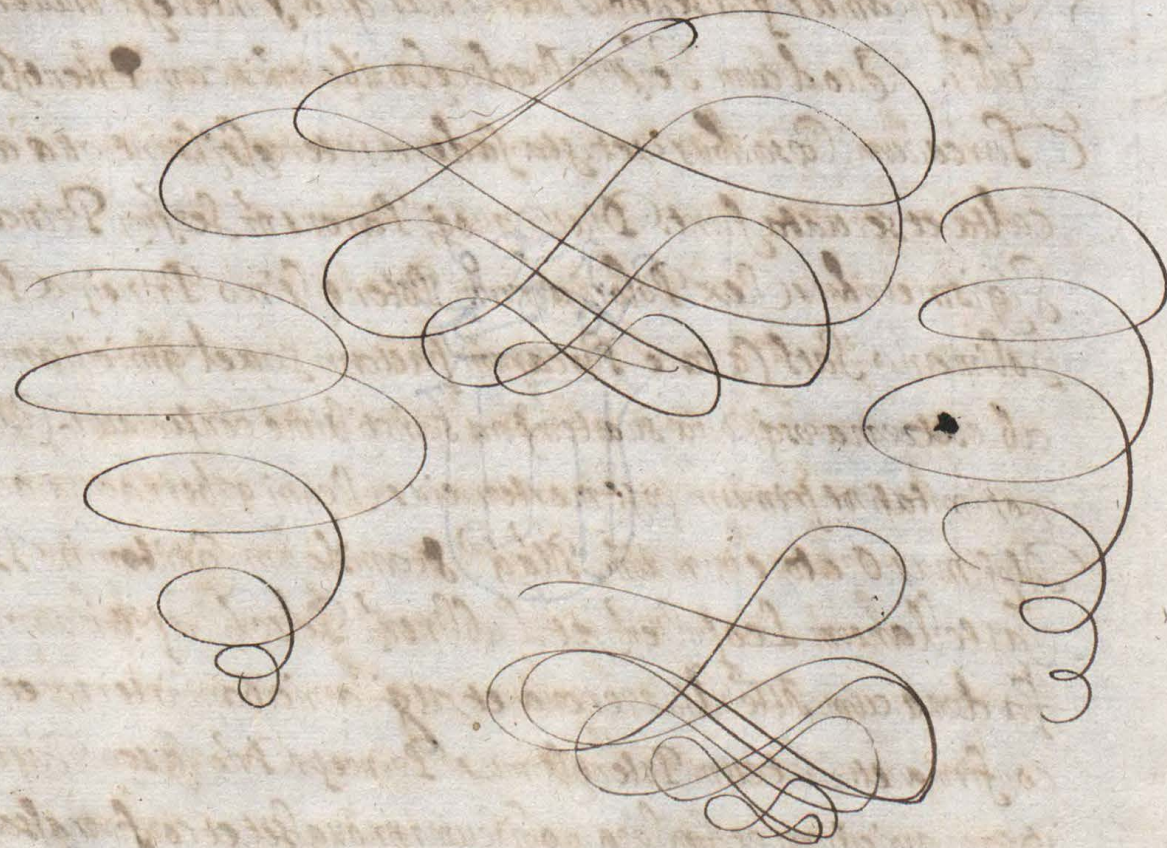
mandam Capitula vobis in scriptura claremus. Quamobrem propter vos
qui estis persona et multa experientia, et propectu aetatis, et propter
observatam longo tempore internam amicitiam, et benevolentiam mutua,
sicut p[re]terito tempore fecim[us] retinebim[us]. Quod vero attinet ad filios et
descendentes, quorum meministis, si ipsi filij erunt boni et sequentur vestigia
Patrum etiam sibi ipsis bene consulent. Quod vero postulastis ut inter nos et
filium v[est]rum p[re]sentem amicitia et benevolentia recipiatur ob amorem v[est]rum
sumus contenti hoc facere.

Præterea Potentissime Imperator Tartar[us] ex nomine Saibkereblan, qui
in felicissima Aula v[est]ra crevit, in miliciis, et operacionib[us] n[ost]ris assuevit est
hinc nobis loco filij, ei dixim[us], ut cum contractu inter nos et vos sit amicitia
ipse etiam p[ro]p[ter] se vobis amicum, necesse t[ame]n erit, ut vos vicissim in amicitia
ei respondeatis, et in hunc modum vos exhibeatis, ne Tartari seu cognati, qui
p[re]dicto Imperatori non obediunt, ab illo fugientes receptum apud vos habe-
ant, neq[ue] auxilium quod apud vos petierint obtineant. Quin etiam et
vos advenientes illos Regno v[est]ro arceatis, et persequamini.

De Cora Bogdano et Valachis, qui sunt servi et tributarii n[ost]ri, si
illorum aliquis ex timore Provincia[m], et domiciliu[m] desereret, ad v[est]rosq[ue]
pro receptu confugeret, vobis d[i]cimus ne illos recipere, nec ad nos admittere
vellitis, imò p[re]cedentes illis eiusmodi spem, et occasionem asperum vos
erga illos exhibebitis, ut non habeant causam istiusmodi consilia amplectendi.
Insuper quis suadente Diabolo in animum sibi induceret adversum nos
inimice agere, ad v[est]rosq[ue] pro conducendis gentibus, et componendo stimorum
apparatu, vel sollicitandis consilijs inimicitiam adversum nos p[re]ferendis
eum vos, et similes amulos v[est]ros a consilijs v[est]ris, et omnino consilio prohibe-
bitis, et habentes claram inviolatam amicitiam n[ost]ram eritis semp[er] amicus

Amico

116
amico, et inimico inimicus, quoniam ex parte n[ost]ra amicitia erit semper
custodita, et observata, per eum solum verumq[ue] Deum, qui caelum et
terram creavit, et p[er] n[ost]rum p[re]sentem, et Antecessor[um] n[ost]ror[um] affirmamus,
quod ex parte n[ost]ra erit semper et firmè observata amicitia, et
bona pax.

Fidus cum Caesare Turcarum
per Magnificum Dominum Stanislaw
Hensynski Castellaneum Leopoli-
ensem auctum.

Sigismundus Augustus rex.

Significamus presentibus litteris nostris quors interest universis et sin-
gulis. Quod cum Serenissimi Praedecessoribus nostris cum Potentissimis Dominis
Turcarum Caesaribus vetusta fœdera intercessissent quae ab utroque
calta et servata sunt. Dilectus quoque Pater noster Serenissimus Princeps Dominus
Sigismundus Rex Poloniae cum Potentissimo Principe Domino Solimano
Solimano Salsi Caesare Turcarum pactam semel amicitiam et fœdera
ab extrema usque vita sua tempora sanctissime conservavit. Cuius exempli
nos imitari ut primum post mortem eius Regni gubernacula accepimus.
Misimus Oratorem nostrum Magnificum Stanislaw Comitem in Hensyn
Castellanum Leopoliensem et Lublinensem Belson Capitanum ut vetusta
fœdera cum Altis illis renovaret atque amicitiam inter nos et illis Altis
confirmaret. Et cum Potentissimus Princeps Dominus Caesar Turcarum eam
ipsam amicitiam et fœdera nobiscum innouasset et confirmasset litteris
suis ad nos datis hoc ipsum testatus esset. Nos vicissim litteris huiusmodi
spondemus et promittimus. Quod a die vicesima anni praeteriti 1583
ad finem usque vitae suae et Potentissimi Domini Caesaris Turcarum fœdus et ami-
citiam cum Altis illis observatum neque ullum damnum et detrimentum Castris
Civitatibus, villis ditionibus Altis illis illatum sumus. Subditi quoque nostri cuius-
cunque

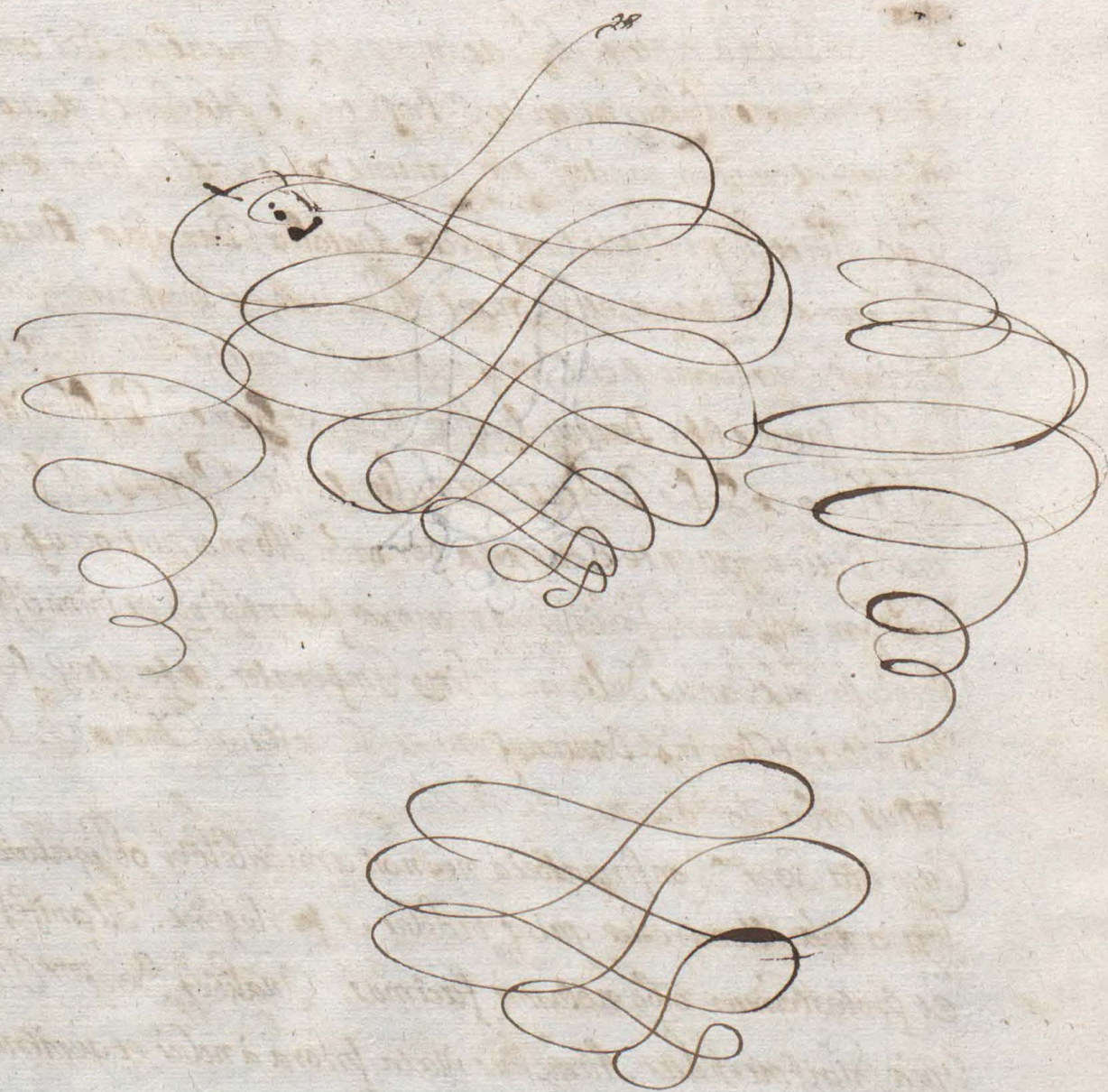
117
cunque gradus et conditionis existant mandavimus ne quod detrimentum vel
incommodum ditionibus Altis illis inferant. Quemadmodum neque Altis illis
litteris, subditis, Altis illis, Terris, Castris, Civitatibus, oppidis et villis ditionis nostrae nul-
lum incommodum, aut damnum inferent. Oratores Nuncios et servitores nostri
liberam transitum accessum, et recessum ad Altis illis, nullis litteris liberi transi-
tus ad id requisitis habere debent, personis et rebus eorum salvis, conducto.
Res boni et fideles in finibus eius dari debent eodem vero pacto nos, et sub-
diti nostri erga Altis illis Oratores Nuncios et servitores gerere et conservare
nos debemus, et tenebimur. Quod si aliqui ex ditionibus nostris captivi in diti-
onibus Altis illis Caesarea reperi fuerint quia Christiana religione non
deservierint, liberum erit ditionibus nostris illis, qui eos invenerint ipsos ab eorum Dominis
redimere eodem quo empti fuerunt precio. Et si de precio differentia
aliqua orta fuerit, quod magis nostris praeiudicium quam quo eorum erit eorum
domini si vellent, emptores iuramento pro more fidei suae praecipuum em-
ptorum servorum comprobare debebunt, quo accepto subditi nostri libere
manu mitari erant affecti. Quicunque vero ex subditis nostris a die incro-
atum usque ad tempus terminando fœderum capto et in ditiones Altis
illis abducti fuerint, et absque omni precio libere dimitti debent. Similiter vero
quicunque subditi Altis illis capto, et in ditiones nostras adducti fuerint, et
libere absque quovis precio dimitti debebunt. Mercatoribus utraque, nunc liber
Sine inde tam terra quam mari transitus in Terras et ditionibus utriusque
nunc per civitates, oppida, et loca omnia Solimano pro more solito esse de-
bent, personis et rebus eorum omnibus salvis. Quod si vero aliqui Merc-
catorem nostrum in ditionibus Altis illis Caesarea mori contingit, eius res,
et merces omnes integre ad servari debent, et cum per Socrum nostrum litteras
nostras habentem reperta fuerint tradi illi debebunt. Itaque nos et
subditi.

Subditi nra erga mercatores Altis illis gerere nos tenebimur. Damna
vero quaecumque subditis Potentissimi Dni Caesaris Seruicij per subdi-
tos nros illata fuerint, nos ea qui illa intulerint premire et damnare
reservare tenebimur. Eodem vero pacto nobis et hominibus nris
et Altis illis, et eis subditis damna illata saveiri debebunt. Pri-
us ignorantes vero nulla utique in mercatores et subditos communes
esse debent. Ut vero occasiones omnes damnorum et iniuriarum amove-
antur. Ita inter nos et illis Altis constitutum est, quod subditi et Mer-
catores tam nostri, quam Altis illis non prius alter alteri cadere, aut
merces aliquas dare debebit, quam apud officium aut Iudicium aliqd
de summa credita cautionem et inscriptionem debitor creditori fecerit.
Cuius ut et pax et amicitia firma inter nos et Altis illis consti-
tuatur, eiusque recindenda, aut labefactanda nulla prorsus
ocasio moveat. Cum hactenus Commissarii utriusque nram, ad
iniurias utriusque nram, ad iniurias utriusque illatas componendas
et facientes convenire non potuerunt, Altis illis Caesaris damna
omnia subditis suis per subditos nostros ad diem usque constitutionis
praesentium foderum illata nobis condonavit, et remisit. Nos etiam si
militer damna omnia nobis, et subditis nris per subditos Altis illius
illata Altis sua Caesaris remittimus, et condonamus, neque utriusque amplius
repetere illa debebimus, aut poterimus. Caesar Prælopecensis dandus
hoc foderi nulla damna ditionibus nris inferre debebit. Nos
vero stipendium solitum, ut nobis contra hostes nros assistat dare
illi debebimus. Quod si ipse aut subditi illis nris subditi, aut
ditionibus nris damna et iniurias aliquas attulerint id totum ex
Mandato Altis sua Caesaris in instanti servare illa tenebimur.

118
Ex parte vicissim nra, si quod damnum ab hominibus nris Prælopecensis
Prælopecensis Caesaris et Palatino Valachia, aut hominibus et diti-
onibus illis illatum fuerit id totum nos cum requisitis fuerint, nulla
interposita mora servare illis mandabimus. Maleficis hominibus
damna et iniurias in Terras Moldaviae facientibus ex Val-
lachia profugis receptum in Regno, et Dominij nris non dabimus
et si qui eiusmodi in Regno nro capti fuerint, eos ad Altis sua
Caesaris requisitionem in ditionibus nris non retinebimus. Similiter
etiam Altis illis Caesaris profugis hominibus ex Regno et Dnijs
nris in ditionibus suis receptum dare non debet, et eos qui tales
reperi fuerint cum a nobis requisita fuerint retinere in ditionibus
suis non debet. Fures et latrones cum alieni ex subditis nris
res et merces furtim, aut in ditionibus Altis sua Caesaris absque
vinctis, per officium aut Iudicium vicinum inveniunt, et morte pu-
niendi debent. Res vero illatae si cui acceptae fuerint integre
reddi debent. Idem etiam nos Altis sua subditis in Regno, et
Dominij praestabimus. Bialogradensis et Silesiensi Prælopecensis
neminem per fluvios seu Nistrum, Danubium, et Boristhenem
in Ditiones nras transire permittere debent, solum modo Or-
atores, Nuncios, et Mercatores, Beloneatores, et Portuum
Custodes Altis sua Caesaris diligenter in idem custodire debent
nequis ex subditis nris in Ditiones Altis illis ex Dnijs nris per
Oratores, Nuncios, et Mercatores ingrediantur. Quoscumque vero
captivos ex Regno, et Dnijs nris in Altis illis Caesaris ditiones
abduci per quempiam contigerit, is eorum et libere dimitti per Altis
sua

suos Portuum custodes debent. Item pastores gregum qui Gebam
vocatam, greges et armenta ultra fluuios Rester, et Bonster
nem in pontem seu fundo nro pascere non debent, nisi prius
apud Capitaneos locis vicinis, cum Notarios nros ad id per nos
designandos gregum suos professione facta, et tributo a
pascuis persoluto. Cum vero professionem apud nos fecerint,
et pascua conduxerint, Capitanei nri eos a damnis et iniurijs vni
dicare debent. Equi subditis et Mercatoribus nris per subditos
illis illis Cesarea in Poduodas, tam etiam per Sanctas belli
tempore capi non debent. Ut aut maior, et firmiter amicitia
inter nos, et suam illis Cesaream constituatur, stabiliaturque.
Illas sua Cesarea amicum se amicis omnibus nris, inimicis vero
inimicum professa est. Nos quoque similiter amicum. Nos illis
sua amicis, inimicis vero inimicum fore profiteamur. Quod
quidem omnia in literis hinc expressa illis illis Cesarea, plenè
integre inuolateg, tenore, semetleg, seruare, et custodire ad
vita sua extrema tempora verbo suo promissa, et iuramento
Deo omnipotenti, et Propheta suo Macometo, ceterisque Prophetis
psitis confirmauit. Nos etiam similiter ea omnia in literis hinc
expressa plenè integre, semetleg, seruare ad extrema vita sua
tempora spondemus, pollicemur, et iurando per nomen
Dei omnipotentis confirmamus. Dum modo ex parte illis sua
Cesarea occasio aliqua compendi sinisce faciens non detur.
quam nos nullam Deo duce datum sumus, et certo pollicemur.
In cuius rei fidem et testimonium, sigillum nrum p'sentibus.

119
appendi iussimus. Datum ex Civitate nra Lublinc in
his Regni nri generalibus xij die Mensis Martij. Anno
Domini Millesimo Quingentesimo quinquagesimo
Quarto. Regni vero nostri anno vigesimo Quinto.

Contenta Pactorum cum Turca:
cum Imperatore per Dominum Petrum
Eboronski Castellum Voivodam
et Hasan Craus missorum.
Anno Domini. 1568.

Ex Divina innumerable ac immensa clemencia Dei omnipotentis
et ex inmemorabilibus miraculis S. Prophetæ nri Macmeth, et suorum Apo-
stolorum, et omnium sanctorum, quorum animis creator cali et terra benedicat.
Ego Albi et Nigri Maris, cum Græcæ Anatolia, Damasciæ, Hastice
Caramania, Romania, et Regnorum Sulkadizæ, et Diarbekienfium Pro-
vinciarum, Curdeianorum, et Semifienfium, et Sanctæ Meccæ, et Hierusa-
lem, In summa totius Domini Arabiæ, Aken, et Yemen, Babilonia, et Babi-
la, Aliza, et Sedis Budensis, ac multorum aliorum Regnorum, et provinciarum
qua Divina favente clemencia per nros Abanos sunt occupata, filius
Sultani Solimani felicissima memoria potentissimus, et inimicissimus
Princeps Sulebanus, Sultani Selimi Imperator Imperatoris semper
Augustus, et Domini Dominantium, et Terrestrium Domini, Monarcha
totius orbis Terrestrium. v. v. v.
Cum ista Serenissima Confirmatoria nec non amicaliter obligatoria Prævi-
legia nra Monarchiæ quisque videbit et perlegent. Manifestamus
et protestamur omnino notumque facimus. Qualiter Serenissimus Rex Polo-
niæ Sigismundus Augustus iuxta priora à nobis, et genitore nostro
data

126
data Præilegia constantis amicitie confirmatoria, denuo eadem
renovari fecit, et antiquam sanctam amicitiam iterum nobiscum
confirmari postulavit. Quapropter ex suis magnatibus, et primis
Consiliariis Magistri Virum Petrum de Eboron Castellum Voivodam
Cens ad potentissimam et inimicissimam potatem nram Monarchiæ
Legatum misit, certo significans per oratorem suum predictum
velle sinceram et constantem amicitiam nobiscum firmiter ob-
servare. Quapropter instans Serenissimi Prophetæ nri 970
Mensis Muharem die 20, quod est anno Sancti Prophetæ
Jesu id est Christi 1568 ultima die mensis Julij ista felicissi-
ma Præilegia constantem amicitiam obligatoria a me data sunt.

Mando itaque, ne ex parte altissimæ magnitudinis nrae Dñs
Serenissimi Regis Poloniae, ubicumque, se jurisdictionis eius extendit, tam Archie-
piscopis, villis, oppidis, quam generaliter universis quam possidet
dicioni, ne omnibus eius gubernationi subiectis, vel Consiliariis, Belorbe-
gij, Sendriæque mancipia nra vel in finibus menses, Capitei
et milites, ullum damnum aut impedimentum inferat. Similiter in
Dominij nris bona, Arces, Civitates, oppida, villas, in summa qua-
cumque nra subiecta sunt potestati luta et libera erunt, ex pon-
te Serenissimi Regis Poloniae, tum eius Magnatum, ab omnibus damnis,
et molestiis, quin potius amicus, matus, finus, utrumque amicus, et vi-
cissim inimicus inimici.

Ex utraque parte Oratoribus, Nunciis, Factoribus, siue alijs quibus-
vis hominibus, libereum sit sine ulla modo impedimento ire, et re-
dire in quemcumque locum voluerint, neq. illis aut illorum bonis, vel rebus

damnum

damnam seu periculum dabitur ullum.

It Legatione Dni Bendysinski, quicumq; subdit Ser^m Regis Polonia ante Priuilegijs confirmationem capti sunt, permillum eor a suis dñis concordato precio redimere, ac in patriam abducere (modo Musulmani non sint facti) absq; ullius conditione vel impedimento. Si vero post confirmata Priuilegia quicumq; captus fuerit, ex utraq; parte sine ullo precio liberè, et secure dimittetur.

Utriusq; partis mercatores cum suis mercimonijs maris vel terra, in utraq; parte transeuntes, ubi de more Belonea debita soluerint, cum omnibus bonis tui sint.

Item si aliquis Mercator ex utraq; parte moriatur in nris vel xris partibus, sua merces non occupabuntur, immo seruabuntur secure donec a suo Dño homines veraces cum lris mittentur, ad ea poscendas dictas merces, et alia bona quae quidem omnia hereditas defuncti restituentur nulla excusatione valida.

Sensiacis, Silistrocens et Belgradensi seria mandata dachimus ne praeter Mercatores Fluuium Nester quemq; transgredi, paciantur.

Vechigalium quoq; Praefectis ac ceteris officialibz, qui transitus custodiunt, Mandatum e, ne quemq; praeter mos Kulicos, et Nuncios, ac aliosq; partis Mercatores transire sinant, imò ut captiui apud quemcunq; vel huc euntem, vel eo transeuntem cepti adimantur, et libere domum dimittentur.

Pastores Pastores ubi in Iurisdictionem Regiam ad pascendz transierint, nulla se ratione occultent, sed pocius eas loci Regis Praefecto indicent, numerumq; eorundz recenseant, ac soluant decima, prout

121
proue consuetudo fert et postulat. Quo facto si aliquod damnum passi fuerint, illud eis idem Praefectus sarcire tenebitur. Mercatores Poloniae, et qui tempore pacis per Postas portant lras, et tempore belli Janitza, vel quibus milites nri adimere equos nequaquam debent.

Si post data hac Priuilegia in Regno Polonia alicui ex nris damnum aut iniuria inferatur, Ser^m Rex tales inuenire, et castigare curet, ac sine ulla excusatione pro damnis illatis satisfacere. Si vero deinceps debitor quispian in Regnum Poloniae perueniet, ubicunq; a creditore inuentus fuerit, eius loci gubernator, discusso pro agnitate negotio satisfieri creditori curabit, sed pro debito vel culpa aliena, ne innocens solvere, seu quicq; pati cogatur, quod idem similiter ex parte nra obseruabitur. In summa Abbanor^m mo^r constitutam amicitiam constanter firmiterq; obseruare volumus, ita quod nullo modo quicq; his contrarium euenire possit. Illata vero ex utraq; parte damna considerari diligenter, et compensari mutuo debent.

Damna hactenus mutuo illata Commissarij fideles concordare utrinq; debent, quod si ob difficultatem res profici non possit, ex utraq; parte oblivioni tradantur, neq; unq; ulla amplius eor^m mentio fiat.

Item. Ubi ex parte Ser^m Regis Polonia antiqua consuetudine constituta munera Principi Tartaror^m data fuerint. Ea hinc ex parte dicti Principis filiorum ipsius Nuchiar^m vltanor^m, ac totius familiae, et exercitus ipsius Ser^m Praefato Regi, Regibus, vel Dominis ipsius qbusuis, nulla damna inferantur, neq; Priuilegio huic quicq; contrarium fiat. Si tamen ex parte Tartaror^m aliqua

aliqua damna inferantur, ea omnia mandato nro mediante cõ-
pensabuntur, et malefactores castigabuntur.

Si ex Moldavia Palatinatu aliqua damna Regno Polonia illa-
ta fuerint, mandato nro restaurari curabuntur. Similiter si ex
Regno Tartaris aut Moldavia aliqua damna inferantur casti-
gatis reus damna passis sarciantur.

Si aliqui proditores seu malefactores ex Basclani Valachia in
Regnum Polonia perfugerint, cõmissio quopiam nefario scelere
requisiti debent omnino restitui. Quandoquidem hactenus
Homines Regij inuentis hic captiuis nationis sua, essq; redimere
cupientes, a possessorib; iniusto p̄cis sint exagitati. Ideo cõstitutis
deinceps sit, ut Dñs captiui Juramento q̄m ipse dederit affir-
met, et idem p̄cium a repetente recipiet. Captiui qui Turca sunt
facti sint omnino liberi, Christiani vero liberi ac tuti in patriam
suam absq; ullo impedimento dimittantur. Similiter ubi in Re-
gno fuerint Turca, eosdem secure abire, ac tutos esse postulamus.
Durante hac amicitia Oratores, Nuncij, Tabellarij, a nemine
vel eundo vel redeundo impediuntur, sed potius in cõfinijs
dentur illis in Comitatum securitatis gratia viui p̄bri et fideles,
idq; ex utraq; parte pr̄stetur. Mercatores solus debitis Re-
loneis pristino more tuti sint. Si vero alicui subditis nris aliqua bona aut
res ab hominibus Regijs detenta fuerint, vel pecunia debita, postq;
iusticiam petierit, tunc sine ulla mora restituantur omnia. Latrones
et fures scelerati quicq; a Praefectis locos, ob maleficia morte pumi-
antur, resq; ab illis per illos ablata possessorib; restituantur.

Chianj

Etiam si autem Mercatores, vel alij quicq; de mercimonijs aut rebus
inter se concordarint, donec in librum Judicis id non fuerit inscriptum
et si ab eodem Judice testimonium per literas non dabitur, neq; ac-
ceperit, talis quarella nullo in loco habeatur, imò pro falsa existimetur
similiter Praefecti Regij donec rem certam non resciverint, falsis Sa-
iusmodi testimonijs fidem ne pr̄stent.

Ut autem hac pr̄fata condiciones foderis et pacis ac amicitiae
nostrae mutuae, sint firmiores pro nobis, ac subditis nris. Juro per
creatorem cali et terra Deum Omnipotentem, et Sanctissimum
Prophetam nostrum ac omnes ceteros Sanctos Prophetas, nihil his
Articulis contrarium ex parte nostra euentur, quamdiu vixerimus
et donec ex parte Serenissimi Regis foderi nihil contrarium, ac in nostra
amicitia alienum continget.

Quapropter ab altitudine Portae nostrae Monarchiae, datus hisce
Privilegijs, ac signo nro insignitis fides p̄stetur, pr̄fataq; omnia
ex utraq; parte omniuni unanimiter, et firmiter observare, ac ami-
ciam nostram Sonorare teneantur.

Datum in Sede nostra Imperiali Constantinopoli Anno S. Prophetarum
nri 976 in Mense Maharemi 26 die Idest Anno Christi.
1568 In Mense Julio Die 23.

Fœdus Turcicum per Magnificum Dominum Georgium Jasloviecki allatum.

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Poloniæ
Magnus Dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiarum &c. L.

Magnificamus presentibus literis nris, quorum interest vniuersis, et
singulis. Quod cum Serenissimi Prædecessoribus nris Regibus Poloniæ, tum
potentissimis Dñs Turcarum Cesaribus vetusta fœdera multis ab annis
intercessissent, quæ ab utrisq; sancte et inuiolabiliter semp culta, et
observata sunt. Diuus quoq; Parens noster Serenissimus Princeps, Dñs
Sigismundus Rex Poloniæ, cum Potentissimo Principe, et Dño Sultano
Solimano Sac. Cesare Turcarum pactam semel amicitiam et fœ-
dera ad extrema usq; vitæ suæ tempora sanctissime seruauerit. Cuius
exempla nos imitati, ut primum post mortem eius Regni huiusmodi
gubernacula acceperamus. Miseramus Oratorem nostrum Magnificum
Stanislaum Comitem in Henczyn Castellatum Leopoliensem, et Lu-
blinensem, ac Belreni Capitaneum, ut vetusta fœdera cum Serenissimo
nomine nro renouaret, atq; amicitiam inter nos, et illum Serenissimum con-
firmaret. Et cum potentissimus Princeps Dñs Sultanus Solimanus
Cesar Turcarum eam ipsam amicitiam, et fœdera nobiscum inno-
uasset, et confirmasset literisq; suis nobis datis hoc ipsum testatus esset.
Nosq; vicissim id ipsum literis nris firmasse, atq; amicitiam,
pacem concordiam, et bonam vicinitatem cum illius Serenissime
ad vitæ nre extrema tempora inuissimus, quam sanctam, et fir-
mam quoad viximus conseruatum sumus. Cum aut illius

Serenissimus

125
Serenissimus superstes adhuc existens, Successorem sibi in Imperio Tur-
cico Serenissimo D. Soltan Solimano filium suum vnicum designasset.
Nos ut primum ea de re certiores facti sumus, misimus ad illum Serenissimum
Oratorem nostrum Magnificum Georgium Jasloviecki Castellatum Caneucom
et Capitaneum nostrum Thermogrodeni, qui sua Serenissime tam sublimem
euectionem nro nomine gratularetur, atq; fœdera et pacta vetusta,
quæ nobis cum illum paterna Serenissime intercedunt renouaret, amicitiamq;
pacem, et concordiam, et bonam vicinitatem inter Regna, et Domi-
nia nra, et illum Serenissimum eiusq; Regna, et Domina ad vtraq; vtrum ex-
trema tempora firmaret, atq; stabiliret.

Quod et cum illius salutis libenter ex parte sua sit amplexa, atq; fœdus
pacem, et amicitiam, bonamq; vicinitatem nobiscum inuissimus, ac id lres
Sui nobis per eundem Oratorem nostrum misit firmasset. Nos vicissim
illum gratiam Serenissime erga nos tam amicam, et beneuolum animu habere
cum illum Serenissime vetusta, pacta, et fœdera libenter renouamus, ac pacem,
amicitiam, concordiam, et bonam vicinitatem inter nos, Regna, et Do-
minia vtriusq; vtrum firmamus, et stabilimus, promittentes et spon-
dentes fratribus lres nris, quod a prima die Mensis Maij. Anni pñstati.
Millesimi, Quingentesimi, Sexagesimi, Quarti, ad finem usq; vitæ
nostre, et Potentissimi Dñi Cesaris Turcarum Soltan Solimani fœdus
et amicitiam firmiter cum Serenissimo illum obseruari neq; ullum damnum
aut detrimentum Cesaris Imperatoris, Civitatis, villis, diciombus
Serenissime illis illaturus sumus. Subditis nostris quoq; cuiuscumq; gradus
et conditionis existant mandaturi. Ne quod detrimentum, vel in-
commodum diciombus Serenissime illis inferant. Quemadmodum
negis

neq. Seris illius, subditisq. Seris eius, Terris, Castris, Civitatibus, oppidis
et villis ditionis nra nullum in eo modum aut damnum inferent.

Oratores Amici et servitores nri liberum transitum, accessum, et
eccessum ad Seris illius nullis litoris liberi transitibus ad id
requiritis habere debent, personis et rebus eor. salvis, Condu-
ctores boni et fideles in finibus eis dari debent.

Eodem vero pacto nos et subditi nri erga Seris illius Oratores
nuncios, et servitores gerere, et conservare nos debebimus et tene-
rimur. Quod si aliqui ex hominibus nris captivi in ditionibus Seris
illius reperi fuerint, qui a Christiana religione non defecerint
liberum nris hominibus erit, ab ijs qui eos emerunt, ipsos ab eorum
dominis redimere eodem quo empti precio.

Et si de precio differentia aliqua certa fuerit, quod maius sit p-
cium quam per eos emerunt eorum domini habere vellent.

Emplores pro iuramento fidei p-rium emptor. comprobare debebunt,
quo accepto subditi nri libere manumittere erunt affecti.

Quicumq. vero a subditis nris a die incisionis usq. ad tempus termi-
nandorum foderum capti, et in ditiones Seris illius abducti fue-
rint, ij absq. omni p-rio libere dimitti debebuntur.

Similiter vero quicumq. Seris illius subditi capti, et in ditiones nras
abducti fuerint, ij libere absq. omni p-rio dimitti debebuntur.

Mercatoribus utriusq. nrum liber hinc inde tam terra, quam
mari transitus in terris et ditionibus utriusq. nrum, per civitates
oppida, et loca omnia, libere pro more solito esse debet, per-
sonis, et rebus eor. omnibus salvis. Quod si vero aliquem Merca-
torem nrum in ditionibus Seris illius contingere mori, eius res, et
merc.

124
merces omnes integre ad servari debent, ut cum per hominem nrum
litteras nras habentem reperta fuerint tradi illi debebunt. Idemq.
nos et subditi nri erga mercatores Seris illius gerere nos tene-
rimur. Damna vero quacumq. subditi Potentissimi Pm Cesar-
is Sarcas per subditos nros illata fuerint, nos illos qui illa intri-
serint punire, et damna resarcire tenebimur. Eodem vero pacto
nobis et hominibus nris a Seris illius et eius subditis damna
illata sarcire debebuntur.

Pignorationes vero nullas utriusq. in Mercantes et subditos comu-
nes esse debent. Ut vero occasiones omnes Dominor. et iniuriar.
amoveantur. Ita inter nos et illius Seris constitutum e quod sub-
diti et mercatores tam nri, quam Seris illius non prius alter al-
teri cedere, aut merces aliquas dare debet, quam apud officium,
seu Iudicium aliquod de summa credita cautionem, et inscrip-
tionem debitor creditori fecerit, ut et pax et amicitia firma inter
nos, et Seris illius constitutur, eiusq. rescindenda, aut labefan-
danda nulla prorsus occasio moneat, cum Sacteng Comissarij
utriusq. nrum a d. iniuriar. utriusq. illatas componendi, et sar-
ciendi convenire non potuerint, Seris illius cesarea damna
omnia subditis nris per subditos nros a d. diem usq. Con-
stitutionis p-rium foderum illata nobis condonavit, et re-
misit. Nos etiam similiter damna omnia nobis et subditis
nris per subditos Seris illius illata Seris sua cesarea remitti-
mus, et condonamus, neq. utriusq. amplius repetere illa debe-
rimus aut poterimus.

Cesar Prelopiensis durante hoc foderum nulla damna, d. no-
mibus

nibus nostris inferre debet. Nos vero stipendium solitum ut nobis
con hostes nostras assistat dare illi debebit. Quod si ipse aut sub-
diti illius nobis, subditis et ditionibus nostris damna et iniurias ali-
quas intulerint, id totum ex mandato Serenissimi sua Cesarea ser-
uare tenebitur.

Similiter Palatinus Valachia et subditi ipsius nulla damna nobis
subditis et ditionibus nostris inferre debet, et si qua intulerit ex
Mandato Serenissimi sua Cesarea in instanti servare illa tenebitur.

Ex parte vicissim nostra, si quod damnum ab hostibus nostris Tartarorum
Prescopen Cesari et Palatino Valachia aut subditis et ditionibus illis
illatum fuerit, id totum cum nos requisiti fuerimus, nulla interpo-
sita mora servare illis mandabimus.

Maleficia hominibus ex Valachia profugis, damna et incursiones
in terras Moldavia facientibus, receptum in Regno et Ducibus no-
stris non dabimus, et si qui in eiusmodi in Regno nostro reperi fuerint,
eos ad Serenissimi sua requisitionem in ditionibus nostris non retinebimus.
Similiter etiam Serenissimi illius Cesarea profugis hostibus ex Regno et Ducibus
nostris in ditionibus suis receptum dare non debet, et eos qui tales
reperi fuerint ad requisitionem nostram retinere in ditionibus suis
non debet.

Fures et latrones cum alicui ex subditis nostris res et merces
furtim aut vi in ditionibus Serenissimi sua Cesarea abstulerint, p-
offm aut iudicium vicinum inuenire, et morte puniri debeant.
Res vero ablata huic cui ablata fuerint integre tradi debent.
Idem etiam nos Serenissimi sua subditi in Regno et Ducibus nostris
usamus.

Bialogrodensis

125
Bialogrodensis et Silistienensis, Sendriacensis neminem per fluvium
Izram seu Nestrum, Danubium, et Boristhenem in ditiones nostras
transire permittere debent. Solummodo Oratores nuncios, et merca-
tores, Seloneatores, et Portuum custodes Serenissimi sua Cesarea.
Diligenter eisdem custodire debent, ne quis ex subditis nostris in Serenissimi
ipsius ditiones, et Ducibus nostris per Oratores, nuncios et Mercatores
ingrediantur.

Quoscunque vero captivos ex Regno et Ducibus nostris in Serenissimi
Cesarea ditiones abducti, per quempiam contigerit, et si
bono dimitti per Serenissimi sua Portuum custodes debent.

Item. Pastores gregum, qui Crabani vocantur greges et armenta
ultra fluvios Nieser, et Boristhenem in parte seu fundo nostro pas-
cere non debent, nisi prius apud Magistrum Nicolaum de Siemionae
Palatinum Prussia, aut Notarios eius gregum suorum professione
facta, et tributa a pascuis percollecta.

Cum vero professionem apud nostros fecerint, et pascua adduxerint
Capitanei nostri eos a damnis et iniuriis vindicare debent.

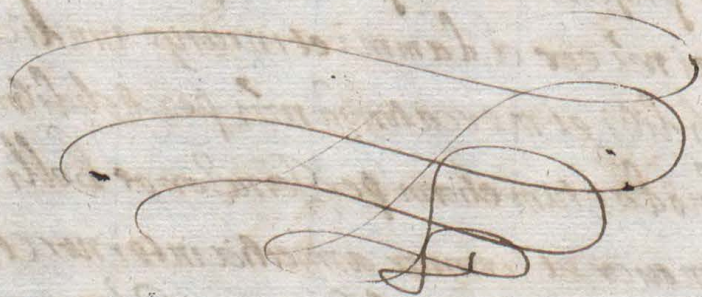
Equi subditis et mercatoribus nostris per subditos Serenissimi illius Cesarea
in Poduodas, tum etiam per Janitores belli tempore oneri non debent.

Ut autem maior et firmiter amicitia inter nos et Serenissimi illius Cesa-
ream constitutur, stabiliamus, Serenissimi sua Cesarea amicum
se amicis nostris omnibus, inimicum vero inimicis professus est. Nos quoque
similiter amicum Serenissimi sua amicos, inimicus vero inimicum
fore profiteamur.

Quae quidem omnia in litteris huius expressis Serenissimi illius Cesarea
plene, integre, inviolate, tenere, sanctis, servare, et custodire
aut

ad vitam suam extrema tempora verbo suo promissa, et Iuramento
Dei omnipotentis, et Prophetarum suo Mahometis, ceterisque Propheta-
rum praeiis confirmavit.

Nos etiam similiter ea omnia in literis huius expressa plenè integrè
sanctèque servare ad extrema vitam suam tempora spondemus
pollicemur, et Iureiurando. Per nomen Dei omnipotentis cõ-
firmamus, dum modo ea forte Scissis sua se fore ea occasio ali-
qua impediendi huiusce fœderis non detur. Quam nos nullam Deo
Duce datum sumus, et certo pollicemur. In cuius rei fidem et testifi-
cium Sigillum nostrum praeiis appendi iussimus. Datum in Civitate
nostrâ Petricovienis in Comitibus Regni nostri Generalibus 10 Aprilis.
Anno Domini. Millesimo Quingentesimo, Sexagesimo
Quinto, Regni vero nostri Trigesimo Sexto.

126
Exemplum Pactorum Turcarum
Imperatoris, quæ ipse iuramento suo confir-
maturum se recepit, si gens Polona Cæsare
aut Moscorum Ducem in Regem
Poloniae non elegerit.

Per Generosum (Domine) Andream Baranowski
die 29 Decembris. Anno Dni. 1574
allatum.

I. Regno Poloniae, et Magni Ducatus Lithuaniae, ac ceteris Duca-
tibus regionibusque, eisdem pertinentibus amicis verum et sinceris
nos semper futurum profiteamur. Et Regia nostra Polonia quicun-
que Prædestinatione Divina, et communi omnium ordinum Regni cõ-
sensu, ac libera electione principibus Regni Poloniae p̄fuerit.
Inimicis Regni Poloniae, ac ceterorum Principatuum eidem cõ-
petentium inimicum nos futurum obtestamur. Nec cuiquam
Regnum Poloniae vel Magni Ducatum Lithuaniae violenter occu-
paturo, vel eisdem regionibus quocumque modo nocituro subsidia ferens.
Quod si mors importuna Regiam nostram Poloniae oppresserit, tri-
nos eadem amicitia firma et stabili semelcum Regno Poloniae
et Magni Ducatu Lithuaniae concepta uti volumus, perinde uti
in p̄ntia Regia nostra, ita tempore interregni Senatui Reip̄b.
præcedente, et jura ac condiciones fœderis nostri strenuè adimplere
exactè et efficaciter perpetuo exequi studebimus.

II. In Campesibus desertis inter Boristhenem alias Dniestr
et Hyram

Et Sijram sine Nestrum, Hupeming vulgo Bob fluvioriacentibus
nec Caesarea Altas nec Regia nullis in locis castra vel munitiones quas-
cunque erigere faciant, donec divisio et delimitatio campestrium
praefatorum per certos Commisarios utriusque destinatos efficiatur.
Opiliones quoque, greges armentorum, ovium in eisdem campestribus per-
sone prohibeantur nisi prius officio Castrensium sive Civili ea loca
Regenti profiteantur, et pascula persoluant.

3. Ex parte Palatini Valachia et subditorum suorum damna Regno
Poloniae ne inferantur, quod si quocumque praevinculo Regnicola
ex parte sua afficerentur, Palatinus ipse et sui officarii vulgo
Borkolabi dicti iusticiam efficacem sine aliqua dilatione exequi te-
nebitur. Et e contra si aliquo damno Palatinus Valachiae vel sui
subditi ex parte Regni afficerentur, iustitiam locum certum habebit
apud Mag^m D. Palatinum Russiae vel Campiducatum Regni
aut apud illum cui id officii Praesub. Regni sive Regia Altas
demandaverit.

Vadium sine transitum liberum per Nestrum sive Gram apud
Chocimiam Arceem Regno Poloniae respectu communium limitum
et medietatem provenientium ex Olippa Regno adiacenti co-
cedemus.

Palatino Valachiae imperamus ne per suas ditiones quemcumque
Socium a Regno Poloniae infestandum transire permittat
et redire volentibus vadium prohibeat nec minimam causam im-
michio Regno Poloniae praebere audeat. Limites ambigues
sitos teneat, et observet, ultra limites vero quicquam desideret

124
tam praesens Palatino, quam ceteri eadem in sede sibi successuri.

4. Capitanei sive Sordiaci finitimi per Domubium et Nestrum
neminem Socium transire euntem et redeuntem sinant. Exce-
ptis mercatoribus civilibus oratoribus, hominibus pacificis. Quod si
ab aliquo mancipium duceretur apud portum ensiatum et libere di-
mitteretur quod Polonorum Praefecti observare et diligenter exe-
qui teneantur.

5. Confinibus et Arcibus sive Civitatibus Regiae Altas Poloniae tam Regni
quam Magni Ducatus Lithuaniae, ne aliqua damna inferantur, a
quibusvis subditis Imperatorum suis Turcorum, et omni tempore donec
hoc foedus scriptum utriusque inviolabiliter duraverit, Imperatoria
Altas prohibere debet Tartaris, Kirim, Scythibus, Praskopontibus
Mabaiensibus, Ocrakouienibus, Bialogradensibus, Besinensibus et ali-
cuiuslibet ne aliqua damna Regno Poloniae, Magni Ducatus Li-
thuaniae et eorum provinciarum inferre audeant.

Similiter Capitaneis Ungariae interdicit sua Altas ne Regno
Poloniae, praesertim Provinciae Spiensium consimili Provinciae ab
eis aliqua praevincula exercerentur.

6. Legati, Oratores, et Nuntii absque litore liberi passus libe-
rum adventum, et reditum habeant tam ex parte Regiae Altas
Poloniae quam cum Baronum Regni et Magni Ducatus Li-
thuaniae solum necessitatem ad portam Caesaream, et
ad Capitaneos finitimos competentem et ductibus itineris si-
ne promissis necessarios a primo finium ingressu promide-
re debent. Neque in itinere aut porta Caesarea castrametum
et Regiam

et Regia sua ultra mensem retineantur si nisi pro equis confortatione.

7. Mamefia, servitia in circumfusa libere ad rectum membra manu mittantur venditore pro valore expensa pecuniarum suarum tantum praesente. Quod si tempus servitij iusti expleverit, et libertatem acquisiverit cum literis domini sui, testimonium de eius libertate pbeant libere ad patriam redeant. Similiter de illis intelligendum, qui causa propicio, siue Imperatoris illius gratia, vel duos mortuos manu missione liberi fuerint.

8. Si quis tam ex parte Caesarea illis, quam Regi damno afficeretur ut pote mercatores, vel ceteri viatores, malefactorum per officium illius loci inquisitis et captis capite plectantur, vel secundum meritum poena iuste puniantur. Damna vero ex bonis malefactoris si aliquid eorum relictum fuerit referantur.

9. Mercatoribus liber transitus terra et mari concedatur Heloneo persolutis sed consuetis, et antiquis observatis ritibus, ac publicis Coijs Heloneo de loco in locum non transposito. Per campestria quoque deserta superius nominata mercatores cum meramento, nisi transire non audent, quod si aliquis ibi damnum acceperit contradicere nolumus.

Si aliquis mercatores morte praeventus fuerit bona relictas non sint accipienda sed secundum litteras Regiae auctoritatis, vel Senatûs Regni, cui conveniunt tradenda, similiter de omnibus quibuscumque conditionis bonorum intelligendum tamen ex parte Imperatoris, quam Regiae auctoritatis.

Si

Si unus alterius debitor non fuerit pro debito alterius debitoris non teneatur, nec interviciatur.

Nemo alicui quicquam ad fidem vendere praesumat priusquam si in Sencias Oricionibus apud Kaderum, et si in Regno Poloniarum apud officium Casrense siue Civile inscribat, et protestatur.

~~~~~

Andreae Cricii Episcopi Poloni ORATIO

Habita Cracovia in postulato ad regnum Sigismundo Secundo Rege Poloniae electa die octava Ianuarij die S. Trium Regum. 1530

Quod ab immortalis Dei Serenissime Princeps, Antistites, Principes, Proceres ac universi huius Regni et dominorum populi summis votis exoptabant, primum ut heres dignus tibi parentibus, tantop fastigio, et principatu nasceretur: deinde de te ad solum Regnum proventum videretur: id nunc meliora clarij Patris tui aetate, meritisque his depraevicissimis temporibus, factum esse sum, meo gaudio, summoque solatio tuo universi tibi per nos nuntiant, et significant, te uide in hoc generali Conventu, magno quidem diuino fauore, sed non minori omni, um ordinum fide et affectu. Regem electum et declaratum esse diuini imperij tibi diadematis. Dominicam proximo Sexagesimam constitutam. In primis enim sapientissimus parens tuus, deinde uero Senatus uniuersus, considerantes quam nunc humana cupiditas, et ambitio misceant, et perturbent omnia, quam nunc sit circum tuta fides, sic tibi maturum potius et Reipublicae prospiciendum, et malis imminentibus occurrendum considerant quam ut et valetudinem paterna, uideque humana, quae fragilis est et temporibus his, quae turbulentissima sunt, quidam et cedere, et proinde universi per nos, te principem et Regem suum, omni qua possunt ueneratione, appellant et saluant, te ad solium auitum paternum, quod felix faustumque sit, inuitant et postulant: tibi se uti uero et legiti modo domini suo sponte et alacri animo dedunt et subiciunt, nil dubitantes, quin ut Regno paterno feliciter succederis, ita etiam eius uirtutibus, ac rebus gestis toto orbe clarissimis, non minori felicitate sis successurus: uel hoc quidem omine, ut sicut hodie die, nonnum in terris Regem treselli illi cum muneribus salutarent, ita nos cum his muneribus, nempe cum Regno et Dominio amplissimis, quae tibi nomine totius Conuentus offerimus, te cum nouum Regem salutemus, qui dominaturus sis a mari ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrarum, in cuius diebus orietur iustitia et abundantia pacis donec auferatur luna, quod quibus uerbis, quibus studiis et precibus fieri posse speremus cum tu adhuc per aetatem tuam teneram, recte intelligere et diuina te non potes, ad eam, quae te spes nostra in sinu et complexu materno fouet, sermo mihi est conuertendus: In te melita Regina, in te inquam, haec omnis filij tui dulcissimi cura, recumbit, in te spes omnium, omniumque oculi, ad qualem tu frugem euadat, sunt intenti, qui nec bonus esse potest, nisi bono publico, nec malus, quod omen deus auertat, nisi malo omnium communi. De natura quidem nemo est, qui non optime iudicet et speret, ut enim non potest, arbor bona, nisi

129
fructus bonos edere, ita praeuias habemus, bonum Regem et bonam Reginam non posse nisi bonum Regem producere. Sed quia vulgo consuetudo altera esse natura perhibetur, et ut ait ille: Cui semel est imbuta recens, seruat et odor et testis diu. Ideo nunc praecipue, uti moribus optimis Rege dignis, absquecat, uelis remissum esse meum, bonum. Neque ut ad eam rem aliunde exemplum petatur necesse est. habet enim domi uisum Archetypum, patrem in primis omnium Regum specimen, deinde etiam te matrem omnium heredarum decus, ex quibus religionem, pietatem, iustitiam, temperantiam, clementiam, fortitudinem, aliasque Regias dotis et uirtutes discere potestabund, habet genus, maiore gesta, et gloriam. Altum uirarum celeberrimam, quae sequatur, et ad quae tanquam ad speculum mores et vitam suam componat. Neque alijs opus esset formalibus quam talibus parentibus, nisi a more naturalis, qui plerumque oculis imponere et tenebras offundere solet, obstaret. Unde tali aetate, tantop principi, ex cuius aeduatione potissima, pars publicae utilitatis dependet, non solum opus uidetur esse optimis patrum cura, optimis morumque praecceptorum admonitione, sed ipsorum etiam familiarium recte consuetudine, qui uel in ipsis ludis et colloquijs puerilibus nihil spectent nisi honestum. Velus est enim et uerum. Corrumpunt mores bonos colloquia praua. Hoc si olim clarissimus Rex Vladislaus prospexisset, si pariter ut Regna sua, ita et formaretur idem inclit Regi Ludouico filio suo reliquisset, qui ut materiam, et proba ita se probos artifices praestitissent, qui mores amoreque gentis suae, qui timorem Dei et temperantiam aetati illius tenera et ingenio nobilissimo m, se illarent, qui denique animam adulescentis, ad omnes dotis regias, et res fortiter aperdas nati, non alijs studiis inuoluerent: et ille etiam regnare felicissime, et haec malorum illius quam uidemus non esse ad rem uniuersam Christi, anam deuoluta. Hoc exemplo ne plura admodum permoti optimates et regi, colae uniuersi, magis tibi clarissima princeps fidem et amorem suum. Illis uis, simul ac sollicitudinem suam, de optimo illarum statu, deque salutaria, quae in bono principe potissimum consistit, declarare hac commemoratione uoluerunt, quam ut de cura et prudentia tua quicquid dubitarent. Vident enim quam recte basim et fundamentum optimae aeduationis filij tui statuas, dum illum ad religionem, et timorem Dei, ut fama est, cum primis inflectas. Initium enim sapientiae timor Domini per sapientiam uero Reges regnant et potentes decernunt iustitiam. Et proinde Sanctissimus Rex Dauid filios suos insequens unicus uerbo totam regiarum uirtutum summam complexus est dicens. Venite filij audite me, timorem domini docebo uos: quod ut maxime ad Reges

et rectores pertinere intelligas, audi quid alio loco hic ipse propheta pollicetur. Beatus inquit uir qui timet Dominum in mandatis eius. ~~Et~~ nimis. Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur. Gloria et diuitiae in domo eius, et iustitia eius manet in saeculum saeculi. Simor enim homini dedit malum, arrogantia superbia et omni uiam prauam detestatur, inquit sapiens. Quantum uero hoc dote praediti fuerant maiores Serenissimi filij tui, princeps inclita notius est quam ut referre sit opus. Testabatur omni hoc palam Vladislaus Jagiello Rex in hac etiam quod uisus Eucharistiam leuari uidebat, scipulam manu confractam in terram deiciens, et secum tacite usurpans haec uerba. Hoc sum ego, hoc potentia mea, quod scipula haec sub pedibus tuis Domine. Hoc illi factus induci potuit, in praesentia illa Prutenica memorabili, ut congrederetur cum hostibus, donec sacra, fecerit missa peractam fuisset, licet a fratre Vilslo, etiam cum conuictis uirgeretur et fractis illius exercitu. Summunset in mora periculum ingens, ne in homine recens ex gentili Christiano factus, fidei et religionis exemplum. Ne nimis morer testantur innuncia aurum et patrum filij tui, maxime uero incliti patris eius et coniugis tui charissimi monumenta sanctissima, et preciosissima, quam recte a cunabulis ipsis ad religionem et cultum dei inditae fuerant quam diligentem cum semper obseruabant. Et perinde factis immortalibus, totum orbem repleuerant. Imperium est enim apud Ethnicos et gentiles omnia recte succedere, diuina sequentibus numina, spernere uero aduersa. Haec propterea nunc sapientissima principes uerbosius forte commemorare uolui quod hoc funesto tempore uideamus omnes timorem dei et cultum eius prorsus interire, immo iam penitus esse ludibris, nullumque esse ex principibus illis, ad quos maxime pertinet, qui marum adiutricem illi uere, et ex animo porrigat. Unde arescente hoc omnium uirtutum fonte quod patris res nascentia Christiana habeant, et prorsum tendant, nemo est qui non considere, quod non alij magis quam arrogantia et praua institutioni ac persuasioni principum debemus. Quare et Summa Princeps Senatus uniuersus et uniuersi subditi supplices rogant et obtestantur: ut ad hoc maiorum exemplum et regulam quod dixi et quam ipsa prestare capisti cures hoc regnum tuum preciosissimum aduocari, cures in eo optimo natura illius fundamentis reliquis dotes et uirtutes Regias superstrui: cures denique spem, et expectationem nostram de te conceptam, ad decus et consolationem tuam ac communem omnium salutem conseruare.

Suscipias Domina patrocinium nostri, Iurium Truilegiarum et libertationem nostrarum apud filium, illumque ut nobis more maiorum suorum iuste et clementer praesse et imperare sciat instruendum cures. persuadeasque, ut amorem subditorum suorum, quod maximum est dei donum, et praecipuum regum praedictum non spernat sed ad eum potissimum oblinendum animum et studium suum omne intendat. Violenta enim imperia inquit Seneca uero diu oblatiuit, et quem multi timent, multos uicissim de timore necesse est. Haec curanti monentque tibi benedicet Dominus ex Sion ut uideas bona filij tui omnibus diebus uitae tuae et uideas filios felicitatem tuorum patens super omnibus nobis.

Sigismundus Primus Rex Poloniae Joanni Regi Hungariae, Croatiae, Serbiae, Bosniae, Principi, Domino Joanni, deus gratia Hungariae, Croatiae, Serbiae, Bosniae, Regi, fratri, affini et amico charissimo ac honorati Sigismundus eadem gratia salutem et omnis felicitatis perpetuum incrementum. Segne Princeps et Domine frater, affinis et amice charissime ac honorati. Agentibus nobis his diebus (conuictum Regni nostri generalem, partim de domesticis nostris negotiis, partim etiam de impendentibus Reipublicae Christianae periculis, Consiliarij et Regni, colae nostri, considerantes aetatem ingrauescentem, et horum temporum motus, et malignitatem, uolentesque turbas aut seditiones omnimodas, quae uacantibus Regnis contingere solent praenire, nos impense rogaunt, ut filium nostrum charissimum paulo ante ad uoluntatem Magni Ducatus Lithuaniae sublimatum, etiam in Regem promitti remus et legi ac in tempore statui illius et ipsorum tranquillitati prouideremus. Quorum fidelissimis consilijs, cum annuissent, confestim uniuersi mirum quodam et unanimi consensu elegerunt in regem ipsum filium nostrum charissimum et diu coram eius hic Cracouiae quem deus prius praestare dignetur Domini diei Sexagesima praedictae designaret, quod ulterius aetatem, praeterea suspecta esse incipiant, non solum de Tartarorum contumis nostris hostibus, sed etiam de pestilentia et alijs incommodis, quae et praedicantur a fatidicis et iam pullulare ac muallescere uidentur. Quam consolationem nostram et ipsius Serenissimi filij nostri prouectionem uideat. Illi cures erga nos si pignificare bene uolentiam exploratam habemus, significandam et declarandam esse duximus nihil dubitantes futurum illi hoc gaudium nostrum commune.

Regamusque illam plurimum, ut si fieri potest adesse non dedignetur, cum ad honestandum hunc ipsius Coronationis diem tam ad suauitatem suam erga

nos omnibus declarandum quem illicurabimus uicissim uia cum Seg^{mo} filio
nostro, omnibus officiis & obseruantia fraterna, semper referre, Galiasime valeat
et nos diligat Datam Cracouie die Conuersionis Sancti Pauli Apostoli Anno
1530 Regni nostri anno 24.

Exceptis Regis Sigismundi primi in Ecclia Cathedrali Cracouien. per
Ismiciam Episcopum Crac. In aduentu Regis Crac. post Conuentu Petri
& post reditum ex Lithuania.

Illos erat antecessorum meorum, et huius Ecclie mea Seg^{me} Rex, uenientes
Reges suos, publica semper gratulatione excipere et salutare.

Quod officium cui unquam praeitari debuit dignius & officiosius quā debe
at S. Alti^u ura: tam pio et clementi patris: tamq. omni laudem qre
in toto orbe celebrato principi.

Aut a quoniam id magis fieri conueniat quam a me: summa a Alti^u ura bene
ficientia, summisq. honoribus euectis et cumulatis.

Deniq. quando alacrius a nobis omnibus hac gratulatio geri debeat quam
nunc: cum ut Deum immortalem assidue precibus studis precabamur,
ita Alti^u uram confectantis itineribus, superata aduersa ualitudine pro
uectis ad solium Regni et hominorum suorum Charissimis suis filijs, et hoc modo, inter
has rerum humanarum undas illo et nobis omnibus in tutissimo portu collocatis
reducem et incolorem uideamus.

Gratulor itaq. Seg^{me} Rex quanta languens possum alacritate et letitia, una cu
uniuerso clero nostro, hunc felicem reditum sacro Alti^u ura, gratulor charissimij
filij eius profectionem, gratulor preces nostras ab ipse Deo exauditas, gratulor
deniq. Rempub. et nrarum omnium salutem in co uado tutissimo quem speramus con
stetutam.

Supplex humiliter S. Al. ura ut quod hactenus fecit me et Eccliam meam, sua Regia
gratia et beneficentia complecti non desinat filijs suis Seg^{mo} ut idem faciat in
sinnet et commendat.

Ego uero uicissim, quod hactenus cum toto cetero Ecclesiarum meorum consueui, et
pro optima ualitudine S. Alti^u ura et ut filium suum charissimum diutissime hui
regnantem, uincentem, & imperium suum propagantem, una nobiscum conspiciat pro
cari diligentissime curabo.

Coronatus Serenissimi Sigismundi Augusti Regis Polonia
Sigismundus Augustus Rex Sigismundi Regis et Bonae Reginae Polonia filius Anno

131
Christi 1530 Prima Augusti natus, primum ad solium Magni Ducatus Lithua
nia Anno 1529 die Octobris sublimatus De hinc eodem anno die 18 Decemb.
Petricouia in Conuentu gnali in Regem Polonia electus. Demum sexta Ianuarij in
Fastis Sanctorum Trinum Regum a Legatus ex illo Conuentu Petricouien. ad eum mis
sis Cracouia in Arce Rex est saluatus ac ad suscipiendum Regni diadema Gra
te Andrea Cricio Episcopo Plescen. inuitatus. Postrema uigesima Februarij in
Dominica Sexagesima anni sequentis 1530 Praesentibus Alberto Duce Prus
siae qui cum fratre Vilhelmo et uxore inuitatus uenerat in maxima Sena
torum et Equestri Ordinis uirorum reliquorumq. Regni ordinum frequentia
per Hannem Laszki Archi Episcopum Gnesnen. Petrum Thomiceki Episcopum
Cracouien. Regni Poloniae Vice Cancellarium, et Andream Krzeszki Episcopum Plescen.
anno aetatis eius decimo in Ecclia Cathedrali Crac. intra missam unctus et coro
natus est Qua functa in thronum Regalem ad sepulchrum S. Stanislai splen
dide praeparatum adductus & in sella Regia collocatus, atq. a prope inde
Rex Polonia saluatus et ab uniuersis ordinibus Regni Cantatq. De hinc
laudamus ex Ecclia in aulam Regiam reductus Postredie uero 21 Februarij
a Rege patre, a Regina matre a Duce Prussiae eiusq. fratre Comitante maxi
ma spiritualium et saecularium procerum caterua in forum urbis Craco
uie, ubi solium Regale erectum fuerat deductus est. Amictus pro more Litu
natiouis ornatus Ecclia, diademata in capite ferens ad horam XVIII in soliu
illud Regale conscendit. Patre Rege ad dexteram matre ad sinistram asiden
tibus, acceptisq. a Regnicolis sacramentis fidei, creatisq. militibus in aram
reductus est.

Conuiuia dehinc per multos dies, supplicationesq. dno Deo acta.
Interea uero dum Rex recens Coronatus, in throno illo urbis residet,
aui quadam nix similis, Pustulka lingua Polona nuncupata, qua mures capit
et infestat, supra thronum in altis uolabat, quod augurium apud intelli
gentes homines, non satis gloriosi futuri eius imperij existimatum est.

Spirituales ei Coronatio,
ni interfuerunt.

Archiepiscopus Gnesnen. Iohannes Laszki Epus
Cracouien. Petrus Thomiceki Epus Cuiacien.
Matthias Breuic Epus Romanen. Ioan. Latalski
Epus Plescen. Andreas Witig Epus Warmien. Mauritius
Episcopus Praemislun. Iohannes Chanski
Episcopus Chelmen. Iacobus de Buchal.
Episcopus Tyencien. Keszgal
Episcopus Culmen. Iohannes de Lusranis

Seculares

Pa Latini

Albertus Dux Prussiae Marchio cum uxore.
 Wilhelmus Marchio frater Ducis Prussiae
 Castellanus Cracovien Christophorus Sydlowitz
 Castellanus Rusanien Lucas de Gorla
 Palatinus Cracoviensis Andreas de Thadden
 Palatinus Rusanien
 Palatinus Sandschirien Otta de Chodacz
 Palatinus Lupia Joannes de Haenon
 Palatinus Radlica
 Palatinus Cantorien
 Palatinus Lublizen
 Palatinus Masovia
 Palatinus Calisien
 Palatinus Saren
 Palatinus Belsen
 Palatinus Comoranien
 Palatinus Culmen

Sandsmirien

Vincensis

Lublinensis

Г. Петен

Lancutien

Lesprieux

Glocen

Добрый день

Sandeceni

Cherren

Visnensis

Disgraden

Въсепнзго

Landensw

Mediſcheſen

Sieprechtensis

Bičho uen^a

Balsanis

Castellany

Adierant etiam nuntij equestris ordinis ex omnibus terris et Palatinatibus regni
missi Federat multa Nobilitas et ex ciuitatibus multi eorumque Legati Multi praeterea
Patricij, et iuuentus insigniarum familiarum et multa optimatum ac procerum uxores
multi gynaecei splendidiq; apparatus adstruas.

*Non derogat iuri ac mori uetustis Sigismundi Secundi electis in Regem Bohemie
contra legem ac morem Regni facta.*

Sigis mundus cecidit. Manifestum facimus universis. Quia licet nos fuerit antiquus Regni
nostri, ut decedentibus Regibus, et Reges uacante, domini consilij, status utriusque
capitis mutuo inuicem consilio, Congentum electionis generalis statuerent et illum
omnibus membris et ordinibus Regni, tempore de hantiarent ut unusquisque qui uult,
Ite ad eam uenire possit.

Quia tamen in eligendis Sermo Princeps Dns Sigismundus secundus Rex Bohemae et Magnus
Dux Lithuaniae, filius noster Charissimus, nos ipse praetermissus fuit, non data
opera sed quod nobis uiuere, et Regno nondum uacante, magis diuina ordinatis,
ne quam humano consilio electio ipsa Altitudo sua contigit, considerantes tan,
tam omnium subditorum nostrorum eorum et Regni familiam nostram fidei,
affectum et obseruantiam, ut hanc ipsam electionem Regni filij nostri, utcumq; prae
ueteram consuetudinem factam approbauerint, et gratam habuerint uolentes qd
ut per huiusmodi electionem, aliquid in posterum mori antiquus derogaret,
decernimus ut deinceps, gusti cumq; Regem decedere et regnum uacare, aut ele
ctionem quomodocumq; celebrare contigerit, domini consilij ordinis utriusq;
antequam ad electionem procedant, prius iuxta ueterem consuetudinem, Conuen
tum electionis generalem statuunt et illam uniuersis Regnicolis et dominis in
tempore declarant, ac electionem in eodem Conuentu iuxta ueterem consue
tudinem celebrent, harum testimoniarum quibus sigillum nostrum appo
sum Dag Crag in Conuentu generali Sabatho proximo ante Dominicam Petri
Anno Domini 1533 Regni nri 24

Obligatio filij Regij superius mundi Secundi Regis quod ueniens ad annis aetatis
sue l'indis inscurandum faciet ad iura subiectis seruanda.

Sigismundus etc. Manifestum facimus per præsens universis, quia cum concordaret, itaq;
utriusq; tam spirituales quam seculares Regni nostri. Considerantes horum temporum
motus ac malignitatem, praevenire, ut loquar, furibus, aut seditiosis, minimas, quae na-
tantibus Regnis contingere solent, unanimi consensu eligerent, et coronarent in Regem
huius Regni nostri nobis consentientibus legum Principem hominum Sigismundum etc.

cundum, filium nostrum Charissimum, ex spontanea sua uoluntate nobis uiuentibus,
qua fide et affectu in nos sunt testatum esse uolentes, quemadmodum et ante in multis
eius magnis et arduis negotijs, ex mera in nos propensione, et libera ipsius uoluntate, gra-
ta et utilia nobis illorum obsequia cognouimus, nos uicissim pro ea obseruantia
qua nos et sermam familiam nostram prosequantur, et quam abunde declarant,
in creando Rege ipso sermo filio nostro, nobis uiuentibus, ea uide conditione, ut nos
absque ulla impedimento eiusdem sermi filij nostri donec uiueremus, regno et domi-
nijs nostris frueremur, et illis dominaremur: uolentes pro talibus eorum obse-
quijs nobis utilibus et gratissimis uicissim eis prouidere, ut et ipsi in suis in-
tribus, Preuilegijs, et libertatibus, consuetudinibus, approbatis absque ulla de-
trimento conseruarentur, polliciti sumus illis et presentibus huius nostris
pollicemur, quod quandoque ipse sermo filius noster, siue nobis uiuentibus
seu uero post mortem nostram ad aetatem legitimam hoc est ad annos octatos
sua completos peruenerit, tenebitur illis ad totum praestare, quod antea
sorei nostri Reges Poloniae, et nos ipsi praestitimus et debemus ad quod eius
Altitas, ut filium suum nostrum tunc presentiam obligamus, uidelicet
quod iurare debet, omnia iura libertatis Priuilegia, literas immunitatis
Regni nostri Poloniae Ecclesiarum et secularium ecclesiarum, ipsius Regni Poloniae eius-
demque Praelatos Baronibus, Nobilibus, Civibus, Incolis, et quibuslibet personis
cuiuscunque status et conditionis existentibus donatis et concessis per duos prede-
cessores nostros principes Reges et quoscunque Dominos et heredes Regni Poloniae prae-
stitum uero per duos Casimirum antiquum, Ladislaum Vladislauum proauum Vladi-
slauum Patruum, Magnum Casimirum Avum, Ioannem, Albertum, et Alexandrum fra-
tres germanos nostros Patruos uero suos Reges Poloniae, et per nosmet ipsos prome-
ritas et iustas, et omnia ellicite ab eodem Regno alienata et distracta, pro posse
suis, ad proprietatem eiusdem Regni nostri aggregare, terminos etiam ipsius Regni
Poloniae non minuire sed pro posse suo dilatare, et defendere et quamdiu hoc durauerit,
tum Altitas sua non praestiterit, et huius debiti sui Regis non satisfecerit, ipsi uni-
uersi Regnicolae et subditi nostri ad tradendam illi possessionem et donum Reg-
ni, et ad seruandum iuramentum, et ad praestandam fidelitatem et obedientiam
suam eius Altitas non erant astricti, neque obligati. Verum quandoque supra dicto
omnibus sermo filius noster in aetate legitima existens satisfecerit, et huiusmodi iur-
amentum debiti praestiterit, uniuersi Regnicolae et subditi nostri illi post mortem
nostram ut uero et legitimo domino et Rege suo Coronati, omnia fidelitatem, obedientiam,
et obsequia secundum iuramentum a se illi factum et debitum suum praestare et exhibere tene-
bunt, hanc testimonio litterarum earundem Dux Brad in Conuentione generali sabbato proximo ante Idibus Iulii
1530 Regni nostri 24

133
Sponsio Bona Regina pro filio Rege quod iam subdie suis seruabit
Bona et significamus et quia cum electis et coronatis in Regem Ludo-
uico secundo, filio nostro charissimo per uniuersos dominos tam spirituales quam seculares
Regni nostri Poloniae. Sermo Princeps Dominus Sigismundus Dei gratia Rex Poloniae Magus
Dux Lithuaniae et Samonius et Coniunx noster clementissimus gratitudine suam
erga res et rationes Regnicolarum suorum ostendere uolens quod Altitas uiuente,
imminentibus periculis occurrendo spontanea et libera sua uoluntate elegit et
coronauerunt ipsam charissimam filiam nostram, post obitum parentis sui regnatu-
ram in terras suas fidei iussorias eiusdem ordinibus et statibus Regni concessis re-
quibus et seipsam et filiam, communem nostram charissimam Altitas sua obligat, de pre-
stando per illum in ramentis tenore debito, cum ad aetatem legitimam peruenerit pa-
riter declarare uolentes quam grato animo suscepimus, hanc fidem et propensio-
nem erga nos et sermam familiam nostram, eisdem ordinibus et statibus et Regnicolis,
saram Regni nostri et quam ex animo cupiamus prouisum iri in futurum Priuile-
gijs et libertatibus et immunitatibus ipsorum tenore praesentium promittimus et
nos una cum sermo filio nostro obligamus, quod in euentu decessus sermi Coniun-
x nostri quod omen Deus auertat, ipse Charissimus filius noster ad aetatem
legitimam hoc est ad annos octatos suos quindecim completos peruenerit, ad totum pra-
estaturus sit. Quod omnes Reges Poloniae ex debito suo Regis praestare consue-
runt et ad quod sermo eius parentis se pro illis suis et illam una obligauit ut in
lris ipsis est latius expressum ad quod totum obseruandum et huius debiti satis-
faciendum pro debito sermo filio nostro respondemus et nos eisdem tenore et condi-
tionibus quibus ipse sermo Coniunx noster se obstrinxit obligamus. In cuius rei
Ludouicus Altitas s. Rex
Cancellarius

Bohemania Duces feudum suum praestabant Sigismundo secundo Regi cum ad aetatem legitimam peruenerit
Sigismundus Rex Poloniae et significamus tenore praesentium et testamur uniuersis quod
Illis Princeps Dominus Baronus Stephanus Bohemaniae Castellanus Vandaliae et Dux
Princeps Rugie et Comes in quodam cum Illis Principe Dominus Philipus nepote
suo regnante uolentes feudum sermo filio nostro prope iam duos annos in regem
Coronari qua ratione Castri et oppidi Bittom, ac Ciuitatis Lauemburgi Regni no-
stri Poloniae sunt deuincti miserare hi locos suo Nobilem ac Generalem Jaco-
bum Vrbeser Capitaneum in Lauemburgi Consiliarium et Ratorem suum

qui officio recognoscendi dicti Regi illorum nomine faceret satis. quae res cum no-
bis hoc tempore minime adhuc necesse visa est, cum Regius Filius noster nondum al-
quid in Regno et Dominij nostris retinentibus differendum eam ipm foedat offi-
recognoscere, in illud usq. tempus duximus, cum Regius Filius noster plenam aetate
adfectus, iure dominandi et gubernatione debita tam in Regno quam in reliquis
minis potuerit. Eam tamen diligentem Altum suam sed et illam, et debiti praestati
de vigilantiam, nos et nunc gratam habuimus et deinceps semper acceptam una
cum Regno filio nostro habere volumus. In cuius rei fidem ac testimonium pu-
tes lras scribi et signo nostro Regis designari fecimus. Dat. Cracouiae Anno
1533

Contractus Matrimonialis inter Liberos Sigismundi et Ferdinandi Regi
Hos Ioannes de Lathalicis Rosnaniensis Andreas Critius Plocei Episcopi chei
sephorus de Sydorniec, m. sephorus et Magna spator Dominus Castella-
nus et Capitaneus Cracouien praetor, ac Regni Poloniae Castellanus. Hoc non
Sicadien Sochachouien, Gostinen, Floua Civitatis Czerchin et Lukouien Ca-
pitaneus. Andreas Comes de Thanczga Kallatinus Cracouien et Belsen Kath-
men, chelmen et Crasnostawien Capitaneus Ioannes Comes de Thanczga Kallatinus
Rupia et Sandomirien ac exercituum Regni Poloniae generalis Capitaneus et Io-
annes Chodenski Secretorum Doctor, Praepositus Rosnaniensis et Archidiaconus
nus Cracouien ac sacrae Altis Regiae primarius Secretarius Regni Domini Port
Sigismundi Primi Regis Gratia Regis Poloniae, Magni Ducis Lithuaniae Rupiae
Lithuaniae, Prussiae Althouiae etc. Domini et heredis Dni nostri Clementissimi
Consiliarii oratores et mandatare ad Conuentum Rosnaniensis designati Vinces-
sis et singulis presentibus et futuris harum serie litterarum significamus, et
notum facimus, quod cum ex commissione et mandato praefati Regni Dni Regis
nostri ad Festum Sancti Michaelis in Civitate Regia Rosnaniensis, cum Ora-
tori bus Regni Principis et Dni Domini Ferdinandi Regis Gratia Hungariae et
Boemiae Regis infantis Hispaniarum Archiducis Austriae Ducis Bur-
gundiae et Marchionis Moraviae et Comitis Styriae uide Regni Princeps
Domino Episcopo Wratislauic et Magnifico Sigismundo de Herbestem
in clam, et Doctore Beato praefecto Herbensi, simul et cum oratoribus Illu-
strissimi Domini Georgii Ducis Saxoniae uide Regni Domino Ioanne Episcopo

134
Misnen, et Magnifico Simone pistoreis Doctore Praefati Illustrissimi Domini
Ducis Cancellarii mutua iuxta desideria, uota et instructiones Regum et
Ducis praefatorum conuenissemus ad tractandum et concludendum super affi-
nitate inter nos Reges praefatos et de matrimonio liberorum Altum suam
cum plenis et sufficientibus Commissionibus instructionibus et mandatis
Regum praefatorum respectiue post multas propositiones allegationes
et amicas consiliorum et rationum inter nos collationes et tractatus
uigore praefatorum mandatorum plenorum et sufficientium Regum nostrorum
mediis praefatorum dominis Ducis Georgii Consiliariis et oratoribus
uide Regni Regis Sigismundi praefati Consiliariis et oratoribus praedicti cu
praedominatis Regni Domini Regis Ferdinandi Consiliariis et orato-
ribus de et super coniunctione matrimoniali et desponsatione liberorum
praedictorum Regum nostrorum sub infrascriptis conditionibus
clausulis pactis et pavis interpositis concordauimus transigimus
ac unanimi uoto et consilio conclusimus in hunc modum.

In primis quando Regni Domini Regis Ferdinandi filia Illustrissima
Domina Helizabeth septimum annum impleuerit praefati Regni Re-
ges tenebuntur nomine suorum liberorum contrahere sponsalia
per uerba de futuro ubi commode ipsi conuenire mutuo possent
et ita eis faciendum uisum foret. Alioquin enim quando con-
uentus Altum suam fieri non posset tunc praefati Septen-
nis expleto Regius Dominus Rex noster Poloniae tenebitur
per oratores suos, nomine Regni filij sui in loco quem Regius Dominus
Rex Ferdinandus designauerit, sponsalia per uerba de futuro cum Illa
Domina Elizabetha filia Regni Domini Regis Ferdinandi contrahere.
Similiter Regius Dominus Rex Ferdinandus tempore et loco per sua Altiorem
mirando obligatus erit contrahere sponsalia, per uerba de futuro ex parte
et nomine filiae suae praefatae consensu ipsius accedente, cum oratoribus utriusque
Regni Regis Poloniae ad hoc ab eis missis. Antequam tamen huiusmodi spon-
salia de futuro contrahantur, tenebitur uterque Regum conuentionem apud ge-
nem Apostolicam instare cum effectu expedienti ad obtinendam dispensationem

super impedimento consanguinitatis nec non si commoditas utroque pa-
rentum et contrahentium talioris ut etiam de eorum uoluntate acce-
pta a iure desuper statuta sponsalia tam de futuro q[ua]m si iudicabit de pre-
senti libere contrahere ualeant. Dumq[ue] filia regni Regis Ferdinandi ad ple-
nos pubertatis uel ut promittitur per dispensationem obtenta et anticipata
amoris perueniret cum inuicem cum filio regni Domini Regis Bohemiae Sigismun-
di secundo tenebantur et debebant sponsalia prefata ratificare et mati-
monium per uerba de presenti contrahere.

Porro Regius Dominus Rex Ferdinandus debebit, tenebiturq[ue] prefatam Almam
Dominam Elisabetham filiam suam cum decenti et Regis apparatus, atq[ue] ornamentis
proprio sumptu pro tempore communibus dotis designando tradere mittere.
Obligabitur etiam Regius Dominus Rex Ferdinandus eandem suam Almam filiam
providere dote tantum Almam auroreum Hungaricalem auri puri boni
et iusti ponderis illiusq[ue] tertiam partem una cum traductione in manus
officium Regni Domini Sigismundi consignare et exsoluere, reliqua
autem duas partes infra annum et diem post consumationem matrimonij, cetera
omnem dilationem. Almas regni Regis Ferdinandi dissoluit.

Conuerso Regius Dominus Rex Bohemiae Rex Dominus noster modernus nomine filij sui
aut eo decedente Regius Dominus Sigismundus secundus contra dotem seu dona-
tionem propter nuptias Illustrissime Domine Elisabethe catholice sue prou-
debit, assecrabit et inscribet in bono Regni sui uel in sanctis, sanctis, p[re]-
missis cum omnibus uillis et adiacentibus prudentibus uniuersis summa Ducentorum
Millium Horum Hungaricalem.

Ceterum hac obligatio dotis et donationis propter nuptias quae ita ut supra,
scriptum est, noua Regia erit facta, post mortem Regis Bohemiae Regina moder-
na transferetur ad eas Cuitates et Loca quae sunt sua Almam eadem uel dotis
et donationis propter nuptias obligata et inscripta, dum mo[tu] tamen, uel hac
uel illa bona prefata summa Ducentorum Millium Horum Hungaricalem
atq[ue] prefato contractui sufficienter respondeant.

Posteaq[ue] uero sponsa ad sponsum sicut promittitur deducta fuerit expu-
arte consumationem Matrimonij tenebitur sollicitudine et expresse heredi-
tatis tam materna quam paterna sufficientem facere reparationem qua
firmabit et ratificabit Regius Dominus Rex Sigismundus tanquam sponso
suis literis et sigillo.

Et quamuis Sacrorum Canonum constitutionibus cautum sit ad matrimonia contrahen-
da cogi neminem debere etiam parui interpositis. Hec libertas quae summa debet esse
in contrahendis matrimonijs ad necessitatem translata esse uideatur. Verum quum
ab alijs quodq[ue] Regibus et Principibus Christianis citra legem et canonum prauiditum
et indignitatem constat contractibus huiusmodi penam apponi solitam esse et
proinde ad ratificationem eorum omnium, quae super nominata sunt, et ne pactu-
um tam sollemnis expressio et opera utriusq[ue] Almas in irritum conuerteretur
has conditiones contractus et conclusiones praescriptas Regni Reges Ferdinan-
dus et Sigismundus Primus, eorumq[ue] liberi super nominati firmissime et inuida-
biliter tenere et obseruare debebant et tenebantur sub honore suo Regis, et pe-
na Ducentorum Millium auroreum Hungaricalem per partem non facientem satis
conditionibus et clausulis supra descriptis parti tenere uolenti sine ulla
recusatione laui bone aut quoduis excusatio colere ad primam partis tenentis et
conditionibus parere uolentis requisitionem soluendum.

Pro maiori autem presentis negotij affinitatis et futuri matrimonij cautella et se-
curitate, tenebuntur prefati Regni Ferdinandus et Sigismundus Primus Reges pa-
rentes praedictorum liberorum suorum literis suis patentibus manu cuiuslibet
eorum seorsim subscriptis, et sigillo Regali communitis ea omnia quae praesen-
t et cum insertione praesentium de uerbo ad uerbum ratificare et approbare atq[ue]
se suisq[ue] liberos praenominatos ad explenda et perficienda omnia et singula
supra expressa sub uerbo Regis ac pena Ducentorum Millium auroreum Hungari-
calem praedictorum obligare.

Casa uero quod Regni Reges nostri Sigismundus Pater et Sigismundus Filius exaliti-
nes et patre supra descripta, uel aliquamlibet ex eis conditionem et clausulam adimplere
et exequi noluerint, ac recusauerint, extunc mora dilatione, mora excusatione ac
te ingenio et difficultate quib[us] exclusa ad primam requisitionem Regni Regis Fer-
dinandi aut Illustrissime Domine Elisabethae uirginis filiae suae penam prefatam
Ducentorum Millium auroreum Hungaricalem soluere, et in manus nuntij sui qui
super requisitione huiusmodi compleret sufficienti mandato ad Almam suam uenire
numerare et reponere tenebitur et erit obligatus.

Quod si ipsi Regni Reges nostri Bohemia praedicti penam quam in non ad implendis
pactis praesen- transgressi incurrere soluere etiam neglexerint et recusauerint
extunc fieret fieri debet libera facultas Regni Regi Ferdinandus eiusq[ue] filia

predicta, Ducatus Bruniensis, Terras civitates oppida Castra Arces, Villas, tam Regias quam alias quascunque spiritualium et secularium subditos, Alia sua ubique in ditione et hominibus Regni Polonia existimant ad solutem dictorum Ducatus et Milliam aureorum Vigimarum a retine cogere immo bona omnia quae cum praefata in Regno Polonia consistentia nobis et immobilia invadere occupare et detinere tamdiu donec de praefatis Ducibus et Millibus successum Vigimarum Legibus Regi Ferdinando aut eius filiae satisfactum non fuerit et in tali causa Legem Regis nostri Poloniae et eorum posteris non debent neque etiam iuste poterunt praedictis Regi Ferdinando aut ipsius filiae resistere aut succedere et contradicere verbis vel factis seque aut submissas personas publice vel occulte directe vel indirecte sedelligentes et filiae eius propositum et actiones tales quascunque contra Leges Regis nostri Poloniae, eorum posteris et hominibus ac subditos fecerint approbare commendare et ratificare nulla arte dolo vel ingenio praemissis contravenient pactis foederibus contractibus et inscriptionibus ac pace communi Regnum cum alterarum in suis volis et nihilominus remanentibus quibus per actiones quas, cum praefatis hominibus Regis Ferdinandi aut eius filiae in repetitione penae huiusmodi Ducatus et Millium ut praemissum est intentatis et commissis non poterit neque consuebitur in aliquo derogatum esse.

Postremo si alter contrahentium ante consummationem matrimonij quid duxerit, tunc morietur tunc totus is tractatus et conventio cum omnibus suis attinentiis cum moris omnia soluat penitus sit dissoluta.

Ceterum cum de donatione et munere virginis nominatim exprimeretur et apud quem matrimonij siue liberis soluto proprietate dotes et donationis propter nuptias remanere, atque quibus pactis et conditionibus cum aliorum foederum et coniunctionum exceptione hac assensitas stabiliri et firmari debeat inter nos convenire non potuerit rescerimus de ysdem ad Legem Regem nostrum Poloniae desuper quibus ambo Reges ante diem sponsalium de futuris contrahentibus concesserunt et illis articulis absoluerunt. In quorum omnium fidem et evidentius testimonium nos praefati oratores exhibitis orationibus Legum Regis Ferdinandi nostri et vicissim ab eis susceptis eorum mandatis sigilla nostra una cum Illustrissimi Saxoniae Ducis superanominati orationem sigillis apposui mus actum et conclusum in Civitate Rosnania praedictae Sancti Martini Anno a Christiano nato M. D. XXX.

Similes litterae reversales per oratores Legum Regis Ferdinandi conscriptae et sigillatae mutatis duntaxat matrandis, data sunt oratoribus Poloniae

Karta 136
Sigismundo Primo Regi Poloniae Imbrahim Bada supremus Capi, 136
taneu

Magnus et excelsus, excelsus verbo super verbum adiumento apud Deum in prophetiam, arx et turris assecuta fidei et caput eius, quemadmodum Samsudda, pius, summus in prophetis tuus qui appellaris Madinet Mustapha, benedictus deus super te sit cum multis miraculis, quae ex divina conceptione peregeris, denique et super tuos quatuor sodales, Ababeker, Omer, Asman, Hali, gustus omnium etiam malis illorum Deus ante omnes Sanctis misereatur.

Sultchan magnus Imperator qui praemonstrat viam populo et est corona et thesaurus Nabuchodonosor umbra dei in terris, Regi albig maris Romaniae, Italiae

